



Afrika

Transnationaal ondernijningsbeeld

Inleiding

Een studie naar transnationale georganiseerde criminaliteit vanuit, in en richting Afrika

Deze SKC-studie maakt deel uit van de ‘Grenze-loos’-reeks over transnationale georganiseerde criminaliteit in relatie tot Nederland. In dit deel staat Afrika centraal, met aandacht voor zowel legale als illegale handelsstromen en de betrokkenheid van criminele netwerken. De criminologische overzichtswerken van het SKC bestrijken zo’n dertig jaar en richten zich op kernvragen over de aard, ontwikkeling en manifestaties van transnationale georganiseerde misdaad tussen Nederland en verschillende regio’s.

Om als SKC (uiteindelijk) wereld-dekkend te zijn zou het wenselijk zijn om alle 54 Afrikaanse landen (ENACT) mee te nemen in deze studie. Echter, gelet op de eerdere rapportages en studies van Global Initiative, UNODC, Clingendael, HCSS en het SKC is het verdedigbaar om een focus aan te brengen op die landen waarvan een grotere betrokkenheid met betrekking tot ondermijnende criminaliteit en dus dreiging van uitgaat. Gelet op de indeling ligt de focus voornamelijk op de volgende landen en hun omliggende regio’s:

In 2023 benoemde ENACT tien dominante criminele markten in Afrika, waaronder mensenhandel, wapen- en drugshandel, en illegale exploitatie van natuurlijke hulpbronnen. Deze studie onderzoekt welke van deze markten verbonden zijn met Nederland en in hoeverre ze ondermijnend zijn voor de samenleving. Net als eerdere SKC-studies wordt aandacht besteed aan de sociale inbedding van criminele netwerken, specifiek Marokkaanse groepen (Noord-Afrika) en Nigeriaanse en Ghanese groepen (West-Afrika), zowel in Nederland als elders in Europa. De enquête van 1996 fungeert hierbij als belangrijk historisch referentiepunt. Al in de jaren 90 benoemde de parlementaire enquêtecommissie Van Traa (1996) Afrikaanse netwerken – met name Marokkaanse, Nigeriaanse en Ghanese – als relevant voor Nederland. Over Marokkaanse netwerken was toen al veel bekend; over West-Afrikaanse netwerken veel minder. Sindsdien is het inzicht vooral verdiept dankzij historici en afrikanisten zoals Stephen Ellis.

- Noord-Afrika: Marokko en Tunesië.
- West-Afrika: Benin, Gambia, Ghana, Guinee-Bissau, Ivoorkust, Kaapverdië, Liberia, Nigeria, Senegal, Sierra Leone en Togo.
- Centraal Afrika: Republiek Congo.
- Oost-Afrika: Eritrea en Somalië.
- Zuidelijk Afrika: Angola, Mozambique en Zuid-Afrika.

Colofon

Deze studie is samengesteld door Strategisch Kenniscentrum Ondermijnende Criminaliteit (SKC). Op sommige onderwerpen hebben Clingendael Institute en the Hague Center for Strategic Studies onderzoek verricht en teksten aangeleverd.

Alle teksten en visuals in deze uitgave mogen vermenigvuldigd of openbaar gemaakt worden, mits met bronvermelding. Hoewel bij de totstandkoming van deze uitgave de grootst mogelijke zorgvuldigheid is betracht, bestaat altijd de mogelijkheid dat bepaalde informatie niet klopt, anders geïnterpreteerd kan worden, na verloop van tijd verouderd, of niet meer juist is. Waar bekend zijn de bronnen vermeld.

Het SKC is niet aansprakelijk voor enige directe of indirecte schade als gevolg van de aangeboden informatie in deze publicatie.

Strategisch Kenniscentrum Ondermijnende Criminaliteit
Bellamypark 3-5
4381 CG Vlissingen
Telefoon: +31 (0)88 073 91 21
E-Mail: info@skc-oc.nl
Website: www.skc-oc.nl

Versienummer: 1.1.
© 2025 - Strategisch Kenniscentrum Ondermijnende Criminaliteit



Wereldkaart getoond in de Equal Earth Projection

Afrika in mondiale context

De Mercatorprojectie is al eeuwenlang de meest gebruikte kaartprojectie in schoolboeken, op wereldkaarten en ook de standaard weergave in digitale platforms zoals Google Maps. Deze projectie werd in de 16e eeuw ontwikkeld voor zeevaartnavigatie, omdat rechte lijnen (koersen) eenvoudig konden worden uitgezet. Maar er zit een groot nadeel aan: hoe verder van de evenaar, hoe sterker de vervorming. Landen in het noorden, zoals Europa en Noord-Amerika, worden hierdoor enorm uitvergroot, terwijl gebieden rond de evenaar – en vooral Afrika – veel kleiner lijken dan ze werkelijk zijn.

Correct the Map (2025) voert campagne om dit bewustzijn te vergroten. Zij pleiten voor het gebruik van realistischere projecties, zoals de Equal Earth Projection, die de werkelijke oppervlakten recht doet. Door de kaart te corrigeren, willen ze percepties veranderen en de werkelijke schaal, kracht en het potentieel van het Afrikaanse continent benadrukken.

Continent	Oppervlakte km²	Inwonersaantal
Azië	31,033,131	4,84 miljard
Afrika	29,648,481	1,55 miljard
Europa	22,134,710	742 miljoen
Noord-Amerika	21,329,947	617 miljoen
Zuid-Amerika	17,461,112	438 miljoen
Oceanië	8,468,460	46,6 miljoen
Antarctica	13,720,000	0 (onbewoond)

Bron: Worldstats (2025)



Relatieve grootte

Door de landoppervlaktes te visualiseren, wordt zichtbaar hoe ons wereldbeeld vervormd is. In werkelijkheid is Afrika gigantisch: qua oppervlakte passen er niet alleen landen als Spanje, Frankrijk en Duitsland in, maar zelfs hele grootmachten zoals China, India en de Verenigde Staten - allemaal bij elkaar. Onderstaande kaart is een visualisatie om dit te illustreren.



Bron: The True Size of Africa, Kai Kruse, (2019)

Methodiek

De transnationale studies van het SKC hebben een solide wetenschappelijke basis met criminologische en sociologische analyses. Ze hanteren theoretische kaders uit verschillende disciplines, met de nadruk op sociale wetenschappen. De centrale focus ligt op de maatschappelijke inbedding van georganiseerde misdaad: waarom manifesteert het zich op sommige plekken sterker, en hoe werken criminele netwerken soms samen met maatschappelijke of politieke structuren? De inzichten komen voort uit raadpleging van open bronnen zoals wetenschappelijke literatuur, rapporten van (internationale organisaties en mediaberichten, die samen een actueel beeld geven. Daarmee onderscheiden deze studies zich van eerdere werken, zoals die van de parlementaire enquêtecommissie Van Traa (1996), die toegang hadden tot vertrouwelijke politie- en justitiedossiers. De SKC-studies zijn bovendien internationaler van aard en richten zich vaak meer op het buitenland dan op Nederland zelf. Standaard in elke SKC-analyse is een criminaliteitsbeeld met aandacht voor aard, omvang en ernst. Daarop volgt een criminologische interpretatie, vaak aangevuld met sociologische duiding – zoals de rol van netwerken, sociale structuren en contexten waarbinnen georganiseerde misdaad functioneert.

Leidende onderzoeksvragen in deze studie (NL–Afrika)

- *Om welke illegale goederen of diensten gaat het op de as Nederland–Afrika?*
- *Hoe heeft deze vorm van georganiseerde misdaad zich ontwikkeld in de afgelopen 30 jaar?*
- *Welke personen of netwerken zijn betrokken, en hoe zijn zij criminologisch te duiden?*
- *Hoe is deze criminaliteit sociaal ingebed in de betrokken samenlevingen?*

Het beantwoorden van deze vragen heeft vooral plaatsgevonden door onderzoek van het SKC zelf. Aan deze studie hebben verschillende SKC-medewerkers bijgedragen: internationaal georiënteerde wetenschappelijke deskundigen van het SKC, data scientists en liaisons van de SKC-moederorganisaties, welke allen hielpen met gegevensverzameling en duiding van fenomenen.

Samenwerkingspartners

Externe partners hebben (deel)onderzoek verricht zodat de leidende vragen zo compleet mogelijk beantwoord konden worden. Het SKC heeft voor deze studie samengewerkt met Global Initiative against Transnational Organized Crime (GI-TOC), Clingendael en The Hague Centre for Strategic Studies (HCSS). Het SKC werkte al een aantal jaar samen met Global Initiative (GI-TOC) en Clingendael. Bij de vorige grote SKC-studie over Oost-Europa waren Global Initiative (GI-TOC) en Clingendael betrokken bij de peer review, het wetenschappelijk proces van collegiale toetsing van de kwaliteit van de concepttekst. Bij deze studie over Afrika heeft de samenwerking verder vorm gekregen en hebben Global Initiative (GI-TOC) en Clingendael daadwerkelijk teksten aangeleverd die in deze studie intern door het SKC zijn verwerkt en deels zijn opgenomen in de eindtekst. Clingendael heeft ook de conceptversies van feedback voorzien.

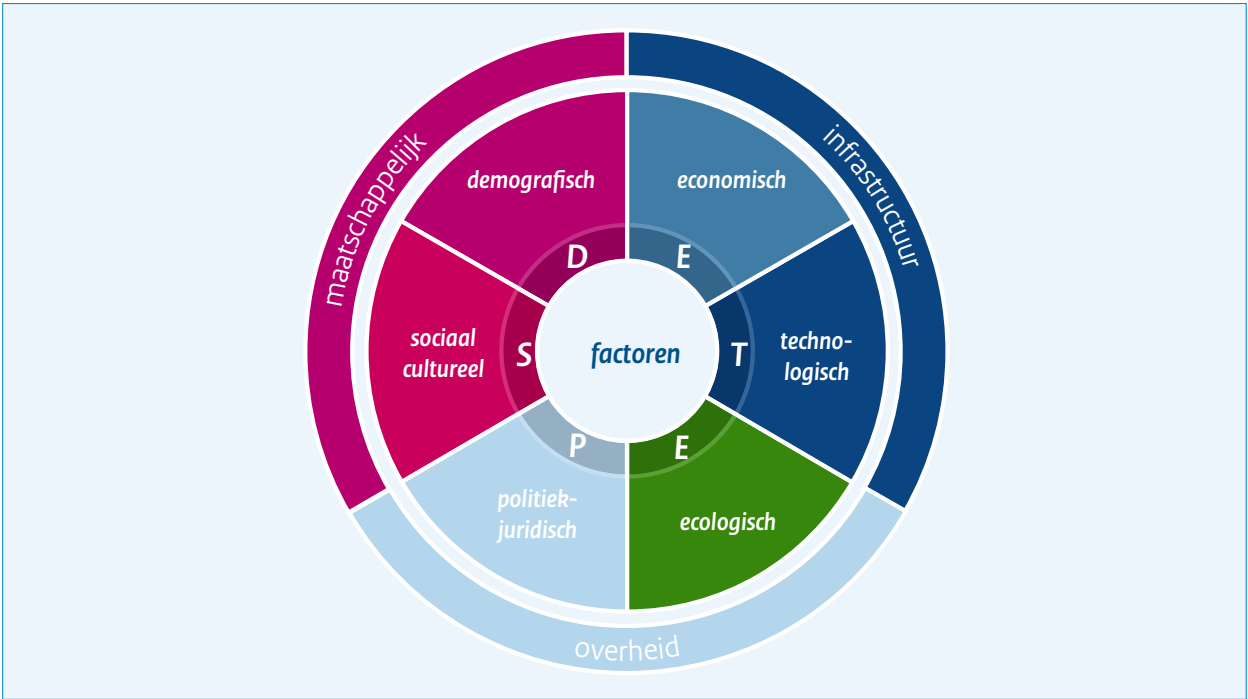
Rapporteren van inzichten

De verworven inzichten tijdens deze studie bieden een duiding van recente en verleden ontwikkelingen op het Afrikaanse continent. De bevindingen worden gedeeld in afzonderlijke hoofdstukken:

1. Goederen
2. Personen
3. Financiën
4. Informatie

Georganiseerde criminaliteit wordt in deze studie wel gezien als verweven netwerken van actoren, middelen, markten en infrastructuren, maar de inzichten worden systematisch per hoofdstuk gepresenteerd. De keuze voor het rapporteren in vier nodale stromen zorgt er voor dat sommige praktijken en actoren in meerdere hoofdstukken worden behandeld. De materie wordt gebracht als knooppunt van informatie, waarin internationale, regionale en lokale dynamieken samenkomen.

Vanwege de enorme diversiteit en voortdurende verandering is dit overzicht geenszins compleet: Afrika is daarvoor te groot en te dynamisch. De focus ligt dan ook op het zichtbaar maken van samenhangen en patronen, eerder dan op detailanalyse per land of sector. Alvorens er in de vier hoofdstukken dieper op specifieke thema’s en casussen in wordt gegaan worden eerst mactrotrends besproken. Dertig jaar verandering in Afrika wordt geschetst aan de hand van het DESTEP-model (Demografisch, Economisch, Sociaal-cultureel, Technologisch, Ecologisch en Politiek). Het doel is hierbij is wederom niet volledigheid, maar het bieden inzicht in hoe verschillende trends en verschijnselen met elkaar in relatie staan en gezamenlijk kansen en uitdagingen creëren. Na het delen van macrotrends volgt een reflectie op de bredere implicaties van deze trends in relatie tot de dominante criminele markten in Afrika.



DESTEP-model



Macrotrends in Afrika: dertig jaar verandering

De bevindingen worden per factor verdeeld in de periode van 1995 tot 2020 en de laatste vijf jaren. De gedeelde ontwikkelingen betreft een selectie van ontwikkelingen welke voor deze studie van belang zijn.

foto: Kampala, Oeganda

Demografische groei met verjonging en verstedelijking

Al vanaf 1950 groeide de bevolking van Afrika ontzettend, met een nog sterkere groei in de laatste decennia (Kaba, [2020](#)). Deze explosieve bevolkingsgroei tussen 1995 en 2020 werd voornamelijk veroorzaakt door hoge geboortecijfers en een sterke daling van de kindersterfte dankzij verbeterde gezondheidszorg. De bevolking was bovendien extreem jong; ongeveer 60% was onder de 25 jaar. Deze grote en jonge bevolkingsgroep bracht grote uitdagingen met zich mee, zoals druk op onderwijs, werkgelegenheid en infrastructuur. Tegelijkertijd creëerde deze demografische situatie een kwetsbare groep jongeren die vaker doelwit werden van georganiseerde misdaad. Criminele netwerken wisten deze jongeren te rekruteren voor activiteiten zoals mensensmokkel en drugshandel. Nederland speelde in deze periode een actieve rol door te investeren in ontwikkelingssamenwerking, met nadruk op onderwijs, armoedebestrijding en het versterken van de rechtsstaat om migratie en criminaliteit tegen te gaan. De groeiende Afrikaanse diaspora in Nederland leidde daarnaast tot nieuwe integratie-uitdagingen en beïnvloedde het Nederlandse veiligheidsbeleid.

Tussen 2020 en 2025 nam de urbanisatie in Afrika verder toe. Deze snelle stedelijke groei bracht nieuwe problemen met zich mee, zoals hoge werkloosheid, slechte huisvesting en beperkte toegang tot basisvoorzieningen (Africa Center for Strategic Studies, [2025](#)). Tegelijkertijd was er een lichte daling van de vruchtbaarheid, mede dankzij een verbeterde toegang tot onderwijs, vooral voor meisjes, wat op termijn ook economische kansen zou vergroten (Agence Française de Développement, [2021](#)). De georganiseerde misdaad veranderde mee: stedelijke gebieden zagen een toename van mensenhandel, drugshandel en grensoverschrijdende cybercriminaliteit. Nederland versterkte in deze periode zijn samenwerking met Afrikaanse landen en internationale partners om deze vormen van criminaliteit te bestrijden en de legale migratie te bevorderen. Dit had ook invloed op Nederland zelf, waar migratie- en integratiebeleid steeds meer aandacht kreeg in combinatie met veiligheidsmaatregelen.

Economische evolutie en diversificatie

Tussen 1995 en 2020 kende Afrika een periode van gestage economische groei, grotendeels gedreven door de export van grondstoffen zoals olie, mineralen en landbouwproducten. Tussen 2002 en 2023 kende Afrika een sterke economische groei, waardoor het aantrekkelijker werd voor handel en investeringen. Zo groeide van 2000 tot 2010 de economie van het continent met 4,8% per jaar, wat meer was dan het wereldwijde gemiddelde van 3,1%. De groei van Afrika vertraagde tot 3,1% tussen 2011 en 2020, maar bleef boven het wereldwijde gemiddelde van 2,4% (UNCTAD, [2025](#)). Deze groei was echter nauw verbonden met de hausse van de grondstoffenprijzen. Meer dan de helft van de Afrikaanse landen is voor minstens 60% van hun exportinkomsten afhankelijk van olie, gas of mineralen, waardoor ze kwetsbaar zijn voor volatile wereldmarkten. De groei maakte veel landen echter ook kwetsbaar voor prijschommelingen op de wereldmarkt, doordat de economieën vaak weinig gediversifieerd waren. Tegelijkertijd bleef de informele economie dominant, waarin criminele netwerken actief waren en profiteerden van zwakke regelgeving en corruptie. Corruptie en zwakke instituties vormden daarmee een belangrijke factor die georganiseerde misdaad in de hand werkte, zoals illegale handel en smokkel van grondstoffen. Nederland speelde in deze periode een rol door te investeren in ontwikkelingssamenwerking gericht op het verbeteren van governance, infrastructuur en het stimuleren van duurzame handel. Deze inspanningen waren ook belangrijk vanwege de groeiende handelsrelaties tussen Afrika en Nederland, en de toename van migratiestromen die invloed hadden op de Nederlandse arbeidsmarkt en integratiebeleid.

De periode 2020–2025 wordt gekenmerkt door een versnelling van de economische diversificatie in Afrika. Sectoren zoals technologie, telecommunicatie en diensten groeien snel, mede gestimuleerd door urbanisatie en digitale ontwikkelingen. Hoewel de COVID-19 pandemie tijdelijk economische terugval veroorzaakte, heeft deze crisis ook de adoptie van digitale oplossingen versneld. Deze digitalisering opent nieuwe economische kansen, maar maakt het continent ook kwets-

Deze digitalisering opent nieuwe economische kansen, maar maakt het continent ook kwetsbaarder voor nieuwe vormen van georganiseerde misdaad, zoals cybercrime en financiële fraude.

baarder voor nieuwe vormen van georganiseerde misdaad, zoals cybercrime en financiële fraude (Truter, [2025](#)). Criminele netwerken benutten het groeiende digitale ecosysteem om hun activiteiten uit te breiden. Nederland intensificeert ondertussen zijn samenwerking met Afrikaanse landen op het gebied van digitale infrastructuur, innovatie en cyberveiligheid. Dit draagt niet alleen bij aan het terugdringen van criminaliteit, maar versterkt ook direct de handelsrelaties en samenwerking op het gebied van technologie, wat directe impact heeft op de Nederlandse economie en veiligheidsbeleid.

Sociaal-culturele veranderingen in identiteit en expressie

In de periode 1995 tot 2020 zorgde de sterke demografische groei ervoor dat de jonge bevolking in rap tempo toenam. Dit leidde vervolgens tot grote druk op onderwijs, werkgelegenheid en sociale voorzieningen. Door het proces van verstedelijking kwam er ruimte voor nieuwe culturele dynamieken, waarin traditionele normen en waarden bleven bestaan, maar ook nieuwe vormen van culturele expressie en identiteit ontstonden. De snelle groei en urbanisatie creëerden helaas ook goede omstandigheden (Sampaio, [2024](#)) waarin georganiseerde misdaad, zoals mensenhandel en illegale migratie, kon floreren, doordat jongeren die op zoek waren naar hun nieuwe identiteit evenals betere economische kansen. Nederland speelde in deze periode een belangrijke rol door het ondersteunen van onderwijsprojecten en jongerenprogramma's, wat niet alleen bijdroeg aan de ontwikkeling ter plaatse maar ook invloed had op migratiestromen richting Nederland. Deze migratie en de toenemende culturele diversiteit stelden de Nederlandse samenleving voor nieuwe integratie-uitdagingen.

Van 2020 tot 2025 versnelt de digitalisering in Afrika sterk. De toegang tot mobiele technologie en sociale media neemt toe, wat nieuwe mogelijkheden schept voor jongeren om zich cultureel te uiten en maatschappelijk actief te zijn (Kang'ethe, [2025](#)). Dit digitale landschap brengt echter ook risico's met zich mee, zoals de verspreiding van desinformatie en online radicalisering (Fayoyin, [2019](#)). Deze nieuwe vormen van georganiseerde

misdaad vormen een bedreiging voor de sociale cohesie in Afrikaanse samenlevingen en vereisen internationale samenwerking. Nederland speelt hierin een actieve rol door samen met Afrikaanse partners programma's te ontwikkelen die digitale inclusie bevorderen en jongeren weerbaarder maken tegen online misleiding en criminaliteit. Voor de Nederlandse samenleving betekent dit ook een toegenomen focus op digitale veiligheid en het voorkomen van radicalisering, vooral onder jongeren met een Afrikaanse achtergrond. Daarnaast groeit het bewustzijn rondom gendergelijkheid (Nabawanda, [2024](#)) en mensenrechten, wat samenhangt met strijd tegen mensenhandel en gender gerelateerd geweld en hoe de politiek daar een rol bij speelt (Human Rights Watch, [2024](#)). Nederland ondersteunt daarom initiatieven die deze sociaal-culturele veranderingen stimuleren en tegelijkertijd criminele praktijken bestrijden: Het She Leads programma richt zich op het vergroten van de invloed van meisjes en jonge vrouwen op besluitvorming en het transformeren van gendernormen (Plan International Nederland, [2021](#)); Generation G richt zich op het bevorderen van gendergelijkheid en het voorkomen van gender gerelateerd geweld in landen zoals Zuid-Afrika en Oeganda (Rutgers International, [z.d.](#)) en; het SDG5 Fund, met bijna €500 miljoen beschikbaar voor de periode 2021–2025, ondersteunde programma's die gericht zijn op vrouwenrechten en gendergelijkheid (Grotenhuis, [2022](#)).

Technologie zorgt voor meer toegang en verbinding

Tussen 1995 en 2020 maakte Afrika een ingrijpende technologische transformatie door, vooral dankzij de introductie en snelle verspreiding van mobiele telefonie en internet. Deze periode markeerde het begin van een digitale revolutie waarbij mobiele telefonie het communicatieproces revolutionair veranderde, vooral omdat het voor brede bevolkingsgroepen, ook in afgelegen gebieden, bereikbaar werd. Door deze ontwikkeling konden mensen sneller en eenvoudiger contact leggen, wat een positieve economische (Global Alliance for ICT and Development, [2016](#)) en sociale impact had (Asuman, Adjin-Tetty & Fosu, [2025](#)). Tegelijkertijd creëerde dit nieuwe mogelijkheden voor georganiseerde misdaad. Mobiele technologieën werden namelijk ook gebruikt voor fraude, zoals SIM-swap-fraude (Mujidu, [2024](#)), en telecom gerelateerde scams (Waqar, [2025](#)). Cybercriminaliteit begon zich voorzichtig te manifesteren met phishing en identiteitsfraude via mobiele en internetkanalen. Nederland speelde in deze periode een ondersteunende rol door investeringen in ICT-infrastructuur en capaciteitsopbouw. Via ontwikkelingssamenwerking en kennisuitwisseling droeg Nederland bij aan het versterken van Afrikaanse ICT-sectoren en de digitale inclusie van achtergestelde groepen. Deze samenwerking had eerst een beperkte directe impact op de Nederlandse samenleving, maar legde wel de fundamenten voor toekomstige economische en culturele uitwisselingen, zoals de opkomst van digitale handelsrelaties en communicatiekanalen tussen Nederland en Afrika. Ook digitale financiële diensten, zoals mobiele geldtransacties, begonnen zich te ontwikkelen (Rayaprolu, [2024](#)). Dit maakte Afrika economisch veerkrachtiger, maar bracht tegelijkertijd risico's met zich mee omdat criminele netwerken mobiele geldsystemen soms gebruikten voor witwassen en andere illegale transacties.

De periode 2020-2025 kenmerkt zich door een enorme versnelling in digitale innovatie, vooral door de verdere uitrol van breedbandinternet, fintech-oplossingen en de groei van e-commerce. Mobiele betalingen via platforms als M-Pesa zijn inmiddels mainstream en hebben een grote rol gespeeld in het vergroten van financiële inclusie, waardoor ook grote groepen die voorheen geen toegang hadden tot traditionele banken nu mee kunnen doen aan de economie (Owoche, [2025](#)). Dit biedt enorme kansen voor economische ontwikkeling, maar brengt ook nieuwe uitdagingen met zich mee. Georganiseerde misdaad past zich aan door gebruik te maken van digitale betalingssystemen voor witwassen en frauduleuze transacties, waarbij criminele netwerken steeds geavanceerder worden in het misbruiken van fintech-platformen. Daarnaast leidt de bredere beschikbaarheid van breedbandinternet tot een toename van cyberaanvallen en digitale uitbuiting, waaronder hacking, datadiefstal en misbruik van online platforms voor bijvoorbeeld mensenhandel (United Nations, [2021](#)) en drugshandel (International Narcotics Control Board, [2024](#)). E-commerce groeit sterk en biedt Afrikaanse ondernemers nieuwe kanalen voor verkoop en internationale handel. Tegelijkertijd worden digitale marktplaatsen ook misbruikt door criminele netwerken voor smokkel, illegale handel en andere illegale praktijken. Nederland ondersteunt diverse initiatieven om e-commerce veilig en betrouwbaar te maken, wat de handelsrelaties verder versterkt en investeringsmogelijkheden vergroot.

Ecologische uitdagingen met sociale impact

In de periode van 1995 tot 2020 was vooral ontbossing één van de grootste ecologische uitdagingen in Afrika, naast het verlies van biodiversiteit en toenemende klimaatstress. Grootschalige ontbossing, met name in de Congobekken en West-Afrika, creëerde een lucratieve markt voor illegale houtkap, die vaak wordt gereguleerd door criminele netwerken (Browne, Kelly & Pilgram, [2021](#)). Deze netwerken werken samen met corrupte lokale overheden en gewapende groepen om tropisch hardhout te winnen en te exporteren. Nederland, met grote havens zoals Rotterdam, fungeert als belangrijke toegangspoort voor deze illegale houtproducten naar Europa, wat heeft geleid tot een indirecte bijdrage aan de ontbossing en milieu-

Deze netwerken werken samen met corrupte lokale overheden en gewapende groepen om tropisch hardhout te winnen en te exporteren. Nederland, met grote havens zoals Rotterdam, fungeert als belangrijke toegangspoort voor deze illegale houtproducten naar Europa, wat heeft geleid tot een indirecte bijdrage aan de ontbossing en milieucriminaliteit en wat nog steeds het geval is.

criminaliteit en wat nog steeds het geval is. Het heeft ook juridische en reputatieschade tot gevolg voor Nederlandse bedrijven die onvoldoende due diligence toepassen. Daarnaast nam het verlies aan biodiversiteit fors toe, vooral door het verlies van habitat, overexploitatie, vervuiling en de impact van klimaatverandering (WWF, [2024](#)). Daarnaast hebben stroperij en illegale handel in bedreigde diersoorten zoals ivoor en pangolins een invloed

gehad. De illegale handel wordt aangestuurd door georganiseerde criminele netwerken die hun producten via complexe smokkelroutes exporteren, een punt van aandacht binnen het studiegebied van 'green criminology' (Van Uhm, [2024](#)). Nederland speelt een rol in deze keten als doorvoerland en eindbestemming voor exotische dieren en producten, wat druk zet op wetshandhaving en natuurbescherming. Een andere belangrijke ontwikkeling op ecologisch vlak betrof een toename van klimaatstress door droogte en overstromingen, wat leidde tot andere markten in georganiseerde misdaad (Tiscornia, [2022](#)) en tot ontheemding en verschuiving van bevolkingsgroepen naar stedelijke gebieden (Tietjen, Jacobsen & Hollander, [2023](#)). Door met name aanhoudende droogte en mislukte oogsten in regio's zoals de Sahel kwamen en komen migratiestromen vanuit het platteland naar de steden op gang, met overvolle steden ten gevolg. Er vormen informele nederzettingen en door de hoge werkloosheid in combinatie met de vele kwetsbare migranten neemt criminaliteit toe. Criminele organisaties maken gebruik van bestaande illegale handelsconcepten: steden fungeren als transshipment-hubs waar zowel mensen als drugs (zoals cocaïne, methamfetamine en cannabis) worden verhandeld via dezelfde transportcorridors (Sönmez, [2023](#)). Migrantengedreven door het klimaat of andere drijfveren, richten zich ook tot smokkelaars om verder te reizen. Zo hebben ook Nederlandse steden hierdoor een confrontatie met complexere migratievraagstukken en veiligheidsuitdagingen.

In de periode van 2020 tot 2025 is de droogte nog steeds een kenmerkende ecologische uitdaging, net als degradatie van land en een toename in de mijnbouw. De extreme droogte in de Hoorn van Afrika zorgde voor ernstige voedselonze-kerheid

Een laatste belangrijke ontwikkeling van de laatste jaren is de grote toename in de winning van mineralen die essentieel zijn voor technologie en de energietransitie, zoals kobalt en lithium.

en zette daarmee migratiestromen in beweging. Verder versnelde de landdegradatie en verwoestijning in de Sahel-regio (ADH, [2025](#)), wat leidde tot landbouwuitedagingen en conflicten tussen landbouwers en veehouders, maar ook tot vormen van criminaliteit rondom gewassen en vee. Relaties tussen Afrikaanse voorbeelden van ‘farm crime’ en ‘rural crime’ (Neubacher et al., [2024](#)) met de georganiseerde misdaad zijn tot dusver niet duidelijk naar voren gekomen; wellicht dat dit komt door de onderschatting of het uitblijven van aangiften, zoals bijvoorbeeld in Zuid-Afrika het geval lijkt te zijn (Bezuidenhout, [2025](#)). Een laatste belangrijke ontwikkeling van de laatste jaren is de grote toename in de winning van mineralen die essentieel zijn voor technologie en de energietransitie, zoals kobalt en lithium. De vaak illegale en gewelddadige mijnbouwpraktijken leiden tot milieuschade en mensenrechtenschendingen (Boafo et al., [2024](#)). De praktijken worden veelal gedreven en gedirigeerd door georganiseerde misdaad (Green, [2025](#)). Mineralen uit Afrika komen via complexe handelsketens ook op Nederlandse markten terecht, wat ethische en juridische vraagstukken oproept voor Nederlandse bedrijven en consumenten.



Standbeeld van Nelson Mandela in Bloemfontein (Zuid-Afrika) als symbool voor democratie, sociale rechtvaardigheid, en de anti-apartheidsbeweging.

Politieke stabiliteit ontwikkelt zich wankelend

In de periode van 1995 tot 2020 heeft Afrika een aantal fundamentele politieke en juridische veranderingen doorgemaakt die de continentale dynamiek sterk beïnvloedden. Veel landen, zoals Zuid-Afrika na het einde van de apartheid (1994), Nigeria en Ghana, schakelden over van autoritaire regimes naar democratische regeringsvormen, hoewel daar ook verschillende vormen in zijn (Centre for Democracy and Development, [2023](#)). De reis naar meer democratie ging niet zonder slag of stoot maar leidde wel tot meer politieke participatie. Tegelijkertijd werden staatsstructuren kwetsbaar waarin corruptie en zwakke rechtsstaat-ontwikkeling ruimte boden aan georganiseerde misdaad, zoals drugshandel en mensenhandel. Politiek in naam van de democratie lijkt voor sommige actoren op het continent de kortste weg naar rijkdom en invloed geworden en een instrument om zichzelf aan de macht te houden met weinig tolerantie voor oppositie. De staat van democratie is divers en verschilt per land. Over het algemeen is er wel een blik van hoop, daar de belangstelling van jongeren voor politiek en bestuur aan het toenemen lijkt. In heel Afrika zijn door jongeren geleide bewegingen en organisaties ontstaan die jongeren mobiliseren en opkomen voor hun rechten en belangen (Centre for Democracy and Development, [2023](#)). In 2002 is de Afrikaanse Unie opgericht. De focus voor het continent is breed en richt zich op vrede, veiligheid, mensenrechten en goede bestuurders. Ondanks goede intenties worstelden veel lidstaten met implementatie van regels en grenscontrole, waardoor criminele netwerken konden profiteren van zwakke samenwerking. Onderzoek naar de werking van de Afrikaanse Unie wijst uit dat Afrika enorme economische en zakelijke mogelijkheden biedt, maar dat deze alleen volledig worden benut als de fragmentatie van het continent wordt overwonnen (Leke, [2017](#)).



Conflicten tussen en binnen staten zijn in deze decennia nog steeds kenmerkend voor de instabiliteit. Vredesmissies en humanitaire hulp, ook vanuit Nederland, richten zich op conflictpreventie en bescherming van kwetsbare groepen, bijvoorbeeld slachtoffers in gewapende burgeroorlogen. Ontstane situaties gingen gepaard met de totstandkoming van vluchtelingenstromen en het schenden van mensenrechten. Gewapende groepen financieren zich in deze door illegale mijnbouw, handel in wapens en mensenhandel. Georganiseerde misdaad en conflicten zijn onderling afhankelijk (McMullin, [2009](#)), ook of wellicht zelfs juist in Afrika. Wat tot langdurige conflicten heeft geleid komt ook door de opkomst van gewapende groepen zoals Boko Haram in Nigeria en Al-Shabaab in Somalië. Deze groepen combineerden terrorisme met activiteiten als mensenhandel, drugsmokkel en illegale mijnbouw om hun operaties te financieren.

Tussen 2020 en 2025 richt Afrika zich op het versterken van juridische kaders en het aanpakken van nieuwe uitdagingen op het gebied van klimaat en technologie. Zo voeren veel Afrikaanse landen strengere wetgeving door tegen corruptie, mensenhandel, drugshandel en illegale mijn-

bouw, maar meer is nog steeds nodig voor het effectiever en verantwoordelijker maken van het strafrechtstelsel (United Nations Office on Drugs and Crime, [2021](#)). Ondertussen worden de gevolgen van klimaatverandering – zoals droogte en woestijnvorming – veel zichtbaarder en dwingen landen tot nieuwe wet- en regelgeving op het gebied van milieubescherming, landrechten en migratiemanagement. Afrikaanse landen werken in deze jaren ook hard aan het moderniseren van de rechtshandhaving door de mogelijkheden die digitalisering hen biedt. De digitalisering van administratieve en juridische processen vergroot transparantie en toegang tot recht maar zorgt ook voor nieuwe uitdagingen rond privacy en cybersecurity. Technologie draagt bij aan transparantie maar ook aan het vertrouwen in overheidsprocessen in Afrika doordat beslissingen, begrotingen en uitgaven inzichtelijk gemaakt en gevolgd kunnen worden door geïnteresseerde burgers (Deep Tech Apps, [2025](#)). Door de vlucht van technologische ontwikkelingen en de toename van aansluitingen op de rest van de wereld groeit het aantal cyberaanvallen vanuit Afrika, net als misbruik van data en online fraude. Hierop volgend zijn er nieuwe wetten ingevoerd tegen cybercriminaliteit.

Verwevenheid van ontwikkelingen per periode

In de periode 2000-2020 kende Afrika een sterke demografische groei met een jonge bevolking, wat leidde tot aanzienlijke migratie naar stedelijke gebieden en druk op infrastructuur en natuurlijke hulpbronnen. Economisch profiteerde het continent van stijgende grondstofprijzen, maar uitdagingen zoals hoge werkloosheid en een grote informele sector bleven bestaan. Sociaal-cultureel nam het bewustzijn rondom identiteit, gender en onderwijs toe, versterkt door een groeiende jeugdpopulatie. Technologische adoptie groeide langzaam, met mobiele telefonie als belangrijkste doorbraak, die nieuwe communicatie- en zakelijke mogelijkheden bood. Ecologisch stond Afrika onder druk door versneld verlies van bossen, landdegradatie en droogte, wat de kwetsbaarheid voor klimaatverandering verhoogde. Politiek/juridisch was er een mix van democratiseringspogingen en conflicten. Deze ontwikkelingen zijn met elkaar verweven: de jonge bevolking vergrootte de druk op economie en infrastructuur, wat sociale spanningen veroorzaakte bij het ontbreken van voldoende werkgelegenheid. De economische focus op natuurlijke hulpbronnen droeg bij aan milieuproblemen, terwijl zwakke politieke instituties en conflicten ruimte boden voor georganiseerde misdaad en corruptie. Technologische vooruitgang

was beperkt, maar zette een belangrijke basis voor latere digitale transformatie. Van 2020 tot 2025 blijven demografische uitdagingen de toenemende migratie en verstedelijking. Economisch ligt de nadruk op diversificatie en een sterke groei van duurzame energieprojecten, ondanks aanhoudende ongelijkheid en werkloosheid. Sociaal-cultureel neemt de invloed van jongeren en vrouwen in politiek toe, en digitale communicatie verandert de maatschappelijke dynamiek. De digitalisering van overheidsdiensten en rechtssystemen versnelt, wat zowel transparantie als nieuwe cybersecurity-uitdagingen met zich meebrengt. Ecologisch ligt de focus op natuurbescherming, hernieuwbare energie en klimaatadaptatie, hoewel droogte en landdegradatie voortduren. Inclusieve governance en regionale samenwerking worden versterkt, maar uitdagingen in rechtstaatontwikkeling blijven bestaan. Deze ontwikkelingen zijn versterken elkaar: de jonge bevolking stimuleert politieke verandering en vraagt om economische kansen. Digitale technologieën bevorderen transparantie en participatie, maar vergroten ook kwetsbaarheid voor georganiseerde misdaad. De nadruk op duurzaamheid is een reactie op eerdere milieuproblemen en vereist stabiele politieke structuren.

Reflectie: Duiding van ontwikkelingen

In de vier hoofdstukken worden de dominante vormen van georganiseerde misdaad in Afrika onderzocht. Er is aandacht voor drugshandel, maar ook voor de smokkel en handel van mensen. Er wordt stilgestaan bij stroperij, handel in flora, fauna, illegale mijnbouw en exploitatie van grondstoffen. Cybercriminaliteit en financiële fraude komen ook aan de orde.

Macrotrends op het continent kennen directe relaties met deze dominante vormen. Zo vergroten bevolkingsgroei en jeugdwerkloosheid de beschikbaarheid van jongeren voor criminele rekrutering, terwijl urbanisatie en institutionele zwakte leiden tot oncontroleerbare stedelijke zones waar misdaad gedijt. De jonge bevolking kan ook zorgen voor een toenemende consumptie van (synthetische) drugs en het aanjagen van de economie. Ondertussen opent deze economische liberalisering deuren voor witwaspraktijken via formele sectoren zoals vastgoed en grondstoffen. Conflicten en migratie creëren routes voor het transporteren van drugs, mensenhandel en smokkel, vaak onder weinig toezicht. Technologische ontwikkelingen versnellen de opkomst van cybercriminaliteit en anonieme geldstromen. Milieucrisis stimuleren illegale houtkap, stroperij en exploitatie van biodiversiteit. Buitenlandse actoren spelen hierin soms een rol, met criminele netwerken die natuurlijke hulpbronnen uitbuiten in contexten van zwakke governance.

Hieronder volgen vier reflecties over georganiseerde misdaad op het Afrikaanse continent in relatie tot trends en criminele markten waardoor voor Nederland relevante ontwikkelingen worden geduid.

1. Structurele ontwikkeling en structurele kwetsbaarheid

Afrika heeft de afgelopen dertig jaar sterke economische groei doorgemaakt, mede dankzij globalisering, liberalisering, een snelle bevolkingsgroei, urbanisatie en sterke digitalisering. Deze ontwikkelingen hebben geleid tot nieuwe markten, een groeiende middenklasse en meer internationale handel. Tegelijkertijd blijven veel landen kampen met structurele zwaktes, zoals corruptie, zwakke instituties, hoge jeugdwerkloosheid en aanhoudende conflicten. Hierdoor ontstaan nieuwe kansen, maar ook aanzienlijke kwetsbaarheden. Deze kwetsbaarheden creëren ruimte voor georganiseerde misdaad. Illegale mijnbouw en grondstofexploitatie bieden criminele netwerken directe toegang tot waardevolle hulpbronnen. Conflicten en zwakke staatsstructuren maken het moeilijk om wapen- en mensenhandel te bestrijden, terwijl jongeren zonder perspectief makkelijk worden geronseld. Zo raakt economische ontwikkeling op sommige plekken verweven met illegale activiteiten — een vorm van ‘criminalisering van groei’. Een bekend voorbeeld hiervan is de zogenaamde resource curse: landen rijk aan natuurlijke hulpbronnen zoals olie, goud, diamanten, coltan en kobalt blijken vaak minder economisch succesvol, kennen meer ongelijkheid en zijn kwetsbaarder voor conflict. In landen als D.R. Congo worden grondstoffen zoals coltan niet alleen gebruikt om conflicten te financieren, maar veroorzaken ze ook ecologische schade — bijvoorbeeld aan het leefgebied van berggorilla's.

Economisch gezien wordt verwacht dat Afrika zijn positie als wereldwijde groeimotor versterkt. De groeiende middenklasse, stijgende consumptie, investeringen in infrastructuur en technologische innovatie dragen hieraan bij. Regionale economische integratie, via initiatieven als de African Continental Free Trade Area (AfCFTA), bevordert de

intra-Afrikaanse handel en opent nieuwe markten (Kher et al., 2024). Tegelijkertijd blijven corruptie, ongelijkheid en georganiseerde misdaad, waaronder grensoverschrijdende netwerken, een belemmering voor stabiele groei. De Nederlandse betrokkenheid in Afrika richt zich traditioneel sterk op deze groei, maar de aanwezigheid van georganiseerde misdaad blijkt een structurele belemmering voor duurzame ontwikkeling. De huidige liberalisering en buitenlandse investeringen brengen kansen, maar ook risico's voor eerlijke handel. Europese en Nederlandse bedrijven lopen gevaar onbedoeld betrokken te raken bij illegale ketens. Tegelijk vraagt migratiebeleid om afstemming met ontwikkelingssamenwerking, gezien migratiestromen mede worden veroorzaakt door werkloosheid, armoede en conflict. Investerings in goed bestuur, transparantie en anti-corruptie-maatregelen lijken essentieel om deze dynamiek te doorbreken. Tegelijkertijd speelt het scheppen van alternatieve economische kansen voor jongeren een belangrijke rol in het voorkomen van verdere criminalisering van groei. De complexe wisselwerking tussen economische, sociale en veiligheidselementen beïnvloedt hoe samenwerking tussen Nederland en Afrika zich ontwikkelt, waarbij handel, veiligheid en sociale rechtvaardigheid steeds meer met elkaar verweven raken.

2. De verwevenheid van verschillende actoren

In veel Afrikaanse landen is georganiseerde misdaad nauw verweven met het leger, paramilitaire groepen en politieke elites. Langdurige conflicten, institutionele zwakte en gebrekkige staatscontrole bieden ruimte aan criminele netwerken. Illegale mijnbouw en drugshandel worden geregeld gecontroleerd door militaire fracties, waarbij de opbrengsten gewapende groepen financieren. Ook vervagen de grenzen tussen terrorisme en georganiseerde misdaad: smokkelroutes voor wapens en drugs dienen ter bekostiging van terroristische activiteiten. Politieke elites gebruiken deze netwerken soms om hun macht te consolideren en oppositie te onderdrukken, wat democratische processen ondermijnt.

Deze verwevenheid is onderdeel van een bredere geopolitieke context. Buitenlandse machten zoals China, de VS, de Golfstaten en Europese landen – waaronder Nederland – investeren grootschalig in Afrika. Hoewel deze investeringen ontwikkeling kunnen stimuleren, versterken ze vaak ook patronen van afhankelijkheid en exploitatie. Georganiseerde misdaad speelt hierop in door gebruik te maken van zwakke governance en internationale handelsstromen. Zowel lokale als buitenlandse actoren rechtvaardigen hun invloed met narratieven over ‘ontwikkeling’ en ‘partnerschap’, terwijl onderliggende problemen zoals corruptie en instabiliteit in stand blijven.

De historische erfenis van kolonialisme en de relatief recente dekolonisatie verklaren deels waarom veel Afrikaanse staten weinig tijd hadden om sterke instituties op te bouwen. Volgens de literatuur zijn criminele praktijken door staatsactoren genormaliseerd, wat leidt tot een kleptocratie waarin de staat zelf een rol speelt in georganiseerde misdaad.

Daarmee komen in Afrika drie vormen van criminaliteit samen: organisatiecriminaliteit (bedrijven), georganiseerde criminaliteit (criminele netwerken) en staatscriminaliteit (machthebbers die mensenrechten schenden).

Hybride vormen van georganiseerde misdaad zijn op het continent prominenter dan in Nederland. Coalities tussen ondernemers, criminelen en politieke leiders zijn gebruikelijk, terwijl georganiseerde misdaad in Nederland doorgaans ondergronds blijft. Sinds de jaren '90 is er groeiende aandacht voor deze dynamiek, vooral in West-Afrika, waar politieke instabiliteit, staatsgrepen en de afnemende Franse invloedssfeer gepaard gaan met de opkomst van nieuwe spelers zoals China en Rusland. China investeert strategisch in infrastructuur om toegang tot grondstoffen te verzekeren, cruciaal voor zijn industrie.

Tegelijkertijd groeit de verwachting dat rechtvaardigheid en vredeshandhaving verder worden versterkt. De Afrikaanse Unie en regionale economische gemeenschappen ontwikkelen mogelijk supranationale rechtssystemen. Technologie speelt hierin een rol door transparantie en burgerbetrokkenheid te vergroten, met een toenemend aandeel van jongeren en vrouwen in politieke functies (Mshelia, 2025). Daarnaast worden technologieën zoals AI en blockchain ingezet tegen corruptie en misdaad (Coutts, 2024). De samenwerking tussen Afrika, Nederland en de EU zal naar verwachting intensiveren, met name op het gebied van grenscontrole, cybercrime en mensenhandel.

3. Technologische revolutie biedt mogelijkheden én risico's

De digitale revolutie in Afrika creëert nieuwe mogelijkheden voor transparantie, efficiëntie en burgerparticipatie in overheidsprocessen. E-government en open data versterken het toezicht op publieke uitgaven en beperken corruptie. Tegelijkertijd ontstaan ook nieuwe risico's, zoals cybercriminaliteit, financiële fraude en digitale oplichting, waaronder de beruchte Nigeriaanse '419 scams'. Afrika speelt een groeiende rol in technologische ontwikkelingen rond kunstmatige intelligentie (AI), smart cities en blockchain. AI en machine learning kunnen economische processen efficiënter maken en nieuwe diensten mogelijk maken, maar vergroten ook de risico's van cyberaanvallen en desinformatie. Generatieve AI, deepfakes en voice cloning maken online fraude en identiteitsdiefstal complexer, met nieuwe vormen van oplichting zoals romantische scams (BijzonderStrafrecht.nl, 2025). Slimme steden en het internet of things verbeteren de leefomgeving, maar brengen ook kwetsbaarheden met zich mee die criminelen kunnen benutten (Berry, 2018; Edwards, 2024). Blockchain en cryptovaluta vergroten transparantie en financiële inclusie, maar worden ook misbruikt voor witwassen en fraude (Chelin, 2021). Het gebruik ervan zal toenemen, vooral in regio's met beperkte regulering, wat criminele netwerken kansen biedt voor anonieme transacties.

Nederland speelt hierin een dubbele rol. Enerzijds kan het bijdragen aan kennisdeling en capaciteitsopbouw in Afrikaanse landen om de digitale economie beter te reguleren en cybercriminaliteit te bestrijden. Anderzijds is Nederland zelf kwetsbaar als doelwit van online fraude en financiële criminaliteit die via Afrikaanse netwerken wordt gepleegd. Als digitaal en financieel knooppunt fungeert Nederland zowel als handelspartner als spil in grensoverschrijdende illegale geldstromen (Rijksoverheid, 2023). Georganiseerde misdaad in Afrika is geen geïsoleerd fenomeen, maar onderdeel van wereldwijde netwerken die migratie, diaspora en digitalisering verbinden. Mensenhandel, mensensmokkel en cybercriminaliteit worden hierin op grote schaal georganiseerd, waarbij ook Nederlandse bedrijven en burgers slachtoffer zijn. Illegale geldstromen vinden hun weg via banken, vastgoed en cryptovaluta, en de verwevenheid met buitenlandse bedrijven bemoeilijkt toezicht op grondstoffenstromen. Dit benadrukt de noodzaak van nauwere samenwerking tussen Afrika en Nederland in de aanpak van georganiseerde digitale misdaad.

4. Toekomstige trends zorgen voor kansen en uitdagingen

In de toekomst zullen sommige macrotrends op het Afrikaanse continent nog sterker met elkaar verweven raken, wel met aanzienlijke regionale verschillen. Demografisch gezien maken sommige landen de overgang naar lagere geboortecijfers, terwijl andere regio's nog altijd te maken hebben met een snelgroeiende bevolking. Urbanisatie blijft in vrijwel alle delen van Afrika doorgaan, wat leidt tot toenemende druk op infrastructuur, huisvesting en basisvoorzieningen. Door deze dynamiek ontstaat een groeiende, jonge beroepsbevolking die een belangrijke rol speelt in de economische ontwikkeling van het continent met technologische vooruitgang als een centrale factor. Digitale innovatie – waaronder AI, blockchain en fintech – opent nieuwe economische mogelijkheden, zoals efficiëntere dienstverlening en bredere toegang tot financiële systemen. Nieuwe vormen van criminaliteit, waaronder cyberfraude, identiteitsdiefstal en witwaspraktijken, zullen met name in gebieden waar toezicht beperkt is ontstaan (UNCTAD, [2023](#)). De technologische en economische verbondenheid tussen Afrika en landen zoals Nederland neemt toe via internationale handel, investeringen, digitale infrastructuur en migratie (CBS, [2021](#)). Op sociaal-cultureel vlak groeit de invloed van een jongere, digitaal verbonden generatie. In snel urbaniserende gebieden ontstaan nieuwe identiteiten waarin traditionele normen en modernisering elkaar beïnvloeden en soms onder spanning zetten. Deze culturele dynamiek kan leiden tot sociale frictie, maar ook tot nieuwe vormen van expressie, mobilisatie en betrokkenheid. Jongeren in kwetsbare omstandigheden

zouden wel regelmatig betrokken kunnen worden bij grensoverschrijdende criminele activiteiten zoals mensenhandel en rekrutering door criminele netwerken (Psico Smart, [2023](#)).

Migratie, bijvoorbeeld door klimaatverandering, en diaspora versterken de onderlinge verwevenheid tussen Afrikaanse en Europese samenlevingen en brengen nieuwe vormen van interactie en sociale complexiteit met zich mee. Ecologische veranderingen op het continent zelf spelen eveneens een grote rol. Klimaatverandering beïnvloedt niet alleen migratiestromen maar ook huidige landbouwsystemen, wat leidt tot groeiende aandacht voor klimaatadaptieve landbouw om voedselzekerheid te behouden (Tony Blair Institute for Global Change, [2025](#)). De opkomst van hernieuwbare energiebronnen zoals zon en wind brengt zowel investeringskansen als risico's op conflicten over landgebruik en corruptie met zich mee. Georganiseerde criminele netwerken zijn in sommige gevallen actief in de bijbehorende toeleveringsketens of betrokken bij witwasconstructies (Malakouti & Hazrati, [2025](#)). Ook systemen voor klimaatmonitoring en risicobeheer blijken kwetsbaar voor sabotage of manipulatie (Chitate, [2024](#); Van Woesik et al., [2025](#)). Er ontstaat hoe dan ook een complex samenspel van demografische, technologische, sociaal-culturele en ecologische processen. De wisselwerking tussen lokale omstandigheden en mondiale krachten vormt in ieder geval een belangrijke factor voor toekomstige ontwikkelingen op het Afrikaanse continent.

navigatie-menu

Leeswijzer

Deze studie naar transnationale georganiseerde criminaliteit vanuit, in en richting Afrika wordt gerapporteerd volgens de vier nodale stromen welk elk een eigen hoofdstuk kennen: goederen, actoren, financiën en informatie. Per hoofdstuk wordt onderzocht hoe georganiseerde misdaad zich manifesteert binnen deze categorieën.

Naast een algemeen beeld worden de verbindingen tussen Afrika en Nederland gedeeld. De inzichten richten zich op hoe de georganiseerde misdaad op het continent in beweging is, met ruimte voor nuance en reflectie.

De indeling op basis van nodale stromen volgt de studie andere SKC-studies uit de 'Grenzeloos-reeks'. Middels deze indeling draagt de studie over het continent bij aan de gewenste grondplaat en het brengen van structuur in een uiterst complex veld. Vanuit deze basis kunnen toekomstige internationaal georiënteerde studies op een betekenisvollere manier de verbonden dynamiek omarmen.

1 Goederen



1.1 Een turbulent verleden

Het verleden van het Afrikaanse continent speelt een rol in de tegenwoordige handel. De (historische) ontwikkeling van die handel wordt eerst toegelicht en in relatie gebracht met neokolonialisme, natuurbronnen en conflicten.



1.2 Alles werkt door elkaar heen

Corruptie, witwassen, illegale versus legale handel en een formele versus een informele economie. De dynamiek van hoe alles door elkaar beweegt staat hier centraal, maar ook hoe wetten en normen in beweging zijn.



1.3 Mensensmokkel en mensenhandel

De slavernij is afgeschaft, echter zorgen migratiestromen en kwetsbaarheid anno nu nog steeds voor irreguliere oversteken, gedwongen werk en is de mens zelf ook nog steeds handelswaar. Op wat voor manier spelen georganiseerde criminele netwerken hierin een rol?



1.4 Afrikaans gerelateerde drugs

Hoewel er kort ook iets over drugs in de Hoorn van Afrika en in het zuiden wordt gedeeld, zoomt deze paragraaf vooral in op cocaïne en synthetische drugs in West-Afrika, heroïne via Oost-Afrika en cannabis uit Noord-Afrika.



1.5 Natuurlijke hulpbronnen

Afrika staat bekend om zijn natuurlijke hulpbronnen, welke op hun beurt in relatie worden gebracht met oorlogen en conflicten. Achtereenvolgens wordt de illegale handel in olie besproken, coltan, kobalt en diamant en de illegale goudsector in met name Ghana.



1.6 Handel in dieren en dierproducten

Vanwege vraag uit de internationale markt worden dieren gedood en gestroopt en dierproducten het land uit gesmokkeld. Er is ook een levendige handel in niet-dode landdieren of dierproducten en er wordt illegaal gevisd in Afrikaanse wateren.



1.7 Illegale houtkap- en handel

Hout kan als legale goederenstroom als deklading voor drugtransport gebruikt worden maar waar hier stil bij wordt gestaan betreft het illegaal kappen en verhandelen van, met name, tropisch hardhout.

1.1 Een turbulent verleden



Cape Coast Castle is een fort in Ghana, gebouwd door Zweedse handelaren voor de handel in hout en goud. Later werd het bouwwerk gebruikt in de trans-Atlantische slavenhandel.



Palmolie plantage

1.1.1 Ontwikkelingen in de handel tussen Afrika en Europa

De handelscontacten tussen Europa en Noord-Afrika gaan terug tot de oudheid. In de Griekse oudheid, en daarvoor de Egyptische tijd, was er al handel tussen Europa en Afrika. Het ging toen nog om ruilhandel (Cartwright, 2017). De Romeinen hadden een deel van hun rijk in Noord-Afrika. In historische zin is de Middellandse Zee eerder een verbinder dan een scheidingswand geweest. West-Afrika kwam later in contact met de Europeanen. Zoals beschreven door historicus Wesseling gaan de contacten tussen West-Afrika en Europa terug tot de vijftiende eeuw, toen de Portugezen de exploratie van Afrika begonnen. Daarna volgden andere landen: met name Spanje, Nederland, Engeland en Frankrijk (Wesseling 1991: 217). “Het centrum van de Europese handel lag in Beneden-Guinee waar de kust, naar de belangrijkste producten, van west naar oost werd onderscheiden in peper-, ivoor-, goud- en slavenkust. Slaven vormden lange tijd het belangrijkste exportartikel in West-Afrika. Portugezen, Fransen, Britten, Nederlanders en anderen bouwden een netwerk van forten en

entrepots op de kust van Guinee” (Wesseling 1991: 217). Voordat de grootschalige slavenhandel met de Europeanen begon, waren Afrikaanse naties kleinschaliger en minder gecentraliseerd vergeleken met Europa. Door de Europese vraag naar slaven werd de slavenjacht een economisch doel op zichzelf en ontstond er een praktijk in Afrika dat slavernij mettertijd eigenlijk de enige sanctie werd voor wetsovertredingen. Er ontstond als het ware een cultuur rond het tot slaaf maken van personen. Had iemand iets gedaan dat niet mocht, dan eindigde hij of zij als slaaf (Acemoglu & Robinson 2013). Na de afschaffing van de slavernij begon het tijdperk van legitieme handel, het industriële tijdperk dat in Europa begon in de 18e eeuw en in Nederland in de 19e eeuw. Tijdens de Europese kolonisering van Afrika, die grotendeels plaatsvond aan het einde van de 19e eeuw, werd Afrika een wingebied van allerlei producten. De natuur en met name natuurlijke hulpbronnen werden de belangrijkste inkomstenbron van arme landen. Dit is zo gebleven tijdens het dekolonisatieproces

van na de Tweede Wereldoorlog. De economieën gingen voor een groot deel draaien op de extractie van natuurlijke hulpbronnen zoals olie. De leiders van de jonge Afrikaanse staten sloten daartoe deals met internationale ondernemingen, zoals oliebedrijven en mijnbouwbedrijven. De oliecrisis van begin jaren 80 leidde in Nigeria, grootexporteur van olie, tot grote problemen, wat bijdroeg aan de groei van georganiseerde misdaad in Nigeria, naast de hardnekkige corruptie waardoor in Nigeria een cultuur van corruptie ontstond (Williams, 2014: 258). In de SKC-overzichtsstudies over transnationale georganiseerde misdaad worden ontwikkelingen beschreven en geduid, waarvoor het tijdvak van enkel de drie laatste decennia wordt gebruikt als historisch kader. Toch blijkt dat voor deze studie de historie van verder terug ook van belang is in de goederen en handelswijzen van vandaag, waardoor de historie geregeld wordt aangehaald. Kijkend naar de laatste drie decennia wordt direct duidelijk dat het containervervoer een enorme vlucht heeft genomen. Het betreft een bijna constante

groei sinds de jaren 80. Goederen worden meestal verplaatst per zeevervoer en in toenemende mate in container. Het aantal goederen dat wereldwijd wordt vervoerd steeg van zo’n vijfduizend miljoen ton in de tweede helft van de jaren 90 tot zo’n 11 miljoen ton in 2021 (UNCTAD 2021). Nederland, met zijn hoge niveau van handelsinfrastructuur, is niet alleen bestemmingsland van illegale drugs, maar ook een belangrijk knooppunt voor de verdere distributie door Europa. Nederland is een transcontinentaal distributieknooppunt, echter niet alleen voor drugs; ook flora en fauna spelen een belangrijke rol in de goederenstromen. In deze sectie worden opeenvolgend de stromen van mensen, drugs, dieren, natuurlijke hulpbronnen en hout besproken. Voor de duiding van de ontwikkeling van deze stromen zal eerst worden stilgestaan bij de veranderingen van wetten en normen, al dan niet in relatie tot kolonialisme.

1.1.2 Neokolonialisme, natuurbronnen en conflicten

Met name in West-Afrika en Centraal-Afrika worden al decennia natuurlijke hulpbronnen, zoals goud, hout en ook bijzondere aardmetalen als kobalt en coltan (die gebruikt worden voor computers en telefoons) gewonnen. De handel in natuurlijke hulpbronnen wordt ook in deze studie behandeld. Een deel van deze handel is legaal, een ander deel illegaal. Zoals ook uitgelegd in de Afrika-strategie 2023-2032 van het Nederlands kabinet (Rijksoverheid, 2023), beschikt het Afrikaanse continent over grote voorraden kritieke grondstoffen zoals lithium, kobalt en zeldzame aardmetalen, die van belang zijn voor de energietransitie. “Veel van die grondstoffen gaan nu vanuit Afrika eerst naar andere landen voor verwerking voordat ze in de EU terechtkomen. Ook Afrikaanse landen hebben er baat bij om de grondstoffen zelf te verwerken (Rijksoverheid, 2023)”. Waar het kabinet naar verwijst, is dat China in de wereld nu de centrale rol heeft als de industriële verwerker van de kritieke grondstoffen uit Afrika. China stelt minder vragen over mensenrechten en milieu, omdat China geen lid is van de OESO-landen en daarom niet gebonden is aan de steeds strenger wordende richtlijnen van de OESO rond Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (OESD, 2023). Vaak gaat het hier nog om soft law. Dat wil zeggen: regelgeving die niet (of nauwelijks) rechtens afdwingbaar is. Via de EU en



Jongen op zoek naar edelstenen en goud in Dabalava, Madagascar

het door de Commissie ontwikkeld beleid beweegt soft law zich echter steeds meer richting hard law.

In Afrika hangt de exploitatie van natuurlijke hulpbronnen geregeld samen met verschillende gewapende conflicten en criminaliteit. Het is vaak onduidelijk of de exploitaties legaal of illegaal zijn. Natuurbronnen als goud, diamanten, mineralen, hout en in sommige gevallen zelfs dieren, worden vaak genoeg gebruikt om conflicten te financieren (Collier & Hoeffler, 1998; Boekhout van Solinge Huisman & Siegel, 2008). Transnationaal opererende criminele organisaties zien we tegenwoordig dan ook op twee manieren terug: Ten eerste is Afrika een bronland vanwege met name de beschikbare natuurlijke hulpbronnen. Dit zorgt voor witteboordencriminaliteit als corruptie, fraude, belastingontduiking- en ontwijking. Ook zijn landen op het Afrikaanse continent bronland voor irreguliere migratie, mensensmokkel- en handel. Ten tweede kan het continent Afrika gezien worden als belangrijke hub in criminele handelslijnen, bijvoorbeeld van drugs met heroïne in Oost-Afrika en cocaïne in West-Afrika. De brede middenklasse in de verschillende Europese welvaartsstaten is qua omzet en winst economisch zeer interessant voor handel vanuit Afrika, met name voor deze cocaïne-handelaren. Cocaïne was eerst een elite drug, maar



Zoekmethode naar diamanten in Sierra Leone

heeft zich steeds meer verbreid in de middenklasse. In die zin is de drug te beschouwen als een dalend cultuurgoed. In het rijke Nederland kunnen bouwvakkers en taxichauffeurs zich bijvoorbeeld cocaïne veroorloven, terwijl dat minder gold voor Oost-Europa, de VS, Azië en zeker ook voor Afrika. Afrika was nooit echt een interessante afzetmarkt voor cocaïne – wel voor (de goedkopere) marihuana en bepaalde synthetische drugs. Door de ontwikkeling van steden en een rijker wordende middenklasse lijkt dat wel te veranderen.

i

De trans-atlantische studie van het SKC

Zoals uitgelegd in de trans-Atlantische studie van het SKC, is maritieme smokkel, zoals via zeecontainers een (nog) meer gebruikte smokkelmethode geworden van met name de grote transnationaal opererende criminele netwerken en samenwerkingsverbanden. Smokkel via zee maakt gebruik van de stromen in legale handel.

Bekijk Trans-Atlantische Corridor

Wat betreft illegale handel onderscheidde ENACT in 2023 tien voornaamste criminele markten in Afrika:

Mensenhandel

Mensensmokkel

Wapenhandel

Diefstal/stroperij van flora

Diefstal/ stroperij van fauna en illegale visserij

Illegale exploitaties van en handel in natuurlijke hulpbronnen

Heroïne

Cocaïne

Cannabis

Synthetische drugs

Al deze illegale markten hebben enige relatie met Nederland, zoals in dit deel aan de orde komt.

1.2 Alles werkt door elkaar heen

Als het einde van de 20^e eeuw ging over Afrika en wet- en regelovertredingen, dan ging het niet zozeer over criminele groeperingen, maar eerder over Afrikaanse staten die zich in samenwerking met multinationals en zakenlui niet of nauwelijks hielden aan de spelregels en normen rond internationaal zakendoen. Multinationals en zakenlui, net als de Afrikaanse heersers – een fenomeen dat de bekende Afrikanist Bayart (Oxford Reference, [z.d.](#)) duidde als ‘extraversion’, maakten misbruik van de zwakke statelijke instituties van de veelal zeer jonge Afrikaanse staten, die na de dekolonisering van Afrika – die grotendeels na WWII plaatsvond, geen tijd hadden gehad om degelijke instituties en een middenklasse op te bouwen.

1.2.1 Een informele economie

Van belang voor de duiding van legale en illegale stromen tussen het Afrikaanse continent en Nederland is de typering van de economie. Staten, multinationals, lokale zakenlui en internationaal opererende criminele netwerken werken allemaal door elkaar heen, waarbij zij ook kunnen samenwerken. Hetgeen hen daarbij helpt zijn bepaalde onduidelijkheden, het gebrek aan bepaalde regulering en de diffuse scheidslijnen tussen formeel, informeel, legaal en illegaal. Relevant in het kader van legale en illegale handelsstromen is dat het de betrokken spelers, statelijke en commerciële, goed uitkwam dat onderscheid tussen legaal en illegaal niet altijd duidelijk en eenduidig was en is, zoals ten aanzien van de exploitatie en handel in natuurlijke grondstoffen. Begripsverwarring of grijze gebieden gebruiken criminelen dan ook graag in hun voordeel. Belangrijk in deze studie is enige begripsverduidelijking rond legaal, illegaal en informeel, vooral gelet op de grote informele sector in Afrika. De Afrikaanse arbeidsmarkt wordt namelijk gekenmerkt door een bijzonder groot aandeel van de informele economie. Volgens de International Labour Organisation ([2022](#)) is meer dan 80% van de werkgelegenheid in Afrika informeel. Ook UNDP, het ontwikkelingsprogramma van de VN, hanteert dergelijke cijfers. Een informele arbeidsmarkt of informele productieactiviteiten betekenen dat de productieve werkzaamheden door personen of economische eenheden niet worden gedekt door formele regelingen (United Nations, Department

of Economic and Social Affairs, [2021](#)). Een dergelijk hoog aandeel van de informele sector binnen de economie is het hoogst in de wereld (World Bank [2021](#)). Bright Simons benadrukt dat het in de informele economie gaat om marktgerichte activiteiten die plaatsvinden buiten de klassieke ondernemingen. Ook benoemt hij dat de meeste banen in Afrika zich bevinden in de informele sector; 90% van de nieuwe banen en 70% van de nieuwe werkgelegenheid in sub-Sahara Afrika zouden in de informele sector te vinden zijn (Simons, [2019](#)).

Het feit dat bepaalde arbeidsactiviteiten niet formeel zijn gereguleerd, maakt hen nog niet illegaal. Illegale praktijken kunnen zich voordoen in zowel de formele economie als in de informele economie (Ponsaers, [2013](#)). Dit geldt ook voor illegale activiteiten die vallen onder georganiseerde ondermijnende criminaliteit. De Belgische criminoloog Paul Ponsaers ([2013](#)) gaf in Cahiers politiestudies een overzicht van de verschillen en gelijkenissen tussen de formele en informele economie. De formele sector behelst al die economische activiteiten die onder de regulering van de overheid vallen, door de overheid zijn gekend, worden geregistreerd en door de overheid worden belast. De formele economie constitueert daarmee in grote mate het bruto nationaal product (bnp) van een land. De informele economie daarentegen is doorgaans niet in officiële cijfers te vinden, zoals het bnp. De infor-

Legale economie

Wat is het?

Activiteiten die door de overheid erkend, geregistreerd en belast worden.

Voorbeelden:

- Grote bedrijven (zoals banken of telecom-bedrijven)
- Overheidsdiensten
- Geregistreerde landbouw-bedrijven

Kenmerken:

- Betaalt belasting
- Wordt gereguleerd
- Arbeidscontracten
- Draagt bij aan het bbp



Informele economie

Wat is het?

Economische activiteiten die niet gereguleerd of geregistreerd zijn, maar **niet illegaal**.

Voorbeelden:

- Straatverkopers
- Kleermakers zonder vergunning
- Motortaxi's (boda bodas)
- Thuiskeepers

Kenmerken:

- Geen belasting of registratie
- Geen sociale bescherming
- Laagdrempelig
- Belangrijk voor werkgelegenheid



Illegale economie

Wat is het?

Activiteiten die bij wet verboden zijn.

Voorbeelden:

- Drugshandel
- Illegale mijnbouw
- Smokkel van wilde dieren
- Mensenhandel

Kenmerken:

- Strafbaar
- Gevaarlijk voor samenleving
- Geen bescherming
- Vaak verbonden met corruptie of geweld



mele economie wordt gekenmerkt door gebrek aan regulering, althans zo lijkt het. Formele publieke controle instanties, zoals politie, toezichthouders en andere organen treden in een informele economie namelijk niet op de voorgrond. Een informele economie wordt georganiseerd doordat er informele maar ook formele processen gaande zijn. Informele markten kunnen bijvoorbeeld wel tot op zekere hoogte gereguleerd worden, namelijk door informele instituties, en vaste prijzen die gehanteerd worden kunnen wel door een staat worden bepaald. Hoe dan ook gaat het bij de informele economie veelal om goederen (en diensten) die doorgaans legaal worden geprodu-

ceerd. Handel wordt illegaal als zij wordt uitgevoerd door illegitieme (niet geautoriseerde) producenten (United Nations, Department of Economic and Social Affairs, [2021](#)). Daarnaast is er uiteraard ook sprake van illegaliteit als het gaat om producten en diensten die sowieso verboden zijn verklaard, zoals illegale drugs (die alleen legaal zijn als zij worden voorgeschreven door artsen). Veranderende wetten en normen zijn van invloed op hoe men de formele maar ook de informele economie vormgeeft, evenals in hoeverre activiteiten als legaal of illegaal worden bestempeld of gezien.



Gay Pride Amsterdam



Vervuilde rivier

1.2.2 Wetten en normen in beweging

Waren het in de 20^e eeuw vooral transnationaal opererende bedrijven die profiteerden van de zwakke instituties van veel Afrikaanse landen, kwamen daar in de jaren 80 en 90 ook transnationaal opererende criminele organisaties bij. Dit groeide verder vanaf het begin van de 21^e eeuw, toen cocaïnesmokkelaars steeds meer het potentieel ontdekten van Afrika als interessant transitcontinent voor de smokkel naar Europa. De wetten en normen die gelden in Afrika en in Nederland kunnen in het voordeel van criminele organisaties werken, al zijn deze wel in beweging.

Wetten en handhaving op het continent

Begin 20^e eeuw ontstond in Nederland een nieuwe categorie wetten: de internationale misdrijven. Deze misdrijven zijn zeker in het kader van deze Afrikastudie relevant. In 2003 werd in Nederland de Wet Internationale Misdrijven (WIM) ingevoerd. Zoals verwoordt door het OM: "De term

'internationale misdrijven' is een verzamelbegrip voor een aantal zeer ernstige schendingen van het internationale recht: genocide, oorlogsmisdrijven, misdrijven tegen de menselijkheid, foltering en gedwongen verdwijningen. Misdrijven als vliegtuigkaping en piraterij hebben weliswaar een internationaal karakter, maar zijn geen internationale misdrijven. (Ministerie van Justitie en Veiligheid, [z.d.](#))" Nieuwe wetten betekenen ook nieuwe criminaliteit. Immers, wat eerst was toegestaan is niet langer toegestaan en verboden geworden. Voor deze studie is zowel de Nederlandse wetgeving relevant, maar ook de wetgeving van Afrikaanse landen. Zo zijn er activiteiten en situaties, die wel zijn toegestaan in het ene, en niet in het andere land. Hierbij kan men denken aan homoseksueel gedrag, prostitutie en gokken, die wel in Nederland zijn toegestaan. Polygamie, waarbij één iemand (bijvoorbeeld een man) is getrouwd met meerdere partners (bijvoorbeeld vrouwen) is daarentegen niet in Nederland toegestaan, maar wel in verschil-

lende Afrikaanse landen. Ook vrouwenbesnijdenis is toegestaan in een aantal Afrikaanse landen – en niet in Nederland. Nederland heeft er wel mee te maken als gevolg van Afrikaanse migratie, want er zijn naar schatting tienduizenden vrouwen en meisjes in Nederland waarbij dit gebeurd is (Van Egmond, [2025](#)). Veranderende wetten zijn weinig waard wanneer er niet wordt gehandhaafd. Zonder handhaving hebben wetten in de praktijk geen effect, des te meer wanneer een land financiële keuzes moet maken, er verschillende belangen meewegen en corruptie op de loer ligt. Een voorbeeld hiervan betreft de milieuwetgeving. Zoals beschreven in het UNEP-rapport Environmental Rule of Law: First Global Report, is er sinds de jaren 70 in allerlei landen weliswaar milieuwetgeving tot stand gekomen, maar de handhaving ervan is tot nu toe zwak gebleven (United Nations Environment Programme, [2019](#)). De situatie is nog erger in ontwikkelingslanden, want hoewel internationale technische en financiële hulp tientallen landen

heeft geholpen bij het ontwikkelen van kaderwetten voor het milieu, zijn noch de binnenlandse begroting noch de internationale hulp toereikend geweest om sterke milieu-instanties op te richten. Bovendien zijn landen niet geslaagd om voldoende capaciteit op te bouwen voor het personeel van deze instanties en voor nationale rechters op het gebied van milieuwetgeving, of te zorgen voor duurzame voorlichting over en handhaving van de wetten. Als gevolg daarvan hebben veel van deze wetten nog geen wortel geschoten in de samenleving, en in de meeste gevallen is er geen cultuur van naleving van, in dit voorbeeld, de milieuwetgeving." (UNEP [2019](#) – vertaald naar Nederlands). Iets dat echter wel van invloed kan zijn op de keuzes die handhaving van wetten mogelijk maakt, betreft de druk vanuit de samenleving.

Veranderende normen bij maatschappelijke acceptatie

Als de maatschappelijke of politieke druk hoger wordt, kunnen politici en andere beleidsmakers besluiten om meer geld vrij te maken voor handhaving. Dit geldt echter vooral voor de rijkere landen in de wereld, die het zich (kunnen) veroorloven om geld en mensen/capaciteit vrij te maken voor de aanpak van criminaliteit die niet direct mensen raakt. De politie- en justitiepraktijk in de wereld richt zich immers vooral op misdaden die mensen direct raken. Een voorbeeld hierbij betreft het jagen in Afrika. In de 19^e en 20^e eeuw werd het Afrikaanse continent terrein en doelwit van safari-jacht, doorgaans van rijke buitenlanders. In de 19^e en 20^e eeuw was het 'normaal' en sociaal geaccepteerd dat mensen, vooral elites zoals van koningshuizen en andere rijken, gingen jagen in Afrika (NOS, 2014). Dat de normen en maatschappelijke acceptatie hieromtrent flink zijn veranderd sinds enige decennia ervoer de voormalige koning van Spanje in 2012, toen hij, koning nog en destijds ook honorair president van het Spaanse Wereldnatuurfonds, kritiek kreeg op zijn olifantenjacht en daarvoor later zijn schuld aanbood aan het Spaanse volk (BBC, 2012). Sinds de jaren 70 van de 20^e eeuw zijn er ook verdragen gekomen, zoals CITES, (zie 1.6) die de handel in beschermde diersoorten reguleert. Lokale mensen in Afrika en met name traditionele gemeenschappen jaagden vroeger voor hun levensonderhoud en nu nog minimaal voor feestelijke gelegenheden. Echter, in de laatste decennia zijn er ook georganiseerde jagers bij gekomen die jagen voor een illegale internationale markt. Dieren worden gestroopt opdat bepaalde dierproducten kunnen worden gesmokkeld naar andere landen, veelal, maar niet uitsluitend naar Azië. Naast de jacht en stroperij is klimaatverandering een groot probleem, waarbij het waarschijnlijk is dat er op een gegeven moment meer wetgeving komt om klimaatverandering te beperken. Afrika wordt beschouwd als het meest kwetsbare continent voor klimaatverandering (United Nations Economic Commission for Africa, 2023; International

Monetary Fund, 2023), met zeventien van de twintig meest kwetsbare landen voor klimaatverandering. Volgens het IPCC, het Intergouvernementele Panel over Klimaatverandering van de VN, zijn met name Noord-Afrika en West-Afrika bijzonder kwetsbaar voor temperatuuroptoesen. De World Meteorological Society (WMO) stelde dat Afrika verantwoordelijk is voor slechts een fractie van de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen, maar dat het onevenredig veel te lijden heeft van klimaatverandering (World Meteorological Organization, 2023). De onevenredigheid kan leiden tot maatschappelijke en politieke druk welke wetgeving en handhaving kan beïnvloeden, terwijl het ook iets zegt over de omgang met elkaar als wereldbewoners.



AI-gegenereerd beeld van een trofeejager

Omgang met elkaar

Relevant voor deze Afrikastudie is dat internationale normen en ook wetten veranderen t.a.v. internationaal zakendoen. Vooral op het gebied van handel en mensenrechten is Europese wetgeving sterk in ontwikkeling. Sinds 2024 dragen grote bedrijven (met een omzet boven de 450 miljoen euro) meer ketenverantwoordelijkheid. Op basis van de nieuwe 'Richtlijn over passende zorgvuldigheid' zijn deze bedrijven en hun stroomopwaarts en stroomafwaarts partners (zoals in de toelevering, productie en verdeling) wettelijk verplicht de negatieve effecten die ze hebben op de mensenrechten en het milieu te voorkomen, beperken of een halt toe te roepen (Europees Parlement, 2023). Respect voor mensenrechten behoorde eerst en tot voor kort tot het veld van de zogenaamde

soft law – d.w.z. zelfopgelegde gedragscodes van bijvoorbeeld bepaalde bedrijfssectoren). De afgelopen jaren hebben deze normen zich steeds meer ontwikkeld richting wetgeving, d.w.z. hard law, juridisch afdwingbare harde rechtsregels die als zodanig geprint staan in wetboeken. Het VN-raamwerk rond zakendoen (UN framework on business and human rights) is hierbij richtinggevend. Deze soft law, wordt met name via EU-wetgeving steeds meer voorzien van een harde rand. Compliance, het respecteren van bepaalde afspraken, wordt zo langzamerhand een juridische verplichting waar ondernemingen op kunnen worden aangesproken, ook voor de rechter. Veranderende maatschappelijke normen leiden in democratische samenlevingen met een functionerende rechtsstaat uiteindelijk, zij het soms langzaam, tot wetgeving die de maatschappelijke normen reflecteert. Concreet betekent dit dat bepaalde aspecten rond zakendoen verboden zijn geraakt of nog geraken. Wat eerst geaccepteerde praktijk was, zoals het betalen van smeergeld, of kinderarbeid in de productieketen, is op een gegeven moment niet meer toegestaan. Of het was al niet toegestaan, maar de handhaving was niet op orde. Soms was er niet of nauwelijks handhaving. De reden kan zijn dat er mensen zijn in machtige posities die baat hebben bij het voortbestaan van de situatie. Een onschuldiger situatie is dat er wel wordt gehandhaafd, maar dat de handhaving beperkt is en eigenlijk niet zo veel voorstelt. Wetten en normen rondom dieren, het klimaat en internationaal zakendoen veranderen, net als hoe wetten en normen rondom slavernij eerder al veranderden. Mensenhandel en in grotere mate mensensmokkel spelen echter nog steeds een grote rol bij illegale stromen vanuit het continent.

1.3 Mensensmokkel en mensenhandel



Het verschil tussen mensenhandel en mensensmokkel is dat mensenhandel onvrijwillig is, terwijl mensensmokkel in principe vrijwillig lijkt te starten: Mensensmokkel is weliswaar illegaal en daarmee strafbaar, maar de koper en aanbieder van de dienst maken een deal. Vluchtelingen willen zo graag weg dat zij zelf smokkelaars opzoeken en wat dan misschien een goede optie lijkt kan al snel slecht uitpakken.. Mensenhandel is onvrijwillig en er wordt misbruik van een persoon gemaakt, bijvoorbeeld door iemand te intimideren of te bedreigen, een paspoort af te nemen en iemand gedwongen te laten werken.

1.3.1 Slavernijverleden en gedwongen werk

De Afrikaanse slavenhandel werd ruim 150 jaar geleden afgeschaft, maar dit betekent niet dat er een einde is gekomen aan slavenarbeid en andere vormen van gedwongen werk, tegenwoordig aangeduid als mensenhandel. De beweging om een einde te maken aan de Afrikaanse slavernij en slavenhandel begon begin 18e eeuw in het Verenigd Koninkrijk. Het Britse parlement schafte in 1807 de slavenhandel af, maar de afschaffing van slavernij in de koloniën duurde tot 1833. De VS volgden snel

na het VK en schafte de Afrikaanse slavenhandel af in 1808 (Oxford Public International Law, [z.d.](#)), maar er was een burgeroorlog voor nodig (die draaide om de slavernij) om de slavernij helemaal af te schaffen in de VS. Frankrijk schafte de slavernij af in 1848, Nederland in 1863, Spanje in 1886 en Brazilië in 1888 (Nadelmann, [1990](#)). Met betrekking tot Nederland is 1863 het officiële afschaffingsjaar in de koloniën in de west, zoals op de zes Caribische eilanden van het koninkrijk, maar in de

toenmalige kolonie Suriname (tot 1975) duurde het nog tien jaar, tot 1873, voordat alle slaven werkelijk vrij waren (NOS, [2023a](#)). Surinamers en Surinaamse Nederlanders met Afrikaanse roots, zoals de creolen en maronnen in de binnenlanden beschouwen daarom 1873 als het jaar dat de slavernij in Suriname eindigde. De 19e -eeuwse afschaffing van de slavernij werd in de 20e eeuw versterkt en juridisch verankerd in diverse internationale conventies:

- De voornaamste conventie is het Verdrag over de Slavernij, ook bekend als de internationale Slavernij-conventie uit 1926 (Rijksoverheid, [1955](#)).

- In 1930 nam de International Labour Organisation ([2014](#)) het Verdrag inzake de gedwongen of verplichte arbeid aan, dat in 2014 werd geactualiseerd.
- In 1957 kwam het 'Aanvullend Verdrag inzake de afschaffing van de slavernij, de slavenhandel en met slavernij gelijk te stellen instellingen en praktijken' tot stand (Rijksoverheid, [1957](#)).

De afschaffing van de slavenhandel was het eerste voorbeeld van een type internationale handel, die onder een internationaal regime zou vallen. Afrika geldt echter nog steeds als het voornaamste gebied in de wereld waar moderne slavernij en kinderarbeid voorkomen (ILO/Alliance, [2017](#)).

1.3.2 Migratiestromen en kwetsbaarheid

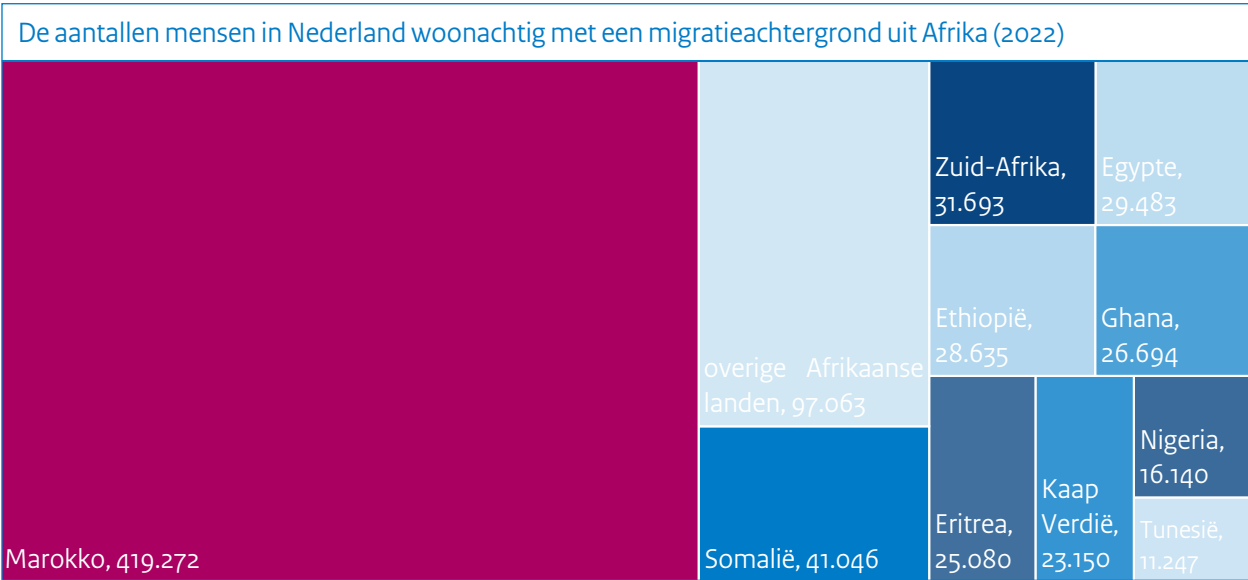
Migranten en afstammelingen van migranten uit Marokko vormen de grootste groep van migranten uit Afrika in Nederland. Zij kwamen vanaf de jaren 60. Sinds de jaren 90 kwamen migranten uit West-Afrika, uit Ghana en ook Nigeria, en vanaf de jaren 90 kwamen migranten uit Oost-Afrika.

Nederlanders met een migratieachtergrond

Het volgende diagram geeft de cijfers weer van het aantal mensen in Nederland met een migratieachtergrond uit Afrika in 2022.

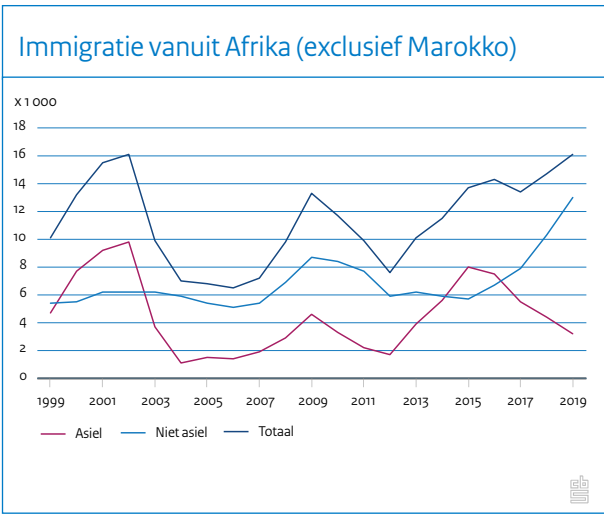
Voorheen kwamen Afrikaanse migranten in Nederland naast Marokko ook uit Egypte en daarmee het noordelijk deel van Afrika, maar in een latere fase ook uit West-Afrika (met name Ghana en Nigeria). Migranten uit Noord-Afrika kwamen vanaf de jaren zestig. Marokkaanse Nederlanders vormen veruit de grootste groep van migranten uit Afrika. Omdat deze migratie al meer dan een halve eeuw gaande is, zijn er inmiddels meer tweede en derde

generatie Marokkaanse Nederlanders dan van de eerste generatie emigrantten. Migranten uit Egypte kwamen vanaf de jaren 90 en het aantal is geleidelijk blijven stijgen (AlleCijfers.nl, 2022). Vanaf 14.000 in 2000 is hun aantal verdubbeld tot 29.000 in 2022. Migranten vanuit West-Afrika, met name Ghana, kwamen vanaf het begin van de jaren 80. Daarvoor, in de jaren 40 en 50 waren kleine aantallen Indo-Afrikanen naar Nederland gekomen, vooral als KNIL-militairen. “Vrij veel Indo-Afrikanen kwamen pas in de loop van de jaren vijftig of nog later naar Nederland.” (Van Kessel 2005: 266). Deze speciale migrantengroep houdt overigens ook contact met Ghana. Een delegatie Nederlandse Indo-Afrikanen was aanwezig als eregast bij de opening in Elmina, van het Elmina-Java museum in 2003 (Van Kessel 2005). Migratie uit Oost-Afrika kwam op gang sinds het begin van de jaren 90, in eerste instantie uit Somalië en later ook Ethiopië, in de context van de verschillende (burger) oorlogen in de Hoorn van Afrika. Zoals gesteld is de Marokkaanse migratie naar Nederland de oudste en omvangrijkste vanuit Afrika. Het is niet verras-



Bron: allecijfers.nl

send dat deze oorspronkelijke migrantengroep is uitgegroeid tot de grootste groep in Nederland met Afrikaanse wortels. In zekere zin is de Marokkaanse migratie namelijk uitzonderlijk ten opzichte van de andere migratie uit Afrika, want de Nederlandse overheid en het bedrijfsleven zijn actief Marokkaanse gastarbeiders gaan werven en halen in de jaren 60. De volgende grafiek geeft een overzicht van de migratie vanuit Afrika, met uitzondering van Marokko, gedurende de eerste twee decennia van deze eeuw.



Bron: CBS (2021). Bevolkingsprognose 2020-2070: Veronderstellingen over immigratie.

Push van instabiliteit en pull van welvaart

In het geval van Marokko ging het vooral, zeker in eerste instantie, om uitgenodigde migranten (NPO Kennis, 2024). Er waren dus pull-factoren, naast push-factoren zoals hoop op een beter leven en inkomen in een rijk Europees land. De migratie vanuit West-Afrika naar Nederland kwam begin jaren 80 op gang. In eerste instantie ging het om Ghanezen die naar Nederland kwamen.

In zekere zin is de Marokkaanse migratie namelijk uitzonderlijk ten opzichte van de andere migratie uit Afrika, want de Nederlandse overheid en het bedrijfsleven zijn actief Marokkaanse gastarbeiders gaan werven en halen in de jaren zestig.

Een aanzienlijk deel van deze Ghanezen kwam uit Nigeria, waar begin jaren tachtig grote aantallen Ghanese migranten het land werden uitgezet. In Ghana heerste toen een politieke crisis, die onder meer leidde tot een staatsgreep in 1981, waarna de situatie nog meer verslechterde. Deze periode werd verder gekenmerkt door droogte, hongersnood, bosbranden, politieke instabiliteit, naast de massale uitzetting van Ghanezen uit Nigeria (Bakuri 2018). Europa leek een plek van stabiliteit en welvaart en sommige Ghanezen zochten hun heil overseas. Migranten uit Ghana richtten zich niet alleen op Groot-Brittannië, de voormalige kolonisator, maar ook op andere Europese landen zoals Duitsland, Italië en Nederland. Nederland was begin jaren 80 aantrekkelijk voor Ghanese migranten door de beschikbaarheid van banen en de sterke nadruk op multiculturalisme in vergelijking met andere Europese landen. In 2016 waren er volgens het CBS ruim 23.000 geregistreerde Ghanezen in Nederland, naast enige duizenden irregulieren die soms illegalen worden genoemd – in de jaren 90 geschat op zo’n 3.000 (Bakuri 2018).

De emigratie vanuit Nigeria begin in de jaren 80. Net als in de Ghana brak er in de jaren 80 een economische crisis uit maar in Nigeria had dat recht-



De daling van de olieprijs stortte Nigeria een economische crisis.

streeks te maken met de daling van de olieprijs op de wereldmarkt. Olie was – en is – in Nigeria de belangrijke inkomstenbron van het land, met het Brits-Nederlandse Shell als belangrijkste bedrijf. De daling van de olieprijs stortte Nigeria een economische crisis. Pas in de 21 eeuw, rond 2004, kwamen de olieprijs weer op het niveau van 1980 (Onyeiwu & Oladimeji, 2018). Deze economische crisis betekende volgens verschillende auteurs ook het begin van de intrede in de criminaliteit van jonge Nigerianen, in zowel Nigeria als overseas, onder wie vrij veel hoogopgeleiden die in Nigeria of in het westen hun opleiding hadden afgerond. Zoals Phil Williams het formuleerde in The Oxford Handbook of Organized crime: “The collapse in oil prices in the early 1980s had a profound impact creating massive economic dislocations and acting as key trigger for the growth of Nigerian organized crime” (Williams, 2014: 257). Betreffende Oost-Afrika zijn er de laatste decennia ongeveer zo’n 100.000 Afrikanen uit de hoorn van Afrika naar Nederland gekomen. Conflicten hangen in geheel Afrika maar zeker in de Hoorn van Afrika vaak samen met klimaatverandering en voedselschaarste (Artsen zonder Grenzen, 2025). Afrikaanse emigratie kan daarmee niet los worden gezien van de conflicten die er spelen in de thuislanden, maar ook klimaatverandering speelt een rol.

Kwetsbare migranten en criminaliteit

Het leggen en (h)erkennen van relaties tussen migratieachtergronden in Nederland en criminaliteit ligt gevoelig. Bovendien gaat het daarbij nadrukkelijk niet om georganiseerde misdaad, waardoor die relatie ook buiten de scope van deze studie ligt. Wel is er in de media en politiek veel te doen over asielzoekers die overlast veroorzaken. In tegenstelling tot incidenten met asielzoekers zou er buiten de muren van deze locaties wel sprake kunnen zijn van georganiseerde misdaad, namelijk daar waar het gaat om georganiseerde rellen en georganiseerd geweld bij bepaalde feesten. Een voorbeeld hiervan speelde zich af in Den Haag, waar recente migranten uit Oost-Afrika conflicten uit hun thuisland(en) uitvochten in Nederlandse straten of tijdens bepaalde vieringen. Een in dit kader voor de politie zeer heftig voorval deed zich voor in Den Haag in februari 2024. Het geuite geweld rond een Eritrees ‘feest’ was dermate heftig dat het de politie verraste en wat de politie omschreef als ongekend, o.a. omdat vijftien agenten gewond raakten (Omroep West, 2024). Omdat de aanvallen ook georganiseerd leken, ontstond het vermoeden dat er statelijke actoren bij waren betrokken. Zeker is in ieder geval dat diverse conflicten van Afrika met de migratie mee zijn gekomen naar Nederland.

1.3.3 Georganiseerde mensensmokkel

Het Europees Parlement (2020) beschreef eerder dat er verschillende redenen van migratie zijn, die variëren van veiligheid, demografie en mensenrechten tot armoede en klimaatverandering. Er zijn push-factoren die leiden tot ontevredenheid en lijden, waardoor mensen die zich het kunnen veroorloven en ook durven, hun heil elders zoeken, zoals in Europa. In Europa zijn er pull-factoren, want de EU en met name het westelijke deel is welvarend, kent enkele rijke welvaartsstaten (welfare states) zoals Nederland en de EU is politiek relatief stabiel en relatief betrouwbaar, met veelal rechtsstaten met onafhankelijke rechtspraak. Niet iedereen mag zomaar Nederland binnenkomen en daar verblijven. De marechaussee heeft als één van de kerntaken de bewaking van de buitengrenzen van het Koninkrijk (dus ook in Caribisch Nederland). Sinds de inwerkingtreding van het Verdrag van Schengen in 1995 en daarmee het wegvallen van de buitengrenzen, is de marechaussee medeverantwoordelijk voor het bewaken van de buitengrenzen van het Schengengebied. In relatie tot Afrika gaat het dan vaak om mensensmokkel en het misbruik dat sommige smokkelaars maken van mensen die naar Europa willen worden gesmokkeld. De afstand tussen Afrika en Europa is de laatste decennia korter geworden.

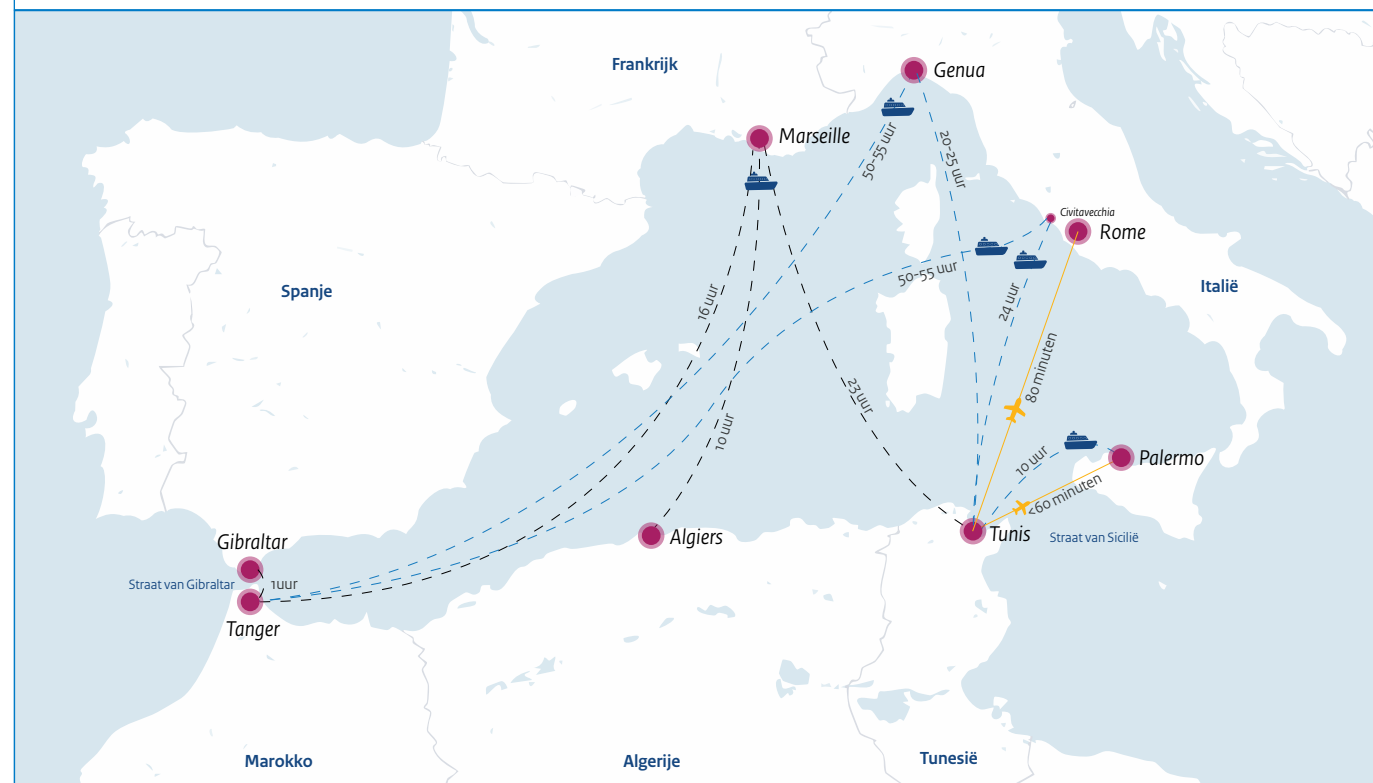
Legale verplaatsing van mensen anno nu

De wereld is kleiner geworden aangezien er nu een veel grotere connectiviteit tussen de mensen is gecreëerd. Niet alleen digitaal, maar ook fysiek. Hoewel voor sommige Europeanen het Afrikaanse continent heel ver qua afstand voelt duurt de kortste zeeverbinding tussen Europa en Afrika slechts ongeveer een uur en is maar 14 kilometer lang. Deze bevindt zich tussen Spanje en Marokko en tussen het Britse Gibraltar en Marokko, bij de Straat van Gibraltar. Spanje en Marokko hebben acht ver-

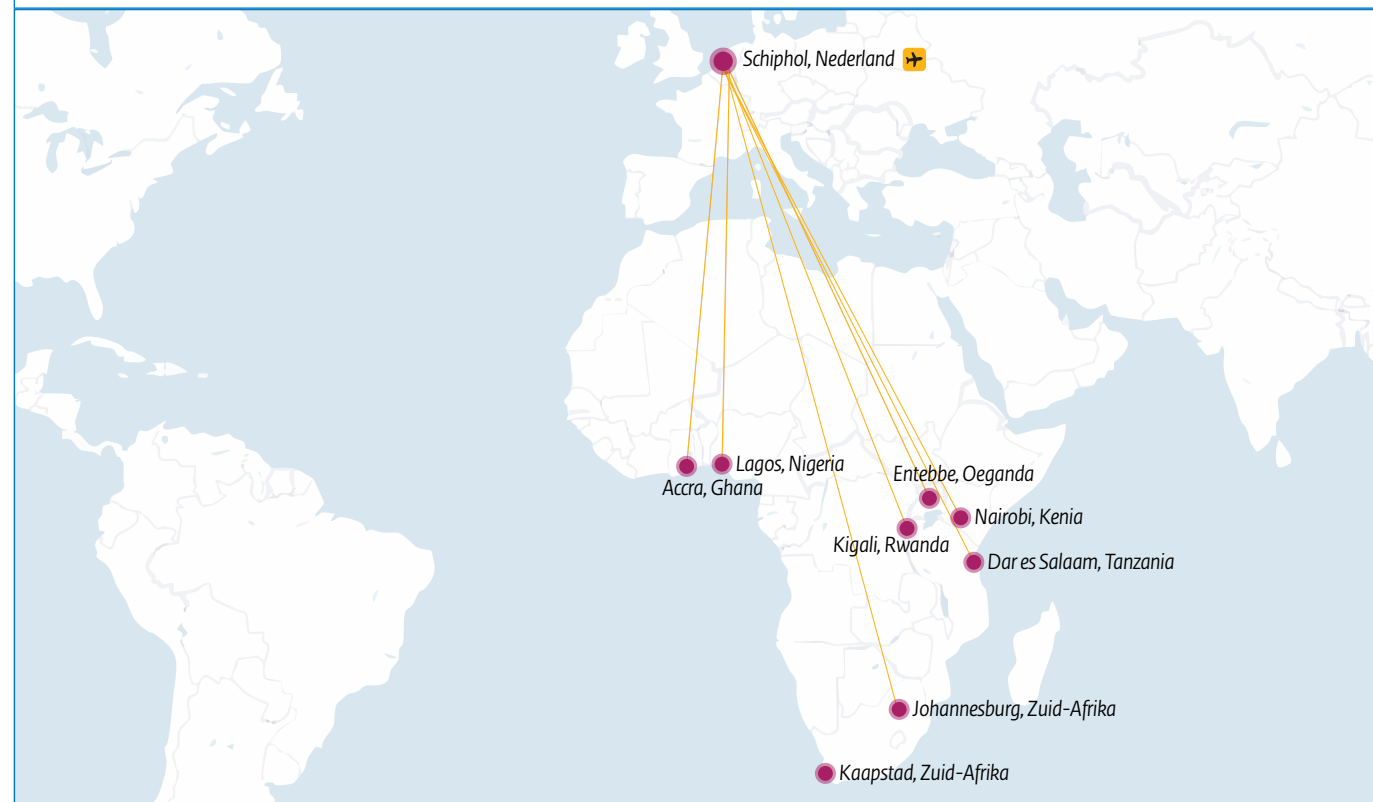
schillende zeeverbindingen (zie kaart). Vanuit het Franse Marseille bestaan directe bootverbindingen met verschillende Noord-Afrikaanse landen: een ferry tussen Marseille en Tanger, Marokko (16 uur), Algiers in Algerije (10 uur) en met Tunis in Tunesië (23 uur). Italië heeft vanuit de havens Genua en Civitavecchia (bij Rome) veerbootverbindingen met Tanger in Marokko (23 uur) en Tunis, Tunesië (27 uur). Het is ook mogelijk om de Straat van Sicilië over te steken. De veerboot tussen de Tunesische hoofdstad Tunis en Palermo, Sicilië’s hoofdstad aan de verder gelegen noordkust van het eiland, duurt tien uur. Natuurlijk is vliegen tegenwoordig ook een gebruikelijke manier geworden voor mensen die reizen tussen Europa en Afrika. De Straat van Sicilië oversteken per vliegtuig duurt minder dan een uur en de huidige vliegduur van Rome naar Tunis, nabij het voormalige Carthago, duurt een uur en twintig minuten.

De afgelopen decennia is de mondiale luchtvloot flink toegenomen, tot zo’n 28 duizend vliegtuigen in 2024. De verwachting is dat dit stijgt tot zo’n 39 duizend in 2025 (Statista, 2025). De Afrikaanse luchtvloot geldt als een van de snelst groeiende, met een groeiend aantal intercontinentale vliegtuigverbindingen met Afrika en ook groeiend vliegverkeer binnen Afrika. Afrikaanse luchtvaartmaatschappijen vervoerden zo’n 100 miljoen mensen in 2024. Het vliegverkeer met Afrika en ook binnen Afrika zal naar verwachting de komende decennia verder groeien. De reserveringen laten zien met welke continenten Afrika het aantal vliegverbindingen naar verwachting groeit: Azië (29%), Midden-Oosten (12%), Europa (11%) en Noord-Amerika (6%) (Simply Flying, 2024). Nederland heeft met Schiphol, een van Europa’s grote luchthavens, relatief vele intercontinentale vluchten, inclusief rechtstreekse KLM-verbindingen met diverse Afrikaanse steden (landen). Dit geldt voor West-Afrika (bv Lagos, Nigeria; Accra, Ghana), Oost-Afrika (Nairobi, Kenia; Dar Es Salaam, Tanzania), Centraal-Afrika (Uganda, Rwanda) en Zuidelijk Afrika (Johannesburg en Kaapstad, Zuid-Afrika) (KLM, 2025).

Zeeverbindingen tussen Europa en Afrika



Rechtstreekse KLM-verbindingen vanuit Schiphol naar Afrika



Bron: KLM, 2025

Irreguliere oversteken

De meeste niet-Europeanen die naar Europa reizen doen dit op reguliere of legale wijze (European Parliament, [2020](#)). Daarnaast is er echter ook een grote groep die op irreguliere wijze Europa tracht binnen te komen. Mensen uit Afrikaanse landen die van buiten het Europese Schengengebied langer in Europa willen verblijven kunnen over het algemeen moeilijk een visum krijgen voor langer dan drie maanden (een toeristenvisum). Als het niet lukt om een studie te doen of als men niet over speciale beroepsexpertise beschikt, blijft voor de meesten de irreguliere of illegale oversteek de enige optie, waardoor men zakendoet met mensensmokkelaars.

Zoals algemeen bekend is het aantal irreguliere oversteken tussen Afrika en Europa de afgelopen decennia flink toegenomen. In 2015, op het hoogtepunt van de “migratiecrisis”, kwamen naar schatting meer dan een miljoen illegale migranten de EU binnen, meestal over zee, maar ook over land (European Parliament, [2020](#)). Het gaat hierbij om verschillende groepen mensen:

- Mensen die oorlog en conflict ontvluchten (oorlogsvluchtelingen).
- Mensen die vluchten voor de oprukkende woestijn (klimaatvluchtelingen of milieumigranten, ‘environmental migrants’).
- Mensen die om economische redenen vluchten, omdat er bv. geen visvangst meer mogelijk is, mede door illegale, maatschappelijk ondermijnende externe overbevissing (in zekere zin criminaliteitsvluchtelingen).
- Mensen die vluchten voor instabiele of onbetrouwbare, corrupte regeringen (slecht bestuur ‘falende staten’- vluchtelingen).
- Mensen die in meer algemene zin hopen op een betere toekomst voor hen en hun kinderen, hetgeen altijd een drijfveer is geweest voor migratie.



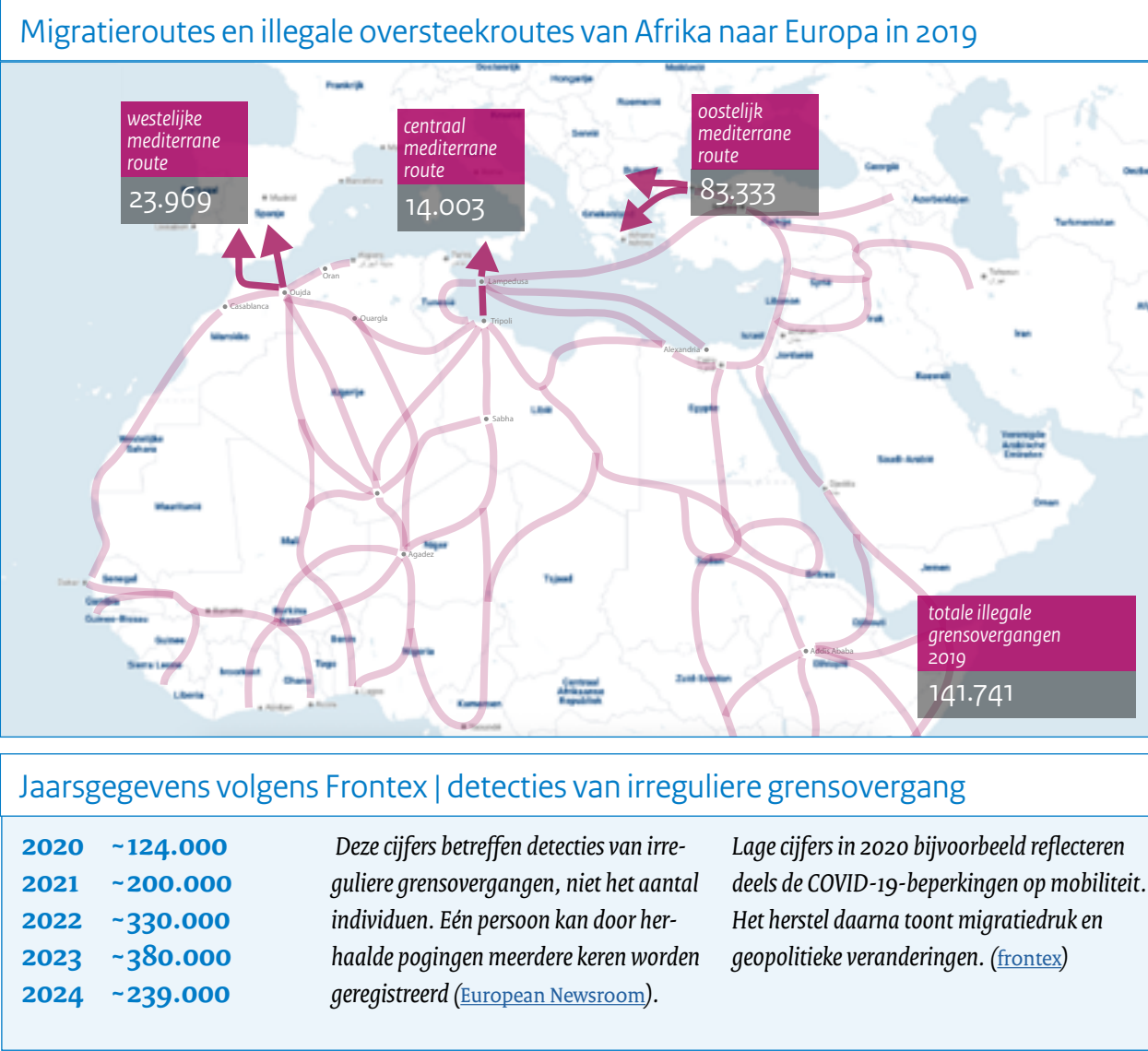
Begin 2025 is er een rechtszaak verdergegaan tegen de beruchte mensensmokkelaar Walid D. Onder de leiding van deze Eritreeër zouden duizenden mensen op bootjes vanuit Afrika naar Europa zijn gesmokkeld; een grote vis volgens justitie (De Jong, 2025). In juni 2025 bracht VRT het nieuws dat in België een man van 54 is aangehouden voor mensensmokkel. Hij zou heel wat Afrikanen als zogenaamde folkloristische muziekgroepen naar Europa hebben laten overkomen. Het is niet duidelijk om hoeveel personen het gaat, door Teirlinck (2025) slachtoffers genoemd, maar wel dat ze vooral uit Burundi en omliggende landen vandaan kwamen. De personen werden eerst naar Oost-Europa gebracht, en dan illegaal naar België gesmokkeld. Van hieruit vertrokken ze naar andere Europese landen, onder meer naar Duitsland. In 2021 heeft De Groene Amsterdammer een onderzoek van Rietman (2021) gepubliceerd, getiteld ‘De menselijkheid van smokkelaars’ over de framing van de voor smokkel verantwoordelijke meedogenloze criminele netwerken. Dat zou een mythe zijn, de mythe van de ‘migratiemaffia’s: ‘Mensen willen om allerlei redenen weg uit West-Afrika, maar niet omdat een ‘complex, meedogenloos en multinationaal netwerk van migrantensmokkelaars’ ze op het idee brengt.’



Het gaat hierbij niet alleen om Afrikanen die via Afrika trachten in Europa te komen. Ook migranten uit zowel West-Azië (Midden-Oosten) als centraal-Azië (bv Afghanistan) en ook Oost-Azië (bv Bangladesh en Pakistan) kwamen via deze manier Europa binnen. Zo is het bekend dat er vluchtelingen vanuit Afghanistan, Irak en Syrië bijvoorbeeld eerst naar Egypte en Libië vluchten om vanuit daar naar Europa te komen. Opvallend bij irreguliere oversteken is dat er nu ook jetski's en speedboten worden ingezet voor migrantensmokkel; smokkeltechnieken die eerst voorbehouden waren aan drugssmokkelaars (Frontex, 2020).

i De menselijkheid van smokkelaars
Het artikel ‘De menselijkheid van smokkelaars’ kan het lezen waard zijn bij interesse in een onderzoek over in hoeverre de facilitering van irreguliere migratie het domein is van transnationale criminele netwerken.

Meer lezen



Bron: Frontex 2020b

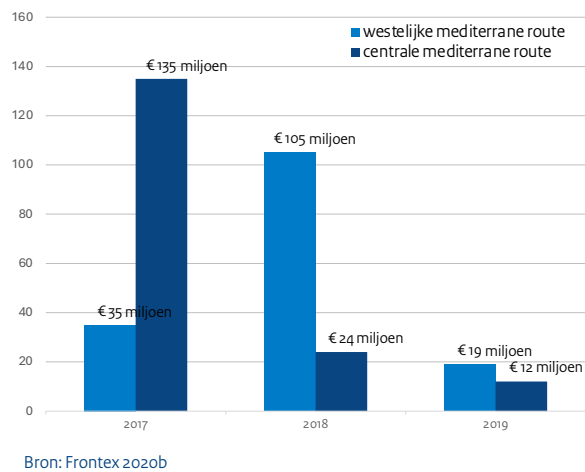
Smokkelroutes en opbrengsten
Volgens Europol bereiken de meeste irregulier overstekende migranten Europe via de mediterrane zeeroutes

De EPRS, de onderzoeksdienst van het Europees Parlement, beschreef hoe de mensensmokkelroutes vanuit Afrika naar Europa in 2019 verliepen (European Parliament Research Service, 2021). Er kunnen grofweg drie hoofdroutes worden onderscheiden om de EU vanuit het zuiden en zuidoos-

ten via de Middellandse Zee binnen te komen: de westelijke Mediterrane route vanuit Noord-Afrika richting Spanje, de centraal mediterrane route vanuit Noord-Afrika richting met name Italië en de oostelijke mediterrane route vanuit Turkije naar met name Griekenland.

Enkele cijfers van UNODC en SOM (2024) over mensensmokkel via de centrale Mediterrane zeeroute in 2023:

Opbrengst smokkelroutes



prijs oversteek per persoon



centrale mediterrane route

opbrengst mensensmokkel Italië



in 2017:
135 miljoen euro
in 2018:
24 miljoen euro
in 2019:
12 miljoen euro



oostelijke mediterrane route



westelijke mediterrane route

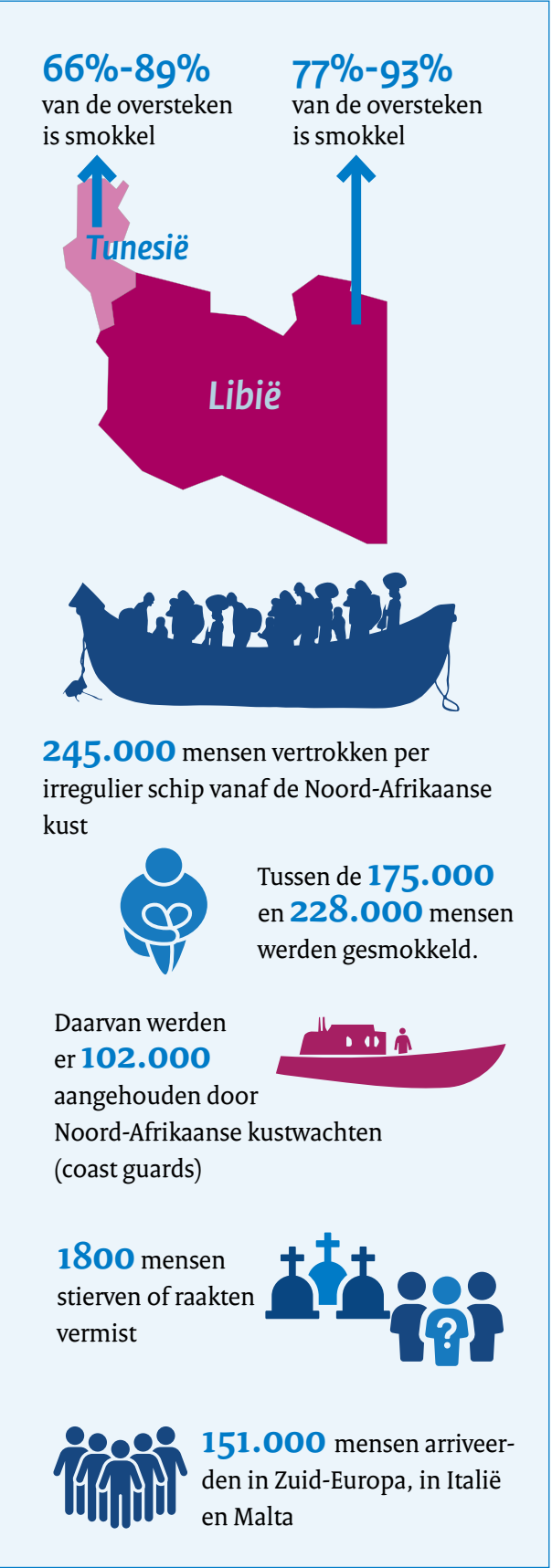
Vanuit Afrika zijn er twee hoofdroutes voor mensen die naar Europa willen worden gesmokkeld. Twee hoofdroutes tussen Afrika en Europa zijn de laatste tien jaar gebruikt voor mensen die gebruikmaken van de illegale diensten van smokkelnetwerken: de westelijke mediterrane route en de centrale mediterrane route. Het volgende diagram toont de sommen geld die gepaard gaan met de irreguliere, formeel illegale oversteek naar Europa en de winsten die smokkelnetwerken maakten in het vorige decennium.

Volgens Frontex (2020b) was in 2020 de centrale mediterrane mensensmokkelroute vanuit Libië en Tunesië richting Italië en Malta voor mensensmokkelaars en criminelen het meest interessant. In 2017 kostte deze illegale oversteek 1300 euro per persoon. De mensensmokkel richting Italië genereerde in 2017 135 miljoen euro. Medio 2018 stegen de smokkelprijzen tot 1800 EUR per persoon. De totale inkomsten van de smokkelnetwerken daalden tot iets meer dan 24 miljoen euro in 2018 en tot 12 miljoen euro in 2019, als gevolg van een daling van het aantal migranten (Frontex, 2020b).

Volgens de onderzoeksdienst van het Europees Parlement was in 2020 de westelijke mediterrane route voor irreguliere overtochten (mensensmokkel) het duurst: gemiddeld 2500 euro per persoon. De oostelijke smokkelroute, via Turkije en dus niet Afrika, koste in 2019 1000 euro minder, gemiddeld 1500 euro per persoon (European Parliamentary Research Service, 2021).

Meer weten over bijvoorbeeld de centraal mediterrane route en de bedragen die daar recenter betaald worden?

Bekijk url



Mensensmokkel op deze route steeg significant ten opzichte van 2023

De totale financiële waarde van de mensensmokkel via de centrale mediterrane route in 2023 werd geschat op **290 miljoen US\$ tot 370 million US\$**



Als wordt gekeken naar de herkomst van de mensen die via deze route naar Europa willen dan valt op:



In 2023 bestond de top drie van nationaliteiten van mensen die in 2023 arriveerden langs de centraal-mediterrane route uit:

- Guineeërs
- Tunesiërs
- Ivorianen

In de eerste negen maanden van 2024 bestond de top 3 van nationaliteiten uit:

- Bangladeshi
- Syriërs en Tunesiërs
- Egyptenaren

UNODC en SOM 2024, oktober: 6

Meer cijfers en grafieken?

Bekijk url

Zorgwekkend bij migrantenstromen en irreguliere oversteken is de toename in kwetsbare migranten – zoals in 2019 een toename in kinderen en vrouwen. Europol heeft in dat kader zorgwekkende meldingen ontvangen over ontvoeringen van kwetsbare illegale migranten, onder wie niet-begeleide minderjarigen, zodra zij in de EU aankomen (Frontex, [2020a](#)). Op het moment dat een immigrant niet meer over een vrije wil beschikt kun je in principe spreken van mensenhandel. In de rechtszaak tegen mensensmokkelaar Walid D. blijkt ook dat de mensen onderweg vanuit Afrika naar Europa werden afgeperst, mishandeld en verkracht. De Jong ([2025](#)) wijst op ‘talloze verhalen van slachtoffers die vertellen hoe zij onder dreiging van excessief geweld werden afgeperst. Slachtoffers werden geslagen, aan de haren meegesleurd of hele dagen vastgebonden in de brandende zon.’ Bij mensensmokkel gaat het om mensen die illegaal van het ene naar het andere land worden overgebracht. Bij mensenhandel gaat het om het rekruteren van migranten door middel van dwang, met het doel om iemand uit te buiten. Zo zijn er volgens het artikel ook daadwerkelijk bendes actief die migranten doorverkopen aan andere handelaars: kenmerken van slavernij.

1.3.4 Mensenhandel

Afrika is niet alleen een brongebied voor de illegale stroom van mensen die vrijwillig via smokkel naar Europa komen maar ook voor mensenhandel (uitbuiting). Criminele groepen die actief zijn op deze illegale markt werken vaak samen met tegenhangers in Europese doorvoer- of bestemmingslanden. Ze profiteren van diasporanetwerken en coördineren verplaatsingen naar en binnen Europa. Mensenhandel in Afrika omvat een complex netwerk van landen en criminele groeperingen die betrokken zijn bij verschillende vormen van uitbuiting. Nigeria is een belangrijk herkomst- en

doorvoerland, met name voor seksuele uitbuiting, waarover zo meer (UNODC, [2022](#)). Eritrese vluchtelingen worden vaak het slachtoffer van marteling en afpersing door smokkelaars die samenwerken met criminele netwerken in Soedan en Libië (IOM, [2023](#)). In de regio Soedan-Eritrea is er bekend dat de Rashaida-bedoeïenen, een nomadisch volk dat actief is in Oost-Soedan en West-Eritrea, betrokken zijn bij gewelddadige smokkelpraktijken, waaronder de ontvoering van vluchtelingen uit kampen en afschrikwekkende martelingen om losgeld af te persen van familieleden in Europa. Tigrayse netwerken opereren langs de Eritrees-Ethiopische grens en zijn vaak betrokken bij de eerste fases van smokkeltrajecten (Connell, [2013](#); Human Rights Watch, [2014](#)). Libië fungeert als een cruciale doorvoerplek waar gewapende militieën en lokale bendes mensenhandel faciliteren, vaak onder erbarmelijke omstandigheden (Amnesty International, [2024](#)). Ook landen in de Sahel-regio, zoals Mali, Burkina Faso en Niger, worden geassocieerd met de uitbuiting van kinderen voor dwangarbeid en militaire rekrutering (Human Rights Watch, [2023](#)). Somalië

Deze situaties illustreren de diversiteit en complexiteit van mensenhandel in Afrika, waarbij zowel georganiseerde misdaad als lokale conflicten een rol spelen.

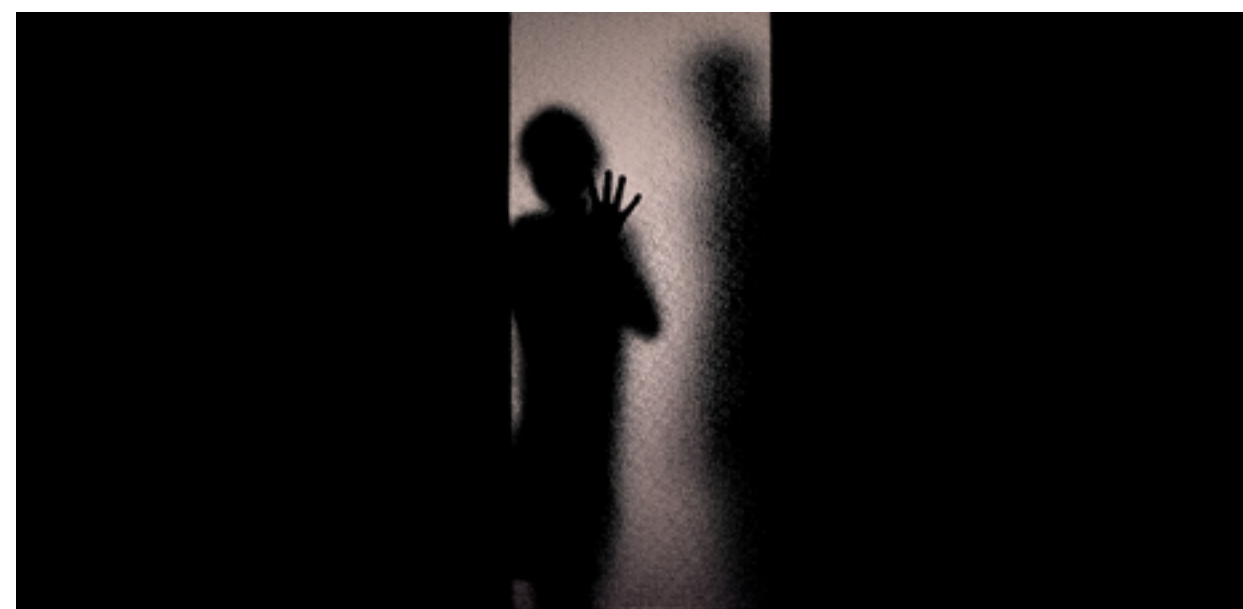
ondervindt daarnaast mensenhandel gekoppeld aan vluchtelingenkampen en de invloed van gewelddadige groeperingen zoals Al-Shabaab (IOM, [2023](#)). Deze situaties illustreren de diversiteit en complexiteit van mensenhandel in Afrika, waarbij zowel georganiseerde misdaad als lokale conflicten een rol spelen. In Europa in het algemeen en in Nederland gaat het daarbij ook vaak om vrouwenhandel.

Vrouwenhandel als belangrijke bron van inkomsten

In het rapport van de parlementaire enquêtecommissie inzake opsporing uit 1996 werd vrouwenhandel door Nigeriaanse, zoals het Edo-netwerk (UNODC, [2022](#)), en Ghanese criminele netwerken expliciet genoemd als belangrijke bron van inkomsten naast illegale drugshandel. Waar het gaat om criminele Afrikaanse netwerken die de laatste decennia betrokken zijn geweest bij transnationale criminaliteit dan blijkt mensenhandel, en in het bijzonder vrouwenhandel voor de prostitutie, een belangrijke bron van inkomsten. Zo is de afgelopen decennia vooral de aanwezigheid van de Nigeriaanse Black Axe bende uitgebreid naar heel Europa, inclusief Nederland. De bende is verantwoordelijk voor de meeste mensenhandel die plaatsvindt tussen Nigeria en Europa en wordt kort toegelicht in [het hoofdstuk Personen](#). Er hoeft bij mensenhandel niet per se sprake te zijn van georganiseerde misdaad, maar aannemelijk is dat wel, bijvoorbeeld zoals een rapport van United Nations Office on Drugs and Crime ([2011](#)) aanstipt.

Uit een studie van CoMensha uit 2022 (Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld

tegen Kinderen, [2022:3](#)) blijkt dat aanzienlijke aantallen slachtoffers uit Afrika zich melden bij instanties in Nederland: “Het aantal slachtoffers van mensenhandel dat gemeld wordt bij CoMensha laat over de afgelopen jaren een dalende trend zien (...) De afname in het aantal gemelde slachtoffers is duidelijk zichtbaar vanaf 2011, met 2018 als dieptepunt. In 2018 werd de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) geïmplementeerd, wat vooral in dat jaar zorgde voor terughoudendheid bij meldende instanties. In 2019 steeg het aantal gemelde slachtoffers juist weer door een grote toename in het aantal slachtoffers van Afrikaanse afkomst, voornamelijk Nigeriaanse slachtoffers. Er is geen eenduidige verklaring voor deze stijging. In 2020 nam het aantal slachtoffers weer af. Het gaat vooral om een daling in het aantal Afrikaanse slachtoffers.” Handhavingszaken van de laatste jaren richtten zich ook op zaken van mensensmokkel uit oost-Afrika, met name uit de Hoorn van Afrika. Honderden van de slachtoffers wonen nu in Nederland.



NOS

OM en marechaussee: nieuw onderzoek naar geweld tegen Afrikaanse migranten

Het Openbaar Ministerie en de Koninklijke Marechaussee zijn een nieuw onderzoek gestart naar geweld tegen vluchtelingen uit de Hoorn van Afrika. Volgens beide organisaties krijgen migranten die vanuit het oosten van Afrika op weg zijn naar Europa nog steeds te maken met veel geweld, vooral in Soedan en Libië.

De focus van het onderzoek is gericht op criminele netwerken rond mensensmokkel via de zogeheten Centraal-Mediterrane Route. Vluchtelingen gebruiken die route om bijvoorbeeld vanuit Eritrea naar Europa te gaan. Al jaren persen criminele organisaties migranten af via deze route, stelt het OM, en daarbij worden mensen "gruwelijk" mishandeld.

(NOS, 2024b)

De werkzaamheden van de marechaussee zijn uiteraard vooral gericht op de daders, zoals een Eritreeër van wie uitlevering wordt gevraagd, omdat hij verdacht wordt wrede daden te hebben begaan tegen migranten die vanuit Libië naar Europa reizen. Deze man werd onder meer verdacht van deelname aan een criminele organisatie die zich bezighield met mensensmokkel, gijzeling, afpersing en (seksueel) geweld. Echter, de marechaussee heeft ook aandacht voor de slachtoffers van mensensmokkel en deed bijvoorbeeld een oproep aan slachtoffers uit de Hoorn van Afrika (Marechaussee 2024). De sociale druk die ontstaat om geld te sturen, kan er niet alleen toe leiden dat vooral vrouwen soms kiezen voor sekswerk maar ook dat mannen en vrouwen soms kiezen voor drugshandel. Op een gegeven moment wordt dit ook geaccepteerd, zoals Bakuri beschrijft op basis van interviews (Bakuri 2018).

Nieuwsuur

OM: honderden Eritreeërs in Nederland slachtoffer van wreed smokkelnetwerk

Een internationaal opererend mensensmokkelnetwerk heeft volgens het Nederlandse Openbaar Ministerie in Libië wrede daden begaan tegen duizenden Eritrese migranten. Die werden opgesloten en mishandeld, waarbij hun familieleden werden afgeperst om losgeld te betalen. Honderden van de slachtoffers wonen nu in Nederland. Door 191 getuigen is hierover een verklaring afgelegd bij het Nederlandse OM.

Familieleden van de migranten in Nederland werden door de smokkelaars gebeld om losgeld te betalen. Volgens het OM zijn hiermee miljoenen euro's verdiend. "We zien dat er een uitbuitingssysteem is bedacht, een crimineel verdienmodel waarbij mensen als handelswaar worden gezien", zegt persofficier Gerben Wilbrink van het Landelijk Parket.

Het OM is sinds 2018 bezig om het netwerk in kaart te brengen en vervolgt nu twee kopstukken. Ze zijn aangeklaagd voor deelname aan een

criminele organisatie, zware mishandeling en mensenhandel.

Een van de twee is de Eritreeër Tewelde G., die bekendstaat onder de naam Walid. Hij zit gevangen in Nederland na te zijn uitgeleverd uit Ethiopië. De andere hoofdverdachte is Kidane Zekarias H., een Eritreeër die sinds 2021 op de Nederlandse opsporingslijst staat en eerder uit Ethiopië ont-snapte. Hij zit nog vast in Dubai.

Ook vijf andere personen die worden gezien als 'geldhalers' zijn inmiddels gearresteerd. Zij zijn volgens het OM verantwoordelijk voor het ophalen van het losgeld. Het netwerk wordt ervan verdacht in verschillende landen in totaal duizenden slachtoffers te hebben gemaakt. "Het is ons doel om het hele netwerk te verstoren en op te heffen", zegt Wilbrink van het OM.

(Van de Klundert & Schrader, 2023)

Afrikaanse vrouwen in de prostitutie

Van migranten uit Afrika – en ook van migranten uit andere arme landen – wordt vaak verwacht dat zij geld opsturen naar de familie in het thuisland. Bijna alle migranten hebben hier mee te maken. Prostitutie is dan een manier om geld te verdienen. Met name vrouwen uit Ghana zijn kwetsbaar gebleken voor misbruik, zoals voor sekswerk of omdat sekswerk bijna de enige mogelijkheid was om het hoofd financiële boven water te houden (Bakuri 2018). Voor prostitutie door Afrikaanse vrouwen is er in Nederland waarschijnlijk een relatief kleinere markt, omdat prostitutie gelegaliseerd is en o.a. omdat men hier een paspoort of (Schengen) verblijfsvergunning nodig heeft om

legaal als prostituee te kunnen werken zoals in een bordeel of binnen de raamprostitutie. Indertijd van illegale prostitutie in Nederland was het algemeen bekend dat in de diverse raamprostitutiegebieden er aardig wat West-Afrikaanse vrouwen werkten zonder verblijfsvergunning, naast de Latijns-Amerikaanse vrouwen. Sinds prostitutie in Nederland is gelegaliseerd, en er ook meer wordt gehandhaafd, is er binnen de raamprostitutie geen plaats meer voor vrouwen zonder verblijfsvergunning. In verschillende Europese landen, waar prostitutie minder formeel is gereguleerd, bestaat er veel meer straatprostitutie door Afrikaanse vrouwen. Dit is

bijvoorbeeld het geval in Italië, Frankrijk en andere delen van Zuid-Europa. NOS (2023b) meldt dat in het jaar 2000 de verdwijningen van Nigeriaanse meisjes een hot issue was in Europa. Er verdwenen in één jaar tijd 51 meisjes en vrouwen uit de Nederlandse opvang. Uit een groot politieonderzoek, jaren later, bleek dat de vrouwen door mensenhandelaren werden gedwongen tot seks in illegale bordelen in onder meer België en Italië. In 2023 is er een Belgische rapportage verschenen over Brussel als hotspot. Elk jaar, veronderstellen zij, worden zo'n 20.000 vrouwen van Nigeria naar Europa gesmokkeld. Veel van deze vrouwen zijn slachtof-

fer van mensenhandel en komen in de prostitutie terecht. In Brussel is het aantal Nigeriaanse dames in de prostitutie ontzettend hoog (VRT, 2023). Het VPRO-programma Argos en NRC Handelsblad onderzochten de verdwijning van duizend Nigerianen uit Nederlandse opvangcentra (NOS, 2023b). Doordat er ook meerdere zwangere vrouwen verdwenen houdt de politie tevens rekening met babyhandel. Nigeriaanse asielzoekers worden overigens niet alleen gedwongen tot prostitutie maar ook tot drugshandel.

1.4. Afrikaans gerelateerde drugs

i Het continent is groot. In elk land is hoogstwaarschijnlijk wel iets te vinden over de productie, consumptie, invoer en/of uitvoer van drugs. Hetgeen dat over Afrikaans gerelateerde drugs in deze studie besproken wordt geeft geenszins een compleet beeld. Er wordt vooral gedeeld hoe bepaalde drugs in bepaalde regio's een rol spelen, al dan niet in verbanding tot de georganiseerde misdaad en Nederland. In opdracht van het SKC heeft Clingendael Institute (deel)onderzoek voor dit hoofdstuk verricht. Met name over cocaïne, heroïne en synthetische drugs hebben zij, als samenwerkingspartner van het SKC, het merendeel van de teksten aangeleverd. Ook over cannabis zijn inzichten gedeeld. Vooral Kars de Bruijne, programme lead West-Africa and Sahel, heeft een significante bijdrage geleverd. Daar waar naar De Bruijne, zijn collega's, en Clingendael wordt verwezen betreft dit documentatie in handen van het SKC. Hierdoor zal er geen directe verwijzing naar de geraadpleegde bronnen worden gegeven. Waar mogelijk en toegestaan worden de door hen (ook) geraadpleegde bronnen wel in de tekst en bronvermelding opgenomen.

1.4.1 Drugs in, vanuit en via Afrika

In de jaren 90 schreef het Franse Observatoire Géopolitique des Drogues (OGD) uitvoerig over de opkomende rol van Afrika als drugsdoorvoer-continent voor Europa, een van de grote en meest lucratieve illegale drugsmarkten van de wereld. Volgens het OGD was het sinds de tweede helft van de jaren 80 dat Afrika deel is gaan uitmaken van de illegale internationale drugseconomie. Het begon met marihuana die interregionaal vrij omvangrijk werd verhandeld, waar geleidelijk aan de heroïne uit Azië en de cocaïne uit Latijns-Amerika bijkwam, doorgaans met de VS of Europa als bestemming (Observatoire Géopolitique des Drogues, 1994). Het Afrikaanse continent, dat 700 keer zo groot is als Nederland, is geografisch goed gepositioneerd om te dienen als doorvoerregio voor wereldwijde illegale stromen die Europa binnenkomen. Denk hierbij aan heroïne uit Azië en cocaïne uit Latijns-Amerika. Afrika is hiermee een transitcontinent voor de smokkel voor drugs naar Europa geworden. In de havens van Rotterdam en Antwerpen wordt daarom ook erg gecontroleerd. De haven van Gioia Tauro is een belangrijk (container) overslagcentrum in het Middellandse Zeegebied, gelegen aan de zuidkust van Calabrië, Italië. De afstand van het continent tussen Calabrië, het Afrikaanse continent maar ook ten opzichte van de Balkan landen maken Gioia Tauro een aantrekkelijke haven. Het is dan ook aannemelijk dat verschillende criminele groeperingen hun waar hier ook naar toe verschepen, waarbij er sowieso een samenwerking tussen de Italiaanse ('Ndrangheta) en Albanese georganiseerde misdaad groeperingen bestaat (Europol, 2025). Het zou ongeacht de groep die erachter zit natuurlijk om verplaatsing kunnen gaan, vanwege de controledruk in België en Nederland, terwijl het ook een vorm van risicospreiding is (Europol, 2025).



Container terminal haven Rotterdam

Groei in productie, handel en doorvoer

Afrika is een belangrijke speler geworden op de wereldwijde drugsmarkt: Er is een toenemende aanwezigheid van internationale georganiseerde misdaadnetwerken en transnationale criminele organisaties voor doorvoer van drugs, maar het continent kent ook een groei in productie en handel in illegale drugs. Cannabis wordt al vele eeuwen gebruikt (niet alleen in Noord-Afrika maar ook in Oost-Afrika, centraal en zuidelijk Afrika). Het mondiale drugsverbod wordt in toenemende mate bekritiseerd en in zekere zin genegeerd, met de legalisering van cannabis in een aantal landen, zoals Canada en deelstaten in de VS. Dit geldt ook voor drugsgebruik in Afrika. Ten gevolge veranderen de wetten ten aanzien van cannabis zijn er inmiddels verschillende Afrikaanse landen die de laatste jaren cannabis hebben gedecriminaliseerd (Africa News 2021; Ekanem, 2024). Sommige landen overwegen het te legaliseren, waarbij Zuid-Afrika in 2014 besloot ook de teelt voor eigen gebruik te legaliseren (Al Jazeera, 2024). Beleid dat zich primair richt op landen van herkomst, zoals 100%-controles door de Nederlandse douane

kunnen mogelijk de aandacht afleiden van illegale stromen die via andere landen (smokkelhubs) het land binnenkomen. Een uitdaging waarmee de rechtshandhaving wordt geconfronteerd is het verplaatsingseffect, in de criminologie ook wel 'crime displacement' genoemd, en bij beleids- en handhavers vaak bekend als het waterbedeffect. Eerdere initiatieven om bijvoorbeeld cocaïne aan te pakken die rechtstreeks vanuit Zuid- en Centraal Amerika en het Caribisch gebied naar Europa werd vervoerd, hebben smokkelaars ertoe aangezet om hun route te verleggen via West-Afrika, wat heeft geleid tot de opkomst van Afrika als belangrijk doorvoercentrum. Observaties, onder andere vanuit het MAOC waar Nederland een samenwerkingspartner van is, van schepen die radarsignalatie (AIS) uitzetten maar ondertussen langs de Afrikaanse kusten varen voor vermoedelijk drugstransporten zijn geen baanbrekend nieuws meer, zie ook een relevant rapport van ESACD (Global Initiative Against Transnational Organized Crime, 2023).

Verschillende regio's in relatie tot drugs

De rol van verschillende regio's in Afrika – zoals de Hoorn van Afrika, West-Afrika, Noord-Afrika en Zuid-Afrika – in de georganiseerde misdaad en de handel, productie en doorvoer van drugs varieert sterk. In West-Afrika fungeert de regio als een belangrijk doorvoergebied voor cocaïne afkomstig uit Latijns-Amerika die naar Europa wordt verscheept. Lucia Bird, directeur van het West Africa Observatory of Illicit Economies bij Global Initiative Against Transnational Organized Crime, meldt dat zowel lokale als internationale criminele netwerken – waaronder Colombiaanse en Europese kartels – gebruikmaken van corruptie en gebrekkige grenscontroles in landen als Nigeria, Ghana, Ivoorkust en Guinee Bissau (Mamane & Thompson, 2024). Ook wordt vermeld dat de vangsten van cocaïne in de Sahel explosief zijn toegenomen, van gemiddeld 13 kg per jaar tot 1.466 kg in 2022. Deze smokkelroutes zijn nauw verweven met conflicten en instabiliteit, waardoor gewapende groepen vervlochten raken in de economische structuur van de transitzones (Mamane & Thompson, 2024). West-Afrika is cruciaal als transitzone, niet zozeer als productie regio van drugs. Havens en vliegvelden in landen als Guinee-Bissau, Ghana, Nigeria en Ivoorkust worden vaak gebruikt als overslagpunten. Heroïne uit Azië en synthetische drugs zijn ook in opkomst in de regio. In Noord-Afrika, met name Marokko, Algerije, Libië en Tunesië, speelt de cannabismarkt een centrale rol in Europa. Politieke instabiliteit in Libië en zwakke staatsstructuren maken de regio kwetsbaar voor criminele netwerken, waarmee illegale routes voor cannabis, maar ook voor cocaïne en heroïne via de Middellandse Zee worden onderhouden. Vaak zijn deze netwerken verbonden met milities of jihadistische groeperingen, waardoor drugs, mensenhandel en wapensmokkel samenvloeien tot één complexe netwerkstructuur (Economic Community of West African States, 2022; United Nations Office for West Africa, 2011). Deze gecombineerde productie- en smokkelactiviteiten maken Noord-Afrika tot een

kruispunt in de transnationale drugshandel. Met name Marokkaanse hasj is één van de grootste exportproducten op de Europese cannabismarkt, daar waar Algerije, Libië en Tunesië vooral doorvoorlanden zijn.

In volgende paragrafen wordt uitgebreider stilgestaan bij cannabis uit Noord-Afrika, cocaïne via West-Afrika, heroïne via Oost-Afrika en synthetische drugs ook met name in West-Afrika. Dat wil echter niet zeggen dat er geen drugshandel plaatsvindt in De Hoorn van Afrika en in Zuid-Afrika. Wel is het zo dat er in de Hoorn van Afrika, met name in landen als Kenia en Somalië, de internationale drugshandel minder ontwikkeld is dan in West- of Noord-Afrika. De smokkel van heroïne via de kustgebieden van Kenia naar het binnenland en Europa neemt echter wel toe (Equipo Nizkor, 2016). Andere vormen van illegale handel die domineren in deze regio zijn mensensmokkel, wapenhandel en piraterij, waarbij de zwakke staatsstructuren in Somalië de toegang voor criminele netwerken vergemak-

kelijken (Equipo Nizkor, 2016). Zuid-Afrika is meer dan een regio voor alleen de doorvoer van drugs; er wordt ook geconsumeerd en geproduceerd. Vooral voor heroïne uit Azië is Zuid-Afrika een transitland, via de 'Southern Route' die vaak via Tanzania of Mozambique loopt. Volgens de Global Initiative Against Transnational Organized Crime wordt methamfetamine lokaal geproduceerd én geïmporteerd uit landen als Afghanistan, Pakistan en Nigeria. De groeiende consumptie bevestigt hierin dat het één van de grootste synthetische drugmarkten in Afrika betreft (Global Initiative Against Transnational Organized Crime, 2021; Thorne, 2024). Een recente grootschalige inval in juli 2024 in Limpopo, de noordelijkst gelegen provincie van Zuid-Afrika, leidde tot de ontmanteling van een industriële meth-laboratorium waarbij ook Mexicaanse verdachten werden gearresteerd. Dit illustreert ook de internationale dimensie van deze handel (Reuters, 2024). Net als in alle regio's spelen naast georganiseerde criminele netwerken ook lokale bendes een actieve rol.

Transport lift mee op legale handel

Illegale handel, zoals drugssmokkel, lift vaak mee op legale handel. Hoe meer legale handel er is, hoe meer gelegenheid er is om er illegale waar in te verstoppert. Bovendien gedijt georganiseerde misdaad beter als de legale handelsstromen en infrastructuur beter ontwikkeld zijn. Smokkelaars verbergen cocaïne, heroïne en synthetische drugs vaak in commerciële zendingen met ogenschijnlijk legitieme goederen. Een van de meest gebruikte methodes is het verstoppert binnen containers die fruit, bouwmaterialen of industriële kabels vervoeren, denk daarbij vooral aan de vracht van bananen, marmer, beton en landbouwproducten (Yagoub, 2016; United Nations Office on Drugs and Crime, 2020). Er wordt in Afrika geen soja geteeld, maar wel in Zuid-Amerika en met name in Brazilië, de grootste soja-exporteur ter wereld. Brazilië is ook het land met de grootste criminele organisatie van Latijns-Amerika, PCC, die zich de laatste jaren in toenemende mate heeft toegelegd op de cocaïnesmokkel naar Europa. Dit doen ze direct, zoals van Sao Paulo naar Antwerpen of Rotterdam (zie TAC), maar ook indirect zoals via Afrika wat aan de aanvoerszijde in toenemende mate een specialisme lijkt te zijn van de Braziliaanse onderwereld. In Antwerpen werd wel vaker cocaïne in sojatransporten gevonden, vaak uit Brazilië. En ook in Brazilië zelf werd eerder in 2023 cocaïne gevonden tussen de soja bestemd voor Antwerpen (GVA, 2023). Uit Nederlandse politie- en justitieonderzoeken is hierbij meermaals betrokkenheid van Nederlanders gebleken (zie bv. Rechtbank Amsterdam, 2023). Dat soja uit Zuid-Amerika wordt gebruikt als deklading om cocaïne via West-Afrika te smokkelen, is een voorbeeld van het belang van inzicht in handelsstromen, om beter zicht te krijgen op nieuwe dekladingen en nieuwe routes. De legale handelsstromen tussen Afrika en Europa zijn de afgelopen jaren fors gegroeid, mede dankzij handelsakkoorden zoals het Economisch Partnerschapsovereenkomst (EPA) en verbeterde infrastructuur in havens langs de Afrikaanse kust



3d Illustratie van een gewapende man in woestijngebied.

(EU Commission, [2022](#)). De grootschalige infrastructuurprojecten in Afrika, zoals China's Belt and Road Initiative (BRI) en de EU's Global Gateway, hebben de transportinfrastructuur van wegen en havens verbeterd, wat economische groei stimuleert. Tegelijkertijd bieden deze verbeterde netwerken ook nieuwe routes voor illegale drugshandel. Bijvoorbeeld, de haven van Mombasa in Kenia (France24; Bwana, [2019](#)), die is uitgebreid dankzij Chinese investeringen, is een belangrijk doorvoerpunt geworden voor synthetische drugs uit Azië naar Oost-Afrika en verder. De verbeterde logistiek en toegang vergroten zo onbedoeld de mogelijkheden voor drugssmokkel via het continent. Door de algemene groei in legale importen en exporten is het voor criminele netwerken aantrekkelijker en makkelijker geworden om drugs te verstopten tussen grote volumes legale goederen, omdat het toezicht en de controle op individuele containers relatief beperkt blijft vanwege de enorme doorvoer. Een veelvoorkomende techniek hierbij is de zogenaamde "rip on/rip off" methode: hierbij worden drugs via containers gesmokkeld door corrupte havenmedewerkers of via illegale toegangspunten, waarna de container wordt afgesloten met valse zegels om inspecties te omzeilen (United Nations Office on Drugs and Crime, [2020](#), 2020; Buzinkay, [2023](#)). Deze methode speelt slim in op de complexiteit van de logistieke keten, waar een explosie van legale handel en handelspartners soms leidt tot minder strenge controle bij de enorme volumes aan import en export. Het is dus niet alleen het volume van legale handel dat stijgt, maar ook het risico dat deze handelsstromen misbruikt worden voor drugssmokkel.



1.4.2 Cannabis uit Noord-Afrika

Met een nog groeiende wereldbevolking met een groeiende middenklasse blijft de wereldwijde markt voor cannabis ook groeien. Ook gezien een aantal landen, waaronder Canada -en veel deelstaten in de VS- cannabis hebben gelegaliseerd, is er een toenemend aantal Afrikaanse landen dat overweegt cannabis te decriminaliseren of zelfs de teelt en export te legaliseren. Eén studie schat dat de cannabismarkt in Afrika in 2023 meer dan 7 miljard USD waard zou kunnen zijn (Prohibition Partners, [2019](#)).

Productie en consumptie in Afrika

Noord-Afrika en in het bijzonder de Rif in Noord-Marokko is al decennia het belangrijkste hasjproductiegebied van de wereld. De illegale productie, handel en smokkel floreren dankzij de historische tolerantie van de overheid ten opzichte van de teelt, corruptie bij de wetshandhaving en langdurige handelsverbindingen tussen productiegebieden in het noordelijke Rifgebergte en

Zuid-Europa. In dit bergachtige en economisch gemarginaliseerde gebied, produceren lokale naar schatting meer dan 700 ton met een waarde van 23 miljard USD per jaar, een verdubbeling in de afgelopen tien jaar (Herbert & Gallien, [2020](#)). De concentratie van Noord-Afrikaanse cannabissteelt in Marokko's Rifregio heeft zich voornamelijk ontwikkeld als gevolg van de tolerantie van de overheid in economisch achtergestelde gebieden. In de regio's Ouazzane, Chefchauoen en Al Hoceima in het bijzonder, is cannabissteelt lange tijd de enige bron van inkomsten geweest voor de lokale bevolking. Een studie van het GI-TOC suggereert dat 96.000 tot 140.000 cannabisboeren 100 tot 150 dirham per dag verdienen (9,30 tot 13,90 EUR) (Herbert & Gallien, [2020](#)). Een groot deel van de illegale productie is bestemd voor Europese markten, waaronder Nederland. Er wordt ook geteeld in andere Noord-Afrikaanse landen, maar uit een studie van GI-TOC blijkt dat de productievolumes in Algerije, Tunesië en Libië klein blijven - wat suggereert dat de cannabissteelt eerder bedoeld is voor binnenlandse consumptie dan voor export. Aan de Europese vraag wordt voldaan door aanzienlijke hoeveelheden

in Marokko illegaal geteelde cannabis (Herbert & Gallien, [2020](#)). Cannabis uit Marokko lijkt te worden geconsumeerd in Sahel-landen, met name Mali en Burkina Faso.

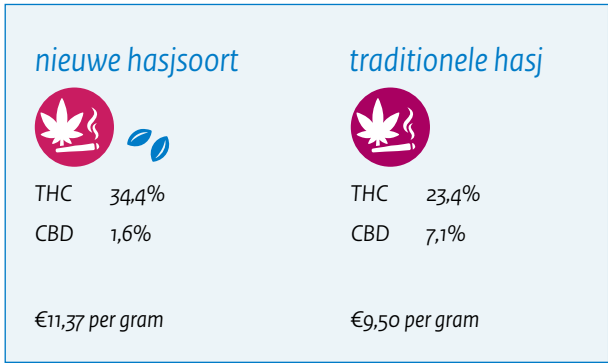
Uit het onderzoek van De Bruijne met Clingendael-collega's Golovko en Jagolksi blijkt dat de productie van cannabis ook plaatsvindt in bijna alle West-Afrikaanse landen, met enkele belangrijke productiegebieden zoals Ghana en de Casamance-regio van Senegal; Sierra Leone is ook belangrijk. De productie van cannabis in sommige van deze landen kan de vorm aannemen van grootschalige professionele landbouw, met particuliere landingsbanen en gespecialiseerde expertise van adviseurs over het verbeteren van de opbrengsten. In sommige West-Afrikaanse landen wordt de legalisering van cannabis overwogen, terwijl andere, die alternatieve toepassingen van cannabis (bijv. voedsel en kleding) willen benutten, wetgeving hebben aangenomen voor industriële landbouw met een laag THC-gehalte. De rol van lokale boeren in Afrika blijft over het algemeen beperkt tot het initiële productieproces, waarbij de productie

relatief laag technologisch en losjes georganiseerd blijft. Vervolgens zijn smokkelaars op laag niveau, vaak afkomstig van dezelfde stad en die hetzelfde dialect spreken, verantwoordelijk voor het verpakken en voorbereiden van het product voor verder transport buiten de regio.

Exportroutes cannabis

Vanwege de vele productiegebieden en de algemene relatieve coulance ten opzichte van het gebruik ervan, zijn exportroutes voor cannabis moeilijk vast te stellen, aldus Kars de Bruijne en collega's. Er zijn echter wel duidelijke aanwijzingen dat cannabis naar Europa wordt geëxporteerd, stellen zij. Sommige schattingen wijzen erop dat 50% van de Ghanese cannabis in Europa terechtkomt, waarbij de Ghanese wetshandhavers beweren dat cannabis zowel via de lucht als via containers wordt vervoerd, met name naar Nederland. Naast dat een deel bestemd is voor Marokko, waar het wordt doorverkocht voor de binnenlandse markt, komt een deel van de cannabis terecht in Noord-Amerika. Data van inbeslagnames in combinatie met andere gegevens suggereren dat de smokkelroutes naar West-Europese consumenten beginnen in Marokko's noordelijke Rifregio, over de Straat van Gibraltar en de Alborische Zee, de naam van het westelijke deel van de Middellandse Zee tussen Marokko en Spanje. In Spanje, het land dat verreweg de grootste hoeveelheden cannabisfers ter wereld in beslag neemt (United Nations Office on Drugs and Crime, 2021). De in Nederland beschikbare hasj, zoals via de gedoogde verkoop in coffeeshops, betreft ook vooral hasj uit Marokko (Oomen & Rigter, 2021). Het is dan ook niet verbazingwekkend dat in Spanje Nederlanders van Marokkaanse afkomst regelmatig betrokken zijn bij grote drugsvangsten en arrestaties (Naber, 2020). De variëteiten hasj die Nederland en Europa binnenkomen, zijn de afgelopen tien jaar gediversifieerd, waarbij hybride strengen met een hoge potentie inheemse

variëteiten verdringen. Nederlandse onderzoekers ontdekten dat een aanzienlijk deel van de Marokkaanse hasj in Nederland genetisch is afgeleid van Nederlandse planten, wat betekent dat Rifboeren vermoedelijk Nederlandse zaden hebben gebruikt. Deze nieuwe soort Marokkaanse hasj bevat aanzienlijk meer THC (34,4% vergeleken met 23,4%) en minder CBD (1,6% vergeleken met 7,1%) dan de traditionele soorten. Het is ook hoger geprijsd, met 11,37 euro per gram tegenover 9,50 euro per gram (Bosson & Rigter, 2019).



Hoewel de grensoverschrijdende smokkelroutes naar Europa de afgelopen decennia over het algemeen constant zijn gebleven, blijven smokkelaars hun modus operandi veranderen, vaak onder invloed van grensbeleid en -controles. De traditionele manier van transporten op veerboten en plezierboten van Marokko naar Spanje is moeilijker geworden sinds de millenniumwisseling, toen het Spaanse bewakingssysteem in het westelijke deel van de Middellandse Zee effectief bleek te zijn in het opsporen van smokkelboten en -vliegtuigen. Als gevolg daarvan passen smokkelaars hun modus operandi aan, waaronder het gebruik van helikopters, lichte vliegtuigen en (onderwater) drones - wat het aanpassingsvermogen van dergelijke smokkelgroepen benadrukt (Herbert & Gallien, 2020). De Zuid-Spaanse kust - in de volksmond de Costa del Crime genoemd - is als zodanig niet alleen een doorvoerzone, maar ook een strategisch knooppunt voor criminele netwerken die actief zijn in het noorden van Afrika. De Spaanse Nationale Politie en Guardia Civil blijven veel illegale drugs

maar ook wapens in beslag nemen, waarvan veel onderzoeken leiden naar Nederlandse criminele netwerken. Criminele netwerken van Marokkaanse afkomst binnen Europa hebben van oudsher een essentiële rol gespeeld bij de handel in hasj vanuit de Rifregio naar de Benelux. Met zijn grote haven en hoogwaardige infrastructuur fungeert Nederland als een doorvoerland voor de hasjhandel richting andere Europese markten, zoals in Noord-Europa en het VK. Sinds de millenniumwisseling hebben Marokkaanse actoren hun bereik en invloed uitgebreid naar en hun focus verlegd naar de handel in cocaïne, terwijl ze hun bolwerk op de hasjmarkt behielden.

De studie van Clingendael over drugs in West-Afrika stelt dat er twee belangrijke redenen zijn waarom de cannabisroutes ertoe doen. Ten eerste is er de mogelijkheid om cannabis en cocaïne te ruilen. Sommigen beweren dat hoge prijzen voor cannabis in Zuid-Amerika prikkels genereren voor

Georganiseerde misdaadgroepen kunnen routes met cannabis testen, omdat de verliezen per kilo minimaal zijn in vergelijking met cocaïne

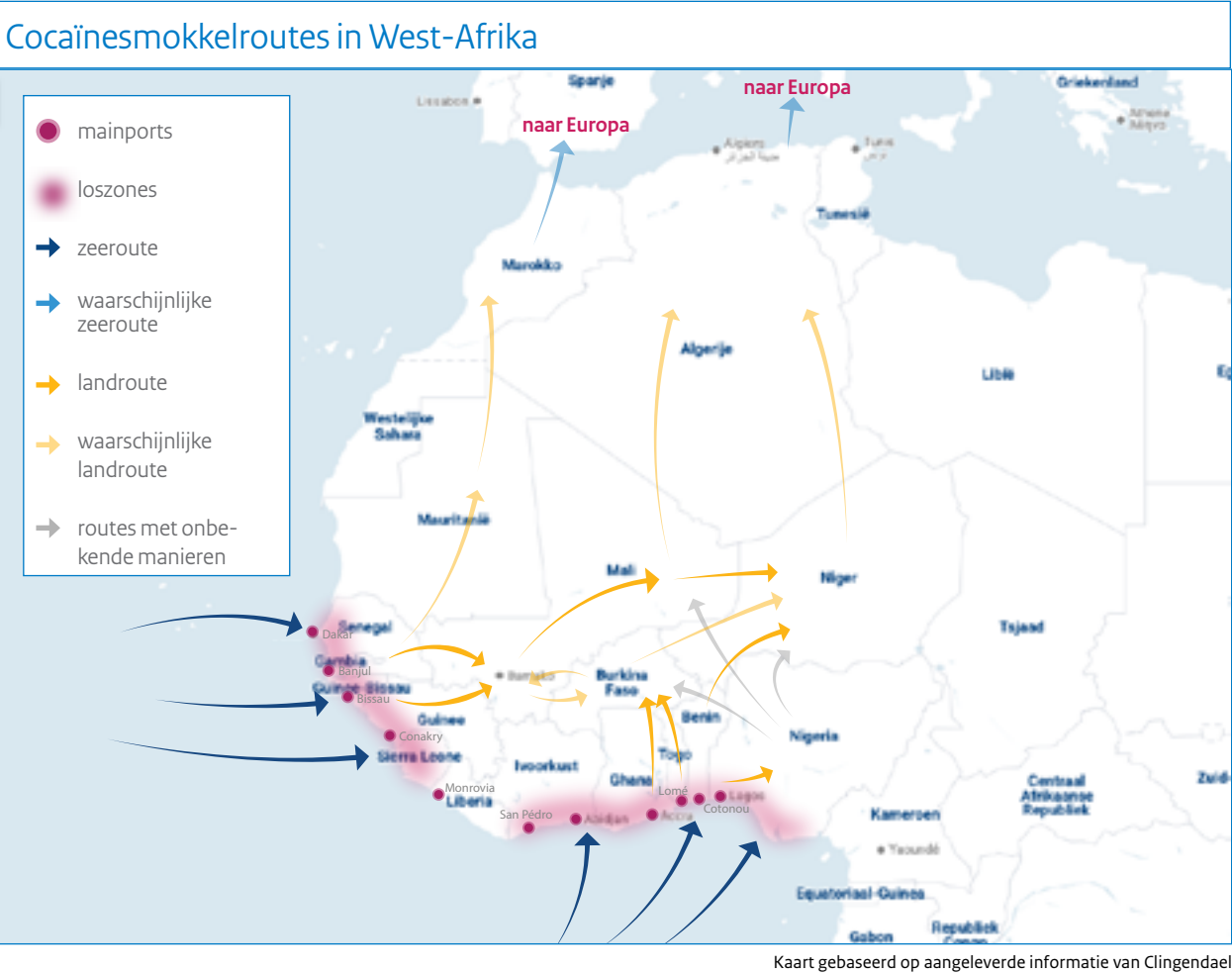
West-Afrikaanse cannabis om te worden geruild voor cocaïne en vervolgens naar Zuid-Amerika te worden geëxporteerd (net zoals lijkt te gebeuren met Marokkaanse cannabis). Ten tweede heeft cannabis de neiging om te functioneren als de 'kanarie in de kolenmijn' voor de cocaïnehandel: Georganiseerde misdaadgroepen kunnen routes met cannabis testen, omdat de verliezen per kilo minimaal zijn in vergelijking met cocaïne. Ze testen lucht-, land- en zeeroutes met zendingen cannabis en gaan vervolgens over op gemengde zendingen en later volledige cocaïne-zendingen, aldus De Bruijne en collega's. De zee rond de smalle Straat van Gibraltar staat bekend als hasj-smokkelgebied, want de meeste Marokkaanse hasj bereikt Europa al

decennia via de wateren rond de smalle overgang. De Alborische Zee, het meest westelijke gelegen deel van de Middellandse Zee tussen Marokko en Spanje, geldt hier traditioneel als het voornaamste smokkelgebied. Met de toenemende controles van Spanje en de EU wordt nu vaker uitgeweken naar de Atlantische Oceaan, aan de andere kant van de Straat van Gibraltar. In de laatste decennia van de twintigste eeuw is de Marokkaanse hasjeconomie blijven groeien. Het rapport inzake opsporing van de Enquêtecommissie Opsporingsmethoden (1996) beschreef in detail (16 pagina's) de hasjhandel in de jaren 90, zoals het toenmalige voormalige kroonjaar 1994 met 100.000 kilo onderschept door de Marokkaanse autoriteiten. In de jaren 70 professionaliseerden de smokkelorganisaties, met Nederlandse inbreng, gebruikmakend van met name wegvervoer en ook zeevervoer. Betreffende zeevervoer is er inmiddels een aantal gevallen bekend van onderzeeboten die de kusten van Spanje en Portugal hebben bereikt maar ook zijn onderschept. Het gebruik van 'submarines', welke lijkt te escaleren (MarineLink, 2025). Ze worden wel regelmatig onderschept (Bullen, 2022), bijvoorbeeld door gerichte operaties (Saffon, 2022) en ontwikkelen zich tot volledig autonome transportmiddelen (SmuggleWire, 2024). In 2024 vond de Spaanse politie een netwerk dat grote drones uit de Oekraïne gebruikte om hasj te smokkelen van Marokko naar Spanje. De drones werden ook bediend door mensen van Oost-Europese origine (Sur 2024, DroneXL 2024). Naast de inzet van onderzeeërs voor cocaïne-smokkel lijkt het een kwestie van tijd voordat drones ingezet gaan worden voor bijvoorbeeld de transitococaïnehandel van Afrika (Marokko) naar Europa (Spanje). Zodra hasj wordt vervangen door cocaïne stijgen de waardes van de smokkelvrachten flink. De illegale economische belangen groeien en daarmee de risico's op geweld en corruptie.

1.4.3 Cocaïne door West-Afrika

Voor Europa is het meer West-Afrika dan Oost-Afrika dat in het oog springt als gebied met grote drugsvangsten, vanwege de sterke focus op cocaïne. Er zijn verschillende redenen voor de toegenomen doorvoer van drugs. Deze omvatten hogere productieniveaus in Zuid-Amerika, een grotere vraag in Europa, kartels die in 2030 een West-Afrikaanse consumptiemarkt willen creëren (in welvarende steden), de wens van kartels om de hele waardeketen te beheersen, en ten slotte een sterkere druk op Europese toegangspunten en andere doorvoerhubs, waardoor West-Afrika, zo blijkt uit de studie van Clingendael, een goed alternatief is. Samen met de snel ontwikkelende infrastructuur en een sterke bevolkingsgroei, met name in de steden, maakt het de regio erg belangrijk in deze studie. Ontwikkelingen in West-Afrika vinden plaats onder omstandigheden van corrupte staatsinstellingen met een politiek klimaat welke de (Europese) georganiseerde misdaad kansen biedt. De regio wordt een steeds belangrijker doorvoercentrum van drugs, waarbij vooral Senegal, Ivoorkust, Ghana, Benin en Nigeria landen zijn met een duidelijke rol (Golovko, van der Laan, Gehrling & de Bruijne, 2025). Hetgeen deze landen tot doorvoercentra maakt is onder andere de geografische ligging, de rol van havens en samenwerkingsmogelijkheden in de strijd tegen

cocaïne (Golovoko et al., 2025). De cocaïnemarkt is de grootste drugsmarkt in de regio – zij het tot nu toe vooral een doorvoermarkt. Het is over het algemeen verdeeld in drie gebieden: de noordelijke, westelijke of zuidelijke hub. Uit het onderzoek van De Bruijne en zijn Clingendael collega’s blijkt dat bijna elk West-Afrikaans land een hoger niveau van cocaïnehandel dan ooit tevoren heeft, wat een weerspiegeling is van een groter aanbod, een grotere vraag en een algemene populariteit van de regio. Tot voor kort werden grote onderscheppingen uitsluitend nabij productie- of consumptielanden gedaan maar sinds enkele jaren worden er zeer grote onderscheppingen gedaan (van meerdere tonnen) voor de kust van Afrika en met name in de golf van Guinee, in West-Afrika. In oktober 2024 werd bijvoorbeeld nog vier ton cocaïne onderschept op een schip dat voer onder de Tanzaniaanse vlag. Ook hier was een Nederlander bij betrokken, naast vijf Turken en twee Azerbeidjaansen (Raza, 2024). Het is van recente datum dat de rol van Afrika als doorvoerzone voor wereldwijde illegale stromen wordt erkend door handhavings- en inspectiediensten en ook beleidsmakers die zich beroepsmatig bezighouden met georganiseerde criminaliteit. Vooralsnog gaat het dan met name om West-Afrika (Minister van Justitie en Veiligheid, 2024).



Cocaïne smokkelroutes naar West-Afrika

Cocaïne kan in West-Afrika terecht komen via formele of informele handel via de lucht of over zee, welke beide gebruikelijk zijn. Tijdens de eerste piek van de drugshandel in de regio ging het vooral door de lucht, met grote vliegtuigen die vanuit Zuid-Amerika over West-Afrika arriveerden. Volgens het onderzoek van Clingendael kan drugsimport via de lucht plaatsvinden door reguliere vliegvluchten (ingeslukt, pakketten of luchtvracht) of door de inzet ongeregistreerde (vracht)vliegtuigen welke landen op afgelegen landingsbanen. De laatste methode was vooral in het begin van de jaren 2000 gebruikelijk. Luchtimport naar West-Afrika komt over het algemeen minder vaak voor en gaat slechts om kleinere hoeveelheden, voornamelijk in de zuidelijke hub. Momenteel, volgens De Bruijne, Golovko en Jagolski, komen de meeste drugs die

in West-Afrika worden geïmporteerd over zee aan. Clingendael heeft hier in opdracht van het SKC verder onderzoek naar gedaan en gesproken met onder andere wetshandhavers en functionarissen: Drugs worden vervoerd en verborgen in formele vracht (voornamelijk containers) die in de haven wordt geland, of gelost uit containers op open zee en vervolgens in kleinere schepen of andere containers geplaatst. Cocaïne wordt ook over zee geïmporteerd in vissersboten of andere vaartuigen uit Latijns-Amerika; West-Afrikaanse vissersgemeenschappen verplaatsen de drugs vervolgens naar de kust. De westerse hub ontvangt waarschijnlijk de meeste bulkcocaïne uit Zuid-Amerika, met de betrokkenheid van grote Zuid-Amerikaanse en Europese kartels (Shaw, 2021). De route heeft tal van aanlooppunten; traditioneel zowel de havens



Haven van Lomé, Togo

van Guinee-Bissau als de Kaapverdische archipel in Gambia. Bird Ruiz-Benítez de Lugo (2021) geeft aan dat de Senegalese regio Casamance en Guinee beiden alternatieve toegangspunten bieden (voornamelijk vanwege de waargenomen instabiliteit in Guinee-Bissau). De zuidelijke hub heeft in het hart Cotonou (Benin) en Lagos (Nigeria), met Lomé (Togo) als alternatief. De zuidelijke route is een meer lokaal gecontroleerde en georganiseerde route, gedomineerd door West-Afrikaanse kartels die via hun eigen diasporanetwerken in Zuid-Amerika (bijv. Brazilië) kleinere ladingen zowel via zeevracht als door de lucht vervoeren (United Nations Office on Drugs and Crime, 2013; Shaw, 2021; Ellis, 2009).

De rol van West-Afrika in de wereldwijde drugsmarkt is aan verandering onderhevig. Clingendael stelt dat tot de jaren 2010 West-Afrika een belangrijke aanvoerroute naar Europa was (gedreven door de nasleep van de conflicten in Sierra Leone en Liberia, en de instabiliteit in Guinee-Bissau en Guinee, die hielpen bij het opzetten van georga-

niseerde misdaadnetwerken). Vervolgens leidden meer instabiliteit (Guinee, Guinee-Bissau in 2008), een grote operatie van de Drug Enforcement Agency (DEA) (2013) en conflicten in Mali en de bredere Sahel (vanaf 2012) tot wat men een 'inbeslagname-droogte' noemt (Bird Ruiz-Benítez de Lugo, 2021). Maar sinds 2019 is West-Afrika weer een belangrijke aanvoerroute naar Europa geworden (United Nations Office on Drugs and Crime, 2023b; France24, 2023; Crimesite, 2023). Soms wordt dit een 'wederkomst' genoemd. Post-covid is deze dynamiek geïntensiveerd (Linfodrome, 2022). In 2022 schatten geïnterviewde bronnen dat tot 30% van de cocaïne in Europa via West-Afrika werd doorgevoerd. In 2023 beweerde een geloofwaardige bron dat 300 tot 400 ton cocaïne door West-Afrika wordt vervoerd (wat neerkomt op 15-20% van de wereldproductie), iets dat ook benadrukt wordt door United Nations Office on Drugs and Crime (2023a). Georganiseerde misdaadgroepen lijken de regio als 'de toekomst' te zien. De meeste cocaïne die in West-Afrika aankomt, is volgens geïnterviewden in het Clingendael onderzoek bedoeld voor consumptie in Europa.

Terwijl cocaïne die Europa bereikt nog steeds via de kustregio van West-Afrika stroomt, komen kleinere hoeveelheden cocaïne ook rechtstreeks in Noord-Afrika aan. Hier hebben smokkelaars mogelijk hun routes naar verlegd om de risico's en instabiliteit van de Sahara-regio te vermijden, een trend die ook is waargenomen bij cannabissmokkelaars en Noord-Afrikaanse landen maken steeds vaker melding van onderscheppingen langs de kustroutes, een afspiegeling van de al lang bestaande routes en methoden voor hasjsmokkel (Bird Ruiz-Benítez de Lugo, 2022a). Inbeslagnames in de afgelopen jaren geven aan dat de haven van Tanger in Marokko het primaire knooppunt zijn waar cocaïne-transporten naartoe gaan voor aansluitend vervoer naar Europa. Eerder onderzoek door GI-TOC wees uit dat zendingen in Marokko voornamelijk afkomstig zijn uit Braziliaanse havens, zoals de zuidelijke havens van Santos en Paraguruá. Er is ook bewijs dat het oosten van Libië een belangrijkere doorvoerzone aan het worden is (Bird Ruiz-Benítez de Lugo, 2022a) hoewel dit vooral betrekking kan hebben op Oost-Europese landen in plaats van West-Europa.

Inbeslagnames in de afgelopen jaren geven aan dat de haven van Tanger in Marokko het primaire knooppunt is waar cocaïne-transporten naartoe gaan voor aansluitend vervoer naar Europa.

Export naar Europa ter land, ter zee en door de lucht

Over het algemeen zijn er drie belangrijke exportroutes: zeetransport, over land naar Marokko of Libië (Noord-Afrika), of door de lucht rechtstreeks naar Europa (kleinschaliger luchttransport). Lucht- en zeetransport vanaf het westelijke knooppunt worden als alternatieve route hierop gebruikt, heeft Clingendael geconstateerd. De export over zee naar Europa kan via containervracht die op open zee wordt geladen (containers worden geleegd en



Trucks in de haven van Tanger, Marokko



Postpakketten voor luchttransport

gevuld op een schip) of via vracht die in de havens op containers wordt geladen. Soms wordt gebruik gemaakt van visserstrawlers. In sommige gevallen zijn import- en exportlocaties hetzelfde, maar soms wordt import verplaatst naar andere exportlocaties. Het importeren van drugs in Ghana is bijvoorbeeld moeilijk en goed gecontroleerd, maar de export niet. Het wordt steeds duidelijker dat drugs die in Ivoorkust en Benin (ook Togo en Sierra Leone) aankomen, over land naar Ghana worden vervoerd van waaruit ze naar Europa worden geëxporteerd. Evenzo zijn er aanwijzingen dat cocaïne die in de westelijke hub (bijv. Guinee, Gambia en Guinee-Bissau) wordt aangevoerd, mogelijk wordt verplaatst naar de haven in Senegal, van waaruit het wordt vermengd met formele handelsstromen naar Europa.

Luchtvervoer is een andere exportmethode. Al jaren is er consistent bewijs dat de export van cocaïne vanuit de zuidelijke hub meestal via kleinere luchttransporten verloopt, volgens Shaw (2021) vaak door het gebruik van 'muilezels' (in ieder geval tot voor kort was deze methode waarschijnlijk belangrijker dan de landroute). De Joint Airport

Interdiction Task Force (JAITF) registreerde in 2022 het hoogste aantal inbeslagnames in Nigeria (122 alleen voor Lagos). Er zijn ook kleine Nigeriaanse koerierscellen (wat zowel uit een vertrouwelijk rapport komt als door United Nations Office on Drugs and Crime (2023) bevestigd wordt) en kleinschalig, maar toenemend, luchtvervoer via de luchthaven van Cotonou. Gegevens over Ghana wijzen op enkele (kleine) inbeslagnames op de luchthaven, interviews met smokkelaars en wetshandhavers wijzen op kleinschalig luchttransport van 5-10 kg. Een veelgebruikte methode is via de slechts gedeeltelijk gecontroleerde particuliere terminals (Citi Newsroom, 2022a; 2022b). Het rapport van United Nations Office on Drugs and Crime (2023) wijst op een zeer grote toename van het gebruik van postpakketten waarbij kleine hoeveelheden cocaïne via de lucht naar Europa, Turkije en het Midden-Oosten worden verscheept (verpakt in houten artefacten, bodycrème, belastingvrije tassen, kleding).

De vier belangrijke landroutes voor export zijn: de Mauritanië-route, de noordelijke Mali-route, de zuidelijke Sahel-route en de Niger-route. Hoewel

containers soms worden gebruikt, is het gebruikelijker om drugs te mengen met andere koopwaar (Sollazzo & Nowak, 2022). Er zijn belangrijke veranderingen in het gebruik van deze routes. In de afgelopen vijf jaar is de meest prominente landroute de Mauritanië-route geweest, die verantwoordelijk is voor het grootste deel van het niet-maritieme vervoer naar Europa. Deze route werd belangrijk omdat de Sahel onstabiel was en ook de Noord-Mali-route werd vermeden. Er zijn echter aanwijzingen dat iets meer dan een jaar geleden de landroutes van de Sahel begonnen aan te trekken (met name de noordelijke Mali-route). In 2022 werden de grenzen tussen Guinee en Mali gesloten vanwege aanwijzingen dat er weer drugs naar de Sahel werden vervoerd (United Nations Office on Drugs and Crime, 2023a). Geïnterviewde Ivoriaanse bronnen meldden dat drugs door de Sahel werden vervoerd, terwijl Burkinese bronnen meldden dat de handel naar Niger doorging. In 2023 beweren zowel geïnterviewde bronnen als online media (Maliweb, 2022; Malijet, 2022) dat het vervoer over land naar de Sahel opnieuw toeneemt.

Cocaïne vanuit West-Afrika richting Nederland

Het merendeel van de cocaïne die West-Afrika doorkruist op weg naar Europa, komt binnen via meerdere maritieme toegangspunten in de kustlijn die zich uitstrekt van Mauritanië tot Nigeria, evenals Kaapverdië. De belangrijkste routes waarlangs

Latijns-Amerikaanse cocaïne Rotterdam, Antwerpen en andere belangrijke Europese havens bereikt, gaan over zee. Twee routes in het bijzonder zijn het uitlichten waard, stellen De Bruijne, Golovko en Jagolski. Het eerste punt van binnenkomst is via de kust van Mauritanië, voordat het Noord-Niger en Zuid-Libië bereikt op weg naar het Europese continent. De tweede route, die steeds vaker wordt gebruikt, loopt via de kust, waarbij cocaïne wordt vervoerd van Guinee-Bissau door Senegal naar Mauritanië, van waaruit vissersboten worden gebruikt om de drug naar Europa te vervoeren (Bird Ruiz-Benítez de Lugo, 2022a; 2022b). Guinee-Bissau in het bijzonder kan worden gekarakteriseerd als de cocaïnepoort van West-Afrika naar Europa. Het land is in de afgelopen tien jaar bekend geworden als de 'eerste narcostaat' van Afrika, (Bird Ruiz-Benítez de Lugo, 2022b) als gevolg van een ontwikkeling waarbij de meeste facetten van de sociale, economische en politieke structuren zijn gecorrumpeerd door de drugshandel. Hoewel de omvang van de onderscheppingen van cocaïne die door Afrika wordt vervoerd in de loop der tijd heeft geschommeld, suggereren de inbeslagnames van de afgelopen twee jaar dat de volumes die door deze subregio worden vervoerd groter zijn dan ooit in de geschiedenis van de regio (Bird Ruiz-Benítez de Lugo, 2022a). De afgelopen jaren zijn er aanzienlijke inbeslagnames geweest van cocaïne in onder andere Gambia, Kaapverdië en Senegal, waarvan sommige direct bestemd zijn voor Nederland.

Guinee-Bissau is in de afgelopen tien jaar bekend geworden als de 'eerste narcostaat' van Afrika



Als alternatief, en in mindere mate, wordt cocaïne via luchtkoeriers naar Europa verzonden. De groeiende connectiviteit van luchthavens in de regio biedt nieuwe mogelijkheden voor kleinschalige, transnationaal opererende smokkelaars, zoals via de momenteel snelgroeiende luchthavens van Dakar, Senegal. In deze modus operandi maken drugshandelaren vaak gebruik van drugsezels (mensen die drugs smokkelen in of op hun lichaam) om de drug naar Europa te smokkelen, een methode die vaak wordt gebruikt door Nigeriaanse drugshandelaren, die goede connecties hebben met Latijns-Amerikaanse netwerken in West-Afrika (Lukyanov & Nadzharov, 2025). Eerder onderzoek veronderstelde dat de luchthaven Schiphol een marginale rol speelde bij de invoer van cocaïne in verspreiding van drugs (Van Wijk et al., 2020). Een nuance is daar wel op haar plek: het aantal inbeslagnames op vluchten uit Afrika is wellicht beperkt maar wel aanwezig. Het vermoeden bestaat wel dat er meer getransporteerd wordt. Bovendien is de aandacht veelal gevestigd op vluchten uit Suriname en Curacao. Marginaal via luchttransport dient ook te worden geïnterpreteerd ten opzichte van transport via zee. De belangrijke rol van de Rotterdamse haven als hub zal naar verwachting blijven bestaan.

De Noordzeekust heeft het Iberisch schiereiland ingehaald als het belangrijkste punt van binnenkomst voor cocaïne bestemd voor Europa volgens Europol (2021) waar inbeslagnames en arrestaties aangeven dat de Rotterdamse haven een veel voorkomende bestemming is voor cocaïne die wordt doorgevoerd in West- en Noord-Afrikaanse landen. In oktober 2020 namen de autoriteiten van Douane Rotterdam 1.050 kilo cocaïne in beslag op een zeeschip dat aankwam vanuit Tanger in Marokko (DW, 2021) met recent onderzoek dat de grote variëteit in modus operandi onthult die wordt gebruikt door smokkelaars. In de haven van Rotterdam omvatten deze methoden (maar zijn niet beperkt tot); cocaïne verbergen in uitgeholde vruchten of

bananendozen; verborgen in de muren, vloeren, plafonds of motor compartimenten van scheepscontainers; op zee afgezet door grote zeeschepen om halverwege de vaart te worden overgeladen op kleinere boten; of verstopt onder de waterlijn via complexe constructies op schepen (Roks, Bisschop & Staring, 2021). In de afgelopen jaren blijft de Rotterdamse haven het belangrijkste knooppunt voor inkomende cocaïne in Nederland, maar de snelle toename van inbeslagnames in secundaire havens zoals Vlissingen geeft aan dat smokkelaars de toegangspunten tot het land diversifiëren. Recent is ook in Amsterdam een grote partij cocaïne gevonden. De douane onderschepte 4500 kilo, de drugs waren verstopt in een lading hout in een container uit West-Afrika (NOS, 2025a).



De gevaren van de formalisering van de handel

Er is een aantal nieuwe handelspatronen die wijzen op meer fundamentele verschuivingen, ook wel de 'wederkomst van West-Afrika' genoemd. Zo hebben de belangrijkste havens (Abidjan en San Pedro) van Ivoorkust een prominente plaats (Le Monde, 2022). Het is veelbetekenend dat dit de traditionele scheiding tussen de zuidelijke en westelijke hub tart en de belangrijkste vraag oproept hoe drugs uit het land worden geëxporteerd (land, zee of lucht zijn allemaal mogelijk). Het wordt ook opgemerkt dat tevens de Senegalese haven een prominent toegangspunt is. Een tweede anomalie is Ghana en de noordelijke havens middels een route van Sierra Leone via Guinee en Burkina Faso. Ook zijn er aanwijzingen voor landroutes vanuit de buurlanden van Ghana (Ivoorkust en Benin). Vervolgens wordt cocaïne vanuit Ghana naar Europa vervoerd. Deze routes variëren van de traditionele scheiding tussen zuidelijke en westelijke knooppunten. De

exportroutes voor drugs zijn zeer dynamisch en lopen langs zogenaamde "polycriminele vervoersknooppunten". Deze hubs zijn regionale steden langs routes waar vracht uit verschillende West-Afrikaanse havens en aanlandingsplaatsen kan aansluiten en van waaruit smokkelaars de route kunnen omleiden. Evenzo kunnen luchthavens en zeehavens fungeren als hubs van waaruit drugs worden vervoerd. Het is de mix met formele handelsstromen – met name de containerhandel – die belangrijk is, die de inzichten van inbeslagnamegegevens aanvult en laat zien hoe de positie van de regio in de drugshandel structureel verandert.

Tegen het begin van de jaren 2000 vormden de havens van West-Afrika obstakels voor de regionale handelsintegratie. Een reeks concessies en substantiële investeringen hebben geleid tot moderne havens die in staat zijn om grote hoeveelheden vracht te verwerken (World Bank, 2020). Sinds 2015 zijn er ook nieuwe investeringen gedaan in de bouw van diepzeehavens, waardoor veel grotere schepen kunnen aanmeren. West-Afrika is niet goed uitgerust om deze stromen te beheersen. Ondanks initiatieven zoals het Seaport Cooperation Programme (SEACOP) blijft het ongebruikelijk dat containers worden gecontroleerd, deels vanwege het ontbreken van gegevens, deels vanwege het gebrek aan kennis van op algoritmen gebaseerde controles en deels vanwege corruptie. Een verwant probleem is dat kapitalistische handelsregimes ertoe hebben geleid dat sommige landen hebben gekozen voor het privatiseren van delen van de havenactiviteit (soms om uitbreiding te financieren) – zoals is gebeurd in Ghana (eigendom van Meridian Port Services) en Togo (in Chinese handen). Door Clingendael geïnterviewde wetshandhavers stellen dat controles in deze geprivatiseerde havens verboden terrein zijn. Dankzij de verbeterde haveninfrastructuur is het web van regionale interconnecties veranderd. [De eerder getoonde kaart](#) laat zes handelsroutes over land zien die de West-Afrikaanse havens (Senegal,



Verkeer in Accra, Ghana



Veld met papaverplanten; de grondstof voor het maken van heroïne

1.4.4 Heroïne via Oost-Afrika

Abidjan, Lomé, Cotonou, Accra en Lagos) verbinden met de Sahel (World Bank, [2020](#); Byiers et al., [2021](#)). Grootchalige investeringen hebben ertoe geleid dat goederen langs deze handelscorridors in toenemende mate kunnen worden vervoerd en de drugssmokkelroutes kunnen kruisen (met name de corridor Senegal - Bamako en de route Lagos Niger). Twintig tot veertig procent van deze routes betreft 'officiële' handel door geregistreerde ondernemers, die – zo blijkt uit onderzoek – vaak extra voordelen en belastingvrijstellingen krijgen aan de grens (bijvoorbeeld het ontwijken van belastingen). Een van de effecten van deze toegenomen formele handel is volgens Byiers et al. ([2021](#)) dat grotere hoeveelheden drugs met deze handelsstromen kunnen worden vermengd en dat het vervoer van drugs gemakkelijker is geworden. Het is hierdoor waarschijnlijk dat de 'wederkomst' van West-Afrika een fundamentele herstructurering van de drugshandel inhoudt, waarbij de doorvoerpatronen in toenemende mate de integratie van de regio in de wereldeconomie volgen. Dit is mogelijk een van de redenen waarom de meer geavanceerde hubs van West-Afrika (Abidjan, Dakar en Accra en kleinere havens) steeds belangrijker worden.

Volgens het OGD was het sinds de tweede helft van de jaren 80 dat Afrika deel is gaan uitmaken van de illegale internationale drugseconomie (Observatoire Géopolitique des Drogues, 1994). Het begon met marihuana die interregionaal vrij omvangrijk werd verhandeld, waar geleidelijk aan de heroïne uit Azië en de cocaïne uit Latijns-Amerika bijkwam, doorgaans met de VS of Europa als bestemming. Aangezien de meeste heroïne uit Azië komt, is de Oost-Afrikaanse smokkelomweg naar Europa vanuit het oogpunt van handel en logistiek niet verrassend. Wel is de heroïnemarkt over het algemeen te klein om van betekenis te zijn, ook al lijkt de heroïnemarkt in de regio te veranderen en te groeien (zowel consumptie als doorvoer). Het Afrikaanse continent is geografisch goed gepositioneerd om te dienen als doorvoerregio voor wereldwijde illegale heroïnestromen die Europa binnenkomen, zowel vanuit Azië als Latijns-Amerika. Een tekenende drugsonderschepping betrof de vangst van twee ton heroïne in Tanzania begin 1996 (Boekhout van Solinge, [1996](#)). De vangst was opmerkelijk, want het was indertijd de grootste heroïnevangst buiten een productiegebied. Anno 2025 zou deze vangst nog steeds gelden als groot, want de transnationale heroïnesmokkel is over het algemeen kleinschali-

ger dan de transnationale cocaïnesmokkel. Het zijn de economische schaalvoordelen ('economies of scale'), waardoor zij een steeds groter marktaandeel kunnen 'pakken'. Deze heroïnevangst was overigens opmerkelijk, omdat hij kort daarna 'verdween' (Boekhout van Solinge, [1996](#)), wat een indicatie is van mogelijke corruptie bij bepaalde overheidsdiensten. In wetenschappelijke literatuur wordt corruptie aangeduid als de voornaamste reden waarom landen die rijk zijn aan natuurlijke hulpbronnen over het algemeen relatief slecht presteren op economisch gebied (Kolstad & Søreide, [2009](#)).

Heroïne in Oost-Afrika speelt een doorslaggevende rol als transitroute voor Afghaans en Pakistaans opiumderivaat naar Europa, waaronder Nederland. Vanuit de Makran-kust in Iran en Pakistan wordt heroïne via dhows (Arabische zeilschepen) of zeecontainers verstuurd naar landen aan de oostkust van Afrika zoals Kenia, Tanzania, Mozambique en Zuid-Afrika (EMCDDA & Europol, [2024](#); United Nations Office on Drugs and Crime, [2016](#)). Een deel blijft bestemd voor de lokale markten in Oost-Afrika, waar de vraag naar opioïden stijgt (United Nations Office on Drugs and Crime, [2016](#); Haysom, Gastrow & Shaw, [2018](#)). Grotere zendingen worden doorgestuurd via Zuid-Afrika of direct naar Europese havens, vaak in vloten via containers die

moeilijk te onderscheppen zijn. Zo werd in mei 2022 2,6 ton heroïne onderschept in een container verstopt in zeep bij de Rotterdamse haven, afkomstig uit Sierra Leone (EMCDDA & Europol, [2024](#)). Andere onderscheppingen via post en luchtkoeriers vonden plaats vanuit landen als Zuid-Afrika, Kenia, Nigeria en Mozambique richting West-Europa. Tegenwoordig worden er veel vaker drugsvangsten gedaan in Tanzania en op vele andere plekken aan de Afrikaanse oostkust – waar al eeuwenlang handel is met het Indiase subcontinent. Naast Tanzania is ook Nigeria van betekenis in handel van heroïne met Europa. Het gaat ook geregeld samen met andere drugs. Zo is in Nigeria zelf 11.36 kilo heroïne samen met cannabis onderschept. De drugs waren onder andere verpakt in een woordenboek en bodylotion en had als bestemming de Verenigde Arabische Emiraten, Oman, maar ook Nederland (Oyinloye, [2022](#)).

Meer weten over heroïne in het algemeen, maar ook over de routes richting Europa? Op deze uitgebreide website vind je veel informatie, inclusief de manier en route hoe het richting Nederland gaat.

Bekijk url



1.4.5 Synthetische drugs in West-Afrika

Alhoewel drugs vanuit Afrika bestemming Europa heeft, heeft Europa zelf ook een toeleverende rol, namelijk in de markt van synthetische drugs. Het valt drugsbeleiddeskundige en handhavers op dat er steeds meer synthetische drugs worden verhandeld (Daly, [2019](#)). Deze drugs zijn in het lab gemaakte broertjes van plantaardige drugs, worden online verhandeld en via post andere landen in gesmokkeld. Bekende middelen zijn meth, mdma, lsd, ketamine, 6-APB maar ook synthetische wiet en sterke medicijnen als fentanyl. Nederland speelt een belangrijke rol in de productie en export van synthetische drugs, waaronder synthetische cannabinoïden zoals "kush". De meeste van deze drugs worden via georganiseerde criminele netwerken naar verschillende delen van Afrika geëxporteerd. Vooral West-Afrika is een belangrijk afzetgebied vanwege de gevestigde smokkelroutes en de groeiende vraag naar synthetische drugs daar (UNODC, [2022](#); EMCDDA, [2023](#)). Andere regio's in Afrika, zoals Oost- en Zuid-Afrika, krijgen ook steeds meer te maken met de import van synthetische drugs vanuit Europa, waaronder Nederland. Naast West-Afrika neemt de vraag naar synthetische cannabis en andere synthetische middelen toe in stedelijke centra in Oost-Afrika, waaronder Kenia en Tanzania (Haysom et al., [2018](#); UNODC, [2022](#)). Synthe-

tische drugs zijn goedkoper en makkelijker om te produceren dan cocaïne en heroïne. Bovendien is het voor professionele criminele organisaties niet nodig om materiaal grenzen over te vervoeren, wel om scheikundigen te trainen. De studie van Clingendael naar drugs in West-Afrika verricht door De Bruijne en collega's includeert ook de West-Afrikaanse markt voor synthetische drugs. Deze is volgens hen onder te verdelen in een farmaceutische component en 'gewone' synthetische drugs.

De markt van synthetische drugs

Op de markt voor synthetische geneesmiddelen zijn farmaceutische vervalsingen en misbruik (bijv. tramadol, diazepam, clonazepam en fentanyl) een probleem: in 2017 werd 77% van de wereldwijde inbeslagnames in West-Afrika geregistreerd (United Nations Office on Drugs and Crime, [2023b](#)). Het is het zuidelijke gebied dat het hart van de farmaceutische handel vormt. Met name Cotonou en Lagos zijn belangrijke aanlandingsgebieden, met farmaceutische opioïden die met name uit Nhava Sheva (India) komen. Vanuit Benin en Nigeria worden deze medicijnen verder verspreid over de subregio. Guinee is ook een landingsplaats voor farmaceutische opioïden in de westelijke hub. Reguliere syn-

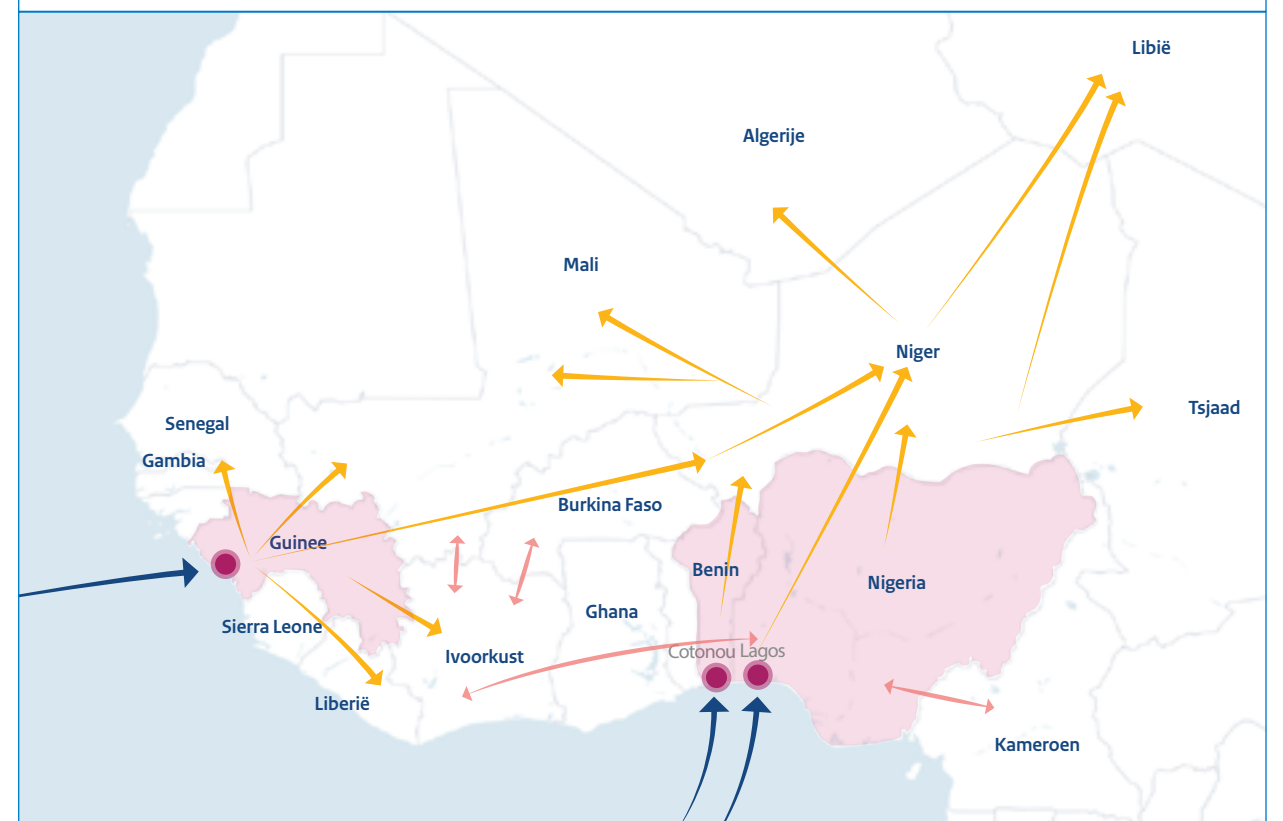


xTC-pillen



voorbeeld van een meth-lab.

Exportpatronen synthetische drugs



Kaart gebaseerd op aangeleverde informatie van Clingendael

thetische drugs zijn in toenemende mate een zorg voor de regio, maar worden lokaal geproduceerd. De twee belangrijkste soorten zijn key methamfetamine (meth) en Kush. Methamfetamine is een drug die concurreert met cocaïne en expertise vereist om te produceren. In 2022 waren er meldingen van kleinschalige methlabs in Guinee, Nigeria en Senegal en vermoedens van meth-productie in Mali en Gambia (ENACT Africa, [2023](#); Le Monde, [2016](#)). Tegen 2023 werd de productie van meth ook waargenomen in Benin en de politie gelooft dat er productie is in Ghana. UNODC en andere experts verwachten de komende jaren een toename van het aantal meth-labs. De lokale methproductie is deels bestemd voor Europa, maar vooral voor zuidelijk

Afrika (NDLEA Nigeria, [2021](#); United Nations Office on Drugs and Crime, [2023c](#)). Naast amfetamine zijn synthetische drugs en farmaceutische opioïden bedoeld voor West-Afrikaanse consumptie. Vanaf het punt van binnenkomst (Benin/Nigeria/Guinee) worden farmaceutische producten over land vervoerd naar de meeste West-Afrikaanse landen.

Vanuit het zuidelijke knooppunt (Benin/Nigeria) zijn er twee landroutes. Een belangrijke bestemming is Niger. Vanuit Niger worden, als werd getoond in een besloten UNODC-presentatie in 2021, drugs geëxporteerd naar Mali, maar ook naar Tsjaad, Libië en Algerije (zie ook ENACT Africa, [2023](#)). Door het aanhoudende geweld in de Sahel

verschuiven de synthetische routes voortdurend, met als belangrijke extra route de rivier de Niger (Micallef et al., 2019). Een alternatieve route loopt van Nigeria/Benin naar Ghana en Ivoorkust. Van daaruit worden synthetische drugs verplaatst naar eindmarkten (waaronder de Sahel). In het westelijke knooppunt lopen landroutes van Guinee naar verschillende buurlanden (met name Ivoorkust). Meth wordt niet alleen geproduceerd in India, Irak en Iran, maar ook in Nigeria. In Europa is Nederland een grote speler; zo werd op een drijvend methlab bij Moerdijk 300 liter methamfetamineolie in beslag genomen. Een maand later werd volgens de politie ook de tot dan toe grootste vondst crystal meth ooit in Europa gevonden in Rotterdam; 2500 kilo crystal meth (Daly, 2019). Behalve methamfetamine verdient ook Captagon (fenethylamine) de aandacht. Deze synthetische amfetamine-achtige drug werd oorspronkelijk als medicijn ontwikkeld. Tegenwoordig wordt het vooral illegaal geproduceerd en gesmokkeld. De ernst van het Captagon-probleem in Afrika neemt toe, vooral in Noord-Afrika en delen van Oost-Afrika, en vormt een groeiende uitdaging voor veiligheid en volksgezondheid. Het wordt vooral geproduceerd in het Midden-Oosten (Syrië, Libanon) en via Noord-Afrika (Libische en Egyptische routes) naar andere delen van Afrika en Europa gesmokkeld. Noord-Afrikaanse landen zoals Libië, Egypte

en Marokko zijn belangrijke transit- en doorvoerlanden (UNODC, 2023). De consumptie groeit in stedelijke gebieden en onder jongeren, vooral in Noord- en Oost-Afrika. De drug wordt vaak gebruikt in conflictgebieden vanwege de stimulerende

De drug wordt vaak gebruikt in conflictgebieden vanwege de stimulerende effecten die alertheid en uithoudingsvermogen verhogen

effecten die alertheid en uithoudingsvermogen verhogen (UNODC, 2023). De smokkel van Captagon is nauw verbonden met georganiseerde criminele netwerken en gewapende groeperingen, wat bijdraagt aan de instabiliteit in gebieden zoals Libië en Syrië (Global Initiative Against Transnational Organized Crime, 2016). De groeiende beschikbaarheid van Captagon in Noord-Afrika vormt een nieuwe uitdaging voor de volksgezondheid en veiligheid in de regio, terwijl de bestrijding van de productie en distributie gecompliceerd wordt door politieke conflicten en zwakke governance (UNODC, 2023).



Meer lezen over Captagon?
Zie Rose & Söderholm (2022) via deze link

Bekijk url

Kush-crisis in West-Afrika

Kush is een synthetische psychoactieve drug

- Bevat **nitazenen** (krachtige opioïden, sterker dan fentanyl)
- Bevat synthetische **cannabinoïden**
- Wordt gemengd met aceton, formaldehyde, chloor en lokaal verzamelde bladeren.

gezondheidsimpact

- Zeer verslavend en dodelijk. Duizenden doden sinds 2022
- Noodtoestand afgekondigd door presidenten van Sierra Leone en Liberia

toelevering stoffen

- China
- Nederland
- (Verenigd Koninkrijk)
- via zee en luchtpost

verspreiding

- export van Sierra Leone via cannabisroutes

De psychoactieve drug ‘kush’

Een ander type synthetische drug is kush, een psychoactieve drug die rond 2019 in Sierra Leone arriveerde. Sinds 2022 heeft kush waarschijnlijk duizenden mensen gedood in West-Afrika en alhoewel het oorspronkelijk werd geïmporteerd, wordt het nu ook geproduceerd in Sierra Leone (waarbij elk type blad wordt gemengd met aceton, formaldehyde en/of chloor) (De Bruijne, 2025). Vandaag de dag is de markt steeds meer gedecentraliseerd, met een toenemend aantal eigenaren, ‘sloten’ (tussenpersonen tussen eigenaren en de rest van de markt), importeurs, ‘koks’ (die de componenten van kush mengen om de drug te creëren die klaar is voor de detailhandel), distributeurs en detailhandelaars. Ze spelen allemaal een verschillende rol en hebben winstmarges naargelang hun status op de markt. Zowel grote als kleine netwerken vertrouwen op een sterk gelokaliseerd beschermingssysteem, maar sommige lijken ook geïnfiltrerd te zijn in door de staat geïnfiltrerde actoren. Chemische tests tonen aan dat bijna 50% van het monster

nitazenen bevat, een zeer verslavende en dodelijke opioïde. De drug is goedkoop en dodelijk en verspreidt zich snel door de regio (Guinee en Liberia) – met verwoestende gevolgen voor de gezondheid (Anthony & Kamara, 2023). Nadat kush opdook in Sierra Leone verspreidde het zich snel over landen in de subregio, waaronder Liberia, Guinee, Gambia, Guinee-Bissau en Senegal, met verwoestende gevolgen. Tegen april 2024 waren de gevolgen voor de gezondheid van kush, dat nitazenen (opioïden die zelfs krachtiger kunnen zijn dan fentanyl) en synthetische cannabinoïden bevat, zo acuut dat de presidenten van Sierra Leone en Liberia nationale noodtoestanden afkondigden in verband met drugsgebruik - een ongekennde stap. Kush wordt in steeds alarmerende aantallen verplaatst van Sierra Leone naar Guinee en Liberia, vaak dankzij gevestigde cannabisroutes. De snelheid waarmee kush zich heeft verspreid, het gemak van binnenlandse productie, hoge winstmarges en lage kosten maken het waarschijnlijk dat kush ook elders zal opduiken.

De rol van Nederland in kush

Kush is een cruciale mijlpaal in de evolutie van de drugsbedreiging in West-Afrika. De huidige omvang van de kushmarkt, de snelheid waarmee de markt zich uitbreidde in Sierra Leone en daarbuiten, en de gevolgen voor de volksgezondheid zijn ongeëvenaard. De onderzoeksresultaten wijzen op een breder probleem van synthetische drugs in West-Afrika. De instroom van goedkope, verslavende en zeer schadelijke synthetische drugs in een regio met slecht voorbereide gezondheidssystemen en een zeer jonge bevolking is een duidelijk teken van een blijvend drugsprobleem in de regio", waarschuwde Bird Ruiz Benítez de Lugo (2021). De markt raakt steeds meer gefragmenteerd, met kleinere spelers die hun eigen activiteiten opzetten. Er is behoefte aan betere controle, tests, beperking van de schade van consumptie en verstoring van de toeleveringsketens. Qua controle wordt gepleit voor het opbouwen van een op feiten gebaseerde respons door het versterken van monitoring, vroegtijdige waarschuwing, testen en

het delen van informatie in heel West-Afrika. Door preventie en publieke voorlichting moet de schade van kushconsumptie beperkt worden. Daarnaast zou een grotere toegang tot behandelings- en ondersteuningsprogramma's en medicatie die overdoses door opioïden kan omkeren ook de schade beperken. Een deel van de stoffen wordt onder andere geïmporteerd uit Nederland. Zo onthulde onderzoek naar toeleveringsketens en smokkelroutes dat sommige van de stoffen worden geïmporteerd via zeeroutes en postkoeriersdiensten vanuit China, Nederland en waarschijnlijk het Verenigd Koninkrijk. Alle drie de landen zijn daardoor medeverantwoordelijk voor de kushcrisis en de schade die mensen in Sierra Leone, en West-Afrika in bredere zin, wordt berokkend", zegt Kars de Bruijne (2025), hoofd van het programma West-Afrika en de Sahel van Instituut Clingendael. Hierdoor wordt er

opgeroepen tot het verstoren van toeleveringsketens in landen van herkomst (met name dus China, Nederland en het Verenigd Koninkrijk) en tot het verscherpen van het toezicht op toegangspunten zoals zeehavens, internationale luchthavens en de posterijen. Zo is qua drugshandel Nederland de laatste jaren niet alleen afnemer geworden, maar met 'kush' ook toeleverancier van drugs in Afrika.

De toegenomen infrastructuur en handelshubs in Afrika, zoals belangrijke havens en transportnetwerken, faciliteren niet alleen de drugssmokkel, maar ook de productie en verspreiding van namaakgeneesmiddelen (counterfeit medicines). Deze illegale geneesmiddelen vormen een groeiend probleem in Afrika vanwege zwakke regelgeving en

toezicht (WHO, 2024). Georganiseerde misdaadgroepen gebruiken dezelfde netwerken voor zowel drugshandel als het verspreiden van vervalste medicijnen, wat hun winst maximaliseert en de volksgezondheid ernstig

schaadt (United Nations Office on Drugs and Crime, 2022). De namaakgeneesmiddelen bereiken ook Europa, inclusief Nederland, via legale en illegale kanalen. Nederland speelt net als bij 'echte' drugs een rol als logistiek knooppunt door grote havens zoals Rotterdam, waar producten (zowel legaal als illegaal) worden geïmporteerd en gedistribueerd. Criminele netwerken maken gebruik van de complexe en drukke handelsstromen via Nederland niet alleen drugs maar ook om vervalste medicijnen te smokkelen en te verspreiden.

Meer lezen over de illegale handel in (valse) medicijnen? Zie een publicatie vanuit Politie en Wetenschap (Van Leiden, Lenders & Ferwerda, 2018)

Bekijk url



1.5 Natuurlijke hulpbronnen

Stromen in natuurlijke hulpbronnen zijn het bestuderen waard. Oliehandel valt in principe onder legale handel, maar gelet op de milieuvervuiling die vaak optreedt bij oliewinning kunnen er allerlei onrechtmatigheden optreden die illegaal kunnen zijn. Daarnaast kan er, zoals bij alle lucratieve natuurlijke hulpbronnen, gemakkelijk corruptie voorkomen, vooral bij grootschalige operaties zoals in de oliewereld normaal is. Naast olie zijn mineralen belangrijk en verdienen zij de aandacht met betrekking tot illegale stromen, ook vanwege een toemende vraag. Volgens UN Trade and Development (UNCTAD, 2021) heeft de klimaatcrisis geleid tot een sterke stijging van de vraag naar mineralen die cruciaal zijn voor hernieuwbare energietechnologieën. Gebaseerd op gegevens van het Internationaal Energieagentschap, zou de vraag naar lithium tegen 2050 met meer dan 1500% kunnen stijgen. Voor nikkel, kobalt en koper worden ook aanzienlijke stijgingen verwacht. Het hoofdstuk over illegaal en legale goederenstromen sluit af met diamanten en goud.

1.5.1 Illegale oliehandel

Oliehandel kan ook illegaal zijn in het geval een boycot wordt overtreden. Illegaliteiten rond oliehandel kunnen criminologisch worden geduid als organisatiecriminaliteit, als georganiseerde criminaliteit, als een combinatie, of één van de hybride vormen zoals besproken in [het hoofdstuk Personen](#).

Omzeilen van een boycot

Een duidelijk voorbeeld van illegale oliehandel uit Afrika in relatie tot Nederland betreft de illegale oliehandel naar Zuid-Afrika ten tijde van de boycot van het indertijd Zuid-Afrikaanse apartheidsregime.

Een Nederlandse ondernemer omzeilde de boycot en maakte hiermee flink fortuin in de jaren 80 (Endt, 1985). Zijn vervolging door het OM werd later stopgezet, na een schikking van 34,5 miljoen (NRC, 2013). Of en in hoeverre hier sprake is georganiseerde misdaad is moeilijk vast te stellen op basis van openbare bronnen. Als corruptie geldt als criterium, dan lijkt er sprake van het laatste, gezien ook een publicatie uit 2014 van Quote (Smits, 2014).



off-shore olieplatform

Ook is er een FIOD-dossier over de zakenman (Vermeulen, [2022](#); NRC [2006](#)). In hoeverre kan illegale oliehandel door een vermogend Nederlands zakenman ondermijnend zijn? De betreffende oliehandelaar werd in 2006 beschouwd als miljardair en werd opgenomen in de Quote 500, de lijst van 500 rijkste Nederlanders, waar hij een plek in de top 20 vond (NRC [2006](#)). Aangezien hij een deel van zijn fortuin lijkt te hebben vergaard met illegale handel, is er sprake van een ondermijnend effect op Nederlands zakendoen. Met name omdat de zakenman één van de rijkste van Nederland was, ging er een negatieve voorbeeldwerking uit van zijn manier van zaken doen.

Oliewinning door Shell

Een casus welke (inter)nationaal vaak wordt aangehaald betreffende de oliehandel tussen Afrika en Nederland is die van oliewinning door Shell in Nigeria. Het zijn geen strafzaken maar een reeks van civiele zaken die in de loop der jaren een aantal misstanden rond Shells activiteiten in Nigeria hebben blootgelegd.

Rond Shell in Nigeria spelen er sinds 2013 rechtszaken in Nederland. In 2013 werd Shell Nigeria door een Nederlandse rechtbank veroordeeld tot het betalen van een schadevergoeding aan een Nigeriaanse boer wegens milieuschade aangericht



door olielekages in de Nigerdelta. Het was de eerste keer dat een Nederlandse multinational zich in thuisland Nederland moest verantwoorden voor vermeende misstanden begaan door een dochteronderneming in het buitenland, in dit geval Nigeria. De Nederlandse rechter vond dat Shell Nigeria een zorgplicht had geschonden en daarom bijzondere nalatigheid moet worden verweten (Boon, 2013). Shell is meermaals in verband gebracht met omkoping en corruptie in Nigeria. In 2010 trof Shell Nigeria een schikking met justitie in de VS, net als enkele andere olie- en gasmaatschappijen (Wyatt, [2013](#)). Rond olieveld POL 245 zou er bijvoorbeeld smeergeld zijn betaald, waarover diverse media berichtten. Er zou sprake geweest zijn van omkoping van een voormalige president maar na een verzoek van het Italiaans OM in 2016 sepondeerde het Nederlands OM de zaak in 2022 (OM, [2022](#)). In 2018 daagde de Nigeriaanse regering Shell voor de rechter in het VK in verband met smeergeld om een licentie voor een olieveld te verkrijgen, maar de Britse rechter achtte de rechtbank hier niet bevoegd (Reuters, [2020](#)). In de VS werd Shell Nigeria wederom in verband gebracht met corruptie, (United States Department of Justice, [2010](#)) waar ook de internationale pers over schreef (Balch, [2014](#)). In hoeverre waren of zijn de activiteiten van Shell ondermijnend? Het is één van de grootste en voornaamste ondernemingen van Nederland die zich niet (goed) aan de wetten en voorschriften van Nigeria hield.



1.5.2 Coltan, kobalt en diamant

Op basis van VN-data zoals UNcomtrade is het lastig om de omvang te bepalen van de legale handel in coltan en kobalt. Dit is omdat er vele soorten categorieën zijn die worden onderscheiden. Coltan als aparte categorie is niet terug te vinden in de databanken over legale handel. Over kobalt is meer te vinden. Ruwe kobalt en concentraten (kobalt ore and concentrates) worden direct gemijnd. Over het algemeen importeert Nederland weinig kobalt direct vanuit Afrikaanse landen. Het gaat om enige honderden of duizenden dollars per jaar. Dat dit niet veel is verbaast niet, want Nederland produceert niet veel telefoons en computers waar deze metalen voor worden gebruikt. China is de grootste importeur van deze producten. Voor de vergroening en verduurzaming van de economie zijn natuurlijke hulpbronnen zoals mineralen en metalen in het algemeen essentieel en bepaalde aardmetalen in het bijzonder.

Pham ([2021](#)) zegt “Afrikaanse landen zijn al een belangrijke bron voor sommige van deze elementen. Kobalt is bijvoorbeeld een belangrijk bestanddeel van oplaadbare batterijen. Ruwweg de helft van de 7,1 miljoen ton aan totale wereldwijde kobaltreserves bevindt zich in de Democratische Republiek Congo (DRC), die volgens de meest recente statistieken bovendien goed is voor 70 procent van de totale productie van het metaal.” Betreffende diamanten is Zuid-Afrika het belangrijkste land dat deze naar Nederland exporteert. Het gaat dan om enige duizenden euro's per jaar. Het gaat dus niet om hele grote bedragen. In 2024, bijvoorbeeld, importeerde Nederland voor zo'n 182.000 dollar aan diamanten uit Afrika. Ter vergelijking: vanuit India importeerde Nederland voor 28 miljoen dollar aan diamanten. Uit de VS importeerde Nederland diamanten ter waarde van ruim 32 miljoen dollar in 2024 (UNcomtrade, [2025](#)).

1.5.3 Illegale goudsector in Ghana

Hoewel Ghana vaak centraal staat in discussies over goudsmokkel, komt een groot deel van het goud dat via Ghana de markt bereikt uit omliggende landen zoals Ivoorkust, Togo, Mali en Burkina Faso (Adombila, [2025](#); Abderrahmane, [2022](#)). Deze landen spelen een cruciale rol in de illegale goudketen, waarbij zwakke governance, conflicten en de aanwezigheid van gewapende groepen in de Sahel en Noord-West-Afrika de handel stimuleren en bemoeilijken om effectief te bestrijden (Tsukerman, [2020](#)). De illegale goudhandel in de Sahel en de noordelijke kuststaten van West-Afrika is de afgelopen tien jaar explosief toegenomen. Er wordt geschat dat in Ivoorkust er tussen de 321 en 474 ton goud jaarlijks illegaal wordt geëxporteerd, wat neerkomt op een verlies van 24 tot 35 miljard dollar (Benny, [2024](#)). Mali fungeert als een belangrijk doorvoerland voor illegaal goud, met smokkelaars die goud verkopen onder de marktprijs en het vervolgens gebruiken voor de aankoop van goederen die met winst kunnen worden doorverkocht (Abderrahmane, [2022](#)). Daarnaast wordt het illegale goud vaak via Togo naar de Verenigde Arabische Emiraten gesmokkeld, waar het wordt verhandeld zonder de juiste documentatie (Euronews, [2019](#)). Deze transnationale goudhandel heeft niet alleen ernstige economische gevolgen, maar draagt ook bij aan de financiering van gewapende groepen en ondermijnt de stabiliteit in de regio (Ecofin Agency, [2019](#)).

Goud was van oudsher al één van de goederen waar de Europeanen in geïnteresseerd waren. Een deel van de West-Afrikaanse westkust werd er zelfs naar genoemd: Goudkust. De handel met West-Afrika was deel van de trans-Atlantische driehoekshandel, waar in de zeventiende en achttiende eeuw veel handel vanuit Middelburg en Vlissingen werd bedreven. Ongereguleerde mijnbouw leidt tot ernstige milieuproblemen zoals ontbossing, erosie en vervuiling van waterbronnen door het gebruik

van kwik. In de maanden juli-oktober 2024 was er een gecoördineerde Interpol-actie, Operatie Sanu, gericht tegen illegale mijnbouw in verschillende West-Afrikaanse landen. Dit leidde tot de arrestatie van 200 mensen. Operatie Sanu was gericht op illegale mijnbouw en de daarmee samenhangende criminaliteit, waarvoor honderden agenten werden ingezet. Doel was om criminele routes en werkwijzen in afgelegen en geïsoleerde gebieden van de vier landen te identificeren (INTERPOL, [2025](#)).

Het West-Afrikaanse land Ghana is nog steeds de grootste goudproducent van het continent en behoort tot de top 10 van goud producerende landen ter wereld (Green, [2024](#)). In 2023 was goud goed voor bijna de helft van alle Ghanese export. Hoewel een groot deel van het Ghanese goud wordt gewonnen door grote bedrijven zoals Gold Fields, Kinross Gold, Newmont en AngloGold Ashanti, waren door de overheid erkende ambachtelijke bedrijven en kleinschalige bedrijven (ASM's) in 2020 goed voor ongeveer 35% van de totale goudproductie van het land. Deze ASM's ondersteunden het levensonderhoud van ongeveer 5 miljoen mensen – oftewel meer dan 10% van de Ghanese bevolking. Uit statistieken van de Ghanese Mineralencommissie blijkt dat alleen al de ASM's tegen eind 2024 10 miljard dollar aan de export van het land zullen bijdragen. Illegale kleinschalige mijnbouw in Ghana, bekend als "galamsey" (afkomstig van een slangterm voor "verzamelen en

verkopen"), kost Ghana naar schatting meer dan \$2,3 miljard per jaar aan inkomstenderving en illegale smokkel. Wellicht erger nog, Ghanezen zeggen dat galamsey de gezondheid van mensen in gevaar brengt en landbouwgrond verwoest. Naarmate de wereldwijde goudprijs stijgt (het afgelopen jaar nog met ongeveer 30%), zullen deze illegale activiteiten waarschijnlijk dramatisch toenemen. De aanwezigheid van niet-goedgekeurde buitenlandse mijnbouwactiviteiten in Ghana is geen nieuw fenomeen: sinds begin jaren 2000 zijn er meer dan 50.000 Chinese mijnwerkers het land binnengekomen met geavanceerde grondverzettechnologieën. In sommige gevallen verdringen deze galamsey-activiteiten nu legale ASM-mijnwerkers, die doorgaans werken met basisgereedschap zoals houwelen en scheppen. Volgens recente cijfers wonen en werken er momenteel naar schatting 10.000 tot 30.000 Chinese migranten in Ghana, die door de stijgende goudprijs worden gestimuleerd om zoveel mogelijk goud te winnen – zo snel mogelijk (Green, [2024](#)). In april 2025 berichtte de NOS ([2025b](#)) dat Ghana directe goudhandel met buitenlanders vanaf 1 mei 2025 verbiedt. Met deze maatregel hoopt het land meer controle over de handel te verkrijgen en de eigen goudreserves aan te vullen. Voor de mijnbouw worden hele stukken cacaoplantages en bos gekapt. Illegale houtkap staat, net als de illegale handel in dieren, centraal in volgende paragrafen.



1.6 Handel in dieren en dierproducten

Het illegaal verhandelen van 'wildlife' is één van de grootste vormen van internationaal georganiseerde misdaad (Di Silvestre, [2025](#)). Het bedreigt niet alleen de overleving van soorten, maar ook de publieke gezondheid en wereldveiligheid. De Europese Unie speelt in deze handel een belangrijke rol, zowel in het zijn van landen van herkomst, landen van bestemming als met name het zijn van een hub voor de doorvoer van bijvoorbeeld exotische huisdieren. Vaak wordt aangenomen dat de afzetmarkt voor beschermde dieren en dierproducten in Azië ligt. Dat is grotendeels waar als het gaat om bepaalde wildlife trade, zoals de neushoornhoorn, ivoor, en ook de illegale handel in glasaal, waarschijnlijk de grootste vorm van illegale dierenhandel in de EU waar zo'n vier miljard euro in om zou gaan (Natural History Museum [2018](#); Europol [2024](#)). Maar ook Europa zelf is een lucratieve markt voor de illegale dierenhandel. Deze markt is steeds meer in handen gekomen van criminele organisaties, met ook praktijken die passen bij georganiseerde misdaad, zoals omkoping van douaniers. Er is een toename in onlinehandel en een trend te zien van criminelen die zich richten op soorten die nog niet internationaal beschermd worden door CITES (Di Silvestre, [2025](#)).

Het CITES-verdrag

CITES is een internationale overeenkomst die de handel in bedreigde planten en dieren reguleert, en ook de handel in producten of onderdelen van bedreigde dieren en planten. CITES is geen beschermingsverdrag, zoals vaak wordt gedacht, maar een handelsverdrag. Bedreigde dier- en plantensoorten kunnen uitsterven door (internationale) handel (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, [2025](#)).

Beschermde dieren- of plantensoorten staan, afhankelijk van de ernst van de bedreigde status, op verschillende bijlages van de CITES-conventie. Afhankelijk van de bijlage waarop een dier, plant, boom, of delen daarvan staan vermeld dient degene die een landsgrens overschrijdt de beschermde, in CITES-genoemde dieren, planten, of producten ervan, te zijn vergezeld van de juiste papieren. CITES biedt een kader om handel te bestrijden die buiten deze grenzen plaatsvindt.

CITES is het enige internationale instrument dat strafbaarstelling van illegale handel in beschermde soorten verplicht stelt.

Meer informatie

Uit criminologisch onderzoek, ook in Nederland door criminoloog Daan van Uhm, kwam naar voren dat sommige daders in de illegale dierenhandel eerder in de illegale drugshandel zaten (Nieuwsuur, [2016](#)). De illegale ondernemers stapten dus over op de lucratieve handel in wildlife. Van Uhm stelde in 2016: "Er gaat zeer veel geld in deze illegale handel (...). De handel in wildlife is in het algemeen vergelijkbaar met de handel in wapens en drugs." (Nieuwsuur, [2016](#)). De link met terroristische groeperingen wordt ook gemaakt. Daar waar deze groeperingen eerder gefinancierd werden vanuit sponsorlanden en diaspora richten zij zich nu ook op illegale handel in flora en fauna voor de continuering van hun activiteiten (Keatinge, [2014](#)). In [het hoofdstuk Personen](#) wordt de nodige aandacht aan verschillende groeperingen gewijd.

Meer weten?
Bekijk het item van Nieuwsuur over Nederland en Europa en de illegale dierenhandel, met ook een interview met criminoloog Daan van Uhm (Nieuwsuur, 2016)

Bekijk item

1.6.1 Stroperij en de internationale markt

De jacht en illegale jacht (stroperij) op dieren in Afrika zijn niet gestopt. Jacht op wilde dieren is bovendien een economisch verdienmodel geworden in bepaalde Afrikaanse landen, met jagers van buiten Afrika die voor veel geld in Afrika op ‘wilde’ dieren gaan jagen. De maatschappelijke normen veranderen echter zodanig dat dit telkens minder wordt geaccepteerd, zoals bleek toen een bekende leeuw, Cecile, met een kruisboog werd doodgeschoten door een tandarts uit de VS, een zogeheten ‘big game trophy hunter’ die \$50.000 had betaald om een grote leeuw te doden (BBC, [2015](#)). Mondiaal gaan er miljarden om in de internationale wild-life trade. Er zou jaarlijks zo’n 20 miljard euro in omgaan (Nieuwsuur [2016](#)). Als het om bedreigde en beschermde dieren of planten gaat dan is Afrika een belangrijk continent want het heeft zeer grote wilde dieren in het wild – in tegenstelling tot tropisch Amerika en tropisch Azië – waar weinig grote land-dieren zijn te vinden.

De vraag die stroperij in stand houdt

Geen enkel ander continent heeft zoveel verschillende grote landdieren. Op andere continenten leefden lang geleden wel grote zoogdieren, maar die zijn grotendeels uitgestorven. Juist omdat Afrika als enige continent nog zoveel grote, wilde dieren heeft, werd het Afrikaanse continent ook doelwit van safari-jacht, zoals in de 19de en 20e eeuw, doorgaans van rijke buitenlanders. Aan het eind van de 20e eeuw, in de context van een groeiende middenklasse in Oost-Azië, ontstond er toenemende vraag naar allerlei wildlife-producten voor traditioneel Chinese geneeskunde, met name in China en Vietnam. Twee beruchte voorbeelden zijn neushoornhoorn en ivoor, met op de internationale markt een hogere prijs dan goud (Braithwaite, [2016](#)). Het lijkt erop dat de piek tien tot vijftien jaar

geleden was. Sindsdien is de situatie enigszins verbeterd maar worden er jaarlijks nog vele duizenden dieren in Afrika gestroopt. Tien jaar geleden werden voor de illegale handel in ivoor jaarlijks zo’n 20.000 olifanten in Afrika doodgeschoten en gestroopt van hun slagtanden (United Nations Office on Drugs and Crime, [2014](#)). In het vorige decennium was het nog dramatischer: tussen 2010 en 2012 werden meer dan 100.000 olifanten gestroopt, een vijfde van de totale Afrikaanse savannepopulatie (Wolpert [2015](#)). De neushoorns in Afrika zijn flink groter dan de Aziatische neushoorns. De neushoornhoorn is op de illegale markt, die vooral in Azië ligt, per kilo meer waard dan cocaïne – met als gevolg dat ook criminele organisaties die voorheen niet geïnteresseerd waren in de illegale dierenhandel actief werden op deze nieuwe markt. De prijs steeg zodanig dat een pond (halve kilo) hoorn in Azië wel US\$60.000 zou opleveren. Tussen 2007 en 2013 steeg het aantal gestroopte neushoorns sterk: van 13 in 2007 naar meer dan 1000 in 2013 per jaar (Wolpert, [2025](#)). Met name Vietnamezen denken dat de hoorn geneeskrachtig werkt, onder andere tegen kanker. Het materiaal van de hoorn bestaat overigens uit dezelfde stof als de nagels van een mens. De smokkel van beschermde dieren of hun producten kan ook via Schiphol of Nederlandse zeehavens naar Azië gaan, omdat de Nederlandse lucht- en zeehavens één van de grote transcontinentale verbindingen zijn in Europa, ook tussen Afrika en Azië en tussen Afrika en Amerika. In de laatste decennia van de 20e eeuw is de stroperij van dieren en ook bomen in Afrika meer in handen gekomen van criminele organisaties en netwerken.

De aanpak van stroperij

Andro Vos, oud-NFI-medewerker heeft in Zuid-Afrika een forensische academie geopend om stropers aan te pakken, want volgens hem moet er iets gebeuren, “anders is er straks in heel Afrika geen dier meer over. En als je stropers wilt pakken, moet je beginnen bij forensisch bewijs (Das, [2022](#)).” Journalist Janneke Juffermans ([2023](#)) beschrijft dat Zuid-Afrika miljoenen heeft geïnvesteerd in slimme hekken die bewegingen registreren, het opleiden van speurhonden en in straffen die omhoog zijn gegaan (zoals bij elkaar 105 jaar cel aan drie stropers die drie neushoorns in het Krugerpark doodden). In haar online artikel getiteld ‘In Zuid-Afrikaanse wildparken is de apartheid nooit verdwenen’ concludeert ze dat de mate van framing van stroperij ernstige gevolgen heeft voor gemarginaliseerde groepen die leven met het wild en lijden onder de

militarisering. Het Nederlandse ‘Smart Parks’ houdt zich op een andere manier dan Andro Vos bezig met het reduceren van stroperij. Door middel van high-tech sensornetwerken wordt een vooruitstrevend wapen voor de bescherming van bedreigde diersoorten geboden. Er wordt data verzameld welke ten goede komt aan parkbeheer. Deze data omvat bewegingspatronen van toeristen, rangers en dieren, maar ook informatie over milieufactoren zoals waterkwaliteit, regenval en temperatuur (Animals Today, [2018](#)).



neushoorns in Krugerpark Zuid-Afrika



Dat stroperij steeds meer georganiseerde criminaliteit betreft geldt ook voor de stroperij van neushoorns in Zuid-Afrika, waar groeperingen ook drugs, diamanten en mensen smokkelen. Er wordt in Zuid-Afrika echter wel een fors en groeiend aantal arrestaties verricht van met name Vietnamese en Chinese bendes, met de kanttekening dat het de overheid niet lukt het stropen te stoppen daar het lijkt alsof de criminele organisaties de handhavers meestal net een stap voor zij (Het Parool, [2012](#)). Dat er een connectie met Nederland is bewijst ook de volgende uitspraak van Rechtbank Amsterdam ([2018](#)).

Verdachte heeft zich schuldig gemaakt aan het, zonder vergunning en daarmee in strijd met Europese en nationale wetgeving, vervoeren en in bezit hebben van vijf neushoornhoorns en goederen gemaakt van de neushoornhoorn. Verdachte heeft vanuit Zuid-Afrika de (goederen van) neushoornhoorn in de Europese Gemeenschap gebracht. Verdachte heeft daarnaast een vervalst Chinees paspoort voorhanden gehad en daarvan ook gebruik gemaakt. Verdachte heeft zich daarnaast schuldig gemaakt aan het voorhanden hebben van valse geschriften die bestemd waren tot gebruik als echt en onvervalst. In de handbagage van verdachte zijn namelijk 450 valse visa van Zuid-Afrika aangetroffen.

Meer weten over de complexiteit rondom de aanpak van stroperij?

- Lees het artikel van Janneke Juffermans op haar site (2023) [Lees meer](#)
- Bekijk een rapport van WildAid zoals dat bijvoorbeeld wordt toegelicht door Animals Today (2020) [Bekijk rapport](#)
- Luister De Africast Podcast nr. 67 over Smart Parks [Luister podcast](#)

Bushmeat en de organisatie daarvan

Oerwoudvlees zoals apenvlees uit met name West-Afrika, genaamd 'Bushmeat', wordt volgens Britse media steeds vaker gegeten door Congolezen, Kameroeners, Gabonezen en emigranten uit Afrika. Zij zetten het thuis op tafel of als delicatessen bij bijvoorbeeld trouwerijen. Volgens Engelse autoriteiten neemt illegale handel in Europa van vlees van beschermde dieren zoals apen toe. Volgens de douane alhier is er de afgelopen jaren nauwelijks junglevlees gevonden bij controles op bijvoorbeeld Schiphol. Het vermoeden bestaat dan ook dat de smokkelroutes via andere landen lopen (Tates, [2019](#)).

In De VS wordt wel eens bushmeat gevonden op vluchten uit Amsterdam. Amsterdam Schiphol verbindt luchthavens in Afrika met die in de VS, zoals Chicago. Schijnbaar is er in het Afrikaanse thuisland en ook in het Nederlandse tussenstation geen of weinig controle:

- Eind mei 2024, O'Hare Vliegveld in Chicago: In de twee koffers van een vrouw met een overstap in Amsterdam werd bushmeat gevonden. Op Chicago's vliegveld O'Hare sloeg een hond van de douane en grensbescherming (US Customs and Border Protection, CBP) aan bij koffers, die bushmeat uit Afrika met maden bleken te bevatten. De reiziger en koffers hadden een tussenstop van 30 uur gehad op Schiphol. (Losanno, [2024](#)).
- Begin februari 2025: Bagage van Afrikaanse passagier onderschept op Chicago Airport vanwege zorgen over bushmeat. In een video die op sociale media circuleert, is te zien hoe immigratiebeambten de tas van de passagier openen en het rauwe, rottende bushmeat onthullen. Het vlees zou meer dan 30 uur in de bagage hebben gezeten vanwege een tussenstop in Amsterdam, wat bijdroeg aan de verslechterde staat (Yakohene, [2025](#)).

Dat bushmeat wordt gevonden op vluchten uit Schiphol is niet uniek aan Amsterdam. Hetzelfde fenomeen is ook te zien bij andere belangrijke overstapstations tussen Afrika en de VS, zoals de overstap in Parijs (O’ Bier, [2024](#)). Het verhandelen van bushmeat wordt door veel mensen onterecht gezien als een kleinschalig probleem; als iets dat binnen lokale gemeenschappen gebruikt wordt voor het voeden van families. Echter, lokale boeren worden door corrupte ambtenaren aangespoord illegaal vlees te verhandelen aan welvarende consumenten. De illegale handel in bushmeat, zoals bijvoorbeeld in Zambia, omvat verschillende niveaus van criminelen om het vlees te transporteren. Het ondermijnt de biodiversiteit van het land doordat het de overleving van veel wilde dieren bedreigt (Careers in Conservation Zambia, [2023](#)). Behalve stroperij voor dierproducten zoals neushoornhoorns, ivoor en bushmeat zijn er ook illegale stromen van levende dieren.

Meer lezen en weten?

Onderzoeker Sandrella Morisson-Lanjouw is specialist op het gebied van bushmeat. Het artikel ‘Bushmeat trafficking in Europe: a ticking time bomb?’ is een nuttige start.

Bekijk item



1.6.2 De smokkel van levende dieren

Volgens Van Uhm speelt de EU een veel grotere rol bij de smokkel van levende dieren dan vaak wordt aangenomen. Handelaren gebruiken de grote Europese havens en vliegvelden als doorvoer naar voornamelijk Azië. Ook Europese liefhebbers kopen illegaal zeldzame reptielen, apen en vogels of er worden schoenen, tassen en andere producten gekocht welke gemaakt zijn van dieren waarin niet gehandeld mag worden. De prijs voor een zeldzaam dier kan in de tienduizenden euro’s lopen tot zelfs een ton, zoals in het geval van een bijzondere papagaai (Nieuwsuur, [2016](#)). Dit betekent dat de prijs voor een illegaal dier hoger is dan de prijzen die worden betaald voor een mens in de mensenhandel. Ook hier geldt de economische wet dat schaarste de prijs doet stijgen. De prijs van een hoorn van een neushoorn kan oplopen tot 40.000 of 50.000 per kilo, wat vergelijkbaar is met de prijs van cocaïne in landen met hogere cocaïne-prijzen dan Nederland, zoals in Centraal-Europa of Noord-Europa (Nieuwsuur, [2016](#)).



Pangolin (schubdier)

Het verhandelen van diersoorten

De grootste landdieren op aarde zijn uitsluitend in Afrika te vinden. Olifanten zijn niet exclusief Afrikaans maar de Afrikaanse olifant is wel aanzienlijk groter dan de Aziatisch olifant, wat ook de slagstanden groter maakt – want in Afrika is het vooral de savanne-olifant die groot is, groter dan de Afrikaanse bosolifant. Leeuwen zijn vrijwel uitsluitend in Afrika te vinden (afgezien van een kleine kolonie in India) maar zij zijn in Azië verder uitgestorven sinds de Romeinse tijd, toen er veel leeuwen werden gevangen voor het Colosseum in Rome. Mensapen zijn ook vooral in Afrika te vinden – met uitzondering van de orang-oetan in Zuidoost-Azië (Indonesië en ook Maleisië). De meest internationaal verhandelde diersoort is het schubdier, waarvan er diverse soorten in Azië en in Afrika bestaan. De illegale afzetmarkt voor de schubben van schubdieren ligt vrijwel uitsluitend in Azië (United Nations Office on Drugs and Crime, [2020](#)). De schubben worden al duizenden jaren gebruikt in Traditional Chinese Medicine (TCM), naar verluidt ter stimulering van de bloedcirculatie

en ter verhoging van de borstmelkproductie van zwangere vrouwen. De stroperij van het schubdier – de Pangolin - was eerst geconcentreerd in Azië maar verschoof in de loop der tijd naar Afrika. Tot 2009 ging het bij de smokkel van pangolinschubben meestal om schubben van Aziatische pangolins, maar daarna, waarschijnlijk door afnemende populaties als gevolg van illegale overbejaging in Azië, vond er een aanbodverschuiving plaats naar Afrika, als nieuw te ontginnen jachtgebied voor pangolinstroppers (United Nations Office on Drugs and Crime, [2020](#)). Naast de pangolin wordt er ook gehandeld in andere dieren.



Man met traditioneel Maleisisch kostuum gemaakt met schubben van de pangolin

NOS

Casus: Zebra’s, apen en andere dieren in een busje net over de Nederlands-Duitse grens

Begin april 2025 trof de Duitse politie bij een grenscontrole op een industrieterrein in Bunde, net over de grens met Nederland bij de Eemshaven, twee Polen aan met een busje. De controle vond plaats in verband met de tijdelijke heringevoerde grenscontroles (Bundespolizeiinspektion Bad Bentheim, 2025). Na controle bleek het busje allerlei levende wilde dieren te bevatten: zes apen, twee zebra’s, een antilope, een buizerd, zwaan en serval, een katachtige uit sub-Sahara Afrika. De twee Polen beschikten niet over de juiste (CITES) documenten. De Afrikaanse connectie is duidelijk. Apen komen meestal uit Afrika en dat geldt nog meer voor de mensapen, die met uitzondering van de orang-oetan allemaal uit Afrika komen. Zebra’s zijn net als de serval in het wild alleen in sub-Sahara Afrika te vinden. De antilope was waarschijnlijk ook Afrikaans, want Afrika is het continent waar de meeste antilopen leven. Afrika herbergt 71 van 135 soorten antilopen. Volgens het AD (2025) trachtten de twee Polen de dieren van Nederland naar Duitsland te smokkelen. Dit ging niet, doordat zij door de Duitse politie werden betrapt.

Bron: NOS (2025c).

In de periode voorafgaand aan en volgend op de vondst van de bedreigde dieren nabij de Duits-Nederlandse grens zijn er geen mediaberichten verschenen van verdwenen of gestolen apen en zebra’s uit een dierentuin. Waarschijnlijker lijkt het dat zij zijn gesmokkeld, waarbij in ieder geval enkele dieren oorspronkelijk uit Afrika kwamen. Deze casus toont aan dat er beschermde en bedreigde dieren uit Afrika worden gesmokkeld via Nederland.

Meer lezen?

Zie dit rapport het Europees Parlement (2016)

Wildlife crime in The Netherlands.

Bekijk item



De rol van Schiphol

Beschermde dieren of producten van beschermde dieren uit Afrika zijn ook in Nederland aangetroffen. Het gaat niet alleen om passagiers die dieren of dierenproducten illegaal meenemen, bewust of onbewust. Ook via de cargo kan worden gesmokkeld. In 2017 voerden verschillende Nederlandse overheidsorganisaties een gecoördineerde actie uit: Operatie Pangolin. Doel was het gezamenlijk optreden tegen de illegale handel in beschermde planten en dieren. De NVWA en Politie Nederland deden inspecties op verschillende beurzen. De Nederlandse Douane controleerde op Schiphol en in Caribisch Nederland. Vanuit Schiphol zijn er veel intercontinentale cargo-bestemmingen, met name richting Afrika, Azië en de Amerika’s (Spotterguide, 2014). De omvang van deze smokkel met Nederland als tussenstation is onbekend. Criminologen zoals Daan van Uhm noemen Schiphol al jaren een belangrijk hub voor de illegale dierenhandel. Schiphol wordt gebruikt als tussenstation voor de smokkel van wildlife uit Afrika. De schaal is onbekend. Nederland, en zeker vanwege Schiphol, is een belangrijke bestemming en transitoland en -luchthaven van illegale dierenhandel.

NOS

14.000 dode zeepaardjes en opgezette cobra gevonden tijdens controles

Een ijsberenvel, levende vogels, schedels van krokodillen en maar liefst 14.000 dode zee-paardjes. Het is slechts een greep uit de handelswaar die de douane tussen 1 september en 5 november heeft gevonden, onder meer in bagage op Schiphol. De intensieve controleperiode waarin gezocht werd naar illegale dieren en planten, heeft 59 zaken opgeleverd waarbij producten in beslag zijn genomen. Zo werden meerdere pakketten van het zeer bedreigde Afrikaanse schubdier pangolin aangetroffen met een totaalgewicht van 77 kilo. Op Schiphol werden bij een passagier 14.000 dode zeepaardjes gevonden. Het gaat in alle gevallen om planten en dieren die beschermd zijn door het CITES-verdrag. De jacht op criminelen die deze regels aan hun laars lappen is geopend. Veel drugshandelaren rukken steeds meer op in de handel in wilde dieren. De prijs van een neushoorn overtreft inmiddels die van goud of cocaïne. Volgens het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit was de actie een groot succes. In de speciale actie werkten diverse overheidsdiensten, waaronder de politie, het Openbaar Ministerie en de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit samen. In de periode tussen 1 september en 5 november waren speciale controleacties op diverse locaties, waaronder ook de Rotterdamse haven en in winkels en op beurzen.

Bron: NOS (2017).



Haven van Lauwersoog (Google Earth)



Berberaap

Smokkel binnen de EU vergemakkelijkt

Dieren kunnen door of vanuit Nederland gesmokkeld worden. De politie Noord-Nederland had eerder al een waarschuwing afgegeven over de kwetsbaarheid van de noordelijke zeehavens Harlingen, Lauwersoog, de Eemshaven en Delfzijl. Zoals aangeven door Joop de Schepper van de politie Noord-Nederland zijn deze noordelijke zeehavens kwetsbaar voor smokkel, omdat zij “vrij toegankelijk voor iedereen” zijn. Eenieder kan ongehinderd het haventerrein oprijden tot aan de boten. De Schepper: “Wie er aanmeert vanaf de Waddenzee heeft weinig kans gecontroleerd te worden door de politie. En eenmaal in de haven, kun je spullen vanuit de boot gewoon in een busje laden.” (AVROTROS, 2020). Nederland is een belangrijke transport-hub en ook toegangspoort tot de rest van Europa voor zowel legale als illegale goederen. Het verdwijnen van binnengrenzen vergemakkelijkt smokkel binnen de EU en maakt de buitengrenzen van de Europese Unie van extra belang. In deze is Polen geïdentificeerd als land dat een leidende rol zou spelen in de illegale onlinehandel in beschermde flora en fauna in het centrale en oostelijke deel van de EU. Polen zou volgens ngo’s een voornamelijk rol spelen in de internethandel (e-commerce) van beschermde diersoorten, zoals naar voren kwam uit een survey op basis van een rapport van IFAW en CEEWeb (2014). Deze ngo’s

vonden destijds ruim 100 advertenties waarin meer dan 180 CITES-soorten werden aangeboden. Levende dieren maakten 80% uit van het aanbod. Er werden ook verschillende apensoorten aangeboden, zoals berberapen (barbary apes), meerkatten (savanna monkeys) en huzaarapen (patas monkeys) (European Parliament, 2016). Het rapport van het Europees Parlement uit 2016 signaleerde dat er sterke gronden zijn om aan te nemen dat de illegale dierenhandel Polen binnenkomt via Polens oostelijke landgrenzen, niet-EU-landen. Een deel van deze oostelijke grens is Oekraïne. Het zou kunnen dat deze smokkelroute door de oorlog moeilijker is geworden en dat Poolse wildlife-smokkelaars daarom nu de westelijke route gebruiken, zoals via Nederland en Duitsland. Een andere, reeds geopperde mogelijkheid is dat de smokkel via de westflank al langer gebeurde, maar slechts aan het licht is gekomen doordat de Duitse politie als tijdelijke maatregel sinds september 2024 alle landsgrenzen controleert, waaronder die met Nederland (Redactie Duitslandweb, 2024). Aan deze Nederlands-Duitse grens was jarenlang geen controle meer, dus deze grens was in principe poreus. De uitdaging van grenzen en controles beperkt zich niet tot de buitengrenzen van de Europese Unie, zoals illegale visserij laat zien.

1.6.3 Illegaal vissen in Afrikaanse wateren

In 2020 bedroeg volgens de Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO) de wereldwijde handel in visserijproducten in totaal 60 miljoen ton, met een waarde van 150 miljard dollar. Rond 2010 bleek dat er tussen de 8 en 14 miljoen ton aan niet-gerapporteerde visvangsten potentieel illegaal werd verhandeld (United Nations Office on Drugs and Crime, 2024). Als deze cijfers representatief zijn, zou het illegale, niet-gerapporteerde deel van de totale handel ongeveer 13%-23% zijn. Volgens Bueger en Edmunds (2020) is illegale visserij de meest voorkomende milieucriminaliteit op zee.

Plunderen van vis

Net zoals piraterij, illegaal vervoer van drugs, mensen en wapens en verontreiniging krijgt illegale visserij in de vorm van transnationaal georganiseerde misdaad meer politieke aandacht. De visgronden bij West-Afrika behoren tot de rijkste ter wereld (Seager, 2014). Zij zijn echter ook doelwit van grootschalige illegale visserij. De reden dat Afrikaanse landen hun visgronden en territoriale wateren niet goed zelf kunnen beschermen is dat zij, mede door de geschiedenis, relatief arm zijn, met weinig of minder budget voor bescherming van grenzen op land en in de zee. In het algemeen hebben Afrikaanse landen weinig marines. Het gevolg is dat er meer gelegenheid is voor illegale visserij. Het Africa Europe Faith and Justice Network (2016) stelde in 2016 dat de Afrikaanse wateren al tien jaar – dus sinds 2006 – worden geplunderd door illegale, niet gemelde en ongereguleerde visserij die aanzienlijk heeft bijgedragen aan de overbevissing van de visbestanden in Afrika. Bovendien heeft de EU volgens schattingen van het Overseas Development Institute (ODI) voor misschien wel 1,1 miljard euro aan illegale vis geïmporteerd.

De Groene (Logger & Weijnen, 2020)

Nederlandse visgigant duikt op in internationaal corruptieschandaal

Het Nederlandse visserijbedrijf Parlevliet & Van der Plas (PP) is betrokken bij een corruptieaffaire rond visquota in Namibië. Dat blijkt uit onderzoek van onderzoekscollectief Spit voor De Groene Amsterdammer. Het bedrijf uit Katwijk is voor de helft eigenaar van een Poolse bedrijf dat een rol speelt in het wegsluizen van winsten uit Namibië. De andere eigenaar is het IJslandse visserijconcern Samherji, dat de spil is in de omkopsingszaak.

Tussen 2012 en 2019 betaalde Samherji politici en zakenlieden in Namibië steekpenningen in ruil voor goedkope visquota. De opbrengsten van de lucratieve visvangsten sluisde het bedrijf het land uit via een wirwar van bedrijven in verschillende landen, om zo belasting te ontwijken. Ook lijkt Parlevliet & Van der Plas Samherji te hebben geholpen om Poolse EU-visquota te behouden. Vanaf september 2018 liet Samherji het schip Saga om belastingtechnische redenen onder de Namibische vlag varen.

Dit onderzoek is onderdeel van het Money Trail project ondersteund door de Nationale Postcode Loterij.

→ Lees hier het hele onderzoek: [‘Vissen in troebel water’](#).

→ Meer informatie: www.oc-spit.com

Bron: Logger en Weijnen (2020)

Europese en Nederlandse visbedrijven betrokken

De daders zijn doorgaans grote visbedrijven uit Europa en Azië. Het is bekend dat de grootschalige, industriële illegale visserij door grote bedrijven uit Europa en Azië, uitgerust met enorme trawlers, heeft geleid tot aanzienlijk minder visvangst door lokale vissers aan de lange Afrikaanse kusten, vissend met kleine boten en zonder moderne radarapparatuur waarmee grote niet-Afrikaanse schepen grote scholen vis opsporen en vangen en invriezen. Het Africa Europe Faith and Justice Network (2016) wees er eerder op dat het probleem van overbevissing in West-Afrika ernstig is waardoor verschillende soorten dreigen uit te sterven. De grootste boosdoener is illegale, niet gemelde en ongereguleerde visserij (IUU), met als kern van het probleem een gebrek aan sterk internationaal bestuur. Over de hele wereld zijn verschillende vrijwillige codes en bemoedigende principes aangenomen om het probleem aan te pakken maar, op zee komt er weinig van terecht. Volgens een eerder artikel in The Guardian (2014) wordt er in Afrika op grote schaal illegaal gevestigd, waardoor diverse landen miljarden mislopen. De daders zijn schepen uit allerlei landen. 60% van de schepen kon destijds worden getraceerd naar Oost-Azië, Zuid-Korea en Rusland, volgens Max Jarrett van Africa Progress Panel (Seager, 2024). Toch wordt ook het Nederlandse zakenleven regelmatig in verband gebracht met grootschalige illegale visvangst in Afrika. Zie kader.

Meer lezen over Nederlandse visbedrijven in Afrika?

- 'Nederlandse visgigant duikt op in internationaal corruptieschandaal' [Lees meer](#)
- 'Twee inspecteurs voor de totale zee' [Lees meer](#)
- 'European Fishing Boats Hurt West Africa's Future' [Lees meer](#)

Meer weten over een mogelijke aanpak?

- Zie deze gids van UNODC over het opzetten van een anticorruptiepraktijk. [UNODC \(2016\)](#)

1.7 Illegale houtkap- en handel

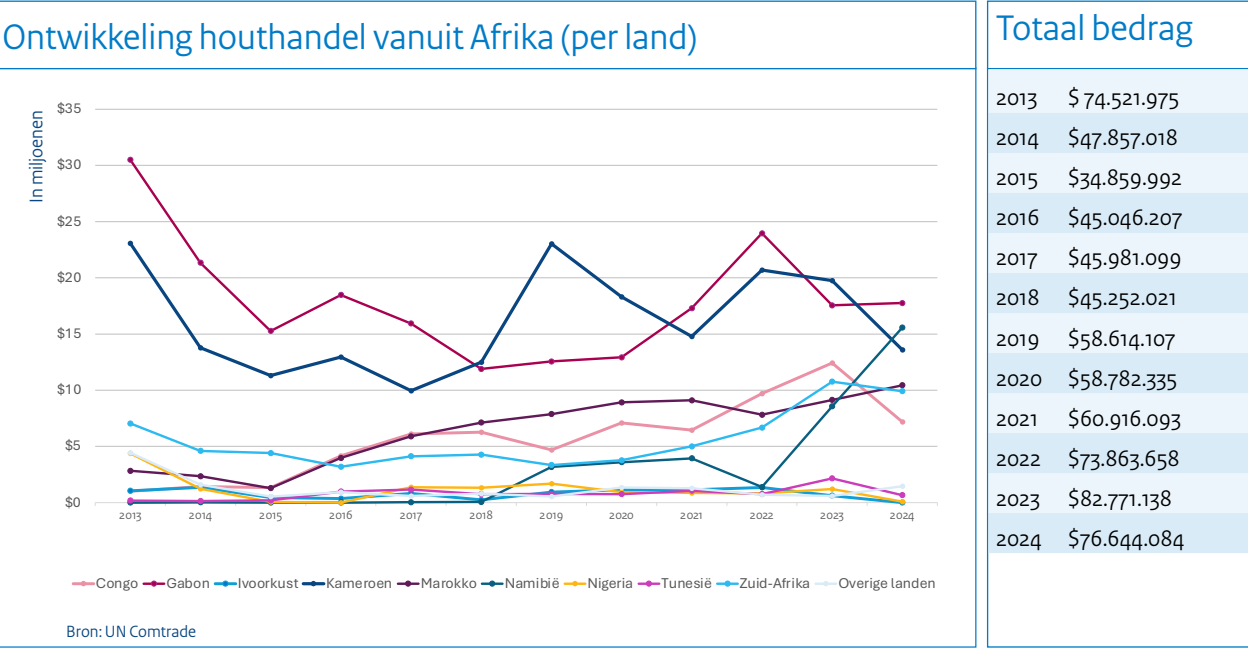
De bijzondere ecologie en biodiversiteit van Afrika hebben ertoe geleid dat bijzondere dieren maar ook bomen in Afrika in de 20e en 21e eeuw doelwit zijn geworden van criminele organisaties die het op hen hebben gemunt. Handhavers nemen wel eens aan dat het, net als bij illegale dierenhandel, bij illegale houthandel gaat om beschermde soorten, zoals CITES-soorten. Het meeste illegale hout op de internationale markt zijn geen CITES-soorten, maar betreft niet-beschermde hout dat op illegale wijze of plekken is gekapt en vervolgens op de markt wordt gebracht. Hoe lucratief de illegale markt in landdieren, vissen en dierproducten ook moge zijn, er gaat in de handel in illegaal hout nog veel meer geld om. Afrika is een van de plekken waar met name veel illegaal hout wordt gekapt. Bijzonder aan Afrika is dat er ook "conflicthout" is; hout waarvan de opbrengsten worden gebruikt om wapens en conflicten te financieren.

1.7.1 Bedenklijk tropisch hardhout

Afrika is een van de bronlanden voor Nederland van tropisch hardhout. De volgende tabel toont de ontwikkeling van de houthandel vanuit Afrika naar Nederland, gespecificeerd naar de belangrijkste exportlanden. Zoals de grafiek laat zien, zijn de grootste Afrikaanse exporteurs van hout naar Nederland Kameroen en Gabon. Opvallend is de stijging van export vanuit Namibië. In zeer korte tijd is de houtexport vanuit Namibië naar Nederland sterk gestegen en op vergelijkbaar niveau gekomen als van Kameroen en Gabon. Zoals de grafiek ook laat zien gaat het bij de belangrijkste hout-exporterende Afrikaanse landen om enige tientallen miljoenen dollar (of euro) per jaar. Grofweg gaat het om ongeveer 75-100 miljoen dollar aan geregistreerd hout dat jaarlijks vanuit Afrika naar Nederland wordt geëxporteerd.

Van tropisch hardhout is bekend dat er veel illegaliteit is, het kan gaan om CITES-hout of niet-CITES hout. Zo werd er in 2021 nog 820 m3 Azobéhout in beslag genomen in Nederland (Houtwereld, 2021):

“Op basis van een onderzoek naar één van de importeurs is afgelopen week de enorme hoeveelheid Azobéhout in beslag genomen. Het onderzoek is gestart omdat deze Nederlandse importeur niet kan aantonen dat het hout legaal gekapt is en voldoet aan de eisen die de Europese houtverordening stelt. Nederland is een echte spil in het corrupte netwerk van dit soort illegale handel. Na China en de VS staan we op nummer drie qua bedrijven die vanuit ons land zakendoen met corrupte zagerijen.”



1.7.2 Onhoudbare houthandel

Het rapport *Illegal logging and related timber trade* geldt als een wetenschappelijk overzichtsrapport over de problematiek van de illegale houtkap en de gerelateerde handel (Kleinschmit et al., 2016). Afrika wordt daarin beschreven als een van de mondiale brongebieden van illegale houtkap. Het gaat om illegale verliezen die voor Afrika alleen in de miljarden lopen. Illegale houtkap in Afrika komt voor in veel landen, met in sommige landen, zoals Mozambique, waar de helft van alle houtkap illegaal is (Kleinschmit et al., 2016). Illegale houtkap kan conflicten stimuleren en financieren, zoals twintig jaar geleden veel gebeurde in West-Afrika en met name Liberia en Siërra Leone, waar toen een zeer bloedige burgeroorlog woedde. Het geldt nog sterker in Centraal-Afrika en met name in de Democratische Republiek Congo. Meer dan elders gaat in tropisch Afrika ontbossing samen met gewapende conflicten. Afrika geldt sinds decennia als het continent met de meeste conflicten en is de grootste bestemming van zogenoemde ‘kleine wapens’, zoals Kalasjnikovs (Naím, 2007; IANSA, 2007). De burgeroorlog tussen 1998 en 2003 in de Democratische Republiek Congo wordt wel de Afrikaanse Wereldoorlog genoemd,

omdat negen landen betrokken waren in een oorlog waarin meer dan vijf miljoen doden vielen – het grootste aantal sinds de Tweede Wereldoorlog. Het conflict leidde tot de grootste VN-operatie ooit, met bijna 20.000 VN-soldaten uit meer dan veertig landen (French, 2009; Boekhout van Solinge 2012). Eén van de bekendste en tragische gevallen van illegaal hout en conflicten betreft de al jarenlange illegale houtkap in het zuiden van Senegal, waarbij vooral rose wood doelwit is van illegale houtkapbedrijven. Het hout wordt vervolgens via Gambia geëxporteerd. Het gaat om CITES-hout waar een vergunning voor nodig is. In een CITES-rapport (2019:13) werd eerder vermeld dat de illegale export van rozenhout in Gambia goed is voor ‘ongeveer de helft van de totale export van het land, gelijk aan ongeveer 10% van het BBP of twintig keer het budget van het ministerie van Milieu, Klimaatverandering en Natuurlijke Hulpbronnen’.

Meer lezen?
Vind hier vijf VN-onderwijsmodules, peer reviewed, over forest and wildlife crime.

Bekijk item



1.7.3 De casus Guus K.

De casus van Guus van Kouwenhoven gaat niet alleen over hout. Het laat zien hoe illegale goederenstromen met elkaar samenhangen, evenals met conflicten op het continent. In 2004 startten politie en justitie een opsporingsonderzoek naar een Nederlandse zakenman in Liberia, naar aanleiding van een rapport voor de VN-Veiligheidsraad (het belangrijkste orgaan dan de VN) over de burgeroorlog in Sierra Leone, en naar aanleiding van een rapport van de NGO Global Witness, *Logs of War* (Rechtspraak.nl, 2018). In zowel het rapport van het VN-expertpanel uit 2000, ingesteld door de VN-Veiligheidsraad in verband met de toenmalige burgeroorlog in Sierra Leone (United Nations Security Council, 2000), als in het rapport *Logs of War* uit 2003 van Global Witness werd de Nederlandse houthandelaar Guus Kouwenhoven gepresenteerd als de logistiek verantwoordelijke voor de wapensmokkel vanuit Liberia naar Sierra Leone. In het rapport van het expertpanel voor Sierra Leone, ingesteld door de VN-Veiligheidsraad stond het als volgt:

Kouwenhoven had tussen de twee publicaties door ook in Nederland het nieuws gehaald. Niet vanwege zijn rol in de wapensmokkel naar Sierra Leone, waar een gruwelijke burgeroorlog woedde, mede gevoed door de handel in bloeddiamanten vanuit Sierra Leone (zie o.a. de film *Blood Diamond*) en de handel in conflicthout. Nee, zijn naam dook op in NRC en in *Quote*, omdat hij toetrad tot de lijst der vijfhonderd rijkste Nederlanders. “De Nederlandse houthandelaar Guus Kouwenhoven komt dit jaar binnen op nummer 370, meldt 500-redacteur Philip de Witt Wijnen” (Hooghiemstra, 2002). Sinds het eerste onderzoek in Nederland vanaf 2004 is er tussen 2006 en 2018 een serie processen geweest.

Meer lezen?
Zie hier een overzicht van alle rechtszaken.

Bekijk item

“Van Kouwenhoven is responsible for the logistical aspects of many of the arms deals. Through his interests in a Malaysian timber project in Liberia, he organizes the transfer of weaponry from Monrovia to Sierra Leone. Roads built and maintained for timber contraction are also conveniently used for weapons movement within Liberia, and for the onward shipment of weapons to Sierra Leone”

(United Nations Security Council, 2020: 37).

2 Personen

Actoren: netwerken, organisaties en dimensies



2.1 Actoren en hybride vormen

Wat georganiseerde misdaad op het Afrikaanse continent betreft, is er een smeltkroes van actoren. Criminele netwerken zijn actief, maar organisaties, witteboorden en statelijke actoren dragen ook op allerlei manieren bij aan ondermijning in de regio en daarbuiten.



2.2 West-Afrikaanse netwerken

De landen in het westen van Afrika worden door criminele groeperingen ook wel eens als de toekomst bestempeld. Nederland heeft enige invloed op de stabiliteit van deze regio.



2.3 Nigeriaanse netwerken

Geregeld hebben criminele actoren met Nigeriaanse roots een verleden in de drugshandel. Echter, in de loop der jaren hebben zij hun activiteiten verbreed. Lees hier de ontwikkeling.



2.4 Marokkaanse netwerken

Net als Nigeriaanse netwerken is het relevant Marokkaanse netwerken iets beter onder de loep te nemen. De ontwikkeling van de Marokkaanse drugshandel wordt besproken, in relatie tot een toename van geweld over de jaren en de recente Mocro Mafia.



2.5 Organisatie van spelers

Tallose groeperingen zouden bestudeerd kunnen worden; functioneler is het om uit te zoomen en te kijken hoe deze groeperingen georganiseerd zijn. De praktijken lijken op die van de maffia. Ook in de regio actieve terroristische organisaties worden besproken, net als de rol van het leger.



2.6 Geopolitieke dimensies

Afrikaanse staten, hun systemen en structuren worden binnengedrongen door buitenlandse machten. Het gedachtegoed over 'failed states' wordt kort aangehaald, waarna informatie over zowel Russische als Chinese inmenging wordt gedeeld.

2.1 Actoren en hybride vormen

De transnationale georganiseerde misdaad tussen Afrika en Nederland gaat in twee richtingen: er treedt voortdurend een wisselwerking op. Aan de ene kant ondervindt Afrika schade van georganiseerde criminaliteit en al langer organisatiecriminaliteit uit Nederland. Aan de andere kant ondervindt Nederland schade van georganiseerde criminaliteit vanuit Afrika. De actoren die hierbij betrokken zijn, behoren tot criminele samenwerkingsverbanden, maar ook tot het zakenleven of de overheid. Van criminele activiteiten in West-Afrika is het bijvoorbeeld bekend dat deze worden gefaciliteerd door georganiseerde misdaadgroepen die zijn ingebed in de regio West-Afrika (ENACT, 2021). Er zijn ook aanwijzingen dat er in bijna elk West-Afrikaans land verbanden zijn tussen drugshandelnetwerken en elites op hoog niveau. Toch kan er voor de duiding onderscheid gemaakt worden tussen criminele netwerken, organisaties en statelijke actoren.

2.1.1 Criminele netwerken van georganiseerde misdaad

De georganiseerde criminaliteit heeft steeds meer een transnationaal karakter gekregen. Dit komt onder andere door toegenomen migratie, het aantal vliegbewegingen van mensen, de explosief gestegen internationale communicatie per computer en telefoon, gestegen financiële geldstromen en verdere mondialiseringsprocessen die continenten nog meer hebben verbonden gedurende de laatste drie decennia. Georganiseerde misdaad, een synoniem voor georganiseerde criminaliteit, betreft misdaad die goed georganiseerd is. Het adjectief georganiseerd staat er niet voor niets. Welke vormen en uitingen van criminaliteit kunnen worden beschouwd als georganiseerd is medio jaren 90 uitvoerig besproken voor de parlementaire enquête opsporingsmethoden (Inzake opsporing) door vooraanstaande criminologen (Fijnaut et al., 1996). De definitie die zij, na uitvoerige inhoudelijke discussie formuleerden, luidt als volgt:

“Er is sprake van georganiseerde criminaliteit indien groepen die primair gericht zijn op illegaal gewin systematisch misdaden plegen met ernstige gevolgen voor de samenleving, en in staat zijn deze misdaden op betrekkelijk effectieve wijze af te schermen, in het bijzonder door de bereidheid te tonen fysiek geweld te gebruiken of personen door middel van corruptie uit te schakelen (Fijnaut et al., 1996b).” Het eerste onderdeel van de definitie benadrukt illegaal gewin als doel, om een onderscheid te maken t.o.v. terrorisme, dat een politiek of ideologisch doel heeft. Het tweede onderdeel benadrukt de ernstige gevolgen voor de samenleving, wat op zich niet uniek is aan georganiseerde criminaliteit, maar ook kan gelden voor organisatiecriminaliteit (d.w.z. criminaliteit begaan door legale organisaties, doorgaans bedrijven). Het cruciale verschil is dat in het geval van georganiseerde criminaliteit deze drie elementen gelijktijdig aanwezig zijn: illegaal gewin, ernstige gevolgen en afscherming” (Fijnaut et al. 1996a: 27). Het laatste punt, afscherming, is misschien wel het meest centrale element van georganiseerde misdaad, omdat het iets zegt over de aard van de organisatie of het netwerk, die in staat is zijn illegale daden op betrekkelijk

effectieve wijze af te schermen door bijvoorbeeld geweld of corruptie. Er zijn twee typen criminele groeperingen die in de Parlementaire enquêtecommissie opsporingsmethoden (1996) onder voorzitterschap van Maarten van Traa werden beschreven in relatie tot Afrika en beide zijn sindsdien verder gegroeid. Enerzijds zijn er de Noord-Afrikaanse en met name Marokkaanse criminele netwerken en anderzijds de West-Afrikaanse en met name Nigeriaanse criminele netwerken. Beide netwerken worden om deze reden afzonderlijk besproken in dit hoofdstuk. Criminele netwerken functioneren vaak nog op basis van vertrouwen in eigen, vaak etnische netwerken, waardoor de netwerken welke in dit deel toegelicht worden ook een directe relatie hebben met de illegale en legale migratie zoals beschreven in [het vorige hoofdstuk](#).

2.1.2 Organisaties en witteboorden

Mensen van het bedrijfsleven kunnen ook georganiseerde wetsovertreders zijn in activiteiten die Afrika en Nederland raken. Criminologen noemen dit organisatiecriminaliteit en witteboordencriminaliteit. Organizatiecriminaliteit en witteboordencriminaliteit betreffen vormen van criminaliteit die worden gepleegd door mensen in legitieme posities, bij eveneens legitieme organisaties. Er bestaat

enige overlap tussen de twee typen. In tegenstelling tot georganiseerde misdaad, gaat het hier niet om illegale of heimelijke organisaties of samenwerkingsverbanden. Organizatiecriminaliteit, in het Engels corporate crime, betreft criminaliteit die wordt begaan door een legitieme organisatie, doorgaans een commerciële onderneming (Wingerde, Verhage, & Lemaître, 2018). Volgens criminologen Pearce en Snider (1995) gaat het hierbij om illegale handelingen die worden begaan door de leiding van (internationale) bedrijven; witteboordencriminaliteit is een term die is geïntroduceerd door de bekende Amerikaanse criminoloog Edwin Sutherland (1883-1950) (Bernard, z.d.). De term uit de jaren veertig verwijst naar illegaal handelen door personen van hoge of respectabele status (Sutherland, 1940). Sutherland koos de term witteboorden, omdat tot dat moment werd aangenomen dat criminaliteit vooral of uitsluitend werd gepleegd door mensen uit de lagere sociale klassen, zoals arbeiders met blauwe boorden. Een bekend en relatief veelvoorkomend voorbeeld van organisatiecriminaliteit én witteboordencriminaliteit is het betalen van smeergeld door bedrijven en/of hun eigenaren, bijvoorbeeld om bepaalde contracten af te sluiten, of om te zorgen dat milieuregels niet (strikt) worden gehandhaafd. Bedrijven maken zich hierbij schuldig aan actieve corruptie.



2.1.3 Statelijke actoren en misdaad

In 1997 verscheen het Franstalige *La criminalisation de l'état en Afrique* (Bayart, Ellis, & Hibou, 1997) dat in 1999 verscheen in een Engelstalige editie (Bayart, Ellis, & Hibou, 1999). De term criminalisering in de titel is voor criminologen wat verwarrend, want criminologen en juristen beschouwen onder criminalisering dat een bepaalde handeling verboden wordt verklaard. De auteurs bedoelden dat de staten in Afrika zich steeds criminelier zijn gaan gedragen, omdat er op grote schaal fraude en smokkel plaatsvindt, veel natuurlijke hulpbronnen worden geplunderd, instituties worden geprivatiseerd en de economie is gebaseerd op plunderen, met ook veel niet-statale wapende actoren. De Franse editie leidde al tot veel discussie en controverse. Critici vonden dat de auteurs Afrika reduceren tot een corrupt continent. Van belang is dat het boek wees op de betrokkenheid van statale actoren, wat criminologen aanduiden als statale criminaliteit. Staatscriminaliteit verwijst naar criminaliteit die wordt begaan door staten tegen de eigen burgers of tegen andere staten, als onderdeel van de binnenlandse of buitenlandse politiek (Oxford University Press, [z.d.](#)). De criminologen Green en Ward (2004) beschouwen staatscriminaliteit als criminaliteit begaan namens de staat, zoals ernstige schendingen van mensenrechten en illegitiem geweldgebruik. Van gouvernementele criminaliteit is sprake als de criminaliteit wordt gepleegd door mensen van regeringsinstituten, zonder dat dit wordt gedicteerd vanuit de staat. Het betreft hier criminaliteit begaan door overheidsactoren, zoals ambtenaren of politici.

2.1.4 Smeltkroes van actoren

Actoren vanuit criminele netwerken van georganiseerde misdaad, organisaties, witteboorden en statale actoren kunnen in wisselende combinaties samenwerken en zo een complexe smeltkroes van misdaad vormen. Zo wijst de term 'State-corporate crime' op de illegale handel die wordt gepleegd als resultaat van de interactie tussen actoren uit de overheidssector(en) en private sector (Friedrichs, 2004), de in het vorig hoofdstuk beschreven casus van Kouwenhoven rondom houthandel is hier een voorbeeld van. 'State-organized crime' betreft daarentegen georganiseerde criminaliteit waarbij statale actoren of instituten samenwerken met georganiseerde misdaad. Het in historische zin klassieke voorbeeld, zoals beschreven door de criminoloog Chambliss (1989), betreft de staatsgesteunde piraterij, die met kapersbrieven door bepaalde landen (waaronder Nederland) was toegestaan en bekend kwam te staan als kaapvaart – en

niet als piraterij. In Europa is deze hybride vorm te vinden in Rusland en -dichterbij- Servië, waar geheime diensten al langer samenwerken met georganiseerde misdaad. Een voorbeeld waar Nederland mee te maken kreeg de laatste jaren is dat de Iraanse geheime dienst gebruikmaakt van zware criminelen, om politieke tegenstanders te liquideren (NRC, [2024](#)). Betreffende Afrika bestaan er zeker relaties tussen wapende conflicten en georganiseerde misdaad. Een wapend conflict, waar dan ook ter wereld, kan worden gecriminaliseerd door overheden. Bovendien wordt het in de media vaak aangenomen, al dan niet terecht, dat georganiseerde misdaad betrokken is bij wapende conflicten. Ja, op verschillende (andere) plekken in de wereld, vooral daar waar de staatsvorming en de staatsinstituten zwak aanwezig zijn, bieden wapende conflicten en instabiele geopolitieke

constellaties allerlei gelegenheden voor georganiseerde misdaad. Zo ook voor andere actoren en partijen met bedoelingen waarbij zij zich niet aan diplomatieke fatsoensregels en nationale of internationale wetgeving (hard law) of richtlijnen (soft law) wensen te houden. In Afrika is daar alle gelegenheid toe, omdat de veelal jonge staten, met economieën die sinds de 20e-eeuwse dekolonisatieprocessen vaak eenzijdig zijn georiënteerd op de exploitatie van natuurlijke hulpbronnen. Deze staten zijn heel kwetsbaar voor corruptie, wat één van de twee wezenskenmerken is van georganiseerde misdaad. Toch zou je ook kunnen zeggen dat het voor Nederland en het westen vaak zo is dat in relatie tot criminaliteit juist stabiliteit bedreigender is dan wanneer er conflicten zijn. Dit komt doordat criminaliteit vaak verweven is met legale processen. Te veel conflict is in dat opzicht juist niet goed voor de misdaad.

In de studie naar transnationale georganiseerde misdaad kunnen met name zogeheten hybride vormen van georganiseerde criminaliteit worden geïdentificeerd. In relatie tot Nederland lijkt de casus van Bolle Jos hier van toepassing. Op basis van diverse mediabeelden uit Sierra Leone lijkt "Bolle Jos", de in België en Nederland veroordeelde voorvluchtige Brabander, zich daar op te houden in de hoogste kringen, zoals rond de president, maar lijkt ook goede connecties te hebben met hoge ambtenaren, zoals van de immigratiedienst en drugsbestrijding (Omroep Brabant, 2025).





Casus Bolle Jos

In 2025 kwamen transnationale georganiseerde criminaliteit en drugssmokkel in relatie tot Afrika veel in het Nederlandse nieuws doordat Nederlands meest gezochte crimineel Jos B. zich ineens in Sierra Leone bleek te bevinden. In 2025 werd de voortvluchtige B. nog eens in België berecht. Er kwam een veroordeling van 13 jaar bij, voor de opdracht in 2023 tot het ‘terughalen’ van tien ton cocaïne die de Belgische douane in Antwerpen in beslag had genomen (NOS, 2025). De vracht leidde tot veel ophef omdat een groep mannen uit Amsterdam gewapenderwijs trachtte de cocaïne ‘terug’ te pakken uit de douaneloads, wat op een bloedbad had kunnen uitlopen. Deze vracht cocaïne was gesmokkeld via een groot sojaschip dat vanuit Sierra Leone naar Antwerpen was gevaren. In 2023 had de Nederlandse politie een recordbeloning van € 200.000,- gezet op de gouden tip voor zijn arrestatie. In België werd Bolle Jos ondertussen omschreven als “dé onbetwiste cokekoning van de Antwerpse Kaaïen” (HLN, 2024). In 2024 werden hij en familieleden nog getraceerd in Turkije, maar daar leek hij met de noorderzon vertrokken. Tot hij in 2025 opdook in video’s uit Sierra Leone, waar de gewelddadige drugssmokkelaar uit Breda zich bleek op te houden. Hij deed zich er voor als Noors-Turkse zakenman, gebruikmakend van een vals paspoort met de naam Omar Sheriff, een ogenschijnlijke verwijzing naar de bekende Egyptische filmster Omar Sharif (1932-2015), wiens bekendste rol was als Sherif Ali in Lawrence of Arabia (1962). Een van Jos B.’s zakelijke partners was

Isaac ‘Bom’ B. (GVA, 2023), geboren in Ghana, maar opgegroeid in de Rotterdamse wijk Katendrecht. Als zakelijk compagnon van Jos B, reisde hij “geregeld tussen Ghana, Dubai en Turkije” (AD, 2025). Dat een Nederlander zakelijk actief is in West-Afrika en betrokken is bij zeer ernstige misdrijven is in Sierra Leone op zich niet nieuw. Rond de eeuwwisseling werd een andere Nederlander meermaals genoemd in rapporten voor de VN-veiligheidsraad, het belangrijkste orgaan van de VN, omdat hij logistiek verantwoordelijke was voor de wapensmokkel naar Sierra Leone waar toen een bloedige burgeroorlog woedde. Zijn de facto medepleger, voormalig warlord en later gekozen president van Liberia Charles Taylor, werd net als Kouwenhoven veroordeeld voor oorlogsmisdrijven.

Niet-Afrikaanse groeperingen

In de smeltkroes van actoren is Jos B. verre van de enige crimineel van niet-Afrikaanse komaf die actief in de misdaad op het continent is (geweest). In het blauwe kader staan in willekeurige volgorde diverse andere criminele groeperingen waarvan bekend is of een sterk vermoeden bestaat dat zij op het continent actief zijn (geweest) (Bramlett, 2025; Global Initiative, 2023, United Nations Office on Drugs and Crime, 2023; Greenberg, 2019; Global Witness, 2019; Radio France Internationale, 2015).

Nederlandse criminele groepen, vooral uit grote steden zoals Amsterdam, Rotterdam en Den Haag, zijn vaak onderdeel van internationale drugssmokkelnetwerken die Afrika gebruiken als doorvoerroute of als markt. Dit geldt bijvoorbeeld voor handel in cocaïne en synthetische drugs. Daarnaast fungeert Nederland als een financieel knooppunt waar illegale winsten uit Afrikaanse criminele activiteiten worden witgewassen via vastgoed, bedrijven en investeringen. Overigens zijn Nederlandse bendes ook betrokken bij mensenhandel en fraudepraktijken met connecties naar Afrika, waaronder het smokkelen van migranten en het exploiteren van kwetsbare groepen.

‘Ndrangheta (Italië)

De ‘Ndrangheta, een van de machtigste maffia-organisaties ter wereld, is betrokken bij de cocaïnehandel via West-Afrika naar Europa. Ze gebruiken Afrikaanse havens en smokkelroutes om drugs uit Latijns-Amerika te importeren.

Camorra (Italië)

De Camorra lijkt actief in Afrika via investeringen in de infrastructuur van havens en smokkel van drugs en wapens, vaak via samenwerking met lokale milities en criminele netwerken.

Russische georganiseerde misdaad (Rusland)

Russische groepen, lees later meer over de Wagner-groep, zijn betrokken bij illegale mijnbouw, wapensmokkel en mensenhandel, vooral in Centraal- en Oost-Afrika.

Chinese triades (China)

De triades spelen een rol in de smokkel van goederen en mensen, en ook in investeringen die gebruikt worden voor witwaspraktijken en het creëren van criminele netwerken in bijvoorbeeld Zuid-Afrika en Mozambique.

Colombiaanse drugskartels (Colombia)

Colombiaanse kartels gebruiken Afrikaanse landen als doorvoerroute voor cocaïne richting Europa en het Midden-Oosten, vooral via landen als Guinea-Bissau en Nigeria.

Sinaloa-kartel (Mexico)

Het Sinaloa-kartel, een machtig Mexicaans drugs-kartel met sterke banden in de VS, is betrokken bij de wereldwijde cocaïnehandel. West-Afrika speelt een belangrijke rol als doorvoerroute van cocaïne vanuit Latijns-Amerika naar Europa en soms Noord-Amerika.

Paul le Roux (US)

Paul Le Roux bouwde een wereldwijd crimineel imperium op, dat onder meer opereerde in Afrika, met name Liberia. Zijn netwerk was betrokken bij drugshandel, wapensmokkel, cybercrime en andere illegale activiteiten.

Albanees georganiseerde misdaad (Balkan)

Albanese netwerken zijn betrokken bij mensenhandel, drugssmokkel en wapensmokkel via Noord-Afrika en West-Afrika, vaak in samenwerking met lokale bendes.

Een smeltkroes van actoren zorgt voor hybride vormen van misdaad. Een andere hybride vorm betreft de nexus (Gayraud, 2017) tussen georganiseerde misdaad en terrorisme: Een klassiek voorbeeld hiervan in Europa is de IRA, die een terroristisch doel had en aanslagen pleegde, maar tegelijkertijd in de illegale drugshandel zat, ook in relatie tot Nederland, o.a. om de politieke strijd te financieren. Over deze vorm in relatie tot Afrika is meer te lezen in 2.5.2,

gegroepeerd in een grotere paragraaf over de organisatie van spelers, waarin ook de rol van het leger wordt besproken. Er worden nu eerst enkele relevante Afrikaanse netwerken besproken

2.2 West-Afrikaanse netwerken

Uit onderzoek van Clingendael, in opdracht van het SKC, blijkt er een verandering in de drugshandelnetwerken in West-Afrika. Historisch gezien ging het om twee groepen: Zuid-Amerikaanse en West-Afrikaanse (waaronder soms militaire functionarissen). De belangrijkste verandering met de 'wederkomst' van West-Afrika is dat de Europese georganiseerde misdaad zich in de regio lijkt te hebben gevestigd. Lange tijd hielden groepen in de regio zich bezig met grootschalige containerhandel, georganiseerd door Zuid-Amerikaanse groepen, soms in samenwerking met lokale netwerken (Bird Ruiz-Benítez de Lugo, 2021). Een reeks West-Afrikaanse criminele ondernemers organiseerden regionale handel en doorvoer (vaak als fixers voor Zuid-Amerikaanse groepen) en waren ook verantwoordelijk voor een groot deel van de kleinschalige handel via de lucht via diasporagemeenschappen (Shaw, 2001). Dit is aan het veranderen, waarbij Nederland ook een rol speelt. West-Afrika is een belangrijke aanvoerroute voor drugs. Volgens Kars de Bruijne en zijn Clingendael collega-onderzoekers wordt er in bijna alle West-Afrikaanse landen cocaïne verhandeld in nooit eerder geziene hoeveelheden. Handelaren hebben meer vertrouwen gekregen want zij aarzelen niet om grotere hoeveelheden te verzenden, soms in één vracht. Nederland blijft een belangrijk knooppunt voor de drugshandel, als ook voor de distributie en productie. Vanwege de drugsgerelateerde criminaliteit als nationaal veiligheidsprobleem is het besef gegroeid dat er een veel internationalere kijk nodig is voor degenen die betrokken zijn bij het bestrijden van drugshandel. Het verbeteren van de internationale positie van Nederland, volgens Clingendael onderzoekers Golovko, van der Laan, Gehrling en De Bruijne, is dan ook iets waaraan gewerkt wordt.

2.2.1 Nederland als bron van instabiliteit in de regio

Samenwerking is belangrijk bij de aanpak van transnationale georganiseerde misdaad. Zo is Nederland al langere tijd bezig om informatie-uitwisseling en (politie)samenwerking te versterken met Latijns-Amerikaanse landen dicht bij de bron van drugs. Een beleidsfocus op de havens van binnenkomst (zowel via zee als lucht) helpt hierbij, net als activiteiten in transitlanden te versterken door bijvoorbeeld de inzet van politieke liaisons, bilaterale samenwerkingen en het bijdragen aan MAOC-N (gericht op maritieme samenwerking). Wat betreft West-Afrika is, volgens het onderzoek door Clingendael, nog heel wat werk aan de winkel betreffende de ontwikkeling van een coherent en effectief Nederlands beleid. Zo vormt Nederland een duidelijke veiligheidsdreiging voor West-Afrika (in plaats van andersom). In Ghana, bijvoorbeeld, speelt de Nederlandse georganiseerde misdaad een

sleutelrol bij de cocaïnesmokkel, het verhogen van de opbrengsten van de cannabisproductie (met nieuwe zaailingen en overdracht van knowhow) en uitgebreide witwaspraktijken door middel van microfinanciering. Er is samenwerking met de Nederlandse politie maar informatie-uitwisseling tussen Ghana en Nederland om de Nederlandse georganiseerde misdaad beter aan te pakken kent zo haar uitdagingen, blijkt uit het verrichtte onderzoek. Ook wordt gemeld dat de Nederlandse georganiseerde misdaad verantwoordelijk is voor de aanleg van kleine landingsbanen in West-Afrika. In Gambia zijn er claims van onverwachte aankomsten van ecstasy (waarschijnlijk van Nederlandse makelij) die, volgens sommige bronnen, zouden kunnen duiden op een swap-systeem (een systeem dat slechts 1.000 km ten noorden van Marokko in gebruik is). Volgens de Nederlandse politie zijn er

Land	Officiële taal
Benin	Frans
Senegal	Frans
Ivoorkust	Frans
Ghana	Engels
Gambia	Engels
Sierra Leone	Engels
Guinee	Frans

zeven landen waar Nederland een actieve speler is: Benin, Senegal, Ivoorkust en Ghana en in mindere mate Gambia, Sierra Leone en Guinee. Nederlandse politiebronnen zijn van mening dat de Nederlandse georganiseerde misdaad vooral in Engelstalige landen opereert. Benin is een belangrijke locatie voor de Nederlandse georganiseerde misdaad, met een aantal Nederlanders die in de gevangenis zitten voor drugshandel. In 2021/22 leidde een Beninse operatie tot de arrestatie van een grote Nederlandse drugshandelaar; binnen twee maanden werd hij vervangen door een nieuw persoon (gelinkt aan Suriname/Antillen). Ivoorkust is een tweede prioriteit voor Nederlanders, waar onderzoeken aan de gang zijn vanwege sterke banden die door inlichtingenbronnen zijn onthuld. Een derde land, volgens De Bruijne en zijn collega's, is Senegal, waar de containerterminal, het algemeen gebruik van het Engels, de link met Kaapverdië en de beschikbare inlichtingen het land tot een prioriteit hebben gemaakt.

2.2.2 West-Afrika als 'De Toekomst'

Geïnterviewde bronnen door onderzoekers van Clingendael benadrukken dat Europese kartels West-Afrika als 'de toekomst' zien, met het argument dat 'je in sommige landen wetshandhaving kunt gebruiken' net als 'landingsbanen van legers'. Georganiseerde misdaadgroepen lijken een West-Afrikaanse haven af te schilderen als 'de cocaïnehaven van de toekomst'. Een recent rapport constateert een vergelijkbare ontwikkeling (Ewi, 2020). Specifiek bewijs is er ook en komt uit Ivoorkust en Senegal. Bij inbeslagnames in Ivoorkust was de 'Ndrangheta, een Italiaanse maffiagroep, betrokken (Anesi, Bettoni & Rubino, 2021). In Senegal werd ook een grote hoeveelheid in beslag genomen cocaïne in verband gebracht met de 'Ndrangheta (Seneweb, 2020). De 'Ndrangheta opereert via maritieme infrastructuur in Brazilië en een basis in Spanje en chartert schepen geladen met cocaïne naar de Golf van Guinee. Over het algemeen wijzen verschillende signalen en interviews op de betrokkenheid van 'Ndrangheta bij de cocaïnehandel van Zuid-Amerika naar Europa via West-Afrika. Zo gaan er volgens De Bruijne en collega's geruchten over de aanwezigheid van 'Ndrangheta in Sierra Leone

Het is van het grootste belang om deze patronen niet te generaliseren

en Guinee. Er zijn ook aanwijzingen dat Albanese groepen in toenemende mate actief zijn in de regio. Guinee, en in mindere mate Gambia en Senegal, hebben belangstelling gewekt van Nederlands-Surinaamse groepen. Het is van het grootste belang om deze patronen niet te generaliseren; de dynamiek pakt anders uit in verschillende Europese landen. Zo is Guinee-Bissau een bekend knooppunt met een grote omvang van de cocaïnehandel, maar is er weinig bewijs van een directe link met Nederland, één van de grootste importeurs van drugs in

Europa. Ook is de westelijke hub verantwoordelijk voor de grootschalige containervracht, maar zijn er (ook) duidelijke en specifieke verbindingen tussen de zuidelijke hub en Nederland. En tot slot zijn routes complex. Het is mogelijk dat drugs die in Nederland terechtkomen via een aantal locaties passeren voordat ze worden verscheept. Directe import vanuit Senegal naar Nederland kan dus betrekking hebben op drugs die op verschillende manieren van en naar meerdere West-Afrikaanse landen zijn gekomen. Andere landen die voor Nederland van enig belang zijn, zijn Gambia en Siërra Leone; beide Engelstalig en met relevante handelsconnecties (cocaïne uit Sierra Leone wordt eerst naar Gambia verplaatst). Bij de banden van de Nederlandse georganiseerde misdaad met Guinee zijn personen met een Nederlands-Surinaamse achtergrond betrokken. Over de relatie tussen Nederland en Ghana kan iets uitgebreider geschreven worden.

2.2.3 Ghanese connecties

Ghanees Kwesi Aning ([2007](#)) schreef dat transnationale criminele groepen ook in Ghana groeiende zijn. Hij onderscheidt de volgende soorten van georganiseerde criminaliteit: computer en internetcriminaliteit, illegale drugshandel en kleinschalige wapenproductie en wapensmokkel. De georganiseerde criminaliteit was volgens Aning groeiende, waar de autoriteiten niet goed tegen zijn opgewassen. Tien jaar later, in 2017, sprak Kwesi Anning wederom zijn zorgen uit over de groei van de georganiseerde misdaad in Ghana, na de moord op een militaire officier in Diaso, Centraal-Ghana, wat tot veel ophef leidde in het land (Aning, [2017](#)). In Ghana worden Nederlandse groepen aangewezen als de belangrijkste spelers in de drugshandel, vooral actief op de cannabis- en cocaïnemarkten. Nederlandse groepen zijn er in verschillende vormen, waaronder autochtone Nederlanders,



Afrikaans-Nederlandse (Benin en Ghanian) en Nederlands-Suriname. Er zijn twee onderling verbonden redenen voor de ontwikkelingen. De eerste reden had te maken met de veranderende dynamiek in cocaïne kartels in Latijns-Amerika. Daar domineert de Braziliaanse georganiseerde misdaadgroep Primeiro Comando da Capital (PCC) naar verluidt (een deel van) de internationale cocaïnehandel en heeft het een nieuwe route geopend van Brazilië naar Europa. Er wordt gesuggereerd dat de handel in nieuwe doorvoerplaatsen wordt beheerd door de PCC (United Nations Office on Drugs and Crime, [2023](#)). Hoe de interne Zuid-Amerikaanse competitie in West-Afrika uitpakt, is niet duidelijk. Ten tweede is er een algemene poging van de Europese georganiseerde misdaad om de hele waardeketen te beheersen. Het is bekend dat de Europese georganiseerde misdaad zich in Latijns-Amerika heeft gevestigd om zich bij de bron te bevoorraden en dat PCC een primaire gesprekspartner is geweest voor Europese groepen. Deze samenwerking lijkt de West-Afrikaanse aanwezigheid te voeden, zoals de rol van de 'Ndrangheta – in samenwerking met PCC – illustreert (United Nations Office on Drugs and Crime, [2023](#)). De afspraak is dat zij geen voorshotten hoeven te betalen voor zendingen. Als



gevolg hiervan is er een stimulans voor 'Ndrangheta om zijn eigen vertegenwoordigers in West-Afrika te hebben en ervoor te zorgen dat het product aankomt. Nederlanders zijn niet alleen actief in de Ghanese drugshandel. Een betrouwbare bron stelt dat in 2022 een groep mensenhandelaars elkaar ontmoette in Ghana – waaronder een aantal Nederlandse individuen. In het onderzoek komt ook naar voren dat er informatie bestaat welke de focus op Ghana rechtvaardigt. In het algemeen was over Ghanese maar ook Nigeriaanse criminele netwerken weinig bekend. De wetenschappelijke literatuur over deze netwerken werd “buitengewoon schaars” genoemd. De waarschijnlijke reden was dat in de betrokken landen niet of nauwelijks criminologisch onderzoek werd gedaan, terwijl geschoolde onderzoekers uit het Westen (of Oosten) traditioneel gebonden zijn aan onderzoek in eigen land. “Grensoverschrijdend criminologisch onderzoek van enige allure in de Derde Wereld is er zo goed als niet (Fijnaut et al., [1996b](#)).” In de laatste decennia is er echter wel het nodige over Nigeriaanse netwerken onderzocht wat in volgende paragraaf aan bod zal komen.



Markt en busstation in Accra, Ghana

2.3 Nigeriaanse netwerken

West-Afrikaanse criminele netwerken waren voor politie en justitie in de jaren 90 een nieuw aandachtsgebied (Fijnaut et al., 1996b). Het ging eigenlijk alleen om Nigeriaanse en Ghanese netwerken, die toen nog vaak in een adem werden genoemd. Nigeriaanse en Ghanese netwerken kwamen voor in opsporingsonderzoeken naar mensenhandel, en in het bijzonder vrouwenhandel voor de prostitutie, naast illegale drughandel, wat een andere belangrijke bron van inkomsten vormde. Op het gebied van kennis en wetenschappelijk onderzoek naar Nigeriaanse netwerken is de afgelopen dertig jaar veel veranderd. Het zijn niet zozeer westerse criminologen die erover publiceren (die richten zich nog steeds hoofdzakelijk op eigen land en continent), maar meer Afrikanisten en historici die schrijven over georganiseerde criminaliteit in Afrika, al gebruiken zij niet hetzelfde begrippenapparaat als criminologen. De prominente Britse wetenschapper Stephen Ellis (1953-2015), historicus en jarenlang directeur van het Afrika Studie Centrum in Leiden (die ook regelmatig stukken publiceerde in NRC), heeft belangrijke wetenschappelijke publicaties over criminaliteit in Afrika op zijn naam, zoals in 2016 *This Present Darkness: A History of Nigerian Organized Crime* bij Oxford University Press (African Studies Centre Leiden, [z.d.](#)). Phil Williams, hoogleraar International Security Studies in de VS, schreef in *The Oxford Handbook of Organized Crime* dat de opkomst en groei van georganiseerde misdaad in Nigeria vaak wordt toegeschreven aan de zwakke staat. Nigeria als postkoloniale staat wordt gekarakteriseerd door zwakke instituties, zwakke maatschappelijke structuren (civil society) en hoge niveaus van corruptie. Maar Williams schrijft dat het probleem van Nigeria verder gaat dan corruptie. Het is niet alleen de politieke elite die corrupt is, de politieke elite is deel van wat men noemt de 'political-criminal nexus' (Godson, 2003). Nigeria heeft daarmee de perfecte omgeving voor de groei van georganiseerde misdaad, waarbij het land ook een veilige basis (safe haven) is voor Nigeriaanse transnationale criminele organisaties (Williams, 2014). Herman Bolhaar, in 2020 *Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen*, kreeg vijf jaar geleden (NOS, [2020](#)) de vraag of de Nigeriaanse maffia meer voet aan de grond heeft gekregen maar hij moest het antwoord schuldig blijven: "Ik weet het niet. En dat is op zichzelf eigenlijk ook een antwoord waar je verontrusting bij kunt voelen. Want we zouden het wel moeten weten."

2.3.1 Start van georganiseerde misdaad

De emigratie vanuit Nigeria begint in de jaren 80. Net als in de Ghana brak er in de jaren 80 een economische crisis uit, maar in Nigeria had dat rechtstreeks te maken met de daling van de olieprijs op de wereldmarkt. Olie was -en is- in Nigeria de belangrijke inkomstenbron van het land, met het Brits-Nederlandse Shell als belangrijkste bedrijf.

De daling van de olieprijs stortte Nigeria in een economische crisis. Pas in de 21e eeuw, rond 2004, kwamen de olieprijs weer op het niveau van 1980 (Onyeiwu & Oladimeji, [2018](#)). Deze economische crisis betekende volgens verschillende auteurs ook het begin van de intrede in de criminaliteit van jonge Nigerianen, in zowel Nigeria als overseas,

onder wie vrij veel hoogopgeleiden die in Nigeria of in het westen hun opleiding hadden afgerond. In Nederland was Afrikanist en historicus Stephen Ellis de specialist. Een van de aspecten die Ellis benoemt is de cultuur van corruptie in Nigeria en de relatie met de staat. Ellis schreef over een voormalig Nigeriaans staatshoofd die tot driemaal toe beweert dat Nigeriaanse leiders routinematig de grondwet breken. Als zij die aan de macht zijn en de verantwoordelijkheid hebben wetten te implementeren en er tegelijkertijd om bekend staan zonder consequenties wetten te breken, dan komen basale aannames rond criminaliteit en recht ter discussie te staan, volgens Ellis in een heruitgave van een eerder stuk na zijn overlijden (Ellis, 2022). Ellis wees ook op de laat-koloniale periode om georganiseerde criminaliteit in Nigeria te begrijpen: Nationalistische politici kregen toen de macht op regionaal niveau. Omdat zij geld nodig hadden voor hun campagnes, boden ze overheidscontracten aan buitenlandse bedrijven in ruil voor smeergeld, een patroon dat tot vandaag de dag voorkomt. Deze politieke corruptie stimuleerde een cultuur van gebrek aan

Deze politieke corruptie stimuleerde een cultuur van gebrek aan respect voor de wet, die zich over de Nigeriaanse samenleving verspreidde.

respect voor de wet, die zich over de Nigeriaanse samenleving verspreidde. Toen aan het begin van de jaren 80 een einde kwam aan de oliehausse, vertrokken jonge Nigeriaanse afgestudeerden naar het buitenland om op alle mogelijke manieren geld te verdienen. De Nigeriaanse misdaad ging de wereld over op het moment dat er over de hele wereld nieuwe criminele markten ontstonden (Ellis, 2016). Een ander bijzonder aspect van Nigeriaanse criminele groeperingen is dat zij op verschillende continenten en in veel landen opereren. Phil Williams schreef in dat kader over Nigeriaanse criminele netwerken als uniek in hoe ze overal vertegenwoordigd zijn (ubiquity) en in hun verscheidenheid aan criminele activiteiten (Williams 2014: 254).



Nigeriaanse vlag

2.3.2 Nigeriaanse drugshandel

Aan het begin van deze eeuw begon de betrokkenheid van Nigerianen in de cocaïnehandel in West-Afrika op te vallen. Er werden steeds meer koeriers met cocaïne in West-Afrika gevonden en de koeriers bleken bijna altijd uit West-Afrika afkomstig, met Nigerianen als grootste groep. UNODC schreef al in 2005 dat er overweldigend bewijs was voor de stelling dat drugssmokkel een van de specialiteiten van Nigeriaanse criminele groepen bleef (United Nations Office on Drugs and Crime, 2005). Zoals UNODC schreef in 2005: “Of couriers intercepted with drugs transiting through West Africa, according to statistics compiled since 2000, 92 per cent were West Africans and no less than 56 per cent were Nigerian (United Nations Office on Drugs and Crime, 2005).” Dit begon in het begin van de jaren 80. Daarvoor waren er ook wel Nigerianen betrokken bij internationale drugshandel, maar in de jaren 80 werd dit grootschaliger. Het geschiedde in een context van grote economische neergang van de jaren 80, na de ineenstorting van de olieprijs, na jarenlang groei in de jaren 70, wat leidde tot de implosie van de staat in de jaren 80. Williams (2014) noemt het instorten van de olieprijs als ‘trigger’ voor de opkomst van georganiseerde misdaad in Nigeria. De NOS bracht

recentelijk het nieuws dat Nigeria sinds twee jaar in de zwaarste economische crisis in decennia tijd verkeert. Subsidies op brandstof zijn afgeschaft, voedselprijzen zijn de lucht in geschoten en de lokale munt is in een vrije val geraakt (Houttuin, 2025). Door de economische crisis in Nigeria toentertijd waardoor mensen over minder geld beschikte, begon een deel van de bevolking, aanvankelijk eerst tijdelijk, in drugshandel. Dit bleek zeer lucratief te zijn, wat lange-termijn economische perspectieven schiep die anders niet toegankelijk of mogelijk waren (Williams, 2014). Williams noemt het een van de paradoxen van Nigeriaanse georganiseerde misdaad, die zowel succes als falen reflecteert: “At the domestic level Nigerian organized crime is a manifestation of an unsuccessful political economy and society with a culture of corruption and a record of poor economic management; at the global level, Nigerian organized crime is a manifestation of a very successful exploitation of globalization and the opportunities it provides” (Williams 2014:255). Ook in Nederland springen Nigeriaanse netwerken eruit, als het gaat om criminele netwerken uit Afrika met een staat van dienst.



Lagos, Nigeria



2.3.3 Verbreding van activiteiten

De Nigeriaanse criminele netwerken springen in het oog omdat zij hun illegale activiteiten zowel hebben verbreed naar meer activiteiten, met name via het internet, als verder transnationaal hebben verspreid, waardoor zij werkelijk in alle continenten opereren. Nigeriaanse netwerken zijn waarschijnlijk één van de weinige criminele netwerken, naast Italiaanse en Aziatische (met name Chinese) netwerken, die kunnen zeggen dat zij wereldomvattend kunnen werken. Al sinds de jaren 90 komen zij voor in opsporingsonderzoeken, zoals in relatie tot mensenhandel. In die jaren was de prostitutie nog niet gelegaliseerd in Europa en werkten er veel prostituees zonder Europees paspoort, ook uit West-Afrika. Met de legalisering van de prostitutie, waarvoor men een Schengen-paspoort moest hebben, nam dit sterk af. In Zuid-Europa, waar veel meer straatprostitutie met name in Italië en Spanje is, zijn nog wel veel West-Afrikaanse prostituees. Geleidelijk aan werd steeds meer bekend dat ook vrouwen een rol speelden als pooiers en facilitators van prostitutie, zogeheten Nigeriaanse madams doorgaans zelf met een prostitutieverleden. Deze madams gingen opereren als leider van een criminele groep die zich bezighield met vrouwenhandel (Siegel, 2007). Naast prostitutie is een ander specialisme van Nigeriaanse criminele groeperingen transnationale scamming. Diverse auteurs benadrukken dat de West-Afrikaanse criminaliteit als scamming moet worden begrepen

in de koloniale en postkoloniale context. In Nederland publiceerde Politie en Wetenschap al in 2009 een boek, getiteld Gouden bergen, over Nigeriaanse scammers: “In een land waar corruptie, olie en een plotseling instortende economie hoogopgeleide, jonge Nigerianen met lege handen achterlieten, was 419- fraude een goed alternatief om geld te verdienen. Gaandeweg is de fraude zich gaan manifesteren als een van de grote exportproducten van het land en schaadt de Nigeriaanse burgers en het zakelijk-economisch imago van Nigeria. De geschiedenis van kolonialisme, uitbuiting en corruptie wordt door de plegers gebruikt om hun delicten te rechtvaardigen. In een land waar ieder voor zich het hoofd boven water probeert te houden en de rijkdom in de zakken van de elite verdwijnt, is de 419-fraude een middel om een stuk van de taart te bemachtigen (Schoenmakers, de Vries Robbé & Van Wijk, 2009).” Lees later meer over de 419-fraude in het [hoofdstuk Informatie](#). Zo noemde Fred Ajuda, een bekend ‘419-icoon’, zichzelf ‘a black man’s Robin Hood’. In deze lijn wordt 419-fraude ook wel gezien als genoegdoening voor Nigeria’s uitbuiting door Westerse oliemaatschappijen. Volgens een Nigeriaanse respondent vonden sommigen in de oilboom een motivatie om ook in Europa slachtoffers te zoeken: ‘het terughalen van de miljoenen bij de hebzuchtige Europeanen’.

2.3.4 Een topje van de ijsberg

Het Koninkrijk der Nederlanden bestaat naast Nederland uit nog drie landen: Aruba, Curaçao en Sint-Maarten. Alle vier deze landen hebben te maken gehad met cocaïnesmokkel door Nigeriaanse netwerken (United Nations Office on Drugs and Crime, 2005). De Nigeriaanse smokkelnetwerken waren eerst gespecialiseerd in heroïnesmokkel, zoals vanuit Azië naar de VS, maar zij schakelden steeds meer over op cocaïnehandel, zoals vanuit de Amerika's naar Europa. In die zin toonden zij zich flexibele illegale ondernemers die zich aanpassen aan een veranderende markt. Nigerianen in Nederland zijn relatief veel in Amsterdam Zuidoost woonachtig. Vugts (2019) schrijft dat volgens het OM Nigeriaanse bendes als een 'geolied netwerk' volop cocaïne verhandelen vanuit Amsterdam-Zuidoost.

In het artikel van Vugts (2019) komt naar voren dat justitie vreest dat diegene die ze in beeld hebben slechts het topje van de ijsberg vormen. Veertien verdachten hebben al straffen gekregen van twee maanden tot vier jaar. Sinds medio 2018 loopt een forse reeks strafzaken tegen dertig West-Afrikaanse verdachten, vooral Nigerianen. De tijd zal moeten uitwijzen of de economische crisis die vandaag in Nigeria speelt, net als eerder, criminele activiteiten zal doen laten toenemen. Met meer dan 33 miljoen Nigerianen die te maken krijgen met voedselonze-kerheden en een economie die onlangs erg heeft geleden onder terreur en natuurrampen (Houttuin, 2025) zou het zomaar kunnen zijn dat meer Nigerianen wereldwijd en ook in Nederland op andere manieren aan geld gaan proberen te komen.

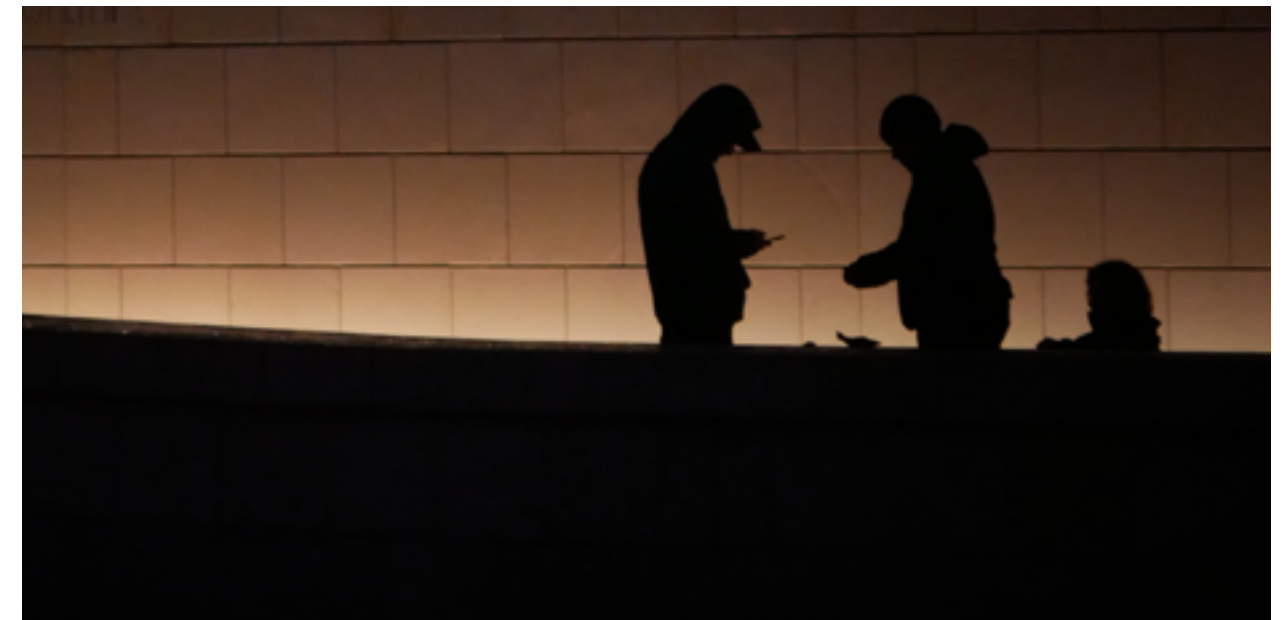
Meer weten?

- Lees dit artikel uit het Parool van 2019 over hoe Nigeriaanse bendes volop cocaïne verhandelen vanuit Amsterdam Zuidoost.
- Bekijk het item 'Wordt dat überhaupt nog gedaan, het slikken van bolletjes?'

Black Axe

Het Nigeriaanse Black Axe wordt beschreven als een geheim crimineel netwerk welke in verband wordt gebracht met drugs- en mensenhandel, prostitutie en liquidaties over de hele wereld.

- Lees meer over deze criminele organisatie.
- Lees hoe Interpol tegen hen in actie komt.



2.4 Marokkaanse netwerken

Als politie of justitie in de jaren 90 spraken over georganiseerde misdaad of criminele groeperingen in relatie tot Afrika dan ging het steevast om twee categorieën: naast West-Afrikaanse netwerken ging het dan ook over Marokkaanse netwerken. Het zijn alleen deze netwerken die medio jaren 90 werden benoemd en beschreven in de criminologische bijlagen van de parlementaire enquête opsporingsmethoden naar georganiseerde misdaad in Nederland voor de parlementaire van de criminologen onder leiding van Fijnaut. Sommige Marokkaanse criminele netwerken in Nederland hebben zich van hasjsmokkel en illegale hasjhandel in Nederland, deels via overnames van coffeeshops, verder gespecialiseerd in de smokkel en illegale handel in cocaïne. Het gebruik van geweld is daarbij fors toegenomen.

2.4.1 Marokkaanse drugshandel

Er is al geruime tijd veel bekend over de Marokkaanse netwerken en gerelateerde hasjsituatie in Marokko, welke jaren geleden al grootleverancier was van hasj voor Nederland en de rest van Europa. Er bestond al aardig wat literatuur over de productie in Noord-Marokko en de smokkel naar Europa. Het Observatoire Géopolitique des Drogues (OGD) in Parijs, een onderzoeksinstituut gespecialiseerd in de internationale drugshandel, publiceerde uitvoerig over Marokko.

Meer begrijpen over deze eerdere studie(s)?
Bekijk een interview uit 1997 in het Frans met de voormalige directeur van het OGD, Alain Labrousse.

Bekijk interview



Sommige werken van Alain Labrousse zijn beschikbaar in het Engels zoals 'The world Geopolitics of drugs 1997/1998'

Bekijk interview



Marokkaanse criminele netwerken zijn de oudste in Afrika ontstane netwerken waar Nederland mee te maken heeft gekregen in de laatste decennia. Het was een klein onderdeel van de migratie vanuit Marokko. De migratie uit Marokko is in Nederland in de jaren 80 en 90 gevolgd en bestudeerd door de sociaalgeografen van de Universiteit van Amsterdam, zoals hoogleraar Willem Heine-meijer en Marokko-deskundige Paolo de Mas, die ook directeur was van het Nederland Instituut in Marokko. De illegale cannabisteelt is in Marokko goed bestudeerd. Het gaat om een psychoactieve plant die er al eeuwen wordt geteeld en gebruikt. Met name Franstalige onderzoekers publiceren al lang over de cannabisteelt in Marokko, voor de huidige situatie kan men te rade gaan bij de Franse geograaf Chouvy, die ook veel in het Engels heeft gepubliceerd. De studies over de laatste decennia laten zien hoe sterk ingebed deze illegale economie is in Marokko. Dat geldt voor meer of wellicht alle gebieden met grootschalige illegale drugsproductie voor de wereldmarkt. Vooral waar het om plantaardige drugs gaat wordt er een dubbelzinnig beleid gevoerd. Cannabis is hier een voorbeeld van; het wordt buiten geteeld en is een industrie geworden waar al lang delen van de bevolking in meedelen – van de boer tot leden van het koningshuis. Au fond verschilt de Marokkaanse praktijk daarmee niet heel veel van die in Nederland, waar vrijwel alle cannabisteelt ook formeel illegaal is (maar waar is besloten tot het hebben van shops die illegale cannabis verkopen –die daarom illegaal bevoorraad moeten worden). Fijnaut en de andere criminologen van de Parlementaire enquêtecommissie opsporingsmethoden (1996) zagen dat Marokko dankzij de illegale hasjhandel een opmars aan het maken was. “Geen land in de wereld is in de afgelopen vijf of tien jaar zo snel omhooggeschoten aan het firmament van drugs-exporterende landen als Marokko.” Naast de Gouden Driehoek (Birma, Laos en Thailand), de Gouden Sikkal (Irak, Pakistan en Afghanistan) en de Gouden Ruit (Venezuela, Peru, Colombia, Bolivia en Brazilië) was Marokko

bezig met een “illegale drugseconomische opmars (Fijnaut et al., 1996)”. Deze netwerken werden eind jaren 90 gekenmerkt door hun lage niveau van geweld. De criminologen van de parlementaire enquête opsporingsmethoden vonden “de (georganiseerde) misdaad in Marokko zo weinig gewelddadig”. Ook stelden Fijnaut et al. (1996) voor de Parlementaire enquêtecommissie opsporingsmethoden: “In vergelijking met de drugshandel in Turkije, Colombia en andere landen is de Marokkaanse drugshandel opvallend weinig gewelddadig” (p. 118), iets wat zich nu duidelijk heeft ontwikkeld tot een andere perceptie.

2.4.2 Toename van geweld

De Marokkaanse criminele netwerken springen vandaag in het oog omdat er verschillende groeperingen gewelddadig en enkele zelfs extreem gewelddadig zijn geworden, waarvan het netwerk van Taghi waarschijnlijk de kroon spant. Het feit dat bepaalde Marokkaanse netwerken sterk gewelddadig zijn geworden kan worden verklaard door betrokkenheid bij de grootschalige cocaïnesmokkel, waar per transport veel meer geld mee is gemoeid dan bij de hasjsmokkel. Dat Marokkaanse netwerken hier snel groot in zijn geworden, kan verklaard worden door hun decennialange ervaring in hasjsmokkel vanuit Noord-Afrika naar heel Europa. Er is in Nederland sinds 2012 veel meer onderwereldgeweld geweest met betrokkenheid van criminelen van Marokkaanse afkomst (Vugts, 2017). Dat zij snel groot konden worden in de cocaïnehandel in Europa, is waarschijnlijk deels toe te schrijven aan de smokkelervaring van een halve eeuw wat verder is gefaciliteerd door de Europese diaspora, in combinatie met de geografische positie van Marokko (aan een oceaan en zee, net als Colombia en direct ten zuiden van een enorme afzetmarkt, net als Mexico, met ook een grote diaspora in het hele continent en met name

in de rijkere westerse landen (dus de landen met de grootste cocaïnemarkten met aanzienlijk groei (potentieel)). De decennialange traditie van hasjsmokkel, inclusief een netwerk van medesmokkelaars, beschikbare contacten en ook het beheer van ‘stashen’, zijn allemaal essentiële onderdelen van succesvolle, grootschalige drugsmokkel.

De Marokkaanse criminele netwerken lijken in meerdere opzichten verder gegroeid. Het gaat niet alleen om de prominente rol in de cocaïnehandel, maar ook om andere criminaliteit, zoals bankovervallen via het opblazen van geldautomaten in met name Nederland en Duitsland, maar inmiddels ook Oostenrijk en Frankrijk. Er lijkt sprake van een heus bankovervalgilde, afkomstig van de as Utrecht-Amsterdam en met een flinke oververtegenwoordiging van Marokkaanse Nederlanders. Bij een deel van deze Marokkaanse Nederlanders, zoals in wijken van Amsterdam (oost en west), Den Haag en zeker de regio Utrecht, met volgens sommige schattingen 200 plofkrakers, lijken zich criminele subculturen te hebben ontwikkeld, waarbij verdiensten van plofkraken soms worden gebruikt als illegaal startkapitaal voor cocaïnehandel. In de regio’s van Amsterdam en Utrecht lijkt zich een (zichtbare) criminele subcultuur af te tekenen of te ontwikkelen,

In de regio’s van Amsterdam en Utrecht lijkt zich een (zichtbare) criminele subcultuur af te tekenen of te ontwikkelen

met professionalisering van drugsmokkel, cocaïneverkoop (de hele keten van import tot detailhandel) en ook van bankrovers, gespecialiseerd in het plofkraken van pinautomaten. De hele Nederlandse onderwereld is met de groei van de grootschalige cocaïnesmokkel via Nederland en/of door in Nederland gevestigde en vanuit Nederland (deels) opererende netwerken, gewelddadiger geworden. Dit is omdat het per partij om veel meer geld gaat, naast een naar het lijkt culturele onderwereldassociatie, dat de cocaïne business nu eenmaal gewelddadig is (wat sowieso het geval is in belangrijke productie- en transitolanden). Hasjlijnen zijn geërfd en doorontwikkeld tot cocaïnehandel. Zo was excessief geweld in 2023 aan de orde van de dag, waarbij illegale activiteiten ook vanuit detentie worden voortgezet, helaas ook door de betrokkenheid van advocaten (Paul, 2023).



Opgeblazen geldautomaat in Duitsland bij een Sparkasse filiaal

2.4.3 Mocro Mafia

De term Mocro Mafia wijst op een verzameling van criminele netwerken, veelal gerund door jongeren van Marokkaanse afkomst. Het behelst eigenlijk niet één organisatie maar de actoren houden zich wel allen voornamelijk bezig met drugshandel, witwassen en liquidaties (Misdaadboek.nl, 2025). De term werd voor het eerst in de media gebruikt wanneer een boek met de titel ‘Mocro Maffia’ de opkomst van deze netwerken blootlegde en het voor het grote publiek duidelijk werd hoe onderlinge rivaliteit en de cocaïnehandel heeft geleid tot verschillende moorden. Sinds 2018 is er ook een serie verschenen welke fictieve verhaallijnen combineert met waargebeurde elementen. De dreiging die van spelers binnen de Mocro Maffia uitgaat en het geweld dat daarmee gepaard gaat heeft een impact op de samenleving als geheel. Namen als Taghi en Nabil B. komen geregeld in het nieuws, als gerelateerd aan de Mocro Mafia. Versleutelde communicatie maakt het voor opsporingsdiensten lastig om bewijs te verzamelen. Kroongetuige Nabil B. speelt hierdoor een relevante rol doordat hij als

insider cruciale informatie heeft gegeven over hoe criminele netwerken opereren, communiceren en zich verbergen voor justitie. Geheime communicatie is inzichtelijk geworden, zo ook de middelen en technieken die gebruikt worden. De informatie vanuit Nabil B. kan helpen om deze communicatie te doorbreken of om verdachte communicatiepatronen te herkennen. Het gegeven kijkje achter de schermen van de georganiseerde misdaad is niet zonder risico gebleven gezien de relatie tot de liquidatie van zijn advocaat Derk Wiersum maar ook het overlijden van zijn broer. Excessief geweld door liquidaties heeft zijn intrede gedaan en laten zien dat het stelsel Bewaken & Beveiligen haar kwetsbaarheden heeft. De toename van geweld en intimidatie vanuit dit Marokkaanse drugsnetwerk is niet eerder van dergelijke aard, omvang en impact geweest in de Nederlandse geschiedenis. Het raakt de betrokken instituties waardoor de aantasting van de democratische rechtsstaat een groter risico is geworden.

Meer weten?

- Meer weten over de Mocro Mafia? Martino Jervis (2025) van Grey Dynamics heeft de ontwikkeling en belangrijkste aspecten op een rijtje gezet.
- Geïnteresseerd in de criminele carrière van Ridouan T.? De NOS (2019) heeft dit verloop geschetst.
- Benieuwd naar hoe Europol (2024) de bestudeerde criminele netwerken heeft gedecodeerd? Het rapport is openbaar toegankelijk.

i Het is buiten het doel van deze studie om meer of gedetailleerder criminele netwerken te beschrijven. In 2024 berichtte Europol dat er meer dan 800 criminele netwerken zijn welke de EU bedreigen, waarbinnen Nederlanders oververtegenwoordigd zijn (NOS, 2024). Wel relevant in deze studie is om een blik te werpen op de organisatie van spelers.

2.5. Organisatie van spelers

De traditionele grenzen die worden getrokken tussen organisatiecriminaliteit en georganiseerde misdaad, die in Nederland al telkens minder gelden, worden in Afrika nog verder opgerekt. Er zijn andere criminele constellaties dan in Europa en Latijns-Amerika. Er was veel organisatiecriminaliteit, die is er nog steeds, maar er is de afgelopen dertig jaar geleidelijk aan meer handhaving gekomen en sommige zaken zijn niet meer toegestaan, zoals buitenlandse steekpenningen, smeergeld, die eerst wel en daarna niet langer aftrekbaar zijn bij de belasting (De Volkskrant, 2001). Vergeleken met andere continenten is de criminele dreiging in of uit Afrika voor Nederland van een andere orde. Bijzonder lastig en verontrustend is dat de hybride vormen van (transnationale) georganiseerde misdaad zich hier sterk manifesteren. Wat betreft de organisatie van de actieve spelers in deze vormen worden zowel maffiapraktijken toegelicht, als de nexus tussen terroristische organisaties en misdaad. De informatie over de organisatie van spelers sluit af met inzichten over de rol van het leger.

2.5.1 Maffiapraktijken

Wanneer criminelen structureel samenwerken met politici kan men spreken van mafia-achtige situaties, iets dat in Afrika zeker voorkomt. Om dit beter te begrijpen kan er naar Europa gekeken worden. In Italië kenmerkt de maffia zich traditioneel door de heimelijke samenwerking met de politiek (vooral lokaal en regionaal maar ook nationaal) en door de territoriale controle van een bepaald gebied. Binnen dat gebied eist de maffia onder dreiging van geweld ook beschermingsgeld aan ondernemers, een soort illegale belastingheffing. Het geweld van de maffia, doorgaans een lokale familieclan, uit zich zo in een bepaald gebied. De Nederlandse antropoloog Anton Blok (1935-2024) schreef een beroemd wetenschappelijk standaardwerk over de Siciliaanse maffia (The Mafia of a Sicilian village, 1860-1960) en hoe die medio 19e eeuw ontstond op het Siciliaanse platteland (Boekhout van Solinge, 2012). Volgens Blok (2008) komt de term maffia (in het Italiaans en meeste andere talen geschreven als ‘mafia’) kortgezegd neer op het gebruik van privaat geweld in publieke ruimtes. In een reflectie ruim dertig jaar na zijn boekpublicatie wees Blok (2008) erop dat de term ‘mafia’ veel wordt gebruikt als synoniem voor georganiseerde misdaad. Hij wees er ook op dat de term werd gebruikt om te

verwijzen naar coterieën van illegale macht binnen formele organisaties, waaronder regeringen, bedrijven en universiteiten. Om verdere inflatie van de term te voorkomen, stelde Blok voor om de term maffia uitsluitend te gebruiken voor “a form of organized crime that includes collusion and contiguity with persons who represent public institutions”. Blok (2008) benadrukt dus zowel het gebruik van geweld, als de heimelijke samenwerking (collusie) met de politiek, met een zekere continuïteit of samenhang (‘contiguity’). De in België werkzame Italiaanse hoogleraar criminologie Letizia Paoli (2005) beschrijft in diverse publicaties andere belangrijke kenmerken van de Italiaanse maffia, waarbij zij de Siciliaanse Cosa Nostra en de Calabrese ‘Ndrangetha als de grootste en meest stabiele coalities beschouwt, elk bestaand uit zo’n 100 maffiagroepen of, zoals hun leden het noemen, families. Zij benadrukt dat deze heimelijke, multi-functionele rituele broederschappen vooral uit zijn op consolidering van hun lokale politieke machtsbasis.

In vorig hoofdstuk werd er afgesloten met de casus Kouwenhoven. Wanneer er verder wordt ingezoomd op deze casus kan deze ook gelinkt worden aan maffiapraktijken en oorlogsmisdrijven. Zo

was het mede dankzij de voorkeursbehandeling die houthandelaar Kouwenhoven kreeg van de toenmalige warlord en gekozen president van Liberia, Charles Taylor, dat Kouwenhoven multi-miljonair kon worden. In 2002 kreeg hij daar enige bekendheid mee in Nederland, nadat hij nieuwe binnenkomer was in de Quote 500. Het kwam ter sprake tijdens een vergadering van Quote, die werd gevolgd door NRC Handelsblad (2002): Het indertijd toetreden van Kouwenhoven tot de Quote 500, wat onder vermogenden als een mooie prestatie wordt gezien, werd zonder blikken of blozen besproken door de Quote-redactie. De toenmalige hoofdredacteur Jort Kelder, ook opiniemaker, zei tegen NRC: “Mijn aanvliegroute is niet: dat geld zal wel niet eerlijk verdiend zijn”. Guus Kouwenhoven was op dat moment al meermaals genoemd in rapporten voor de VN-Veiligheidsraad als logistiek verantwoordelijke voor de wapensmokkel richting Sierra Leone (United Nations Security Council, 2000). Met de wapenleveranties schond hij het wapenembargo dat was ingesteld door de Verenigde Naties (NOS, 2018).

Oorlogsmisdrijven

Oorlogsmisdrijven vormen een van de vier zogeheten internationale misdrijven. Internationale misdrijven worden beschouwd als de ernstige vormen van misdaad. Het gaat om vier categorieën misdrijven:

- Genocide
- Oorlogsmisdrijven
- Misdrijven tegen de menselijkheid
- Foltering en gedwongen verdwijningen

(Openbaar Ministerie, z.d.)

Naast van Kouwenhoven is er in de laatste decennia nog een Nederlander veroordeeld voor oorlogsmisdaden: Van Anraat voor het leveren van gifgas tijdens de Iran-Irak-oorlog, waarbij bij een gifgasaanval in Noord-Irak 5.000 mensen omkwamen (EenVandaag, 2005). In 2007 en in 2013 werd de Nederlander Van Anraat hiervoor veroordeeld (Gerechtshof 's Gravenhage, 2007). De zaak is nog niet helemaal gesloten want slachtoffers dagen ook Nederlandse bedrijven voor de rechter (NOS, 2023).



vlag van Al-Qaeda

2.5.2 Terroristische organisaties

De verwevenheid tussen criminele activiteiten, samenwerkingsverbanden en terroristische groeperingen is evident op het Afrikaanse continent. Terroristische organisaties vallen doorgaans buiten het kader van het SKC en worden als zodanig niet afzonderlijk behandeld. Toch lijkt het steeds meer van wezenlijk belang om relaties wel aan te kaarten. Eerder werd aangenomen dat terroristische groeperingen betrokken waren of voordeel hadden bij transnationale georganiseerde misdaad, vooral om hun eigen activiteiten te financieren (Clement & Schindler, 2023). In de praktijk blijkt dat relaties complexer zijn. Ahmed (2018) noemt de functionele verbintenis tussen de twee één van de meest prominente kenmerken van uitdagingen in Afrikaanse staten. Vooral in gebieden zoals de kust en de woestijn is het lastig gebleken om geografische grenzen te controleren. Deze gebieden zijn daarmee toevluchtsoord geworden voor veel extremistische terroristische organisaties. Terroristische organisaties lijken betrokken te zijn bij misdaad, zoals bijvoorbeeld rondom kidnapping en handel in wapens. De suggestie van de betrokkenheid is ingewikkeld, ook omdat zij minder of niet actief zijn in de smokkel en handel van drugs en mensen. De relatie is complex maar er worden wel diverse verbanden gesuggereerd. Zo was Al-Qaeda zeer actief in Algerije maar door druk

vanuit het leger zijn structuren grotendeels verplaatst naar de Sahel. Er zijn verschillende groeperingen actief in de woestijn en Boko Haram is vooral aanwezig in de grensgebieden tussen Kameroen, Tsjaad, Niger en Nigeria. Terroristische groeperingen verbinden zich geregeld aan netwerken van georganiseerde misdaad in Afrika om hun gebrekkige financiering te compen-

Terroristische groeperingen verbinden zich geregeld aan netwerken van georganiseerde misdaad in Afrika om hun gebrekkige financiering te compenseren.

seren. Het is niet altijd duidelijk wie wat inzet qua manieren om geld te verdienen. Worden ze bijvoorbeeld ingezet voor of zetten ze zelf in op ontvoeringen en losgeld, mensenhandel, drugs, goederensmokkel of wapenhandel? Relaties worden ook versterkt door nauwe samenwerkingen op te zoeken met invloedrijke stammen die mogelijke smokkelroutes controleren. Hybride terrorisme is een fenomeen waarin tribale, religieuze, identiteits- en criminele dimensies elkaar overlappen (Ahmed, 2018). De complexiteit van de relatie tussen terrorisme en georganiseerde misdaad evenzo de bedreiging daarvan op vrede en



Graven van de slachtoffers van de gifgasaanval op Halabja 1988, Halabja, Irak

veiligheid suggereert dat de twee fenomenen niet (alleen maar) als afzonderlijk bestudeerd zouden moeten worden. De veerkracht van terroristische groeperingen dankt veel aan de mogelijkheid om snel bij georganiseerde misdaad betrokken te raken en de relaties met groepen uit te buiten. Zo is de terreur-misdaad nexus in Nigeria vooral gedreven bij pragmatisme en opportunisme (Onuoha, 2022). Veel gewapende conflicten vinden plaats in natuurlijke omgevingen, met name in hotspots van biodiversiteit (Brookings Institution, 2015). Militante en terroristische groeperingen zijn op locaties gevestigd waar ook illegale handel in flora en fauna haar oorsprong kent. Het zou kunnen zijn dat zij van deze handel gebruikmaken voor financiering van eigen, terroristische activiteiten en hun soldaten te voeden, alhoewel er ook verhalen zijn dat sommige groepen zich juist inzetten voor de bescherming van flora en fauna. Toch zijn er bij sommige groeperingen wel vermoedens of harder bewijs van het tegenovergestelde: de LRA (Lord’s Resistance Army) is in verband gebracht met de stroperij van olifanten in Zuid-Soedan en Congo. Strijders verbonden aan de Muslim Seleka rebellen

in Centraal-Afrikaanse Republiek worden verdacht van stroperij in het Dzanga-Ndoki National Park en RENAMO (Resistencia Nacional Mocambicana) lijken neushoornhoorns en ivoor te hebben verhandeld tijdens de burgeroorlog in Mozambique (Brookings Institution, 2015). Ook kunnen terroristische groeperingen gebruikmaken van kwetsbaarheden in het rechtssysteem: Het meer bekende al-Shabaab in relatie tot het Somalische rechtssysteem kan ondertussen als een groot, transnationaal crimineel bedrijf gezien worden. Zij worden gefinancierd door een divers portfolio van criminele afpersing, illegale handel en corruptie (Sieg, 2017). De Afrikaanse cel van het Libanese Hezbollah gebruikt het witwasnetwerk om de smokkel van goud en diamanten te faciliteren (Counter Extremism Project, 2023). Daarnaast zijn zij actief in de drugshandel, waarbij de activiteiten zich concentreren op de zuidelijke grens van de Sahel, in landen als Guinea, Ivoorkust en Sierra Leone (Clement & Schindler, 2023). Behalve de grote betrokkenheid van en relaties met terroristische groeperingen speelt ook het leger in sommige Afrikaanse landen een rol in relatie tot de georganiseerde misdaad.



Soldaten van het Malinese leger

Organisatie	Regio	Misdrijven
Al-Qaeda	Voorheen Algerije, verplaatst naar de Sahel	Ontvoeringen, wapenhandel
Boko Haram	Grensgebied Kameroen, Tsjaad, Niger en Nigeria	Ontvoeringen, goederensmokkel, wapenhandel
LRA (Lord’s Resistance Army)	Zuid-Soedan en Congo	Stroperij van olifanten, ivoorhandel
Muslim Seleka rebellen	Centraal-Afrikaanse Republiek	Stroperij in Dzanga-Ndoki National Park
RENAMO (Resistencia Nacional Moçambicana)	Mozambique	Handel in neushoornhoorns en ivoor
Al-Shabaab	Somalië en omliggende regio’s	Afpersing, illegale handel, corruptie
Afrikaanse cel van Hezbollah	West-Afrika (Guinea, Ivoorkust, Sierra Leone), zuidelijke grens Sahel	Witwassen via goud- en diamanten-smokkel, drugshandel

2.5.3 Het leger

In verschillende Afrikaanse landen is het leger niet alleen een staatsinstrument voor defensie, maar ook een directe speler in georganiseerde misdaad, met name in de handel in natuurlijke hulpbronnen. In Mali, bijvoorbeeld, werken onderdelen van het leger samen met de Russische Wagner-groep om controle te verkrijgen over goudmijnen in het noorden, waarover straks meer. De relaties tussen militaire macht en criminele exploitatie verankeren buitenlandse invloed, ondermijnen staatssoevereiniteit en brengen de veiligheid van lokale burgers direct in gevaar. Ook in de Democratische Republiek Congo zijn militaire officieren betrokken bij illegale handel in coltan en goud. Rapporten tonen aan dat elementen van het Congolese leger (FARDC) samenwerken met rebellen in het oosten van het land om inkomsten te genereren uit smokkelroutes

richting Oeganda en Rwanda (United Nations Security Council Panel of Experts, 2023; Global Centre for the Responsibility to Protect, 2025). In Soedan lijkt de situatie nog complexer. De Rapid Support Forces (RSF), onder leiding van generaal Hemedti, beheren via zijn familiebedrijf Al-Junaid grote delen van de goudsector. Jaarlijks wordt meer dan de helft van Soedan’s goudproductie illegaal uitgevoerd naar o.a. de Verenigde Arabische Emiraten en Rusland, waarbij militaire controleposten een sleutelrol spelen in de smokkelroutes (Soliman & Baldo, 2025; Global Witness, 2019). Het goud komt in een informeel circuit onder militair toezicht of via smokkelroutes die door gewapende eenheden worden beheerd (Financial Times, 2025). Het laat zien hoe een militaire actor zich kan ontwikkelen tot een economische criminele machtsfactor.

Deze criminalisering van het leger zorgt voor staatsstructuren waarin militaire elites buiten elke vorm van democratische controle opereren. Tegelijkertijd ontstaan gewelddadige rivaliteiten tussen in dit geval SAF (Soedanese Armed Forces) en RSF over goudmijnen en smokkelroutes, wat bijdraagt aan langdurige instabiliteit. In Nigeria speelt het leger een rol in oliecriminaliteit: leger-officiëren hebben herhaaldelijk samengespannen met gewapende groepen bij het aftappen van olie uit pijpleidingen in de Niger Delta. Volgens een rapport van Stakeholder Democracy Network (2022) verdienen sommige officieren miljoenen per jaar aan deze illegale oliehandel, wat bijdraagt aan vervuiling, armoede en geweld in de regio. In Guinee-Bissau, tenslotte, is het leger diep verweven met internationale cocaïnesmokkelnetwerken. De voormalige marinecommandant, José Americo Bubo Na Tchuto, werd in 2013 gearresteerd door de DEA wegens zijn betrokkenheid bij grootschalige cocaïne-transporten richting Europa via West-Afrika (UNODC, 2014). Deze voorbeelden tonen hoe militaire machtsstructuren en criminele economieën vaak samensmelten tot ondoorzichtige netwerken die ver buiten de formele staatsstructuren opereren.

i *Geïnteresseerd in dit onderwerp?*
Het boek met de titel 'The Looting Machine: Warlords, Oligarchs, Corporations, Smugglers, and the Theft of Africa's Wealth' van Tom Burgis geeft een goede inkijk. Het tracht de vraag te beantwoorden hoe elites, waaronder militaire leiders, betrokken zijn bij het systematisch plunderen van natuurlijke hulpbronnen in Afrika. Dit plunderen hangt vaak samen met corruptie en criminele netwerken.

De gevolgen voor de samenleving zijn zichtbaar en structureel: Waar militaire elites profiteren van illegale winsten, blijven burgerdiensten onderontwikkeld en wordt publieke infrastructuur verwaarloosd. In Mali resulteerde de samenwerking tussen Wagner en het leger in bloedige operaties zoals in Moura en Hombori, waar honderden burgers omkwamen (Human Rights Watch, 2023). In de DRC wordt civiele controle ondermijnd doordat officieren zich ook mengen in lokale besturen en private economische initiatieven. In Nigeria heeft het miljardenverlies door oliediefstal niet alleen de staatskas ondermijnd, maar ook milieuschade en conflicten tussen lokale gemeenschappen aangewakkerd (Stakeholder Democracy Network, 2022). Daarnaast tast de verwevenheid tussen leger en misdaad het vertrouwen in de staat aan. Wanneer het leger wordt gezien als dader in plaats van beschermer, verliezen burgers geloof in rechtvaardigheid en veiligheid. Hierdoor ontstaan alternatieve vormen van bestuur, vaak door milities of criminele bendes, wat bijdraagt aan fragmentatie en instabiliteit (Stanyard, Vircoulon & Rademeyer, 2024; Christensen & Bensimon, 2022). Naast alle invloeden vanuit diverse actoren en de organisatie van spelers binnen de grenzen van een land spelen ook internationale relaties met andere landen een belangrijke rol.

2.6 Geopolitieke dimensies



Kampala, Oeganda

2.6.1 'Failed states'

Het spreekt voor zich dat in landen die erom bekend staan dat corruptie relatief veel voorkomt, zoals een aanzienlijk aantal landen in Afrika (Transparency International, 2025), het betalen van smeergeld dus makkelijker is – en meer zal voorkomen. Corruptie mag dan een lang bestaande praktijk zijn, de jongere generatie in Afrika is er veel kritischer over. "Afrikaanse jongeren in landen als Kenia, Oeganda en Nigeria zijn helemaal klaar met de corruptie en de daarmee gepaard gaande politieke onderdrukking in hun land. Dat blijkt uit een groot onderzoek in vijf Afrikaanse landen van ZAM, een mediaplatform dat zich op Afrika richt (Bureau Buitenland, 2023)." De mate waarin corruptie voorkomt in een land is onder andere afhankelijk van de vraag of er instituties zijn in een land die corruptie aanpakken. Daarbij is het name de

vraag of instituties zoals het OM of politie de grand corruption, de corruptie begaan door personen in hoge, machtige politieke of economische posities, aanpakken. Acemogul en Robinson (2012) betogen in hun boek *Why Nations Fail*, dat inclusieve instituties uiteindelijk het verschil maken of landen zogenoeten succesvol of als 'falend' (failed states) worden beschouwd. In 2014 won Acemogul en Robinson's boek de Nobelprijs voor de economie. Dit geeft het belang aan van de rechtsstaat en de trias politica.

In het onderzoek van Clingendael, voor het SKC verricht, worden drie manieren waarop de georganiseerde misdaad zich in de politiek verweeft besproken, zoals dit in West-Afrika het geval is. Eén daarvan is door routinematige corruptie op verschillende niveaus: niet alleen de lagere

echelons zoals lokale burgemeesters en reguliere politie, maar ook actoren op het hoogste niveau zoals parlementariërs en hoge regeringsfunctionarissen, waaronder hoge militaire staf en soms presidentiële kantoren. In verschillende West-Afrikaanse landen bijvoorbeeld kan dit soort valuta een rol spelen in patronagesystemen of gewoon dienen voor persoonlijke verrijking. Een tweede manier om in de politiek te infiltreren is het kopen van invloed tijdens verkiezingscampagnes. Volgens voormalig UNODC-directeur Costa "kopen drugskartels meer dan onroerend goed, banken en bedrijven, [...] kopen ze verkiezingen, kandidaten en partijen. In één woord, ze kopen macht" (United Nations Office on Drugs and Crime, z.d.). In de meeste West-Afrikaanse landen worden politieke partijen niet door de overheid gefinancierd, wat betekent dat kandidaten hun campagnefondsen privé moeten veiligstellen. De druk op verkiezingen in en de daaropvolgende drang naar inclusieve en participatieve processen op lokaal niveau deden niet alleen de vraag naar verkiezingen toenemen, maar leidden ook tot situaties waarin het verwerven en behouden van politieke macht ten koste gaat van individuele politici. Er zijn aanwijzingen dat drugshandelaren een aantal politieke partijen en politici in de hele regio hebben gefinancierd, waaronder in Ghana, Guinee, Mali, Mauritanië, Niger, Senegal en Sierra Leone (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2018;

Global Commission on Drug Policy, 2014; Institute for Security Studies & Global Initiative Against Transnational Organized Crime, 2014). Een derde manier om politieke invloed te krijgen, zoals door Clingendael-onderzoekers De Bruijne en collega's wordt besproken, is door middel van geweld en dwang. In Niger bijvoorbeeld wordt gemeld dat de invloedrijke mensenhandelaar Cherif Ould Abidine gekozen functionarissen heeft verwijderd en vervangen door zijn bondgenoten toen ze een bedreiging vormden voor zijn activiteiten (International Crisis Group, 2020). In Guinee-Bissau werd de militaire staatsgreep van 2012 de 'cocaïne-staatsgreep' genoemd, gezien de pogingen om de drugshandel in het land onder controle te krijgen (Nossiter, 2012). De staatsgreep van 2022 volgde dezelfde logica, aangezien voormalig marinechef admiraal José Américo Bubo Na Tchuto (die in 2013 door de DEA werd gearresteerd op beschuldiging van drugshandel) erbij betrokken zou zijn geweest (Bird Ruiz-Benitez de Lugo & Gomes, 2022). Bewijs uit Sierra Leone suggereert ook dat invloed wordt verkregen door geweld. Drugshandelnetwerken zijn vaak afhankelijk van een breed scala aan overheidsactoren, waaronder overheidsfunctionarissen, gekozen vertegenwoordigers, leden van de veiligheidstroepen en de rechterlijke macht, traditionele (lokale) leiders en degenen die zich bezighouden met zaken. Deze set actoren wordt gewoonlijk een beschermingsring genoemd.

2.6.2 Binnendringen van West-Afrikaanse staten

Om de penetratiegraad van drugshandelnetwerken in West-Afrikaanse staten te beoordelen, zijn arrestaties, vervolgingen op grond van drugshandel en inbeslagnames belangrijke indicatoren. Uit het onderzoek van deze gegevens door Clingendael blijkt dat, hoewel de aard en diepte van de relatie tussen statelijke actoren en drugshandelnetwerken afhankelijk is van de context, er zeer waarschijnlijk beschermingsnetwerken zijn in de meeste West-Afrikaanse staten. In 2022 toonden transcripties van de rechtbank in een zaak van de Britse Maagdeneilanden aan hoe politieke actoren in Senegal – hun identiteit is niet bekendgemaakt – de premier van het eiland hielpen bij wapenhandel en bij het organiseren van een drugstransport naar de Verenigde Staten (Gueye, 2022). In 2021 werden in Benin en in Nigeria het hoofd van het Beninse agentschap voor drugsbestrijding en het hoofd van het Nigeriaanse inlichtingenteam van de politie gearresteerd op beschuldiging van drugs-gerelateerde corruptie (Aplogan, 2021). De Malinese voormalige honorair consul in Barcelona was onder het mom van diplomatie betrokken bij het witwassen van geld. Spaanse onderzoeken vonden een Albanees, Kroatisch en Malinees netwerk rond hennepverwerking, onroerend goed en investeringen (Malijet, 2022). In Guinee wijzen recente inbeslagnames op het verband tussen politiek en misdaad. Deze inbeslagnames tonen de betrokkenheid van personen uit Guinee, Europa en Latijns-Amerika bij mensenhandelnetwerken, zo blijkt uit een vertrouwelijk rapport wat door onderzoekers van Clingendael geraadpleegd is. In Guinee-Bissau is de politieke en militaire elite van het land direct betrokken bij de drugshandel (Bird Ruiz-Benitez de Lugo, 2022). Criminele netwerken zijn doorgedrongen in het hele politieke, militaire en gerechtelijke systeem en zijn geïnfiltreerd in alle niveaus van de staat (ENACT, 2023). Opbrengsten

uit drugshandel spelen een grote rol bij de financiering van de respectieve patronagenetwerken van verschillende politieke en militaire actoren. Zoals regelmatig is gebeurd, komt deze relatie soms in de openbaarheid, zoals blijkt uit recente pogingen tot staatsgreep. De politieke economie van Guinee-Bissau wordt gekenmerkt door een opmerkelijk veerkrachtig politiek-militair netwerk, bestaande uit al lang bestaande figuren en een wisselende cast van personages die in de loop van de tijd weer opduiken (Bird Ruiz-Benitez de Lugo, 2022). Een bewijs van deze sterke banden is het feit dat het hoogste gerechtshof van Guinee-Bissau de veroordelingen van twee vermeende drugsbaronnen in verband met de grootste inbeslagname van verdovende middelen ooit in het land heeft vernietigd (Reuters, 2022). In Ghana opereert de drugshandel uit het zicht, maar met duidelijke politieke connecties. Ghana dient als doorvoerland, maar kent weinig drugsvangsten. Dit heeft geleid tot bezorgdheid over de medeplichtigheid van de Ghanese autoriteiten. Er zijn volgens het onderzoek van De Bruijne en collega-onderzoekers wel aanwijzingen dat er meldingen zijn geweest van mensenhandelaars die in Ghana zijn aangekomen voor vergaderingen zonder follow-up van de autoriteiten. Insiders wijzen op directe banden met politieke personen die magazijnen exploiteren voor de opslag van cocaïne en grote cannabisplantages bezitten. Vanuit cocaïneopslagplaatsen worden brandstoftankers gebruikt om drugs over land binnen Ghana te vervoeren. Wat belangrijk is, zo concludeert Clingendael, is dat de Ghanese politiek publiekelijk een hard standpunt inneemt over drugshandel met zichtbare investeringen in infrastructuur en controles op import. Toch zijn kleine delen van de systemen ongecontroleerd – met name particuliere terminals – zoals het geval is bij exportstromen.



Campagneposters voor verkiezingen in Kampala, Oeganda

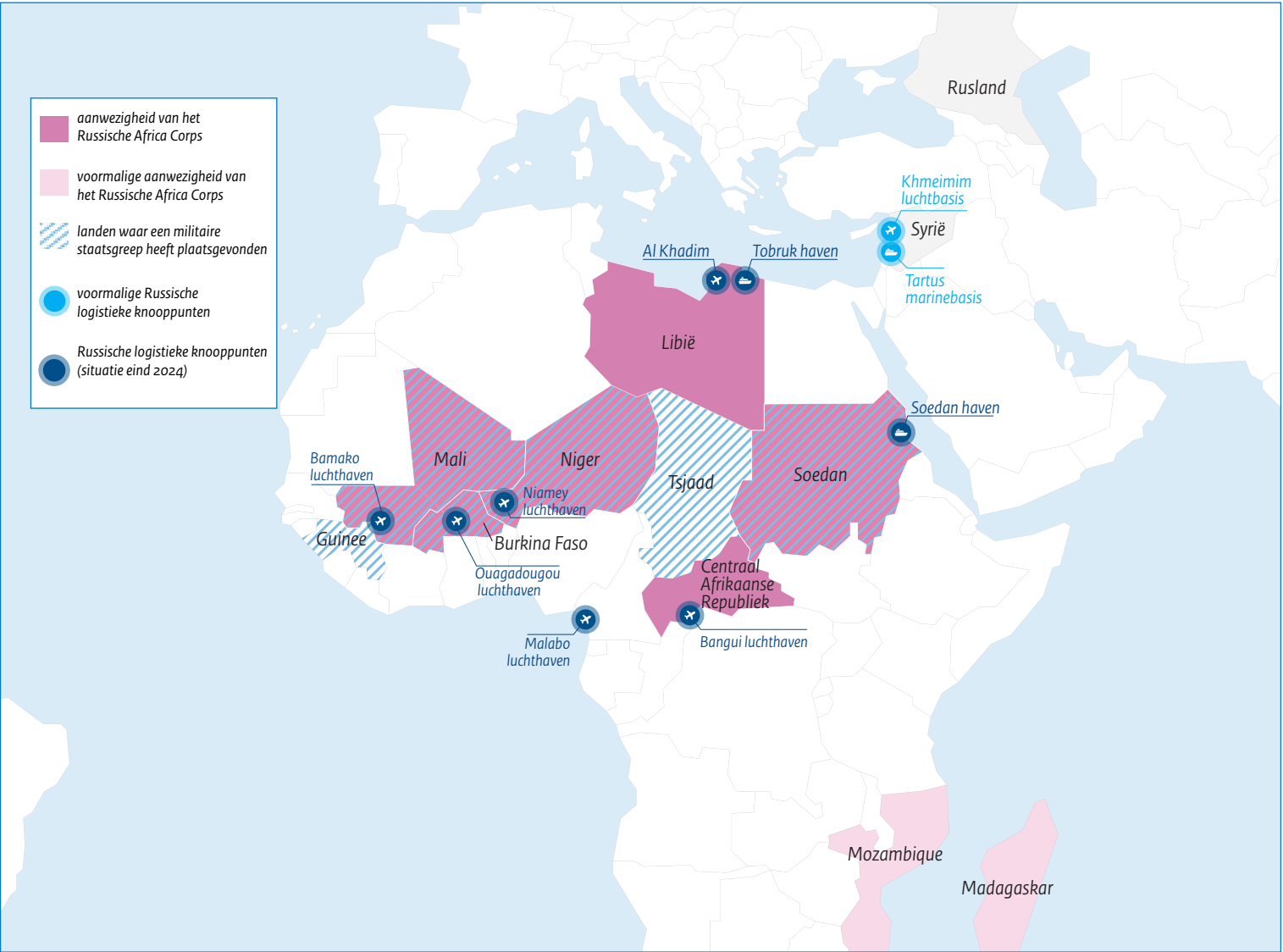
2.6.3 Invloed van grootmachten

Behalve politieke en militaire actoren die binnen de eigen grenzen actief betrokken zijn bij georganiseerde misdaad is er ook invloed van statelijke actoren vanuit andere landen. Voor deze studie is het relevant om enige aandacht aan de invloed van Rusland en China te besteden.

Russische betrokkenheid

Rusland heeft de afgelopen jaren de banden met diverse West-Afrikaanse landen als Mali, Burkina Faso en Niger sterk aangehaald (NOS, 2024): “Russische militairen vechten daar tegen terreurgroepen en beschermen de leiders en hun families. In ruil krijgen de Russen toegang tot kostbare grondstoffen.”

Een ander voor Rusland zeer belangrijk land in relatie tot Afrika was Syrië, namelijk als doorvoerhaven voor de Russische Middellandse Zeevloot en de Russische luchtmacht. Via Syrië konden Ruslands logistieke knooppunten in Afrika bereikt worden. Syrië vormde in deze een perfect geopolitiek tussenstation. De hiernaast afgebeelde kaart toont, in lichtblauw, de voormalige Russische logistieke knooppunten in Syrië, en in zwart de Russische logistieke knooppunten in Afrika (situatie eind 2024). Het is onder andere bekend dat Wagner actief is (geweest) in de Centraal-Afrikaanse republiek (militaire hulp tegen rebellen in ruil voor toegang tot o.a. diamantmijnen) en Soedan (samenwerking met lokale milities maar ook betrokken bij het smokkelen van goud). Aan Wagner gelieerde bedrijven zijn betrokken bij de illegale handel in goud, maar ook in diamanten en hout, zie bijvoorbeeld het OCCRP-rapport over specifiek ‘blood diamonds’ (Skrdlík, 2023). De activiteiten en de manieren lijken daarmee op hoe de georganiseerde misdaad te werk gaat, namelijk via smokkel, afpersing en samenwerking met corrupte elites. Editorials (2022) bericht dat de strategie van de door het Kremlin



Bronnen: NOS (2024), Cook & Feng (2024), Van Zwam (2021, 28 oktober)

gesteunde Wagner-groep één van de meest urgente en toenemende zorgen in Afrika is. Zij zouden de natuurlijke hulpbronnen van de Centraal-Afrikaanse Republiek, Mali, Soedan en andere landen uitbuiten. Deze paramilitaire organisatie ondersteunt verschillende regimes en gewapende groepen in deze landen, waarmee Rusland een stevigere voet aan de grond krijgt (Currie, 2023; Mustaffa, 2023). Door het exploiteren van bijvoorbeeld goud, diamanten en olie, financiert Wagner niet alleen haar militaire activiteiten, maar versterkt het ook de economische machtsbasis van Rusland in Afrika (Pronczuk, Leicester & Biesecker, 2025; Cafiero

& Pavia, 2023). De acties van de Wagner-groep zijn grondig gedocumenteerd en onweerlegbaar. Bovendien lijkt het er sterk op dat verkregen illegale winsten worden gebruikt om de oorlogsmachine van Moskou te financieren in Afrika, het Midden-Oosten en Oekraïne. Wagner is allesbehalve een transparante partner die bijdraagt aan veiligheid. De groep lijkt juist cliëntstaten te misbruiken, aangezien zij de hardhandige veiligheidsdiensten betalen met goud, diamanten, hout en andere natuurlijke hulpbronnen: een essentieel onderdeel van het verdienmodel van de Wagner-groep (Editorials, 2022).

Meer lezen over de activiteiten van de Wagner groep in Afrika?

Bekijk item

Aangezien de rol van Rusland, direct en indirect (met Wagner) hier groot is, dient dit geopolitiek te worden geduid. De Wagner-groep speelt een cruciale rol in de Russische strategie om haar invloed in Afrika uit te breiden en tegelijkertijd de westerse invloed in de regio te beperken, wat kan worden gezien als een vorm van containment. Bovendien biedt Wagner militaire training en beveiligingsdiensten aan regeringen die vaak tegenwicht bieden aan westerse invloedssferen, waaronder die van Frankrijk en de Verenigde Staten (Currie, 2023; Mustaffa, 2023). Vanuit dat perspectief lijkt Rusland inderdaad deze strategie te volgen in Afrika (GCSP, 2024) t.o.v. Europa, vergelijkbaar met wat met name de VS eerder deden ten aanzien van de Sovjet-Unie. Zou het een Russische strategie kunnen zijn het Europa indirect moeilijk te maken, zoals door de politieke instabiliteit rondom Europa te bevorderen, wat (immers) leidt tot meer migratie en meer georganiseerde misdaad en meer drugshandel? Wellicht dat dit ook al gebeurde in het Midden-Oosten in relatie tot migratiestromen, zoals gesuggereerd in Militaire Spectator door Schoenmaker (2019). Behalve Rusland heeft ook grootmacht China een rol van betekenis in Afrika.

De rol van China

China is het land met de meeste export van alle landen (BBC, [2025](#)). Als grootste exportland met vooral een grote export van industriële producten is China's toegang tot grondstoffen essentieel. Als deel van China's lange-termijn strategie heeft China een strategie ontwikkeld om toegang te krijgen tot zeldzame aardmetalen, waarbij China een mondiaal dominante rol heeft gekregen (ISPI, [2021](#)). Anno 2025 heeft China een comparatief voordeel t.o.v. voornaamste concurrent de VS daar waar het gaat om zeldzame aardmetalen. China heeft een

China heeft een bijna-monopolie op de winning en raffinage van zeldzame aardmetalen

bijna-monopolie op de winning en raffinage van zeldzame aardmetalen, een reeks elementen die belangrijk is voor geavanceerde technologische productie. China heeft hier grote voorraden van, zoals dysprosium, dat wordt gebruikt in magneten in elektrische voertuigen en windturbines, en yttrium, dat hittebestendige coatings voor straalmotoren levert. China neemt ongeveer 61% van de productie van zeldzame aardmetalen voor zijn rekening en 92% van de raffinage ervan, volgens schattingen van het IEA, het Internationaal Energie Agentschap (BBC, [2025](#)). Volgens het Italiaanse

Instituut voor International Politieke Studies (ISPI) heeft Afrika binnen deze context de kans om zich te ontpoppen tot een productieregio, wat de concurrentie tussen mondiale spelers waarschijnlijk doet intensiveren.

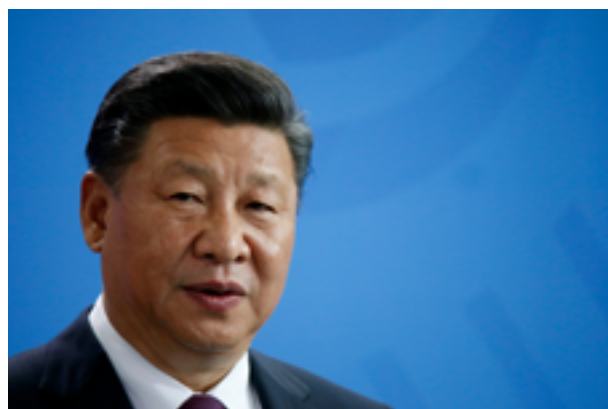
De invloed van China lijkt in Afrika sowieso snel te groeien, vooral via de grootschalige investeringen in infrastructuurprojecten die deel uitmaken van het Belt and Road Initiative (BRI). Door het financieren en bouwen van havens, wegen, spoorwegen en andere sleutelprojecten, versterkt China haar economische en geopolitieke positie in de regio (Schoonover, [2025](#); Nantulya, [2023](#)). Deze infrastructuurprojecten bieden de grootmacht directe toegang tot strategische gebieden, waaronder de Grote Meren (rond het Oost-Afrikaanse Riftgebied), die niet alleen rijk zijn aan natuurlijke hulpbronnen maar ook fungeren als essentiële zoetwaterreservoirs (Mboya, [2023](#); Mills, [2023](#)). Het Afrikaanse continent herbergt talloze vindplaatsen van zeldzame aardmetalen, vooral in oostelijke en zuidelijke landen zoals Zuid-Afrika, Madagaskar, Malawi, Kenia, Namibië, Mozambique, Tanzania, Zambia en Burundi (ISPI, [2021](#)). De projecten stellen China in staat om haar handelsroutes te beveiligen en haar invloedssfeer uit te breiden, wat op lange termijn een belangrijke hefboom is in de geopolitieke machtsstrijd tussen grootmachten. Tegelijkertijd



De spoorlijn tussen Nairobi en Mombasa werd met Chinees geld gefinancierd.

zorgen deze investeringen voor een zekere mate van economische afhankelijkheid van Afrikaanse landen ten opzichte van China, wat de machtsbalans in de regio verandert. Overigens wil China niet zozeer echt zaken produceren in Afrika maar in het eigen land. Naast de positieve economische effecten brengen de Chinese infrastructuurprojecten ook uitdagingen met zich mee, waaronder de versterking van georganiseerde misdaad en corruptie. De snelle toestroom van kapitaal en materialen in combinatie met zwakke governance-structuren in sommige Afrikaanse landen creëert een vruchtbare bodem voor illegale activiteiten zoals smokkel, mensenhandel en fraude (CFR, [2025](#)). Bovendien worden Chinese bedrijven en infrastructuur soms doelwit of indirect medeplichtig aan deze misstanden, doordat zij opereren in complexe en onvoldoende gereguleerde omgevingen (Nantulya, [2023](#)). Deze dynamiek ondermijnt niet alleen de stabiliteit

en veiligheid in bepaalde regio's, maar bedreigt ook de duurzaamheid van de investeringen zelf. Het is daarom cruciaal dat er een geïntegreerde aanpak komt waarbij economische ontwikkeling hand in hand gaat met verbeterde transparantie, lokale betrokkenheid en effectieve handhaving van wetten om de negatieve effecten van georganiseerde misdaad te minimaliseren (Mboya, [2023](#); Mills, [2023](#)). De strategie van China, concluderend, is meer gericht op het verzekeren van toegang tot cruciale grondstoffen op de lange termijn, met name zeldzame aardmetalen. Deze grondstoffen zijn essentieel voor alle machines, auto's en niet te vergeten geavanceerde wapensystemen. Afrika resource's curse verandert zo mogelijk in een resource cours; een race en concurrentiestrijd, met mogelijk meer oorlog, om de zeldzame aardmetalen.



President Xi Jinping



Chinees vlag

3 Financiën financiële stromen, witwassen en andere verdienmodellen



3.1 Een hybride financieel systeem

Investeren en witwassen gebeurt in een systeem dat een hybride structuur kent en waarbij geldtransacties zowel door formeel als informeel bankieren worden verricht.



3.2 Manieren in illegaal zakendoen

Er kan niet alleen worden verdiend door de verkoop van drugs maar ook door deze te ruilen. E-waste kan illegaal gerecycled worden en via scams worden mensen opgelicht. Flora en fauna worden slim ingezet maar ook de rol van cryptovaluta wordt steeds belangrijker in het illegaal zakendoen.



3.3 Drugs, cacao en een dubbele rol

Drugs, zoals besproken in het Goederen hoofdstuk, worden veelal getransporteerd via dekladingen. Cacao is een voorbeeld van een relevante deklading, terwijl het ook een dubbele rol speelt bij criminele praktijken.



3.4 Grondstoffen en infrastructuur

Er wordt direct verdiend aan grondstoffen, ook op illegale wijze. Daarnaast zijn er indirecte mogelijkheden, namelijk via de investering in infrastructuur.



3.5 Dubieuze geldstromen over en weer

Er wordt één casus uitgewerkt, die van Dos Santos, die op verschillende manieren laat zien hoe het hybride, financiële systeem gebruikt wordt voor criminele praktijken.

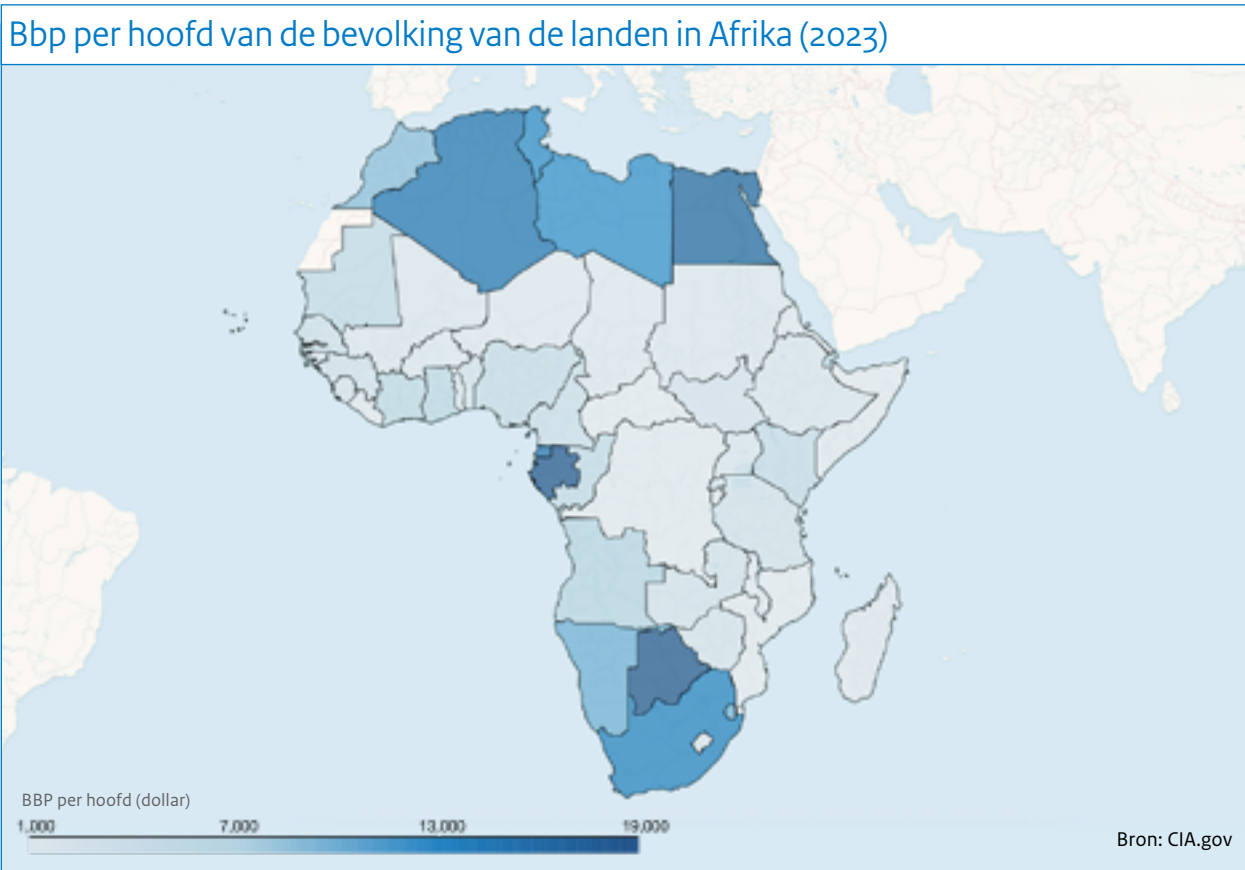


3.6 Brievenbusfirma's en belasting

Nederland staat nog steeds bekend als belastingparadijs. Ook door de brievenbusfirma's in ons land worden belastinginkomsten in Afrika misgelopen. Bovendien blijkt Nederland een relevante leerschool voor hoe je zoiets doet.

3.1 Een hybride financieel systeem

Afrika is een continent met een relatief jonge en relatief arme bevolking, maar dat betekent niet dat Afrika arm of goedkoop is. Bij sommige mensen bestaat nog een ouderwets en achterhaald beeld van Afrika, terwijl Afrika ook modern is, net als Europa, met een aantal Afrikaanse steden die duurder zijn dan grote Nederlandse steden. Het gaat hier niet om in Nederland bekende Afrikaanse steden zoals Johannesburg of Kaapstad, maar om Afrikaanse steden – en eigenlijk ook landen– die in Nederland vooral onbekend zijn. Volgens de index van Mercer, zijn er verschillende steden in Afrika die duurder zijn om te leven dan Amsterdam (nr. 31) en Den Haag (nr. 44). Dit geldt bijvoorbeeld voor Bangui (nr. 14), hoofdstad van de Centraal Afrikaanse Republiek, Djibouti (nr. 18), hoofdstad van het gelijknamige land, en ook voor Ndjamena (nr. 21), hoofdstad van Tsjaad. Toch is Afrika nog een van de armste continenten. Onderstaande kaart toont het bruto binnenlands product (bbp) van de landen in Afrika. De kaart toont dat de verschillen in bruto binnenlands product (bbp) tussen de landen groot zijn.



Criminaliteit in de financiële sector neemt toe in Afrika en er zijn aanwijzingen dat Europese criminele netwerken, waaronder Nederlandse spelers (Voskuil, 2021), zich wenden tot Afrikaanse staten om hun criminele opbrengsten wit te wassen. Zij profiteren van de beperkte maatregelen tegen

witwassen in de regio. Het financiële systeem van Afrika kan omschreven worden als een hybride systeem. Alvorens dit toe te lichten wordt eerst stilgestaan bij de 'resource curse', aangezien deze eerder toegelichte vloek ook doorwerkt in de financiële stromen en vormen van witwassen.

3.1.1 Resource Curse als belangrijke context

De 'resource curse' gaat over de paradox dat landen met veel natuurlijke hulpbronnen over het algemeen minder economische groei doormaken dan landen met weinig of minder natuurlijke hulpbronnen. In de economische literatuur en ook in de wetenschappelijke literatuur over natuurlijke hulpbronnen is veel geschreven over deze zogeheten vloeken. Landen met veel natuurlijke hulpbronnen maken over het algemeen minder economische groei door, hebben lagere niveaus van ontwikkeling en hebben meer ongelijkheid en armoede in hun land (Sachs & Warner 2001; Kolstad & Søreide 2009: 214). Met betrekking tot Afrika leek het eerder aannemelijk dat de aanwezigheid van veel natuurlijke hulpbronnen de belangrijkste factor was in de bepaling of een land verweekeld zou raken in een burgeroorlog (Collier & Hoeffler 1998; 2002). Latere studies hebben de relatie tussen conflicten en natuurlijke hulpbronnen genuanceerd op verschillende fronten. Zo bekritiseert Ross (2004) de gebruikte maatstaf van hulpbronnenrijkdom, omdat deze niet alleen causale verbanden mist maar ook vertekend kan zijn doordat conflicten zelf het bbp verlagen en zo de ratio van hulpbronnenexport kunstmatig verhogen. Daarnaast tonen Humphreys (2005) en Fearon en Laitin (2003) aan dat niet zozeer de aanwezigheid van hulpbronnen op zich, maar vooral de institutionele context, zoals staatszwakte, belastingcapaciteit en uitslui-

tingsmechanismen, bepalend is voor conflict. Ook het type hulpbron speelt een rol: makkelijk te verhandelen en te plunderen grondstoffen zoals alluviale diamanten of drugs (zogeheten "lootable resources") blijken eerder met conflict geassocieerd dan grootschalige olie- of gaswinning (Ross, 2006). Bovendien wijst Stewart (2008) op het belang van horizontale ongelijkheid, waarbij structurele achterstelling van etnische of regionale groepen tot gewelddadige opstanden leidt, vaak onafhankelijk van natuurlijke hulpbronnen. Volgens Qi (2024) leidt de aanwezigheid van kritieke grondstoffen zoals kobalt niet per definitie tot meer geweld; in sommige gevallen leidt dit juist tot verhoogde staatsaanwezigheid en stabiliteit. De illegale exploitatie van waardevolle natuurlijke hulpbronnen hangt echter wel geregeld samen met andere vormen van criminaliteit, variërend van corruptie en collusie tot systematisch geweld (Boekhout van Solinge 2014). De complexe samenhang met andere vormen van criminaliteit toont de hybride structuur van het financiële systeem op het continent.

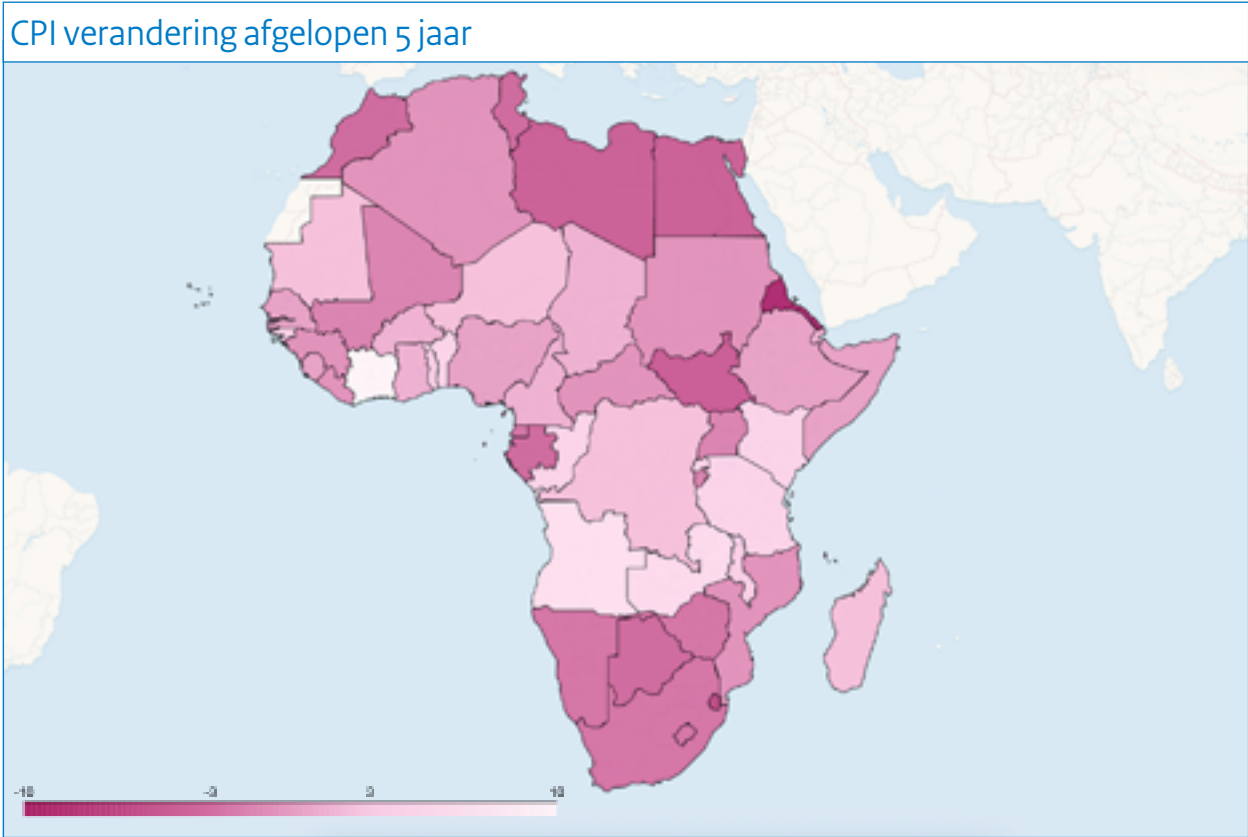
3.1.2 Hybride structuur en geldtransacties

Het ongereguleerde financiële systeem van Afrika is een hybride structuur, die lokale contante economieën, traditionele overdrachtssystemen, witwassen van grondstoffen en steeds geavanceerdere financiële engineering combineert. Corruptie lijkt sowieso een hardnekkig probleem in veel Afrikaanse landen. De volgende kaart geeft een indruk van de veranderingen over vijf jaar in de perceptie van corruptie in de verschillende landen van Afrika. Een vergelijkbare kaart van Europa zou vooral heldere, lichtgekleurde landen tonen, landen met een lage corruptieperceptie. In Afrika kleurt er slechts één land lichtroze volgens de Corruptie Index van Transparency, een van de meest gebruikte indexen in dit kader.

Corruptie maakt alles diffuus want het zorgt dat systemen door elkaar heen vloeien. De georganiseerde criminaliteit in Afrika opereert via een geavanceerde fusie van financiële en informatiesystemen die illegale economieën op het continent in stand houden en uitbreiden. Deze twee fundamentele domeinen, financiën en informatie, stellen criminele groepen in staat om goederen te verplaatsen, winsten wit te wassen, operaties te coördineren en handhaving over de grenzen heen te ontwijken. Op contant geld gebaseerde transacties domineren in veel gebieden, vooral waar toegang tot banken beperkt is of wordt vermeden om traceerbaarheid te ontwijken. Criminele groepen verplaatsen vaak grote hoeveelheden contant geld over de



Marokkaanse dirham



Vershil in Corruptie Perceptie Index (CPI) score van 2024 t.o.v. 2019
Bron: transparency.nl

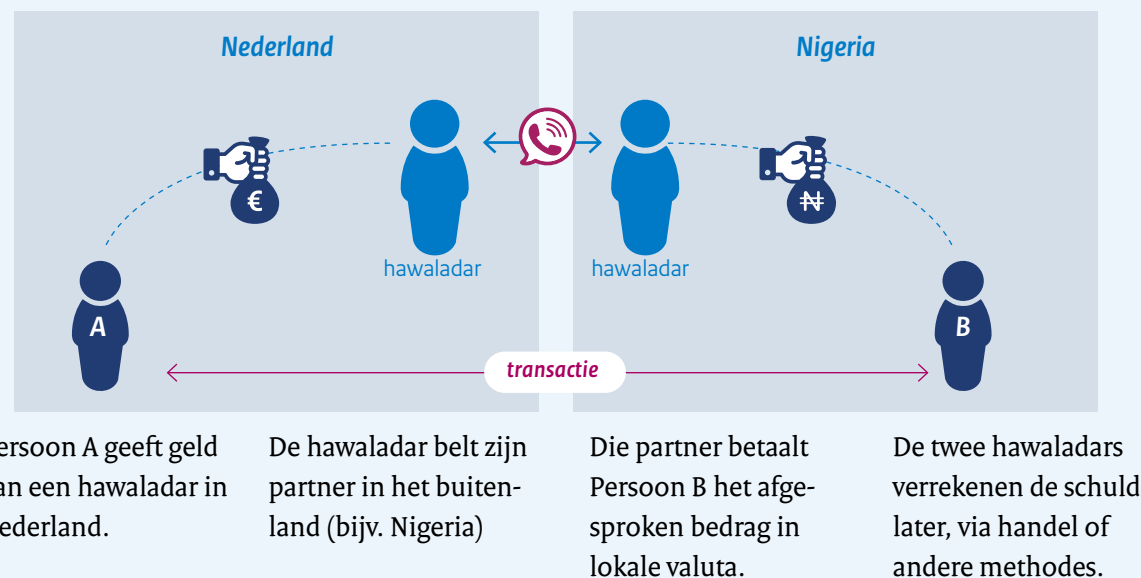
grenzen met behulp van muilezels of verborgen compartimenten in voertuigen, vaak via zwarte marktwisselkantoren (OECD, 2018). Bijvoorbeeld, illegale drugswinsten kunnen in Marokko makkelijk worden witgewassen via hawala transacties, het ondergronds bankiersysteem dat behalve door gewone mensen ook door drugsmokkelnetwerken wordt gebruikt. Informele overmakingssystemen zoals hawala worden veel gebruikt in de Sahel en de Hoorn van Afrika, waar ze anonimiteit en snelheid bieden bij het internationaal overmaken van grote bedragen zonder via de formele financiële sector te gaan (Financial Action Task Force, 2013).

Informeel geldtransfersysteem hawala

In Afrika fungeert hawala, een informeel en op vertrouwen gebaseerd geldtransfersysteem, geregeld als facilitator van georganiseerde misdaad omdat geld buiten het formele bankstelsel omgaat en nauwelijks traceerbaar is (El Qorch, Maimbo & Wilson, 2003; Wilson, 2003). Criminele netwerken gebruiken dit systeem in meerdere landen, waarbij zenders cash overhandigen aan een lokale hawaladar, die via gekoppelde contacten in andere landen een overeenkomstige betaling verricht, zonder dat daadwerkelijk geld de grens passeert (El Qorchi et al., 2003; Wilson, 2003). In Nederland speelt hawala eveneens een rol in de onderwereld: Amsterdam geldt als een knooppunt waar jaarlijks

Wat is hawala?

Hawala is een informeel systeem om geld over te maken zonder tussenkomst van banken. Het werkt op basis van vertrouwen tussen tussenpersonen, ook wel hawaladars genoemd.



tientallen miljoenen euro's worden overgemaakt via underground banking, waaronder hawala, zonder officiële licenties en toezicht (NL Times, 2013; Penn, 2024). Recent hebben arrestaties plaatsgevonden in verband met verdenking van terrorismefinanciering, mensenhandel en cash-smokkel (NL Times, 2025; O'Donoghue, 2025). Ook interne documenten bevestigen dat informele bankiers actief zijn in Nederland. Deze bankiers ondervinden groeiende aandacht van toezichthouders, maar blijven vaak onvindbaar door hun niet gedocumenteerde transacties (Penn, 2024).

Afrika kent veel gebieden waar geen banken zijn en daar waar wel een bank zit, is het vertrouwen erin niet altijd even groot. Contant geld is voor mensen overzichtelijker aangezien ze dan gelijk weten wat ze bezitten aan geld. In ontwikkelingslanden of oorlogsgebieden kan hawala bovendien de enige manier zijn om geld over te maken. Soms bestaat er een culturele voorkeur voor het gebruik van dit

systeem, vooral in gemeenschappen waar de bankier een vertrouwd figuur is vanwege een gedeelde cultuur of taal. Bovendien kan hawala goedkoper en soms sneller zijn dan traditionele bankdiensten, vooral voor kleine transacties of voor het overmaken van geld naar afgelegen gebieden. Vergelijkbare systemen, zoals hundis in Zuid-Azië, Fei Ch'ien in China en ROSCAs wereldwijd, functioneren ook als alternatieve betalingen en kunnen, net als hawala, door criminelen worden misbruikt voor witwassen en terroristische financiering (IMF, 2003; IMF, 2003).

Formele bankwezen en misdaden

In veel Afrikaanse landen blijkt het formele bankwezen kwetsbaar en deels onbetrouwbaar, wat de deur opent voor georganiseerde misdaad en witwaspraktijken. Banken verwerken regelmatig grote, plotselinge kapitaalinstromen zonder adequate due diligence, waardoor criminele

groeperingen als drugshandelaars, mensenhandelaren, mensensmokkelaars en corrupte elites hun geld kunnen verbergen en verplaatsen (Business-Day, 2015; Udeoba & Eze, 2023). Academisch onderzoek toont aan dat financiële tussenpersonen, waaronder bankiers, soms actief meewerken aan het verhullen van illegale gelden van politieke en economische elites in Nigeria (Otusanya, 2011). Daarnaast spelen praktijken zoals trade misinvoicing, het gebruik van offshore-structuren en cash smuggling een grote rol bij illicit financial flows, waarmee jaarlijks miljarden uit Afrika verdwijnen (Ifebi, 2015; Nwachukwu, 2025). In Nigeria leidt de combinatie van zwakke regulering en gebrekkige interne controles ertoe dat banken misbruik maken van systeemzwaktes, wat resulteert in het faciliteren van kapitaalvlucht en criminaliteit (Udeoba & Eze, 2023; PunchNG, 2017). Ook Zuid-Afrika moest erkennen dat gebrekkige antiwitwasmaatregelen en corruptie binnen financiële instellingen de formele economie ondermijnen. Dit leidde tot opname op de FATF-grijze lijst (Financial Times, 2025; Khanyle, 2024). Deze voorbeelden illustreren dat, ondanks vooruitgang in vervolging, structurele tekortkomingen blijven bestaan binnen toezicht en interne bankprotocollen, waardoor vormen van georganiseerde misdaad kunnen floreren binnen het formele financiële stelsel.

Benieuwd naar welke landen allemaal op de 'Grey List' staan? Er kunnen de nodige Afrikaanse landen teruggevonden worden op de site van The Financial Action Task Force.

Bekijk url





Skyline in Lagos, Nigeria

3.1.3 Investeren en witwassen

Groepen actief in georganiseerde misdaad verdienen hun geld veelal met witwassen. Een kernstrategie bij witwassen is investeren in infrastructuur, onroerend goed, bouw, detailhandel, landbouw en andere aanpalende legitieme ondernemingen (Abderrahmane, [2025](#)). Een veelgebruikte witwasmethode is het vermengen van illegale geldstromen met legale goederen. Op de as Afrika-Europa vindt dit type witwaspraktijken in beide richtingen plaats, en het komt vooral voor in de landbouw- en industriële sector, waar contante betalingen het relatief eenvoudig maken om illegale geldstromen te verbergen, bijvoorbeeld door te investeren in zware machines voor landbouw en de bouw, of anders in grote aantallen zendingen van kleinere goederen, zoals auto's of aardappelen. Een eerder onderzoek door autoriteiten in Mauritanië bijvoorbeeld onthulde hoe drie Nederlandse landbouwbedrijven onbewust deelnamen aan een grootschalige witwas-

constructie, waar verschillende landen in West-Afrika bij waren betrokken. In dit geval werden Nederlandse landbouwproducten betaald door Afrikaanse criminele groepen met grote sommen contant geld, onder het voorwendsel dat Mauritanië niet beschikt over een adequate digitale bankinfrastructuur (OM, [2019](#)). Drugsnetwerken hebben ook enorm geïnvesteerd in Nigeriaans onroerend goed, in havens en wegen in Sierra Leone, Senegalese bouwprojecten en Ghanese financiële instellingen om illegale rijkdom te legitimeren. Criminele syndicaten coöpteren of creëren vaak frontbedrijven, waardoor ze illegale fondsen in de formele economie kunnen inbedden. In verschillende landen, met name in West- en Noord-Afrika, worden dergelijke investeringen niet alleen getolereerd, maar ook beschermd door medeplichtige staatsactoren, waardoor handhaving moeilijker en politiek gevoeliger wordt (ENACT, [2023](#)). Deze strategie heeft ook

de deuren geopend voor buitenlanders die in het continent investeren. Illegale financiële stromen (Illicit Financial Flows :IFF's) houden de illegale markten op het continent in stand, waarbij criminele netwerken gebruikmaken van geavanceerde witwasregelingen en andere middelen om hun activiteiten in stand te houden (OECD, [2018](#)). Georganiseerde misdaadgroepen houden zich bezig met een verscheidenheid aan winstgevend illegale handel en zetten deze opbrengsten om in bruikbaar kapitaal via gelaagde witwasmechanismen (Signé, Sow & Madden, [2020](#)). In heel Afrika wordt dit proces gefaciliteerd door zwak toezicht op banken, hoge corruptietolerantie, poreuze grenzen en de integratie van criminele actoren in legitieme politieke en economische structuren. Bijzonder interessant is het voorbeeld van de Chinese connecties met georganiseerde misdaadnetwerken in delen van Centraal- en Oost-Afrika

via de projecten van de Belt and Road Initiatieven (BRI), waardoor Chinese netwerken de facto de handelsketens in de regio's kunnen controleren, gebruikmakend van sociale connecties (guanxi), verwantschapsbanden en informele betalingssystemen om illegale financiële handelingen te verrichten (Comolli & Rose, [2021](#)).

3.2 Manieren in illegaal zakendoen

In deze paragraaf wordt stilgestaan bij enkele criminele verdienmodellen, namelijk via (elektronisch) afval, witwassen via oplichting, mogelijkheden rondom cryptovaluta en via flora en fauna. In de daaropvolgende paragrafen wordt de relevantie van cacaostromen besproken, evenals witwaspraktijken via grondstoffen. Het hoofdstuk sluit af met dubieuze geldstromen en brievenbusfirma's.

3.2.1 Omzet zonder geldspoor

In eerdere hoofdstukken is vooral ingezoomd op de illegale stromen van goederen en de personen die daar hun geld (illegaal) mee verdienen. Het geld dat verdiend wordt met handel in drugs, het helpen oversteken of uitbuiting van personen, en de handel in flora en fauna zijn op zichzelf staande verdienmodellen.

Het is in ieder geval onvermijdelijk dat de handelsstromen uit West-Afrika worden gebruikt om cocaïne te smokkelen. West-Afrika is immers een transitoregio voor cocaïne bestemd voor Europa. Afrika zelf is interessanter voor smokkelaars en handelaren in cannabis, dat wijdverbreid wordt gebruikt in heel Afrika, naast synthetische drugs, waarschijnlijk met name synthetische cannabis, kush, omdat het aanslaat bij de al bekende, eeuwenoude cultuur van cannabis roken. Sub-Sahara Afrika produceert zelf cannabis maar deze is minder potent dan de cannabis uit Zuid-Amerika, die via Brazilië naar Afrika wordt gesmokkeld. Het gaat bij Zuid-Amerikaanse cannabis om marihuana uit Paraguay en/of Colombia, de belangrijkste producenten in Zuid-Amerika. Vanuit Brazilië wordt deze cannabis samen met cocaïne door Braziliaanse organisaties gesmokkeld naar Afrika. De Zuid-Amerikaanse cannabis is dan doorgaans voor de Afrikaanse markt, de cocaïne is voor Europa. Het is bekend dat er drugs transcontinentaal worden geruild. Dit gebeurt tussen Marokkaanse netwerken die samenwerken met Zuid-Amerikaanse en hasj

ruilen voor cocaïne. Dit heeft als groot voordeel dat er geen geldbetalingen hoeven te worden gedaan. Er is dan geen geldspoor dat door opsporingsautoriteiten kan worden gedetecteerd. Vanuit Zuid-Amerika valt te horen dat er ecstasy wordt geruild voor cocaïne. Cocaïne is duur en populair in Europa, maar goedkoop in Zuid-Amerika. Ecstasy is duur en populair in Zuid-Amerika, maar goedkoop in België en in grootproducent Nederland. Vanuit crimineel-economisch oogpunt is Zuid-Amerika een interessante markt voor ecstasy omdat het continent vooral bestaat uit middle income countries, waar mensen gemiddeld meer te besteden hebben dan in West-Afrika, waar vooral low income countries liggen.

3.2.2 Recycling van e-waste

Afrika dient als bron en doorvoerzone voor illegale stromen die noordwaarts naar Europa leiden. Tegelijk gaan criminele stromen in de financiële en milieusector in beide richtingen, aangezien criminele actoren in Afrika en Europa mogelijkheden zoeken om financiële, handels- en handelsinfrastructuren in het buitenland te exploiteren. Eén van deze groeiende mogelijkheden betreft de handel in afval. De wereldwijde, illegale handel in afval genereert jaarlijks 10 tot 12 miljard dollar, met Ghana als een belangrijke speler op deze markt. Ondanks dat Ghana al het ingevoerde afval niet zelf kan recyclen, wordt er bij elkaar 150.000 ton elektronisch afval



Elektronisch afval

naar het land verscheept, zowel legaal als illegaal (Abderrahmane & Okai, 2024). Zowel westerse als Ghanese bedrijven profiteren van legale mazen en corruptie, waardoor hun activiteiten met gevaarlijk afval in het land mogelijk zijn. Bij misdrijven zijn overheidsfunctionarissen, bedrijven, criminele- en maffiagroepen betrokken. Er wordt zelfs verondersteld dat geen enkele andere vorm van georganiseerde misdaad zoveel mogelijkheden voor het witwassen van geld en belastingfraude biedt als gevaarlijk afval.

Nederland bleek in 2019 ongeveer 70 procent van de bedrijven te vertegenwoordigen die elektronische apparaten exporteren. Deze apparaten zijn goed voor twee miljoen kilo per jaar, bevatten e-waste en komen naast Ghana ook in Nigeria terecht. Hoewel afgedankte elektronica waardevolle materialen bevat zoals goud, koper en zeldzame aardmetalen, heeft het gebrek aan een goede recyclinginfrastructuur geleid tot een toename van de illegale handel

in e-afval en gevaarlijke verwerkingspraktijken: zie het [hoofdstuk Informatie](#) voor meer informatie over de handel van informatie via e-waste. Criminele groepen verdienen geld via elektronisch afval doordat ze de illegale handel faciliteren en direct profiteren van lage verwijderingskosten, terwijl ze internationale regels zoals het Verdrag van Bazel overtreden. Ze maken gebruik van informele recyclingsectoren en kunnen door omkoping en corruptie illegale e-afvalzendingen ongecontroleerd door Afrikaanse havens laten passeren. Een ander direct verdienmodel betreft het gebruiken van e-afvalbedrijven als dekmantel voor het witwassen van geld, waardoor illegale financiële transacties moeilijker te traceren zijn (OneMoreLink, 2025). De data die op de dragers staan kunnen zelf ook gebruikt worden voor oplichten, een ander verdienmodel, welke wordt behandeld in de eigen, volgende paragraaf, aangezien het dan om oplichting gaat.

3.2.3 Oplichting via scams

Naast de diverse vormen van inkomsten maar ook milieuschade die e-waste in Afrika oplevert, heeft het dumpen van elektronisch afval ook directe veiligheidsimplicaties voor Nederlandse burgers – omdat het mogelijk is om informatie van de vorige gebruikers te achterhalen op de ogen-schijnlijk gewiste harde schrijven van gebruikte en afgedankte computers. Deze informatie kan worden geëxploiteerd door criminele groepen, bijvoorbeeld door chantage of andere vormen van afpersing, zie volgend hoofdstuk.

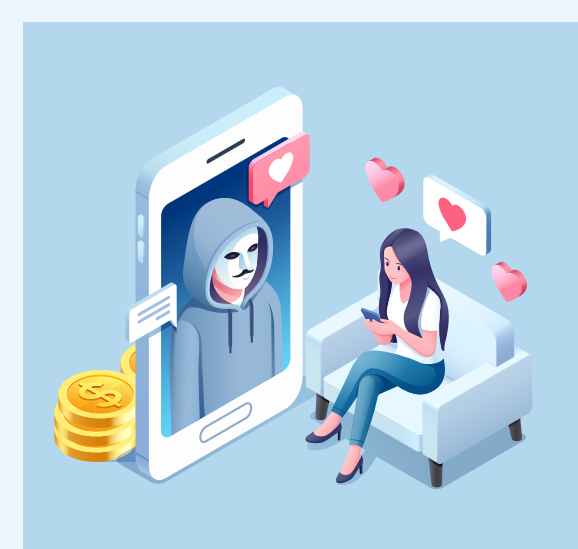
Een vorm van oplichting en mogelijkheden rondom witwassen betreft ook 419-fraude: Criminele groeperingen uit met name Nigeria zijn al decennia gespecialiseerd in email-scams. Dit soort oplichting wordt ook wel 419-fraude genoemd, verwijzend naar het artikel voor oplichting in het Nigeriaanse Wetboek van Strafrecht.)

- Zie het hoofdstuk Personen over de achtergronden van de Nigeriaanse netwerken.
- Zie het hoofdstuk Informatie hoe de Nigeriaanse netwerken van technologie gebruikmaken.

Meer recent heeft de groei van cyber-enabled financiële criminaliteit de witwasinstrumenten van het continent uitgebreid, zo ook via crypto.

Meer lezen?
Zie deze studie van Politie en Wetenschap over Nigeriaanse 419-fraude uit 2009, door Yvette Schoenmakers, Edo de Vries Robbé & Anton Ph. Van Wijk (2009). Gouden bergen.

Bekijk url



Voorbeeld:
In mei 2025 werd een 50-jarige Nederlandse vrouw veroordeeld door een rechter in Ierland omdat ze haar bankrekening ter beschikking had gesteld aan een crimineel, die zo geld kon witwassen. De Nederlandse vrouw was via een datingapp met de man in contact gekomen en dacht dat hij een knappe Amerikaanse marinier was. Zij hadden al drie jaar contact (De Telegraaf, 2025). Hieruit is op te maken dat daders dus zo lang investeren dat zij een grooming fase van maar liefst drie jaar kunnen hebben. De media in Ierland en Nederland gaven geen informatie over de daders, maar de modus operandi doet de daders vermoeden. Zoals beschreven in het [hoofdstuk Informatie](#) zijn er West-Afrikaanse netwerken die zich hierin specialiseren. In Ghana werden in 2025 ruim 200 jonge Nigerianen bevrijd uit cyberslavernij. Zij werden gedwongen om vrouwen te verleiden door zich voor te doen als een militair.

3.2.4 Opkomst van cryptovaluta

Fraudenetwerken voeren wereldwijde oplichting uit, van phishing en identiteitsdiefstal tot cryptovaluta fraude, en sluizen opbrengsten door digitale wallets, peer-to-peer betalingssystemen en cryptovalutabeurzen, vaak buiten het bereik van lokale handhaving (Ogunade, 2024). Begin 20e eeuw beschreven Kleemans et al. (2002) in *Georganiseerde criminaliteit in Nederland* dat het fenomeen ondergronds bankieren van oorsprong vooral werd gebruikt door bevolkingsgroepen uit Azië. Met betrekking tot Afrika schreven zij dat ondergrondse banken actief waren tussen Frankrijk en Noord-Afrikaanse landen en tussen Spanje en de Spaanse enclave in Marokko. Als nieuwe vestigingsgebieden duiden zij oostelijk en zuidelijk Afrika aan (Kleemans et al. 2002: 115). Een daadwerkelijke kwetsbaarheid op het gebied van witwassen op het Afrikaanse continent vandaag betreft cryptogeld. Witwassen van digitaal geld vindt plaats tegen de achtergrond van een wereldwijd toenemend verbod op het gebruik van contant geld, waarbij criminele groepen zich aanpassen aan dergelijke opkomende digitale technologieën. De huidige uitbreiding van digitale valuta in Afrika kan dit fenomeen alleen maar vergroten. Tussen juli 2020 en juni 2021 steeg het gebruik van cryptocurrencies

Het is vooral Nigeria dat zich de afgelopen jaren heeft ontwikkeld tot een belangrijk knooppunt voor zowel legale als illegale crypto-transacties binnen Afrika.

in Afrikaanse landen met 1.200 procent, vooral in Nigeria, Kenia, Zuid-Afrika, Tanzania, Marokko en Ghana (Chelin, 2024). Het is vooral Nigeria dat zich de afgelopen jaren heeft ontwikkeld tot een belangrijk knooppunt voor zowel legale als illegale cryptotransacties binnen Afrika. Zo hadden eerder al Nigeriaanse criminele groepen in Italië Bitcoin gebruikt hebben om illegale financiële transacties uit te voeren op het dark web. Tot 2023 verbood de Central Bank of Nigeria (CBN-banken) om diensten te verlenen aan cryptobedrijven. Met de invoering van richtlijnen voor Virtual Asset Service Providers (VASPs) eind 2023 werd deze beperking versoepeld: banken mogen sindsdien rekeningen openen voor crypto-ondernemingen, op voorwaarde dat zij een vergunning verkrijgen van de Securities and Exchange Commission (SEC) (Osazuwa et al.,



2024; Daba Finance, 2023). De inwerkingtreding van de Investment and Securities Act (ISA) in 2025 formaliseerde deze verschuiving verder. Deze wet erkent crypto en stelt strenge regels aan antiwitwasprocedures (The SAGE Times, 2025). Toch blijft een groot deel van de cryptohandel informeel en buiten de officiële kanalen plaatsvinden, vooral via de peer-to-peerplatforms die geen licentie of klantidentificatie vereisen (Kaur, 2025; Odude, 2025). De zwakke positie van de Nigeriaanse naira, inflatie en beperkte toegang tot buitenlandse valuta hebben bijgedragen aan de brede adoptie van 'stablecoins', waarmee gebruikers valutabeperkingen omzeilen. Deze type cryptomunten zijn ontworpen om een stabiele waarde te behouden. De waarde is gekoppeld aan een stabiel actief zoals de Euro, de Amerikaanse Dollar of goud. Stablecoins speelden een centrale rol in de Nigeriaanse crypto-adoptie. Dollar-gebonden stablecoins zoals USDT en USDC worden gebruikt als waardeopslag en betaalmiddel (Anane, 2025; Oyedokun, 2025). Nigeria introduceerde in 2025 de cNGN, een naira-gepegde private-sector stablecoin gelanceerd door het Africa Stablecoin Consortium en ondersteund door deelnemende banken, als alternatieve gereguleerde digitale valuta (Anene, 2025; Ekwuatu, 2025). Deze snelle en grotendeels ongereguleerde crypto-ontwikkeling heeft toch geleid tot een toename van grensoverschrijdende fraude en witwaspraktijken. Volgens Interpol (2024) speelt Nigeria een centrale rol in het faciliteren van financiële cybercrimina-



Deze snelle en grotendeels ongereguleerde crypto-ontwikkeling heeft toch geleid tot een toename van grensoverschrijdende fraude en witwaspraktijken.

liteit via crypto, waarbij misdaadgroepen gebruikmaken van digitale valuta om illegale inkomsten te verplaatsen en te verbergen. Ook bleek dat de criminele opbrengsten onder meer via Europese bankrekeningen en cryptoplatforms werden witgewassen. In meerdere EU-landen, waaronder Nederland, werden geldstromen onderschept die verbonden waren aan criminele netwerken (La Lime, 2024; Oyedokun, 2024). Deze operaties illustreren hoe de technologische ontwikkeling van crypto in Nigeria niet alleen economische ontsnappingsroutes biedt, maar ook een financieel vehikel vormt voor grensoverschrijdende georganiseerde misdaad die Europa, inclusief Nederland, rechtstreeks raakt.

3.2.5 Middels flora en fauna

Er zijn allerlei constructies waarbij flora en fauna crimineel verhandeld worden, zoals via TBML; een verhuul-manier. Dit omvat het manipuleren van facturen, iets anders importeren of exporteren dan dat eigenlijk wordt genoemd of over-/onderfactureren van goederen om waarde over de grenzen heen te verplaatsen onder het mom van legitieme handel (United Nations, 2022). Dit is met name relevant in havensteden en vrijhandelszones waar douanehandhaving beperkt of corrupt is (Signé et al., 2020). Een voorbeeld van factuurvervalsing uit 2015 is toen een wildlife trafficking syndicate met connecties in Zuidoost-Azië een legitiem theehandelsbedrijf opzette om zendingen ivoor en financiële stromen tussen oost Afrika en oost Azië te verbergen (Global Financial Integrity, 2022).



De criminele groep manipuleerde de handelsdocumenten en gebruikte meerdere bedrijfsnamen om een façade van legitimiteit te creëren - en exporteerde uiteindelijk het ivoor naar de regio van bestemming. Nederland is met zijn hoogwaardige infrastructuur en de grootste zeehaven van het continent een bestemmings- en doorvoerhaven voor de handel in bedreigde dieren en planten (Runhovde, 2018) (zie ook de sectie hierover in het [hoofdstuk Goederen](#)). Centraal-Afrika in het bijzonder is een centraal knooppunt voor de illegale handel in dierlijke producten, waar welig tierende corruptie, beperkte wetshandhaving en gewapende conflicten de opkomst van deze criminele markt mogelijk hebben gemaakt (Woollof et al., 2022). De haven van Douala (Kameroen) is een van de belangrijkste uitgangen uit deze regio voor de smokkel van hout naar het Europese continent en wordt nu op grote schaal infrastructureel ontwikkeld als onderdeel van China's Belt and Road Initiative (Comolli, 2021), waarover later meer. Naar verwachting zal de functie van de haven Douala als regionaal knooppunt van illegale handel in de toekomst toenemen. De Nederlandse hubs Schiphol en Rotterdam zijn op hun beurt belangrijke Europese toegangspunten voor distributie over het hele continent (PZC, 2019).

Dit kan worden geïllustreerd door de regelmatige onderscheppingen van illegale vogels die in Afrika zijn gevangen en naar Nederland zijn gesmokkeld. In 2021 onderschepten Nederlandse autoriteiten 470 illegale vogels in Gelderland, vermoedelijk afkomstig van het Afrikaanse continent. Een jaar eerder nam de douane meer dan 2300 producten in beslag die gemaakt waren van beschermde Afrikaanse planten of dieren, zoals (post)pakketten met voedingssupplementen en cosmetica met Afrikaanse kers en kaviaar (Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit, 2021). Illegale handel in flora en fauna levert direct criminele euro's op. Hetgeen echter nog niet uitgebreid aan bod is gekomen in het hoofdstuk Goederen maar wel relevant is als financieel verdienmodel betreft het gebruik van dekladingen voor drugs. Cacao biedt mogelijkheden.

3.3 Drugs, cacao en een dubbele rol

Hoewel het logisch zou zijn om cacao en drugs (met deklading cacao) als fysieke goederen te beoordelen, spelen ze in de context van georganiseerde misdaad in Afrika vaak een dubbele rol: zowel als handelbaar product als vehikel voor complexe financiële stromen en witwaspraktijken. In landen als Ivoorkust en Ghana worden namelijk exportprijzen van cacao bewust gemanipuleerd en fiscale regelingen benut om illegale gelden te verbergen en te verplaatsen (Dontoh, 2024; Africa Commodities Report, 2024). Verkopers van cacao wijken uit naar buurlanden waar de ‘farm gate prijs’ hoger is, wat hen in staat stelt aanzienlijke marges te creëren – met schattingen van tot 30 % van de productie via smokkelroutes (Africa Commodities Report, 2024). Criminele groeperingen gebruiken deze prijsverschillen strategisch: zij importeren cacao legaal of illegaal, registreren ondernemingen, en sluizen winst door het formele banksysteem.

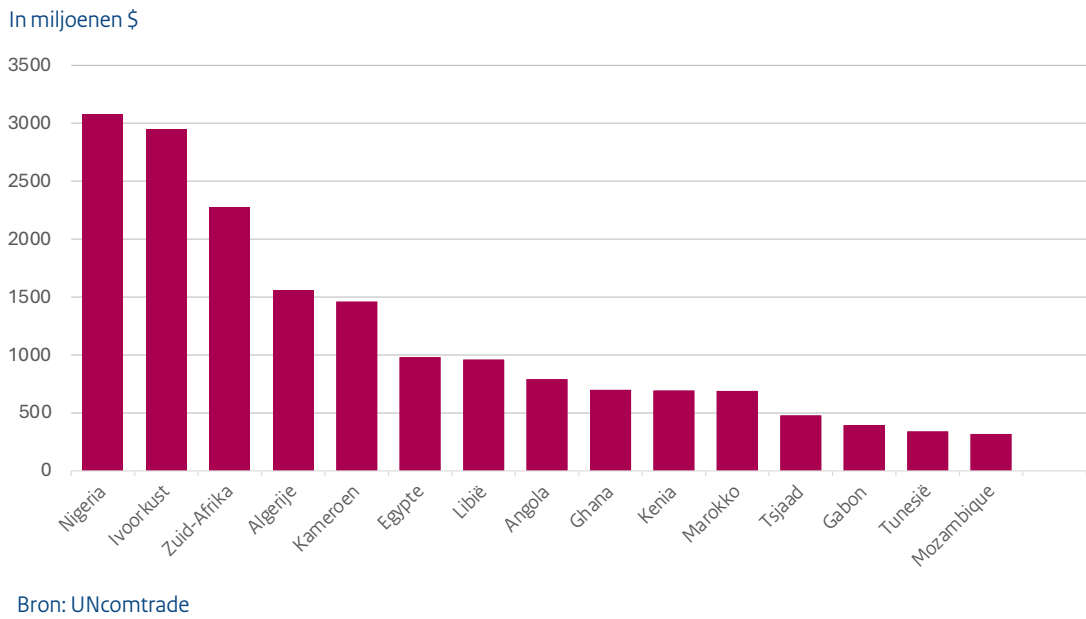
Tegelijkertijd bieden havenlogistiek en gebrekkige douanecontrole de mogelijkheid om cocaïne te verstoppn in ladingen cacao. Meerdere incidenten, zoals bijvoorbeeld de vondst van 552 kg in Antwerpen (Leen, 2019) en 1.340 kg in Barcelona (Kingham, 2023), illustreren dit patroon. Dergelijke smokkelzendingen vormen een directe link tussen drugs en legitieme exportomzet. De opbrengst van drugshandel wordt vervolgens opnieuw geïnvesteerd in legale cacao-bedrijven of infrastructuur, waardoor illegale en legale financiële stromen onherkenbaar met elkaar vervloeien (African Security Analysis, 2025; Mamane & Thompson, 2024). Door inzicht te verkrijgen in markt- en prijsdynamieken, winststructuren en logistieke netwerken, wordt duidelijk hoe cacao én drugs samenhangen met de georganiseerde misdaad.



3.3.1 Import en dekladingen

Om drugs naar Europa of Nederland te smokkelen wordt er (net als vanuit Zuid-Amerika) gebruikge-maakt van dekladingen. Vaak betreft dit groente en fruit, zoals bananen. De snelle distributie, de hoeveelheid bulk en de koeling zijn redenen voor gebruik van groente en fruit. Bevroren vis en zee-vruchten bieden ook mogelijkheden, zijn moeilij-ker te controleren door geur en koeling, en worden vaak geïmporteerd uit West-Afrika. Het verstoppn van vooral cannabis en cocaïne in auto-onderdelen of tweedehandsauto’s is een methode die regelma-tig wordt toegepast in landen als Nigeria, Ghana en Ivoorkust, waarbij de smokkelroutes via Spanje, Frankrijk en België richting Nederland lopen (Omo-nobi, 2025; African Security Analysis, 2025). Vanuit

Import door Nederland vanuit de 15 grootste Afrikaanse landen voor 2024
(gebaseerd op handelswaarde)



Centraal- en West-Afrika worden ook hout en houtsnippers gebruikt als deklading. Vanwege het grote volume zijn deze moeilijk volledig te con-troleren, wat criminele netwerken benutten om cocaïne bijvoorbeeld te verbergen in uitgeboorde blokken hout (Interpol, 2013; UNODC, 2021). Synthetische drugs bewegen vaak in omgekeerde richting – vanuit Europa, waaronder Nederland, naar Afrika. Criminelen maken daarbij gebruik van vervalsingen van bestaande productverpakkingen en etiketten met verzonnen productinformatie (EMCDDA & Europol, 2022). Drugs worden daar-naast regelmatig verstopt in of tussen reguliere handelsproducten zoals cosmetica of elektronica, wat leidt tot gemengde ladingen (Europol, 2023). Om detectie te voorkomen worden technische ver-pakkingen ingezet die geur en chemische sporen maskeren, zoals meerdere lagen aluminiumfolie, vacuümverpakking of toevoeging van parfum of koffie (UNODC, 2021). Ook worden synthetische drugs of heroïne soms verwerkt in textiel, kleding of tweedehandsgoederen, die vervolgens via kleinere zendingen of postpakketten worden ver-

zonden (EMCDDA & Europol, 2022; African Security Analysis, 2025). De bovenstaande grafiek geeft de Nederlandse import weer vanuit Afrikaanse landen. De vijftien belangrijkste herkomstlanden worden daarin weergegeven.

Bovenstaande grafiek laat zien dat Nigeria voor Nederland het belangrijkste land is met betrekking tot de totale waarde van de import uit Afrikaanse landen. Het gaat om goederen ter waarde van zo’n drie miljard dollar per jaar die Nederland uit Nigeria importeert. In het geval van Nigeria gaat het om allerlei soorten handel maar met name ruwe aard-olie en olieproducten. Ivoorkust is het tweede land in de rangorde van Afrikaanse landen van waaruit Nederland goederen importeert. In het geval van Ivoorkust gaat het eigenlijk vooral om één goed, cacao. In plaats van cacao kan ook ander goed, zoals fruit, dienen als deklading. Op straatmarkten en in winkels in Nederland kan men al (te/zeer) goedkope Ivoriaanse mango’s kopen.

Een korte geschiedenis:

Nederland is al sinds 17e eeuw een belangrijk handelsland voor de internationale cacaohandel. Zoals algemeen bekend in de Nederlandse cacao-industrie kwam de eerste vracht cacao-bonen in Nederland aan als onderdeel van de zilvervloot (EuForij, z.d.). De Spaanse zilvervloot die door Piet Hein in 1628 bij Cuba werd veroverd, bevatte naast veel zilver, ook cacao-bonen, afkomstig van fruit van Zuid-Amerikaanse cacao-bomen.

De haven van Amsterdam zou een cacao-im-porthaven blijven, die verder groeide in de 19e eeuw, toen Zaan-dam en de Zaanstreek een cruciale rol kregen in de verwerking en productie van cacao en chocolade. Een deel van de welvaart in de Zaanstreek is toe te schrijven aan de cacaohandel, zoals te zien is in het Zaan museum en andere toeristische bezienswaar-digheden in de regio (Openbare Nederlandse Historie, z.d.b).

In 1822, het jaar dat Brazilië onafhankelijk werd van Portugal, namen Portugese reizigers cacao mee van Brazilië naar Sao Tomé en Príncipe aan de westkust van Afrika (Gyamera et al. 2023: 3).



Schilderij van Piet Hein (kopie uit 1629 naar een verloren gegaan origineel uit 1625) van Jan Daemen Cool

Cacao bleek goed te gedijen op de vulkanische gronden van de eilandengroep in de Golf van Guinee. De kleine eilanden werden rond 1900 de grootste cacao producenten van de wereld en staan bekend als de chocolade-eilanden (BBC 2023). In de 19e eeuw verspreidde de cacao-teelt zich ook naar het eiland Fernando Po, dat tegenwoordig Bioko heet en deel uitmaakt van Equatoriaal-Guinea. Op het toenmalige eiland Fernando Po werkte een smid uit het toenmalige Goudkust, het huidige Ghana, die kennismaakte met cacao. Deze smid zou in 1879 wat van de cacaozaden naar Goudkust hebben gesmokkeld, wat leidde tot de eerste cacao productie in West-Afrika (Ebener Antwi Gyamera et al 2023). Later in de 19e eeuw stimuleerde ook de Britse koloniale regering als mede Zwitserse missionarissen de cacao-teelt. Dit leidde ertoe dat de productie in Ghana sterk groeide. In 1911 was Ghana de grootste cacao-exporteur volgens Gyamera et al. (2023). Ghana is nog wel de grootste exporteur van cacao, maar Ivoorkust is inmiddels de grootste producent.



Cacao-teelt Sao Tomé

3.3.2 Nederland in de internationale cacaohandel

Nederland is een belangrijke speler in de cacao-handel met het Afrikaanse continent. Ook in de Nederlandse Zaanstreek is dit bekend, waar een derde van alle cacao-bonen die Europa binnenkomen wordt verwerkt (Zaans Museum, 2025). Al sinds de 17e eeuw importeert Nederland cacao en sinds de 19e eeuw is Nederland een zeer grote speler in de mondiale cacao markt. Al sinds de 19e eeuw is Amsterdam een belangrijke overslaghaven voor cacao-bonen (Openbare Nederlandse Historie, z.d.a).

De Amsterdamse cacaohaven is uitgegroeid tot de belangrijkste overslaghaven van cacao ter wereld. Samen met Zaanstad vormt de haven van Amsterdam “het grootste cacao cluster ter wereld”. Een diverse verzameling van bedrijven, want ook financiële instellingen, kennisinstellingen en ngo’s zijn hier actief” (Port of Amsterdam z.d.). Antwerpen is de op een na grootste cacao haven van Europa (Port of Antwerp-Bruges, z.d.).

3.3.3 Cacao als dekmantel

Cacao lijkt, vanuit logistiek-smokkelers-perspectief, een aantrekkelijk product om te dienen als dekmantel van de transitococaïnesmokkel via West-Afrika. Cacao is immers een van de weinige landbouw en (agro forestry) producten die direct, regelmatig en op grote schaal vanuit West-Afrika naar Europa gaan. De grotere zeehavens van Rotterdam en Vlissingen hebben een eigen politieteam, de haven van Amsterdam lijkt minder sterk te worden beveiligd. Deze laatste is in Nederland de cacao haven. In 2021 verloor de haven van Amsterdam een specialistisch team (Schrader, 2021). Amsterdam heeft anno nu en net als Rotterdam een HARC-team, een samenwerking tussen FIOD en Douane. Het doel van dit team is de bestrijding van de in-, uit- en doorvoer van verdovende middelen

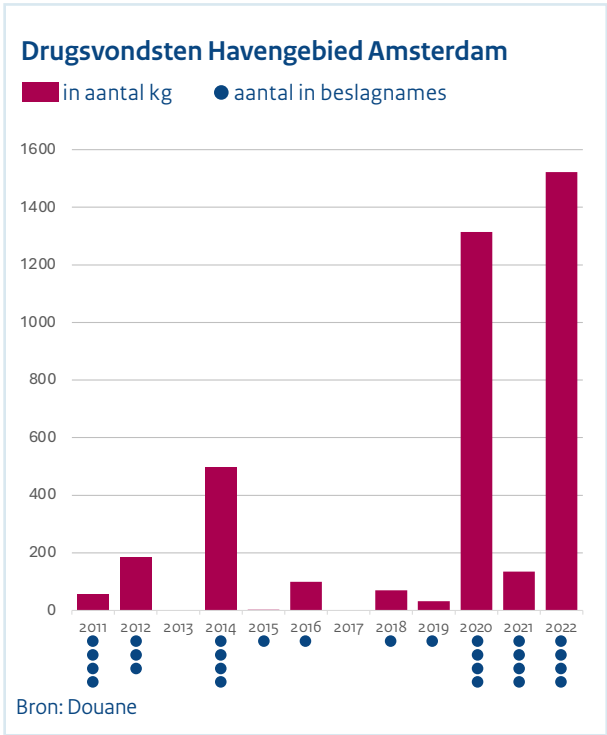


Door Johann Georg van Cappel Affichekunstenaar (1870-1928),

Samen met Zaanstad vormt de haven van Amsterdam “het grootste cacao cluster ter wereld”

en andere (douane, fiscale en financieel economische) delicten door de bundeling van kennis te optimaliseren. Tom Bras van de Amsterdamse politie zei in april 2023 dat criminelen de Amsterdamse haven steeds vaker weten te vinden (Olsthoorn, 2023). Dat zou komen door de aandacht voor Rotterdam en het aantal uithalers dat er wordt aangehouden. In 2022 werd een recordvangst van 1100 kilo gedaan in de haven. Zie hieronder een overzicht van de cocaïne-vondsten in het Havengebied van Amsterdam in de periode 2011-2022. Sinds 2020 wordt er substantieel meer gevonden. De fluctuaties in onderscheppingen zijn dermate groot dat er nog geen patroon valt te zien, wat op zichzelf al verontrustend genoemd kan worden. Recent onder-

schepde de douane Amsterdam 4500 kilo, de drugs waren verstopt in een lading hout in een container uit West-Afrika (NOS, [2025](#)).



De regio West-Afrika, en zeker ook cacaogroot-producent Ivoorkust worden gezien als nieuwe draaischijven voor de doorvoer richting Europa. Volgens Le Figaro ([2022](#)) is Ivoorkust een cocaïne-draaischijf en toegangspoort tot Europa aan het worden. Vanuit Ivoorkust zou de cocaïne noordelijk door de Sahel gaan, niet via de haven dus. Ook Le Monde ([2022](#)) beschreef Ivoorkust als belangrijk transitoland voor cocaïne, waarbij melding werd gemaakt van de 'spaghetti connectie'- de betrokkenheid van Italiaanse maffia uit Napels en Calabrië. In tegenstelling tot cacao worden er wel grondstoffen uit Afrika in direct verband gebracht met illegale verdiensten.

Er worden in Amsterdam en ook Rotterdam veel vangsten gedaan van cocaïne in cacao, maar niet in cacao afkomstig uit Afrika:



3.4 Grondstoffen en infrastructuur

3.4.1 Direct verdienen aan grondstoffen

Hoogwaardige grondstoffen, met name goud en diamanten, fungeren als zowel inkomstenbronnen als witwasinstrumenten. Gewapende groepen en handelaren gebruiken illegaal goud uit Democratische Republiek Congo (DRC), Centraal-Afrikaanse Republiek (CAR) en Soedan als een "witwasvehikel", door het te smelten of te mengen om de oorsprong te verbergen en het vervolgens via buurlanden en vervolgens naar Dubai 's goudhandelscentra te exporteren voor waarden van miljarden dollars (Lezhnev & Swamy, [2020](#)). Tegelijkertijd moet worden benadrukt dat multinationale mijnbouwbedrijven en overheidsfunctionarissen ook worden gezien als belangrijke aanjagers van illegale financiële stromen in het hele continent. In Ghana bijvoorbeeld worden door een groot aantal actoren - variërend van overheidsfunctionarissen tot mijnbouwbedrijven en toezichthoudende instellingen - aanzienlijke illegale opbrengsten gegenereerd via technieken als het verkeerd factureren van

handel, het vals rapporteren van de hoeveelheid en zuiverheid van goud en corruptie (Integrated Social Development Centre, [2025](#)). Het resultaat is een voortdurende beperking van het binnenlandse potentieel aan hulpbronnen, wat de ontwikkelingsvooruitzichten sterk beïnvloedt. Het is moeilijk is om een volledig beeld te schetsen van deze criminele markten, maar met betrekking tot Nederland worden wel een paar zaken opgemerkt. Zo verloopt een traditioneel gebruikelijke methode via de grootschalige aankoop van traditionele grondstoffen zoals diamanten en goud, waarna deze universeel waardevolle materialen worden verkocht of gebruikt als investeringen in het buitenland. Investerings in mijnbouw gerelateerde grondstoffen zijn gebruikelijk onder Nederlandse actoren waarbij onderzoek vaak leidt naar Afrikaanse landen met rijke mijnen, zoals Kenia, Oeganda en de Centraal-Afrikaanse Republiek (OM, [2019](#)).



Ingang van de mijn in Kilembe, Oeganda



Goederentrein in Kamsar, Guinee

3.4.2 Indirecte mogelijkheden via infrastructuurontwikkeling

Een andere connectie rondom grondstoffen en witwaspraktijken welke de moeite waard is om te noemen betreft grote infrastructuurprojecten zoals de Belt and Road Initiative. Zo hebben Chinese triades, met groepen zoals 14K-Hau en Wo Shing Wo, een lange geschiedenis van activiteiten in Zuid-Afrika (Gastrow, [2003](#)). Deze twee groepen zijn op hun beurt ook specifiek gelinkt aan TBML-activiteiten in de regio (Global Financial Integrity, [2022](#)), en werken vaak samen met andere transnationale criminele entiteiten, zoals het (Ierse) Kinahan kartel, dat betrokken is bij goudsmokkeloperaties van Zuidelijk Afrika naar de Verenigde Arabische Emiraten (Mooney & Donnelly, z.d.). Deze verwevenheid van transnationale criminele netwerken en legitieme handelsstructuren vindt plaats binnen een bredere geopolitieke context. Buitenlandse investeringen ter bevordering van infrastructuur zoals de BRI, worden in toenemende mate gekanaliseerd via projecten die formeel bijdragen aan de economische ontwikkeling van handelsstromen. Maar deze zijn ook met name kwetsbaar voor criminele inmengingen in landen met fragiele of ontoereikende controlemechanismen in het land van herkomst of doorvoer. Waardoor landen aan de andere kant van de corridors, zoals aankomsthavens Rotterdam, Hamburg en Antwerpen, als zodanig ook blootgesteld worden aan risico's. Net zoals infrastructuur de legitieme handel in de hand werkt, zal deze ook illegitieme handel een boost geven.

Als de huidige trend van infrastructuurontwikkeling, zonder voldoende financieel en structureel toezicht, en met betrokkenheid van andere staten zoals de VAE – elk met hun eigen incentive – doorzet kan dit resulteren in een multipolaire misdaadstructuur waarin verschillende actoren elkaars activiteiten faciliteren en versterken. Zo dreigt een parallel ecosysteem te ontstaan van gesmokkelde edelmetalen en ondergewaardeerde exportproducten. Op lange termijn kunnen aanhoudende TBML-activiteiten externe actoren in staat stellen om informele controle uit te oefenen over strategische sectoren, zoals natuurlijke hulpbronnen, en strategische knooppunten, zoals havens. Deze dynamiek kan handelsgegevens in gevaar brengen en maakt legale handelsautoriteiten vatbaar voor spionage, insider threats en afpersing. De institutionele uitholling die hieruit voortvloeit – gekenmerkt door corruptie, onder bemanning en gebrekkige samenwerking tussen opsporingsdiensten – vergroot de kans op strategische afhankelijkheid van externe actoren. In zo'n scenario kunnen buitenlandse groepen informele invloed uitoefenen op beleidsvorming in cruciale sectoren zoals energie, mijnbouw en infrastructuur. Daarmee verschuift het TBML-vraagstuk van een puur financieel risico naar een bredere bedreiging voor nationale soevereiniteit en internationale veiligheid.

3.5 Dubieuze geldstromen over en weer

Soms zijn criminele geldstromen lastig te achterhalen. Wanneer dat wel gebeurt kan het de ene keer makkelijker en de andere keer moeilijker gelinkt worden aan de aard van de criminele activiteit. En soms zijn geldstromen gewoonweg dubieus en roepen zij op een andere manier vragen op. Een illustratief voorbeeld hiervan is het zakendoen van Isabel dos Santos. Trouw beschreef vorig jaar hoe de dochter van oud-president José Eduardo dos Santos via Nederlandse brievenbusfirma's zakendoet in olie, telecom en diamanten (Kuijpers & Kleinnijenhuis, [2020a](#)). Door haar vermogen steeds bij andere beheerkantoren onder te brengen, verloren toezichthouders haar uit het oog (Kuijpers & Kleinnijenhuis, [2020b](#)). Het Nederlandse OM deed strafrechtelijk onderzoek naar vermoedens van corruptie via de Nederlandse bv's (Roessingh, [2020](#)).

3.5.1. Casus Dos Santos

Via draaischijf Nederland sluisde Isabel Dos Santos een groot deel van haar enorme vermogen weg. Dit deed ze via Nederlandse brievenbusmaatschappijen met namen als 'Esperaza' en 'Exem'. De 52-jarige wordt geconfronteerd met talloze internationale sancties, bevrozing van tegoeden en beschuldigingen van corruptie, waarbij zowel Angola als andere landen juridische stappen tegen haar ondernemen. Ze ontkent alle aantijgingen tegen haar (Lodhi, [2024](#)). 'Esperaza' en 'Exem' zijn enkele van de bedrijven van Dos Santos. Aan haar verbonden is een uitgebreid netwerk van 400 bedrijven en dochterondernemingen in Angola, Portugal maar ook verschillende offshore locaties. Isabel dos Santos stond in 2017 op het hoogtepunt van haar macht als bestuursvoorzitter van het staatsoliebedrijf Sonangol. Haar naam prijkte op de lijsten van rijkste vrouwen van Afrika, haar vastgoedportefeuille strekte zich uit over meerdere continenten, en een web van internationale vennootschappen ondersteunde haar vermogen. Maar wie verder keek, zag al snel de contouren van iets duisters. En Nederland speelde daarin, op de achtergrond, een opvallende rol. Sonangol werd in 1953 opgericht, de meer dan 10.000 werkzame personen houden zich voornamelijk bezig met aardolie en aardgas. Er wordt geschat dat Angola meer dan 5 miljard vaten olie in kust- en offshore-reserves heeft. Sonangol was vanaf het begin een instrument van primair belang in de handen van het politieke regime. In

1991 besloot de Angolese regering Albina Africano tot president van het bedrijf te benoemen. Op 20 december 2011 eiste Human Rights Watch dat de regering van Angola zou uitleggen waar de 32

Human Rights Watch eiste dat de regering van Angola zou uitleggen waar de 32 miljard dollar die ontbreekt uit de staatskas zich bevindt.

miljard dollar die ontbreekt uit de staatskas, gerelateerd aan de staatsoliemaatschappij Sonangol, zich bevindt. In juni 2016 benoemde de president van Angola Isabel dos Santos tot president van Sonangol. Dos Santos werd op 15 november 2017 ontslagen uit haar functie als voorzitter van de raad van bestuur van Sonangol door de nieuwe Angolese president João Lourenço. De Sonangol Group, het grootste bedrijf in Angola, bestaat uit verschillende dochterondernemingen, die actief zijn in verschillende landen, voornamelijk in Congo-Quinxassa, in Kaapverdië (via Sonangol Cabo Verde) en in China via het bedrijf China Sonangol Resources Enterprise Ltd. Sonangol heeft ook belangen in bedrijven uit verschillende sectoren, zoals onder meer het bankwezen en de financiële sector, met meer dan 30 dochterondernemingen.

Op basis van verschillende bronnen kan haar casus als volgt worden samengevat, zoals uiteengezet door de Rechtspraak Nederland ([2020a](#); [2020b](#); [2021](#)):

Nederland was voor Dos Santos geen toevallige tussenstop in haar wereldwijde zakennetwerk. Het was een knooppunt. Door het gunstige belastingklimaat en een trustsector die tot voor kort amper gereguleerd werd, bood Nederland precies wat haar internationale netwerk nodig had: een betrouwbare façade. Op 21 januari 2020 publiceerde het Financiële Dagblad een artikel dat de sluier wegtrok. “Bv’s Dos Santos duiken onder de radar”. Het stuk onthulde hoe Isabel dos Santos gebruik had gemaakt van kleinere Nederlandse trustkantoren – kantoren die minder op de radar van De Nederlandsche Bank opereerden – om vennootschappen te beheren die vermoedelijk gelinkt waren aan verduistering en corruptie.

Centraal stond Esperaza Holding B.V met een complexe aandelenstructuur: 60% in handen van het Angolese staatsbedrijf Sonangol, 40% via een holding genaamd Exem Energy, die uiteindelijk toebehoorde aan Dos Santos en haar overleden echtgenoot. In het najaar van 2017, vlak voor haar ontslag als bestuursvoorzitter van Sonangol, gebruikte Dos Santos haar machtspositie om razendsnel besluiten te forceren binnen Esperaza. Op 14 november 2017 – exact één dag voor haar afzetting – organiseerde ze een algemene vergadering, benoemde stromannen als bestuurders, keurde een interim-dividend van €131,5 miljoen goed en zette het bedrijf zelfs op de route naar ontbinding. Sonangol kreeg zijn deel, maar Exem – en daarmee Dos Santos – streek ruim €52 miljoen op.

De juridische nasleep hiervan vond ook in Nederland plaats. De Ondernemingskamer van het Gerechtshof Amsterdam stelde in 2020 een diepgaand onderzoek in naar het beleid van Esperaza. De timing van de besluiten, de ondoorzichtige besluitvorming en de nauwe betrokkenheid van stromannen riepen ernstige vragen op over belangenverstrengeling en onbehoorlijk bestuur. Deze vragen gaan ook over de rol van Nederland in het faciliteren van wereldwijde corruptie. Jarenlang zijn constructies getolereerd – of onvoldoende gereguleerd – waarin miljarden euro’s via brievenbusfirma’s konden worden witgewassen of weggesluisd. Hoewel Dos Santos haar machtsposities in Angola grotendeels kwijt is, en internationale druk toeneemt, zijn veel van de geldstromen nog altijd niet volledig in kaart gebracht. Nederland speelt daarin niet de hoofdrol, maar wel een belangrijke bijrol – als decor van een financieel schimmenspel waarin moraal en wet elkaar vaak pas laat ontmoeten. De casus illustreert hoe dergelijke constructies kunnen leiden tot juridische geschillen en financiële verliezen voor Afrikaanse staten (Fiscaal Vanmorgen, [2021](#)). Ondertussen is het Nederlandse beleid rondom brievenbusfirma’s de laatste jaren aangescherpt. Zo kunnen brievenbusfirma’s niet langer zomaar profiteren van gunstige belastingregels of -verdragen. Daarnaast zijn er nieuwe eisen gesteld, zoals een minimale loonsom en de verplichting een bedrijfsruimte te huren. Ook komt er een belasting op de royalty’s die via Nederland in belastingparadijzen terechtkomen. De volgende paragraaf geeft meer duiding over de werking van brievenbusfirma’s.

Casus dos Santos

Toegepaste methoden

- Corruptie.
- Gebruik van overheidscontracten en posities om zichzelf te verrijken.
- Witwassen van geld.
- Complexe netwerken van brievenbusfirma’s in belastingparadijzen zoals Nederland.
- Belangenverstrengeling.
- Genoot bevoordeling bij staatsbedrijven door haar banden met de regering van haar vader.
- Fraude en verduistering.



3.6 Brievenbusfirma's en belasting

Net als er in Nederland technische deskundigheid is op het gebied van synthetische drugs, zoals rond het bouwen van laboratoria en ketels, essentieel voor het illegale drugsproductieproces, zo is er in Nederland ook veel kennis op het gebied van belastingen en hoe deze kunnen worden ontweken -hetgeen legaal is- en hoe de belasting kan worden ontdoken – wat illegaal is. Afrikaanse landen die in hoge mate afhankelijk zijn van buitenlandse multinationals, lopen cruciale belastinginkomsten mis wanneer deze multinationals gebruikmaken van brievenbusfirma's. Deze inkomsten hadden kunnen gaan naar onderwijs, infrastructuur of gezondheidszorg in het land zelf, maar gaan nu grotendeels naar aandeelhouders elders.

Verschillende organisaties bieden hun diensten aan bedrijven die willen profiteren van belastingvoordelen en andere zakelijke voordelen die verbonden zijn aan het vestigen van hun hoofdkantoor of bepaalde activiteiten in een land. Nederland is een grote speler in deze manier van het behalen van voordelen, zo is er een adres in Amsterdam waar maar liefst 4.150 bedrijven geregistreerd stonden. Nederland fungeert in de globale economische infrastructuur als een tussenstation waarbij grote geldstromen uit ook Afrika via ogenschijnlijk Nederlandse entiteiten naar fiscale toevluchtsoorden worden geleid.



De Piramides van Gizeh in Egypte. Er staan 22.868 bedrijven ingeschreven op het adres van de piramides.

Afrika en Nederlandse brievenbusfirma's

Wat hebben de Piramides van Gizeh (Egypte), een klein winkelcentrum in Pretoria (Zuid-Afrika) en Nederland met elkaar gemeen?

- 

Er staan 22.868 bedrijven ingeschreven op het adres van de Piramides van Gizeh.
- 

Op het adres van een klein winkelcentrum in Pretoria zijn dat er 61.000.
- 

Net als in Nederland worden deze brievenbusfirma's gefaciliteerd door verschillende partijen, waaronder bedrijfsadviesbureaus, juridische dienstverleners, financiële instellingen en trustkantoren.



3.6.1 Buitenlandse investeringen via Nederland

Tot voor kort was Nederland volgens het IMF (2021) absolute wereldleider in inkomende buitenlandse directe investeringen (BDI), met in 2020 ruim €4.500 miljard (567% van het Bruto Binnenlands Product (bbp)). Sinds 2019 is alleen de VS Nederland voorbijgestreefd (Moore & Berkenbos, 2022). Zowel journalistieke platforms als wetenschappelijke onderzoekers en overheidsinstanties hebben aandacht besteed aan de rol van brievenbusfirma's in belastingontwijking met specifieke aandacht voor de Nederlandse connecties. Deze onderzoeken wijzen op aanzienlijke belastingderving en benadrukken de noodzaak voor transparantie en regulering om misbruik tegen te gaan. Een aanzienlijk deel van de buitenlandse investeringen in Afrika loopt via Nederlandse financiële holdings. Volgens berichten uit 2013 werd eind 2011 ongeveer €80 miljard van de €409 miljard aan buitenlandse investeringen in Afrika toegeschreven aan Nederland. Opmerkelijk is dat 62% van deze investeringen afkomstig was van buitenlandse multinationals die via Nederlandse brievenbusfirma's in Afrika investeerden, vooral actief in sectoren zoals mijnbouw, oliewinning en telecommunicatie (Driehuis, 2013).

In 2015 trekt Follow the Money (Van Os & Römgens, 2015) uit hun onderzoek de conclusie dat een groot deel van de buitenlandse investeringen in Afrika via Nederland loopt, vaak zonder substantiële economische activiteit (in Nederland), wat belastingontwijking en -ontduiking faciliteert. Ter illustratie, onderzoek door actiegroep ActionAid bracht aan het licht dat het Australische mijnbouwbedrijf Paladin, actief in Malawi, belasting op personeelskosten en rentes op leningen wist te omzeilen via een Nederlandse brievenbusmaatschappij. Hierdoor liep de Malawische belastingdienst naar schatting 27,5 miljoen Amerikaanse dollars aan inkomsten mis (Bhikhie, 2015). De vraag blijft in hoeverre dit niet toegestaan is en hoe er in Nederland geld aan wordt verdiend.



Nederland wordt vaak bekritiseerd vanwege zijn rol als belastingparadijs



Kantoren op de Amsterdamse Zuidas

3.6.2 Belastingpartner Nederland

Brievenbusfirma's dragen bij aan structurele belastingontwijking en financiële ongelijkheid, met negatieve gevolgen voor publieke voorzieningen zoals gezondheidszorg, onderwijs, veiligheid en infrastructuur en voor de wereldwijde economische rechtvaardigheid. De Nederlandse koopmansgeest doet zich hier sterk gelden en het is de vraag hoe lang dat nog mogelijk is voor een rijk land als Nederland, in een steeds internationaler wordende wereld, waarin de EU het internationale baken is geworden voor internationale normen rond mensenrechten en fatsoenlijk zakendoen. Nederland oriënteert zich anno 2025 minder Atlantisch en meer Europees en maakt zich hard voor een internationale rechtsorde. Deze wordt uitgedragen in de grondwet, waarbij het de vraag oproept of een beleid dat fiscaal ondermijnend voor andere landen is wel past. Dit geldt nog sterker als de landen in kwestie al eeuwenlang door Europeanen als wingebieden zijn gebruikt en uitgebuit. In Nederland bestaat veel financieel-economische en fiscaal-rechtelijke kennis, die fysiek geconcentreerd is in Amsterdam en met name in zuidelijk Groot-Amster-

dam, geconcentreerd rond de Zuidas. Het is geen verrassing dat Nederland vaak wordt bekritiseerd vanwege zijn rol als belastingparadijs. Meer dan 4500 miljard euro stroomt jaarlijks door Nederland via brievenbusfirma's, waardoor multinationals miljoenen aan belasting kunnen ontwijken. Dit heeft geleid tot internationale kritiek en discussies over de ethiek en duurzaamheid van dergelijke fiscale constructies (NOS, 2013). Zo hoeven Nederlandse bedrijven in Oeganda door een uniek verdrag geen winstbelasting te betalen. Hierdoor vestigen allerlei internationale bedrijven die actief zijn in Oeganda zich met een holding in Nederland. Een voorbeeld hiervan is het Indiase telecombedrijf Airtel, dat zijn winsten naar een gebouw in Amsterdam Nieuw-West sluist (Schenkel, z.d.). De doorgaans controversiële rol van Nederlandse brievenbusfirma's in financiële en fiscale constructies met Afrikaanse landen, zoals Malawi, Nigeria, Ghana, Oeganda en Angola is complex. Ze werpen zoals al eerder aangegeven licht op de noodzaak van transparantie en hervormingen om belastingontwijking en misbruik van dergelijke structuren te

voorkomen. Dat de constructies om via Nederland belasting te ontduiken ondermijnend zijn voor landen die daardoor minder belastinginkomsten krijgen, spreekt voor zich. Voor de Nederlandse groeicijfers zijn deze constructies dus goed, maar zij zijn slecht voor de landen die belastinginkomsten mislopen dankzij Nederlands financieel-economisch vernuft in de context van nationale wetten en beleid dat wel of niet dit soort constructies mogelijk maakt en faciliteert. In 2023 deelde SOMO (Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen) nog een artikel over hoe een belastingverdrag met Nederland het land Mozambique tientallen miljoenen kan kosten (van Teeffelen, 2023). Nederland kan echter niet alleen het land zijn dat ontwijking faciliteert, het is inmiddels ook een leerboek voor andere landen, zoals het Afrikaanse Mauritius, hoe je als belastingparadijs zelf ook wat geld kunt verdienen. Daarbij gaat het niet alleen meer om brievenbusfirma's zelf, maar ook door het gebruik van lege holdings, het aanbieden van offshore financiële diensten en de inzet van belastingverdragen (Double Taxation Treaties).

Geïnteresseerd in dit onderwerp? Luister dan zeker naar de Africast Podcast nr. 68 'Afrikaanse Belastingparadijzen'

Luister podcast



4 Informatie



4.1 Beter bereik door technologie

Het Afrikaanse continent kan voor sommigen een 'ver-van-mijn-bedshow' lijken, maar door technologische ontwikkelingen zorgen aansluitingen in Afrika voor aansluitingen buiten Afrika.



4.2 Dezelfde taal spreken

Met meer dan 2000 talen die gesproken worden is er een ontzettende taalkundige diversiteit. Enkele talen worden uitgelicht, doordat zij volkeren en criminele gemeenschappen verbinden.



4.3 Gebruikte informatie-ecosystemen

In een ecosysteem wordt voor criminelen relevante informatie uitgewisseld. Er wordt stilgestaan bij het verkrijgen, versleutelen en verplaatsen van informatie. Ook worden enkele fysieke ontmoetingsplaatsen toegelicht.



4.4 Transnationale cybercriminaliteit

Door de ontwikkeling van de IT-sector heeft internetoplichting een vlucht genomen. Vanuit het continent worden mensen overal ter wereld opgelicht door netwerken gespecialiseerd in scams.



4.5 Kolonialisme en neutralisatietechnieken

In hoeverre heeft het kolonialisme van vroeger nog invloed vandaag? Inzichten over neutralisatietechnieken in relatie tot het goed praten van georganiseerde misdaad worden hier gedeeld.



4.6 Elektronisch afval als transnationale boemerang

Elke zoveel jaar willen consumenten een nieuwe computer. De afgedankte computers komen (ook) in Afrika terecht, waardoor de overgebleven data zorgen voor veiligheidsvraagstukken.

4.1 Beter bereik door technologie

De afgelopen eeuwen en zeker de afgelopen drie decennia heeft communicatie zich op bijna duizelingwekkende manier ontwikkeld. Er zijn een paar belangrijke ontwikkelingen geweest die de communicatie en daarmee informatiestromen tussen Nederland en Afrika aanzienlijk hebben verbeterd en vergemakkelijkt. Ook transnationale criminaliteit profiteerde hiervan. Technologische ontwikkelingen hebben de communicatiemogelijkheden tussen Afrika en Nederland enorm vergroot en bepaalde vormen van (georganiseerde) criminaliteit in West-Afrika een internationale en transnationale dimensie gegeven. Een voorbeeld dat al langer in Nigeria bestaat is scammen, een vorm van oplichting waarbij fraudeurs onder valse voorwendselen proberen je geld afhandig te maken. Vanaf eind 20e en vooral begin 21e eeuw konden Nigeriaanse ‘scammers’ dankzij technologie steeds meer en gemakkelijker allerlei mensen in de wereld bereiken, onder wie rijke mensen in Europese landen.

4.1.1 Mobiele telefonie

Rond 2000 waren er in Afrika nog bijna geen mobiele telefoons terwijl twee jaar eerder, in 1998, al 22% van de Nederlanders een mobiele telefoon in het bezit had. De introductie van de mobiele telefoon verliep in Afrika echter wel sneller dan in Europa, doordat de tussenfase van vaste telefonie is overgeslagen. Het was het enige continent zonder echte vaste telefonielijnen buiten de steden. De meeste mensen hadden dus geen telefoon. Dit veranderde razendsnel in Afrika: rond 2014 waren mobiele telefoons overal te zien, wat het leven van veel mensen aanzienlijk veranderde. Zij gingen de mobiele telefoon voor veel meer zaken gebruiken dan niet-Afrikanen (VPRO, 2014).

Bovendien is bellen de laatste jaren veel goedkoper geworden. In de jaren 90 was het nog duur om intercontinentaal te bellen. Het kostte gemakkelijk enkele guldens per minuut (Geschiedenis.nl, 2020). In de 21e eeuw werd bellen geleidelijk aan spotgoedkoop. Daar kwam de technische innovatie om te kunnen bellen via het internet nog bij, wat de internationale en intercontinentale communicatie aanzienlijk vergemakkelijkte. De wereld werd op deze manier veel kleiner en scammers konden nog makkelijker en goedkoper potentiële slachtoffers benaderen, waar ook ter wereld deze zich bevinden.



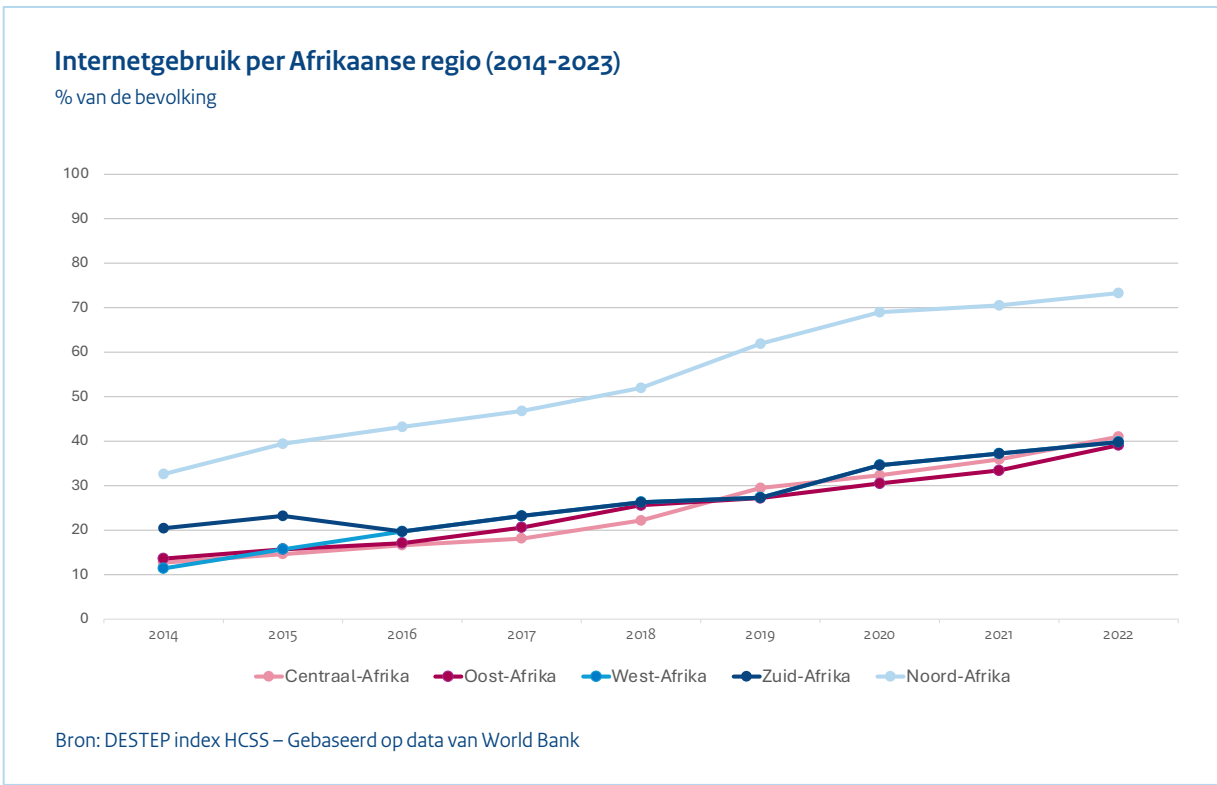
Meer weten? Zie dit artikel uit 2014 over mobiele telefoons in Afrika, met een interview met Afrikanist Mirjam de Bruijn.

Bekijk interview

4.1.2 Het internet

Het internet, e-mail en later niet-verbale telefooncommunicatie zoals via apps hebben zich razendsnel ontwikkeld. Bijna overal ter wereld gingen mensen veel meer e-mailen – en daarmee werden grote groepen mensen potentieel toegankelijk voor Engelstalige scammers uit Afrika. Deze scammers komen vooral uit Nigeria, het Afrikaanse land met veruit de grootste bevolking, namelijk 228 miljoen. Omdat het een voormalige Britse kolonie is, spreken en schrijven veel mensen Engels. Moderne communicatiemiddelen hebben daders de mogelijkheid gegeven slachtoffers in andere, met name rijkere landen te zoeken. Dit soort criminaliteit is niet meteen georganiseerde misdaad. Op basis van een gangbare definitie van georganiseerde criminaliteit hangt het af van de mate waarin geweld, dreiging en/of corruptie wordt toegepast door het criminele netwerk. Op basis van de beschikbare literatuur lijkt van corruptie vaak sprake in Nigeria,

want er wordt geregeld samengewerkt met corrupte ambtenaren. Bijzonder aan sommige van de criminele netwerken achter dergelijke scams, vaak uit Nigeria, is dat zij zijn ontstaan op studenten-campussen en zich hebben verenigd in corporale geheime genootschappen. Via deze netwerken onderhouden zij ook banden met de overheidsbureaucratie. Sommige van de meest succesvolle criminele spelers blijven lid van de geheime studentengenootschappen, om zo met actoren binnen de overheidsbureaucratie te kunnen samenwerken (Ellis, 2022). Communicatie tussen criminelen onderling, met name bij transnationale georganiseerde criminaliteit, gebeurt via reguliere telefoons maar vooral via cryptotelefoons. Fysieke ontmoetingen blijven ook belangrijk. De afgelopen decennia is het vliegverkeer bijna overal ter wereld toegenomen en zeker ook in Afrika. En daarmee ook de (mogelijkheden tot) fysieke ontmoetingen.

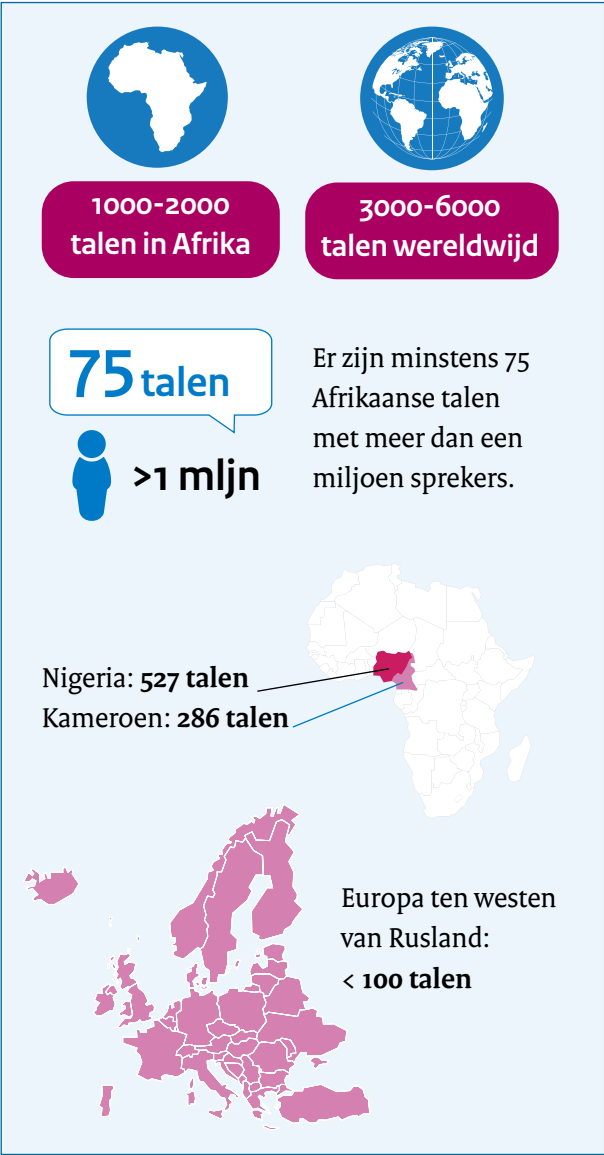


4.2 Dezelfde taal spreken

Deze sectie gaat in op het belang van taal, want in welke taal kan worden gecommuniceerd is van belang voor zowel het criminele netwerk als de wetshandhaving. Het spreekt voor zich dat hoe zeldzamer een taal is, zoals een regionale Afrikaanse taal of dialect, het voor de politie moeilijker is zulke afgeluisterde communicatie te begrijpen. Waar taalbarrières in het verleden een voordeel leken te zijn voor criminele netwerken, vanwege de afhankelijkheid van tolken, zorgt technologie nu dat dit voordeel inmiddels kleiner is geworden. Zo wordt Artificial Intelligence niet alleen steeds vaker ingezet voor het tegengaan van cybercrime (Abd Alkareem et al., 2023), het zorgt ook voor het ‘in real-time’ vertalen van hetgeen gezegd wordt terwijl men (mee)luistert (Switzer, 2024). Het begrijpen van een taal, zowel wat er gezegd wordt als waar het vandaan komt, kan bijdragen aan een beter begrip van de context en ruimtelijkheid van georganiseerde misdaad (Cockbain, Estévez Soto & Allum, 2025). Het is om deze reden dat er stil wordt gestaan bij verschillende Afrikaanse talen en de relatie met gemeenschappen.

4.2.1 Talen in Afrika

Het aantal in Afrika gesproken talen ligt tussen de duizend en tweeduizend volgens Harvard University (z.d.). Daarmee herbergt Afrika ongeveer een derde van het totaal aantal talen wereldwijd. Er zijn minstens 75 Afrikaanse talen met meer dan een miljoen sprekers (Harvard University z.d. @bron). In sommige landen worden er vele talen gesproken. Zo is geïnventariseerd dat er in Nigeria en Kameroen respectievelijk 527 en 286 talen gesproken worden (Diamond, 2013). Ter vergelijking: heel Europa ten westen van Rusland kent minder dan honderd talen. Het gebruik van talen en dialecten die relatief onbekend zijn in Nederland plaatst de handhavende en controlerende instanties voor uitdagingen. Een woord dat in veel Afrikaanse landen bestaat is ‘wazungu’, wat gebruikt wordt voor witte mensen uit Europa. Elke taal heeft zijn eigen culturele erfgoed en betekenis maar over het gehele continent gezien zijn sommige talen het meest populair en gesproken. In gemeenschappelijke talen vindt men elkaar voor algemene communicatie, maar ook voor onderwijs en handel tussen Afrikaanse landen.



4.2.2 Talen van betekenis

Een ‘lingua franca’ is een taal welke gebruikt wordt als communicatiemiddel tussen bevolkingsgroepen die een volks- of moedertaal spreken welke niet voor beide partijen verstaanbaar is.

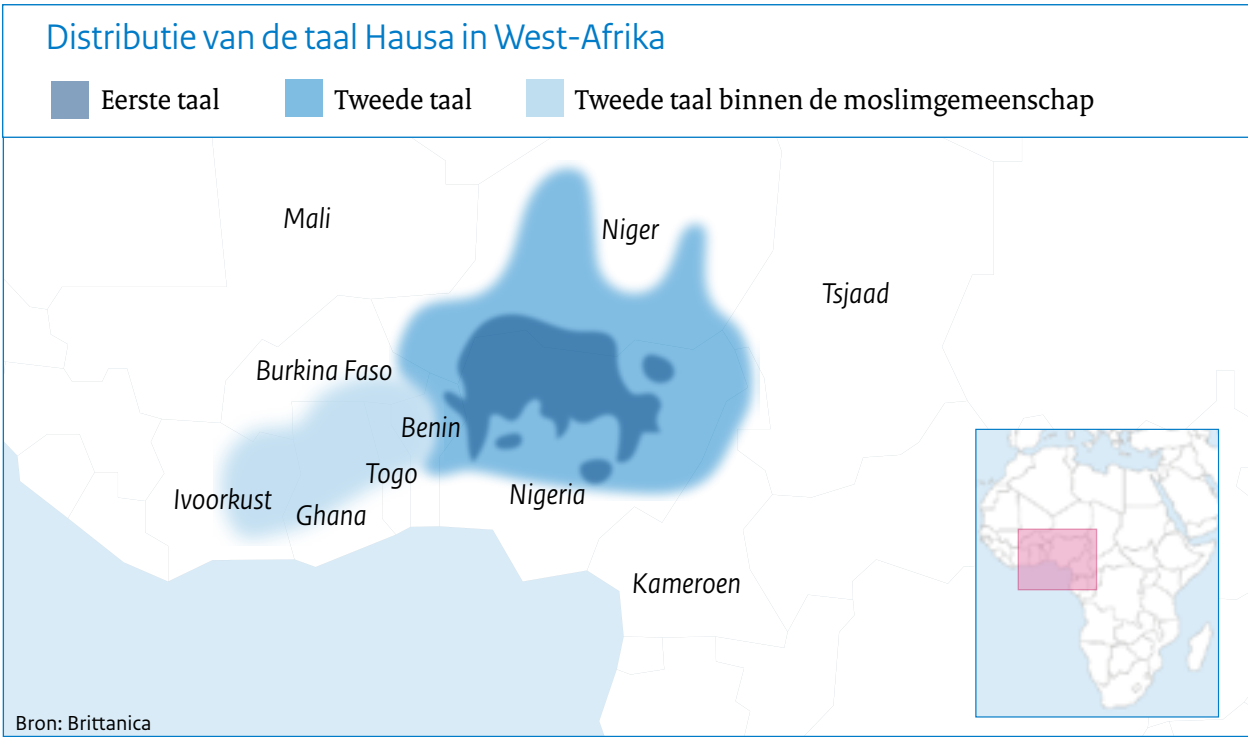
Swahili

Swahili, de sterk door het Arabisch beïnvloede lingua franca van eerst Oost-Afrika en later ook Centraal- en Zuidelijk Afrika, wordt gesproken door zo’n 100 (TalkAfricana, 2022) tot 200 miljoen mensen (Harvard University, 2025; Sippy, 2022). Het is de officiële taal van Tanzania, Kenia en Oeganda. De taal kent een belangrijke positie als voertaal van de Afrikaanse Unie. De invloed van Swahili beperkt zich echter niet tot de grenzen van Afrika aangezien het verschillende gemeenschappen in allerlei landen met elkaar verbindt (zoals Mozambique, Zambia, Malawi maar ook Jemen en Oman) (Global Diversity Hub, z.d.).

Hausa

In West- en Centraal-Afrika is Hausa de belangrijkste lingua franca. Tientallen miljoenen mensen spreken de taal (Wolff, z.d.). Sommige van de daders van internetcams uit West-Afrika spreken Hausa. Hausa is ook de taal van het volk ‘De Hausa’ waarvan het merendeel in Nigeria woont. Hausa diaspora gerelateerd aan slavernij zijn wijd verspreid over de planeet (Lefebvre, 2023).

Ten gevolge van invasies en vooral het kolonialisme van de 19e en 20e eeuw zijn er ook andere lingua franca’s in Afrika (Arabisch, Engels, Frans en Portugees) die door de meeste overheden worden gebruikt.



Arabisch

Na de Arabische invasies van de zevende en achtste eeuw, vanuit het Arabisch schiereiland, is Arabisch de belangrijkste taal geworden in Noord-Afrika. Van Egypte tot en met Marokko is het de dominante taal. Arabieren zijn de meerderheid van de bevolking gaan uitmaken. De Berbers (de oorspronkelijke bevolking) trokken zich terug in minder toegankelijke gebieden zoals de bergen en de woestijn. De Berbertalen werden daarmee minderheidstalen. De Berbers in de noordelijke Rif-bergen specialiserden zich in de cannabisteelt en hasjmakerij.

Engels

De Engelse taal is de officiële taal van veel verschillende Afrikaanse landen, zoals Nigeria, Ethiopië, Zuid-Afrika, Tanzania en Kenia. Het is ook de taal van onderwijs in veel landen. De relatie tussen Europese talen en voormalige koloniën is evident. De talen blijven bestaan omdat het niet gemakkelijk is afscheid van een taal te nemen. Daarnaast verbindt het Engels Afrikanen aan veel mensen wereldwijd. Nigerianen vind je, mede door de Engelse taal, over de hele wereld, net zoals je veel Senegalezen in Frankrijk kunt ontmoeten (Hooshmand, 2022).

Frans

Naast Engels is Frans de meest gebruikte koloniale taal in Afrika. Frans is veelal ook een tweede taal, terwijl het in stedelijke gebieden in Centraal-Afrika en havens aan de Golf van Genua ook als eerste taal wordt gesproken. Vooral in West-Afrika is Frans een officiële taal, met meer dan 100 miljoen Afrikanen die het spreken. De grootste landen waar Frans wordt gesproken zijn Madagascar, Kameroen, Ivoorkust, Senegal en Guinee (Hooshmand, 2022).

Sommige criminele groeperingen zijn beperkt in hun communicatiemogelijkheden om internationaal illegale zaken te doen. Engels is de dominante internationale taal van het zakendoen, ook bij ille-

gaal zakendoen, maar er zijn criminele netwerken die liever in andere talen spreken en zakendoen. Colombianen spreken bijvoorbeeld vooral Spaans en doen graag zaken in het Spaans. Na decennia internationaal drugs verhandelen richting de VS zijn er inmiddels genoeg Colombiaanse en Mexicaanse drugshandelaren die ook/wel Engels spreken. Voor de Braziliaanse organisaties ligt het wat anders. Zij opereerden lang vooral in Zuid-Amerika, konden Portugees spreken en Spaans begrijpen, maar hebben weinig ervaring met het Engels – net als de meeste Brazilianen. Het voordeel van Afrika voor Braziliaanse criminele organisaties is dat er verschillende landen zijn waar Portugees wordt gesproken.

Portugees

Met een Atlantische kust van enige duizenden kilometers, grote havens, handel met allerlei continenten, vele vissersschepen en niet te vergeten de grootste criminele organisatie van Latijns-Amerika, Primeiro Comando da Capital (PCC), hebben Braziliaanse smokkelnetwerken een comparatief voordeel ten opzichte van andere grote netwerken en organisaties, zoals de Colombiaanse en Mexicaanse (Feltran, Pinho & Bird Ruiz-Benitez de Lugo, 2023).

Mexicaanse organisaties waren al langer in West-Afrika, zoals in Guinee-Bissau, maar Braziliaanse organisaties hebben meer opties, want er zijn meer landen waar Portugees wordt gesproken, niet te vergeten ook op verschillende eilanden in de Atlantische Oceaan. Dit taalvoordeel van de Braziliaanse organisaties, naast de geografische voor smok-

kelroutes via de Atlantische Oceaan, uit zich het duidelijkst in Afrika, het nieuwe belangrijke tussenstation voor de cocaïnesmokkel richting Europa.

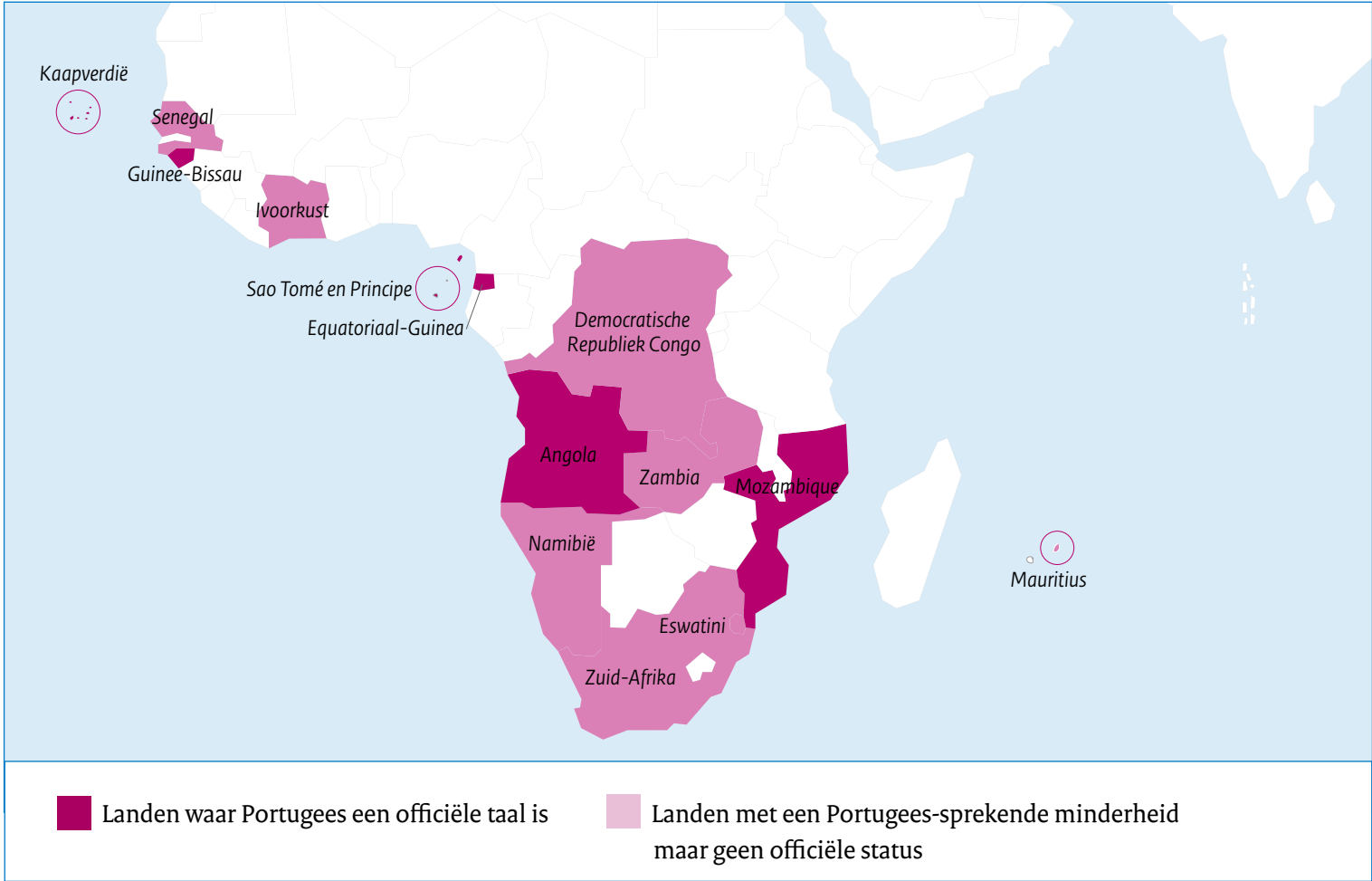
Het Portugees is daarmee een taal die in toeneemende mate wordt gebruikt in de trans-Atlantische cocaïnehandel via Afrika. Brazilië, buurland van de drie belangrijke cocaïneproducerende landen Colombia, Peru en Colombia, heeft zich de laatste tien jaar ontwikkeld tot belangrijk transitoland voor de cocaïnesmokkel richting Europa. Het Portugese kolonialisme in Afrika heeft ertoe geleid dat er verschillende landen in Afrika zijn waar Portugees wordt gesproken. Zo is Portugees bijvoorbeeld de officiële taal in Angola, Kaapverdië en Mozambique. Dit geeft Braziliaanse criminele organisaties de mogelijkheid in deze landen in hun eigen taal te spreken.

Meer lezen? Zie deze studie van SKC-partner Global Initiative on Transnational Organized Crime over de Braziliaanse organisatie PCC in West-Afrika.

Meer lezen

Yorùbá

Yorùbá was een ongeschreven taal tot aan het begin van de 19e eeuw. Het Yorùbá is een Niger- Congo-taal die gesproken wordt in West-Afrika, in de landen Nigeria (waar het ook een officiële taal is), Benin en Togo en kent naar schatting 50 miljoen moedertaalsprekers (Muhammad et al., 2022). Sinds de koloniale periode is Yorùbá niet alleen via migratie (zoals naar Brazilië en Cuba) verspreid, maar ook sterk verankerd gebleven door onderwijs, religie, populaire media en onderzoek (Muhammad et al., 2022; Ajayi et al., 2025).



4.2.3 Talen en gemeenschappen

Binnen criminele subculturen is het interessant om te zien hoe Yorùbá als een krachtige en geheime codetaal functioneert. De zogeheten “Yahoo boys” – jonge cyberfraudeurs – en straatgroepen zoals “Area boys” hanteren unieke woorden en zinswendingen (Oliseyenum, Maledo & Edozor, 2023; Mgbechi & Ugwu, 2024). Een voorbeeld is *mágà*, afgeleid van *mùgù* (naïef persoon), gebruikt om hun slachtoffers te identificeren, terwijl *jì mäsùn* het strategisch gebruik van slang codes aanduidt voor fraudeoperaties (Isiaka, 2018; Mgbechi & Ugwu, 2024). Ook hip hop uitingen zoals “kamikaze on a ketto level” of “Yahooze” verankeren deze jargonterm yahoo expliciet in het discours van de fraudecultuur (Mgbechi & Ugwu, 2024; Conversation, 2016). Daarnaast benadrukken criminele

Criminele groepen benadrukken hun groepsidentiteit en exclusiviteit door de taal te gebruiken om outsiders te weren

groepen hun groepsidentiteit en exclusiviteit door de taal te gebruiken om outsiders te weren, bijvoorbeeld met termen voor justitie-autoriteiten: EFCC of “Police” worden gemaskeerd via eigen vocabulaire, wat opsporing bemoeilijkt (Mgbechi & Ugwu, 2024). Ook spelen traditionele rituelen en oaths (“ase”-gebonden gezworen geloften) een rol. Deze zijn ingebed in Yoruba-religieuze praktijken en functioneel binnen georganiseerde misdaad om loyaliteit te verzekeren en verraad te bestraffen (Ajayi et al., 2025; Tade, 2013). Criminele netwerken zoals de “Area boys” gebruiken de taal eveneens om controle uit te oefenen in stadswijken en illegale activiteiten aan elkaar over te dragen. Hun taalgebruik toont overeenkomsten met de “anti-language”-modellen: een per definitie verborgen sociolect bedoeld ter afscherming van de buitenwereld (Conversation, 2016; Mensah, 2013).

Portugees kan, net als Yorùbá, een verbindend karakter hebben in relatie tot georganiseerde criminaliteit. Op de eilandengroep Kaapverdië, die tot 1975 een kolonie was van Portugal, wordt dus Portugees gesproken. Het ligt zeer strategisch voor de cocaïnesmokkel en staat al bekend als hub. Men kan verwachten dat mensen uit de Kaapverdise gemeenschap, zeker in Kaapverdië maar ook in Nederland, benaderd kunnen worden door criminele samenwerkingsverbanden zoals uit Brazilië, die zouden samenwerken met No Limit Soldiers uit Curaçao en Nederland (zie TAC en Strategische Blik). In de stad Rotterdam leeft zo een Kaapverdise gemeenschap, geconcentreerd in Delftshaven, wat een directe relatie heeft tot de oorsprong aangezien Kaapverdianen in Rotterdam traditioneel zeelui waren. Rotterdam - en bepaalde gemeenschappen in het bijzonder - zijn zeer kwetsbaar omdat er gemeenschappen zijn uit vele landen en er lokale mensen zijn die in staat zijn om naast met Afrikanen ook met bijvoorbeeld Zuid-Amerikanen in het Spaans, Portugees of Afrikaanse talen te spreken. Zo heeft Rotterdam als enige gemeente in Nederland een kleine Congolese gemeenschap evenals een aanzienlijke (nog zo geheten) Antilliaanse gemeenschap, met name mensen van Curaçaose afkomst. Het Papiaments is een mixtaal met woorden uit diverse talen, maar met een Latijnse basis. Hierdoor kunnen Arubanen, Bonairianen en Curaçaoënaars zowel met Spaanstaligen (zoals Colombianen), alsook met Portugees-talige (zoals Brazilianen) communiceren. Zowel Rotterdam als Portugees-talige landen in Afrika zijn belangrijke knooppunten voor de cocaïnesmokkel vanuit Brazilië. Daarmee kan deze zogeheten lusofone connectie als faciliterend beschouwd worden voor de transcontinentale cocaïnesmokkel.

4.3 Gebruikte informatie-ecosystemen

Taal speelt een rol binnen de ecosystemen van criminelen. De georganiseerde misdaad maakt gebruik van een robuust en aanpasbaar informatie-ecosysteem waarmee ze logistiek kunnen coördineren, relaties kunnen beheren en toezicht kunnen ontwijken. Over het hele continent vertrouwen Afrikaanse criminele groeperingen steeds meer op gecodeerde digitale communicatietools zoals WhatsApp, Telegram en Signal om operaties te coördineren; of het nu gaat om het onderhandelen over drugstransporten, het verplaatsen van witgewassen geld of het regelen van illegale grensovergangen (INTERPOL & ENACT, 2020). Deze apps zijn populair vanwege hun end-to-end-encryptie en gebruiksgemak. In veel criminele omgevingen hebben ze de minder veilige methoden zoals sms of e-mail grotendeels vervangen. Ook op het continent wordt er versleutelde communicatie gebruikt.



4.3.1 Versleutelde communicatie voor redelijke privacy

De techniek van berichten versleutelen biedt bescherming tegen afluisteren of onderschepping en wordt breed toegepast in bijvoorbeeld e-mail, telefonie en chatapps. Digitale berichten worden omgezet in een onleesbare vorm voor onbevoegden, tenzij zij over de juiste sleutel beschikken om deze te ontcijferen (Diffie & Landau, 2007). Een van de bekendste vormen van versleuteling is PGP, wat staat voor ‘Pretty Good Privacy’. Dit cryptografisch systeem werd eind jaren ’80 ontwikkeld en sindsdien gebruikt om berichten te beveiligen via een combinatie van publieke en private sleutels (Zimmermann, 1995). Binnen georganiseerde misdaadgroepen is PGP populair geworden vanwege het vermogen om communicatie tussen leden volledig af te schermen van opsporingsdiensten,

zeker wanneer het wordt geïnstalleerd op speciaal aangepaste telefoons (Decary-Hetu & Giommoni, 2017). Drugskartels, wapensmokkelaars en liquidatiegroepen zetten actief versleutelde communicatie in voor logistieke coördinatie, het maken van afspraken over betalingen en geweldsoverdrachten buiten het zicht van politie en justitie te houden (Leukfeldt, 2020). Deze technologie biedt zo niet alleen bescherming, maar versterkt ook de organisatorische slagkracht van criminele samenwerkingsverbanden. In Noord-Afrika, met name binnen Marokkaans-Nederlandse criminele netwerken zoals de Mocro maffia, is uitgebreid gebruik gemaakt van PGP-geactiveerde telefoons. Deze netwerken gebruikten diensten zoals Ennetcom, PGP Safe, en later Sky ECC. Veel van deze netwerken



4.3.2 Informatie verkrijgen, gebruiken en veilig verplaatsen

Informatie in de Afrikaanse georganiseerde misdaad gaat over meer dan berichten: het is een strategisch bezit, zorgvuldig beheerd en aangepast aan lokale omstandigheden. Hierin is het relevant om het veilig verplaatsen van informatie toe te lichten, evenals het inwinnen van nieuwe informatie via inlichtingensystemen.

Uitwisselen en verplaatsen van informatie

Informatie wordt uitgewisseld via gecodeerde chats maar net zo goed via gefluisterde berichten in een dorpscafé. Het vermogen om informatie veilig te verplaatsen is net zo belangrijk als het verplaatsen van goederen of geld. In gebieden met beperkte connectiviteit of een hoger operationeel risico - denk aan afgelegen woestijnkorridors, zoals de Sahel, of conflictgebieden - blijven de traditionele communicatiemethoden cruciaal. Criminele actoren vertrouwen hier nog steeds op persoonlijke ontmoetingen, satelliettelefoons, koeriers en gecodeerde taal, vooral wanneer vertrouwen is verankerd in verwantschapsbanden, stamstructuren of gemeenschapsrelaties (INTERPOL & ENACT, 2020). Deze informele netwerken worden ondersteund door digitale hulpmiddelen, waardoor groepen de veiligheid en het aanpassingsvermogen op verschillende terreinen kunnen behouden. In regio's met hardnekkige conflicten of politieke instabiliteit worden informatiestromen strikt gecontroleerd. Een sterke cultuur van stilte en loyaliteit beschermt netwerken tegen infiltratie. Criminele organisaties functioneren vaak binnen uitgebreide familie-, etnische of religieuze kringen, waar sociale verplichtingen geheimhouding versterken en wetshandavingsinspanningen compliceren. In stedelijke centra worden deze netwerken steeds professioneler, met rollen die lijken op die van bedrijfsstructuren. Denk aan

logistieke coördinatoren, technische specialisten en financiële medewerkers, die veilige cloudopslag, VPN's en burner-apparaten gebruiken om operaties te beschermen. Een nieuwe generatie criminelen combineert sociale media-savvy met traditionele fraudetactieken, waardoor ze zeer dynamisch en steeds meer transnationaal worden. Zo exploiteren groepen niet alleen digitale platforms voor oplichting (zie 4.4.1 en 4.4.2 voor de 'Yahoo Boys' en 'scamming'), maar zijn zij ook bezig met het coderen van forums en wervingskanalen, net als onlinetrainingsnetwerken (INTERPOL, 2024).

Inwinnen en gebruiken van informatie

De nu beschikbare infrastructuur draagt bij aan de georganiseerde misdaad. Het zorgt ervoor dat er binnen veiligheidsdiensten onderzoeken worden ondernijnd, omdat criminelen vaak toegang krijgen tot gevoelige informatie of bescherming in ruil voor steekpenningen. Op macroniveau profiteerde de georganiseerde misdaad in Afrika voorheen van een algemeen gebrek aan digitale bewakingsinfrastructuur, gefragmenteerde inlichtingenuitwisseling tussen staten en beperkte capaciteit om beveiligde communicatie te penetreren. Door technologische ontwikkelingen is er inmiddels wel veel bewakingsinfrastructuur voorhanden maar gebruikt men die vooral voor het eigen gewin en om te surveilleren. Cybercriminele netwerken, met name in delen van West- en Centraal-Afrika, hebben een nieuwe laag toegevoegd aan dit informatiedomein. Afrikaanse regeringen zetten geavanceerde surveillance- en inlichtingensystemen in, vaak geleverd door bedrijven zoals Huawei en spywareleveranciers als Circles en NSO Group. In landen als Oeganda en Zambia hielpen Huawei-technici actief bij het onderscheppen van versleutelde communicatie van oppositiefiguren. In Nigeria verkreeg de militaire inlichtingendienst toe-

opereerden deels vanuit Nederland of onderhielden directe lijnen met criminele groepen in Nederland en België (KLPD, 2017; Openbaar Ministerie, 2020). Een ander voorbeeld over versleutelde privacy komt juist uit het zuiden, waar Zuid-Afrikaanse autoriteiten een rol speelden in 'Operation Trojan Shield'. In deze internationale operatie misleidde de FBI en Australische politie criminelen tot het gebruiken van een door hen beheerde versleutelde app genaamd ANOM. Het leidde tot meer dan 1.100 arrestaties wereldwijd, waaronder meerdere in Zuid-Afrika, waar drugsbendes en smokkelnetwerken via ANOM communiceerden over internationale cocaïne- en methamfetaminehandel (Europol, 2021). In landen zoals Nigeria is het ook duidelijk dat versleutelde communicatie breed ingezet wordt binnen fraude- en drugssyndicaten. Hoewel niet altijd via klassieke PGP-apparatuur, werd er veel gebruikgemaakt van versleutelde berichtenapps zoals WhatsApp, Signal en Telegram. In een internationale actie werden in 2021 meer dan 300 verdachten gearresteerd in zeven Afrikaanse landen, mede op basis van onderschepte versleutelde communicatie (Interpol, 2021). In Oeganda en Zambia hielpen Huawei-technici regeringen bij het onder-

scheppen van berichten van activisten via diensten zoals WhatsApp en Skype. Hoewel dit formeel geen PGP-communicatie betreft, illustreert het wél hoe versleutelde communicatie ook in criminele of repressieve contexten in Afrika wordt aangevallen of misbruikt (Mwenesi, 2019). In meer of mindere mate is bekend dat Nederland een sleutelrol speelde in het kraken van PGP-netwerken. Via het Team High Tech Crime van de politie werd toegang verkregen tot miljoenen versleutelde berichten. Deze berichten dienden als bewijs in tientallen grote zaken, waaronder het Marengo-proces tegen Ridouan Taghi. Nederland werkte hierin nauw samen met Europol, FBI en Justitie in Canada en Frankrijk (New Yorker, 2023; OM, 2020).

Deze berichten dienden als bewijs in tientallen grote zaken, waaronder het Marengo-proces tegen Ridouan Taghi.

gang tot het Circles-platform om telefoongegevens te verzamelen en burgers te volgen, buiten parlementaire of gerechtelijke controle om (Citizen Lab, [2020](#)). Deze technologieën, ogenschijnlijk bedoeld voor misdaadbestrijding of antiterrorisme, worden vaak ingezet voor politieke controle en onderdrukking, zonder democratische waarborgen of transparant toezicht (Hillman & McCalpin, [2019](#); IDS & African Digital Rights Network, [2023](#)). In Nigeria lijkt er een sterke verwevenheid te bestaan tussen politie-inlichtingendiensten en georganiseerde netwerken die betrokken zijn bij wereldwijde cyberfraude, identiteitsdiefstal en witwaspraktijken. Operation Jackal III van Interpol bracht in 2024 aan het licht hoe deze groepen gebruikmaken van digitale infrastructuur, inclusief fintech-tools, simkaartfraude en deepfake-technologie, en verweven zijn met transnationale criminele netwerken. Door corruptie of actieve samenwerking maken dergelijke netwerken soms gebruik van bestaande surveillance-infrastructuren, denk hierbij aan sim-trackers, gezichtsherkenning of metadata-monitoring, om rivalen uit te schakelen of te beschermen tegen opsporing (ENACT Africa, 2023). Zo ontstaat een gevaarlijk samenspel waarin inlichtingeninstrumenten die bedoeld zijn voor nationale veiligheid, onder politieke of criminele invloed een repressieve en ontwrichtende rol spelen. Bovendien worden in sommige gevallen ook westerse technologieën, zoals Pegasus-spyware, gebruikt om journalisten, activisten en politieke tegenstanders te volgen, wat heeft geleid tot grootschalige mensenrechtenschendingen (Amnesty International, [2021](#); Allen & La Lime, [2021](#)).

4.3.3 Fysieke ontmoetingsplaatsen

Illegale handel kent een aantal overeenkomsten met legale handel. Zoals beschreven in de eerdere transnationale criminaliteitsstudies van [het SKC](#) blijven fysieke ontmoetingen belangrijk bij illegale handel zoals smokkel. Op elk continent en in elk land bestaan ‘centrale plaatsen’ (Hezel, [2014](#)) waar criminelen zich graag ophouden en elkaar ontmoeten. Bij illegale handel is persoonlijk contact en het elkaar in de ogen kijken bij het sluiten van deals waarschijnlijk nog belangrijker dan bij legale handel. Bij illegale deals kan men immers niet terugvallen op een contract en advocaat – en zo nodig de rechter. De gemaakte afspraken zijn niet juridisch afdwingbaar, zoals bij de rechtbank. Gemaakte afspraken bij illegale handel zijn bij gebrek aan alternatieven alleen anderszins afdwingbaar; doorgaans via dreiging en -later- geweld. Zoals bekend bij politiemensen en ook belastinginspecteurs die beroepsmatig kennismaakten met zogeheten grote criminelen, staan sommige leiders van criminele organisaties, of anders bepaalde facilitators, tussenpersonen, bemiddelaars of brokers, bekend als sociaal vaardig en sociaal intelligent, soms in staat om andere mensen te ‘lezen’ of te testen op betrouwbaarheid, standvastigheid en (zelf)vertrouwen.

Knooppunten van illegale handel

Bij illegale handel zijn centrale plaatsen te onderscheiden, zeker waar het gaat om fysieke verplaatsingen van illegale goederen zoals drugs, beschermd hout of dierenmateriaal. Zo zijn er knooppunten te onderscheiden van zeer lucratieve illegale handelsstromen zoals die van cocaïne, te weten de grote overslaghavens Rotterdam, Antwerpen, Hamburg en Vlissingen. Professionele criminele organisaties of netwerken willen logischerwijs (trachten te) beschikken over, of in ieder geval toegang hebben tot, allerlei contactpersonen in havens en de logistieke systemen, zoals

mensen on the ground en idealiter ook mensen die werken op personeelszaken en in de logistieke (computer)systemen, zoals planners. Er moeten illegale handelingen rond illegale goederen worden verricht. Doorgaans moeten illegale goederen heimelijk worden geïmporteerd en verplaatst of anders tijdelijk opgeslagen. Bij de illegale transporten van met name cocaïne uit Zuid-Amerika wordt meestal ‘meegelift’ op legale goederenstromen. Het belang van toegang tot mensen en (logistieke) systemen is belangrijk voor grote criminele organisaties en samenwerkingsverbanden die maritiem smokkelen, voor een belangrijk deel omdat de grote goederenvervoerder, de rederijen, om logistieke redenen soms tijdens de trans-Atlantische oversteek van (overslag)havens veranderen. Een gunstige logistieke locatie voor smokkel is van belang, net als een plek met moeilijkheden tot dubieuze investeringen, witwassen of andere financiële constructies. Daarnaast zijn er ook plekken die populair zijn voor transnationale ontmoetingen tussen beroepscriminelen. De heimelijkheid van hun handel stelt andere eisen aan dergelijke transnationale ontmoetingsplekken. De mogelijkheid tot vertier zoals de

beschikbaarheid van luxe hotels, restaurants, en clubs met jonge vrouwen schept gunstige voorwaarden voor allerlei ontmoetingen. Plekken met veel jetset zijn gunstig, want dan valt weelderige rijkdom minder snel op en er bestaat een cultuur van pronken met materiële welvaart. Europese drugsnetwerken, waaronder Nederlandse, gebruiken het Afrikaanse continent als transitroute, financieringsbron en vluchtruimte. Steden als Dubai en Marbella spelen de rol van luxe coördinatiecentra, van waaruit de misdaad wordt gestuurd, meestal verbonden via veilige communicatiekanalen en onroerend goed. De Antwerpse haven speelt een belangrijke rol, net als Vlissingen en Rotterdam. Sowieso staat Nederland in het centrum van dit web, met directe betrokkenheid via logistiek, geldstromen en het leidinggeven aan illegale operaties. Amsterdam, Antwerpen, Marbella en Dubai spelen alle een verbindende rol tussen (Nederlandse) georganiseerde misdaad en Afrika.



Luxe jacht in de haven van Marbella

‘Global city’ Amsterdam

Amsterdam geldt al jaren in Nederland als de belangrijkste plek waar binnenlandse criminelen graag komen, alsook criminelen uit andere landen. De hoofdstad ontvangt al eeuwen mensen en vooral handelaren uit allerlei windstreken. De laatste decennia is de stad steeds internationaler geworden. Sinds een aantal jaren geldt de Nederlandse hoofdstad als de stad in de wereld met de meeste nationaliteiten (in 2014 al 180 nationaliteiten) (Onderzoek & Statistiek Amsterdam, 2014). Dat betekent dat Amsterdam bewoners heeft uit ruim 90% van alle landen ter wereld, waaronder ook (logischerwijs) de meeste Afrikaanse landen. Voor beroepscriminelen zoals leden van georganiseerde misdaadgroepen, illegale ondernemers en/of mensen die zich vrije jongens noemen, is Amsterdam binnen Europa een van de beste ontmoetings- en vergaderplekken. De stad bevindt zich op een kwartier met de taxi of trein van één van Europa’s grootste luchthavens met veel intercontinentale en Europese verbindingen. Een andere functie van Amsterdam binnen de internationale onderwereld is dat van vluchtheuvel voor buitenlandse criminelen of anderen die problemen hadden of hebben met justitie in een ander land. Voor hen is het prettig toeven in een land en vooral het toeristische en internationale Amsterdam, waar de politie niet om je ID vraagt als je geen wetten overtreedt en waar niemand opkijkt als een buitenlander na jaren nog steeds alleen Engels spreekt. Met de toegenomen internationalisering van Amsterdam zijn er ook meer mensen uit Afrikaanse landen komen wonen, naast de

al veel langer aanwezige gemeenschap van Marokkaanse (en dus Noord-Afrikaanse) afkomst, waarvan de grootste gemeenschappen zich bevinden in de vier grote steden (Bovenkerk, 2014). Bovendien zijn de Marokkaanse Nederlanders voor een aanzienlijk deel, zo’n 70%, afkomstig uit de Noordelijke Rif, precies het hasjproductiegebied van Marokko (Bovenkerk, 2014). Criminelen uit Antwerpen, Marbella en Dubai ontmoeten elkaar vaak in of via Amsterdam voor dealmaking, witwasconstructies, of om ‘opdrachtgevers’ voor liquidaties te ontmoeten. Andersom worden ook criminele winsten uit Amsterdam (cash uit drugs, vastgoed, autohandel) deels witgewassen via investeringen in Afrikaanse landen, waaronder in onroerend goed in Marokko of Ivoorkust, vaak onder de naam van familieleden (Decary-Hetu & Giommoni, 2017). Amsterdam kent ook veel exchange-kantoren. Via informele geldwisselnetwerken (zoals hawala) worden miljoenen euro's per jaar verplaatst richting Afrika, zonder traceerbaar bankverkeer. Lange tijd was Amsterdam erg in trek bij criminelen, maar dat geldt zeker ook voor Rotterdam, de regio en de Nederlandse import-, doorvoer- en distributiecentra, zeker gelet op het belang ervan voor drugssmokkelorganisaties en netwerken. De internationale rol van Rotterdam binnen de legale en illegale handel is de afgelopen decennia verder toegenomen, met de lage landen als nieuw Europees epicentrum van de Europese cocaïne-handel. Volgens UNODC (2023) zijn België en Nederland nu de voornaamste cocaïnehub in Europa.



‘Afrikahaven’ Antwerpen

Voor groeperingen uit Nederland is het in principe makkelijker dan voor buitenlandse groeperingen om toegang te krijgen tot mensen en logistieke (informatie)systemen in voor drugssmokkel belangrijke Nederlandse havens, maar ook in Antwerpen, waar vooral Nederlands wordt gesproken. Voor buitenlandse groeperingen die graag via Nederland of Antwerpen-Brugge willen smokkelen is die directe toegang moeilijker. Zij zullen daarom Nederlandse of andere in Nederland gevestigde allianties zoeken en aangaan. Niet alleen een aanzienlijk tot groot deel van de illegale cocaïne-operaties in Nederland, maar ook in België’s grootste haven geschiedt met betrokkenheid van criminele groeperingen uit Nederland.

Er zijn diverse criminogene factoren in belangrijke havens en met name overslaghavens in België en Nederland die leiden tot allerlei criminaliteitsproblemen in België en wellicht nog meer in Nederland.

Een goed voorbeeld is de diefstal van 1400 kilo cocaïne in België in augustus 2024, die leidde tot een geweldsgolf in Den Haag, Rijswijk, Delft en later Alphen aan den Rijn. In april 2025 bracht het Openbaar Ministerie (2025) het nieuws dat er 30 arrestaties waren verricht in verband met de serie geweldsincidenten. Het OM stelde in dit nieuwsbericht:

“In alle incidenten ziet het Openbaar Ministerie in ieder geval één overeenkomst: onschuldige mensen liepen groot gevaar omdat criminelen een conflict wilden uitvechten. Niet alleen de directe slachtoffers, die vaak niets te maken hadden met het onderliggend conflict, maar ook omwonenden en omstanders werden blootgesteld aan het geweld. De beschietingen en explosies werden vaak op onachtzame wijze en soms zelfs op klaarlichte dag uitgevoerd, met alle risico's van dien. Ook uit deze reeks van incidenten blijkt zonneklaar dat drugs gerelateerde criminaliteit de samenleving in ernstige mate ondermijnt.”

(OM 2025, 23 april).

Antwerpen is al ruim een eeuw de belangrijkste ‘Afrikahaven’ van Europa. Sinds de kolonisering eind 19e eeuw van het Centraal-Afrikaanse Congo door de Belgische Koning en later België (zie verder) zijn er scheepsverbindingen tussen Congo en België tot stand gekomen (Consciencebibliotheek, z.d.). Er wordt al jaren gerapporteerd dat Nederlandse criminelen een groot deel van de drugssmokkel en met name de cocaïnesmokkel in Antwerpen in handen hebben. Wat er in Antwerpen gebeurt heeft invloed op Nederland – en uiteraard andersom (De Middelmeer et al., 2018). Nederlandse criminelen stoppen niet bij Antwerpen maar zijn ook actief in Spanje.



‘Gangstermagneet’ Marbella

Marbella aan de Zuid-Spaanse Costa del Sol, en op slechts 80 kilometer van Afrika is voor beroepscriminelen uit Nederland en andere landen de plek tussen Nederland en Afrika om hun internationale collega’s of potentiële partners te ontmoeten of anders de loef af te steken met het tentoonspreiden van verworven illegale verdiensten zoals met een dure hotelkamer, auto of jacht. In De Britse krant The Guardian (Lezcano & Carretero, 2012) werd Marbella aan de Spaanse Costa del Sol eerder beschreven als een “verenigde naties van criminaliteit” dat als een magneet heeft gewerkt op gangsters uit diverse landen, vanwege de strategische positie voor illegale zakendoen:

“There is nowhere quite like the Costa del Sol – a long tongue of land stretching 55 miles between the mountains and the sea. To the south, less than 10 miles of open water separates the region from Morocco – the world’s largest producer of hashish – and from the autonomous Spanish outposts of Ceuta and Melilla. Less than an hour’s drive away is one of Europe’s main entry points for cocaine, the port of Algeciras. Across the bay from Algeciras is the British overseas territory of Gibraltar, a tax haven separated from Spain by a fence. To the north rise the Málaga and Granada mountains, Europe’s main region for marijuana cultivation.” De stad zelf

is een luxehaven voor topcriminelen uit Nederland, België, Spanje en Noord-Afrika. Zo zouden ook leden van de Mocro-maffia hier wonen en zich verplaatsen tussen Marbella en Dubai. Op zo’n 100 km ten zuiden van Marbella, de Middellandse Zeekust in zuidelijke richting volgend, ligt Tarifa, de zuidpunt van Spanje en het Iberisch schiereiland. Vanuit Tarifa gaat de veerboot naar Tanger in Marokko, ’s werelds grootste hasjproducent en hasj-exporteur. De oversteek van de Straat van Gibraltar (14 km) duurt een uur, van Spanje naar Marokko en van Europa naar Afrika. Onderweg van Marbella naar Tarifa en Marokko komt men langs het Britse Gibraltar, bekend om zijn witwasmogelijkheden (European Council, 2020). De situatie lijkt te zijn verbeterd, want in 2024 werd Gibraltar verwijderd van de lijst van hoog risico derde landen van de Europese Commissie (Reyes, 2024). In 2025 bleken de genomen maatregelen toch niet genoeg voor de Europese Commissie (Sur, 2025).

Meer lezen over Marbella? Zie The Guardian (2021, 20 mei) ‘A united nations of crime’: how Marbella became a magnet for gangsters. Ook als audio in het Engels.

Meer lezen



Marbella is van luxe badplaats steeds meer verworden tot transnationaal crimineel (broei)nest, geïnfecteerd door het geld en de aanwezigheid van criminelen. Het veel grotere Málaga, vijftig kilometer landinwaarts, stond al langer bekend als oord waar zich in de jaren zeventig een kolonie Nederlandse hasjhandelaren en transporteurs vormde, “van waaruit men heel gemakkelijk op en neer kon naar Marokko” (Enquêtecommissie Opsporingsmethoden, 1996 VIII: 124). Journalisten Timmermans en Tieleman beschreven dat in de jaren 1970 Nederlandse criminelen zich vestigden in dit zonnige deel van Spanje en de regio overspoelden

met crimineel geld uit Nederland, wat zou blijken uit de vele rechtshulpverzoeken en inbeslagnames op verzoek van de Nederlandse autoriteiten. De journalisten noteerden dat volgens het Spaanse Inlichtingencentrum voor Terrorismebestrijding en Georganiseerde Misdaad er minstens 113 criminele groepen van 59 verschillende nationaliteiten vanuit dit gebied zouden opereren. Ook beruchte Nederlanders zouden er huisvesting hebben (gehad), zoals “Bolle Jos” Leijdekkers, de “peettante van de coke” Naïma Jillal en ‘Rico de Chileen’, vermeend zakenpartner van Ridouan Taghi (Grobbe & Lefelon, 2023)

RTL Nieuws (Hogekamp, 2024) Tilburg en Zuid-Spanje

Weer pakt Spanje Nederlandse drugscriminelen op, maar het bende probleem wordt niet minder

“Opnieuw zijn er Nederlanders opgepakt in het zuiden van Spanje. Volgens de politie vormden ze samen met enkele Italianen een drugsbende van vier personen met een miljoenenomzet. In de eerste helft van dit jaar gaat Spanje al richting tien acties waarbij ze Nederlanders oppakten die in Spanje zitten. Toch neemt het bende probleem niet af.

De Nederlands-Italiaanse bende waarvan nu bekendgemaakt is dat die is opgerold, opereerde vanuit Tilburg en vanuit de plaatsen Fuengirola en Benalmádena. Beide liggen tussen de steden Málaga en Marbella. De vier leden van de bende hadden voor 3 miljoen euro aan panden op hun naam staan. In de gebouwen zou de bende 'ondernemingen' hebben gevestigd die enkel tot doel hadden crimineel geld wit te wassen.

Geliefde plek

De Nederlands-Italiaanse bende die nu is opgerold lijkt qua werkwijze veel op andere drugsbendes die de Spaanse politie heeft weten op te sporen. De criminelen wonen allemaal graag in het gebied tussen Málaga en Marbella en ze gebruiken min of meer vergelijkbare methodes om hun criminele geld wit te wassen.

De lijst met door de Spaanse politie opgerolde bendes waarin Nederlanders een belangrijke rol hebben is rap aan het groeien. De bekendste arrestatie was, in januari, die van Karim B. die aan het hoofd stond van een van de grotere drugsbendes in Zuid-Spanje. Hij wist later te verdwijnen tijdens zijn voorlopige vrijlating. Ook in januari werden in Spanje drie Nederlanders opgepakt die een groot drugslaboratorium runden. In maart vond de Ierse politie Nederlanders in Zuid-Spanje die een smokkellijn voor cocaïne hadden. In april werden Nederlanders gegrepen die drugs impregneerden in pellets, in mei ging het om Nederlanders die drugs injecteerden in snoep, en zo zijn er nog meer voorbeelden.”

Bron: RTL Nieuws (2024, 10 juli) Weer pakt Spanje Nederlandse drugscriminelen op, maar het bende probleem wordt niet minder.



‘Safe haven’ Dubai

Dubai is het bekendste en naar het lijkt sinds een aantal jaren de belangrijkste plek waar onderwereldfiguren zich graag laten zien, aan collega’s, dus (grote) beroepscriminelen uit andere landen, en waar men zo nodig persoonlijke ontmoetingen kan hebben en afspraken kan maken over illegale zaken. ([Zie Oost-Europa studie van het SKC](#)). Net als in Marbella kunnen criminelen in Dubai collega’s of partners imponeren met hetgeen zij bezitten. Daarnaast is Dubai aantrekkelijk voor criminelen vanwege de combinatie tussen een hoog niveau van veiligheid met lage belastingen en een strikt bankgeheim (Baghai, [2023](#)). Er is een grote community van expats waar voortvluchten zich prima in kunnen mengen. Bovendien kan er ook geld witgewassen worden door het investeren in bijvoorbeeld vastgoed; bij contante betalingen

vraagt niemand waar het vandaan komt. Dubai fungeert als coördinatiecentrum en geldschuifplek voor Europese drugscriminelen, waaronder leden van de Mocro-maffia, Taghi-netwerken en Kinahan-cartel. Ze investeren hier in vastgoed en cryptocurrency, en opereren relatief veilig door beperkte uitleveringswerking. Naast Taghi ([zie hoofdstuk Personen](#)) is ook de Belgische onderwereld erg actief in Dubai, met onroerend goed wat betaald wordt door drugsmokkel. Behalve een fysieke ontmoetingsplaats, en tevens veilige haven voor internationale criminelen, heeft Dubai ook een fysieke connectie met Afrika, vanwege het goud dat illegaal met Mali wordt verhandeld (Abderrahmane, [2022](#)).

4.4 Transnationale cybercriminaliteit

Nederland en Nederlanders zijn potentieel doelwit van cybercrime. Veel ICT-dreigingen in Nederland komen uit het buitenland. Dat is niet gek, want het buitenland en het aantal computers en gebruikers buiten Nederland is vele malen groter dan het aantal computers en gebruikers in Nederland. Als het gaat om cybercrime kunnen er grosso modo drie ‘doelwit-motief-combinaties’ onderscheiden worden:

1. Publieke en private organisaties of netwerken in Nederland kunnen doelwit zijn van statelijke actoren uit andere landen. In dat geval gaat het om cyber crime met niet-economische motieven en is Nederland een politiek en/of militair doelwit van statelijke actoren.
2. Een andere mogelijkheid is dat publieke of private organisaties in Nederland doelwit zijn individuele of georganiseerde hackers die uit zijn op geld.
3. Een derde mogelijkheid of type cybercrime is dat burgers doelwit zijn en dat wordt getracht hen te misleiden en geld af te troggelen. De motieven hier zijn in ieder geval economisch, zoals gebruikelijk bij criminaliteit.

De cybercriminaliteit uit Afrika en met name West-Afrika richt zich nadrukkelijk op de derde categorie: burgers en dan met name burgers in het mondiale noorden. Het misleiden gaat vaak hand in hand met verleiden en heeft vaak een romantische kant. Omdat daders vooral (jonge)mannen zijn, zijn doelwitten en slachtoffers eerder vrouwen. Dit verrast niet, want voor een mannelijke oplichter is het waarschijnlijk makkelijker en prettiger om een mannelijk verleider te spelen dan een vrouwelijke.

Nederland is een aantrekkelijk potentieel doelwit omdat het met een BNP per persoon van ruim 50.000 euro behoort tot de rijkste landen van Europa en de wereld. Bovendien heeft Nederland een hoge internet-connectiviteit en spreken en lezen veel Nederlanders Engels, waardoor Nederlanders in het Engels benaderd kunnen worden. De meeste (potentiële) oplichters komen uit Afrikaanse landen waar Engels wordt gesproken, Nigeria in het bijzonder ([zie hoofdstuk Personen](#)). Er zijn maar weinig mensen in Afrika die Nederlands spreken of lezen. Dit toont het belang van taal bij het plegen van criminaliteit, of bij de kans om te worden benaderd door iemand uit West-Afrika. Door moderne communicatiemiddelen en het feit dat mensen, gewild en ongewild, allerlei profielen en informatie online delen (zoals op social media), zijn Nederlanders bereikbaar(der) geworden voor oplichters die het Engels machtig zijn. De opkomst van vertaalmachines creëerde kansen voor oplichters die de taal niet (goed) machtig zijn, maar de oplettende ontvanger van een mail kon aan de fouten in de automatische vertalingen soms zien dat het bedrog/oplichting betrof, al worden automatische vertalingen steeds beter.

4.4.1 Internetoplichting: een Nigeriaans specialisme

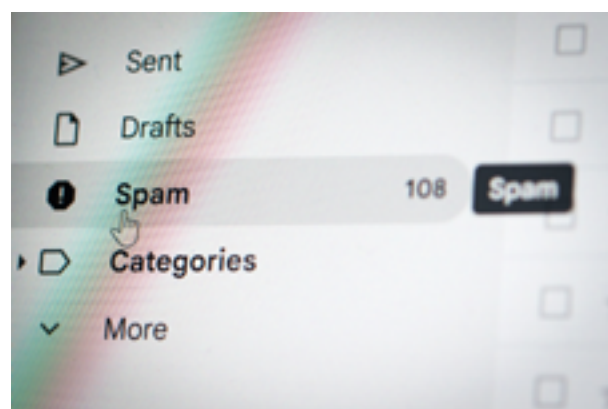
Een van de redenen dat Nigerianen kansrijk zijn op de illegale markt komt doordat er zeer veel Nigerianen zijn en er ook een grote diaspora is. Het feit dat veel Nigerianen Engels spreken -omdat het een Britse kolonie was- geeft criminelen uit Nigeria een veel groter potentieel werkterrein dan bijvoorbeeld Franstalige Afrikanen. Via het Engels kunnen criminele netwerken een groot deel van de wereld bereiken. Rond de eeuwwisseling, toen steeds meer mensen e-mail gingen gebruiken, werd oplichting via e-mail een groeiend fenomeen. De oplichtings-e-mails kwamen opvallend vaak uit Afrika. De nieuwe internetoplichters in Nigeria werden destijds ‘Yahoo Boys’ genoemd. Yahoo was toen een veelgebruikte zoekmachine en e-mailaccount, vergelijkbaar met Google nu. Nigerianen zijn al jaren gespecialiseerd in e-mailscams waarmee vooral burgers in allerlei landen worden verleid, hetzij via een gefingeerde romance, hetzij door mensen te verlokken met een som geld in het vooruitzicht. Dit soort fraude wordt ook wel 419-fraude genoemd, omdat artikel 419 van het Nigeriaans wetboek van strafrecht oplichting verbiedt: ‘Obtaining goods by false pretences’ (Jurist.ng, 2025). Een veelgebruikte modus operandi (MO) was om burgers en bedrijven geld af te troggelen door hen een grote erfenis of andere geldsom in het vooruitzicht te stellen, als zij “slechts” een aanbetaling voor een meestal proce-

durele handeling zouden kunnen doen. De e-mails kwamen vaak van een zogenaamde Afrikaanse prins en de oplichting werd ook bekend als ‘Nigerian prince scam’, waar inmiddels ook peer reviewed publicaties over zijn, zoals een artikel als ‘The evolution of the Nigerian prince scam’ in het Journal of Financial Crime (Okosun & Ilo, 2022). Een tweede modus operandi van de internetcriminaliteit werd de gefingeerde liefde – gebruikmakend van de grote internationale markt voor online dating. In In dit scenario worden mensen gelden afgetroggeld na hen valselijk te hebben verleid en verliefd te hebben gemaakt. Wat begon met e-mail heeft zich inmiddels uitgebreid naar andere sociale media. In principe is elk kanaal waarlangs potentiële slachtoffers benaderd kunnen worden een ingang voor scammers. Scammers maken slachtoffers in diverse landen. Naast burgers zijn ook bedrijven doelwit.

“Ik gaf hem al mijn spaargeld.”

Inmiddels hebben de netwerken ook andere manieren om mensen te bedriegen en geld af te troggelen, bijvoorbeeld door AI in te zetten en zich voor te doen als een Engelstalige celebrity, zoals een filmster uit de VS. In januari 2025 bleek dat een Franse vrouw was opgelicht door een neppe Brad Pitt, wat

wereldnieuws werd. Denkt de lezer eerst met een naïeve vrouw te maken te hebben, bij nadere lezing blijkt hoe geraffineerd de nepromance was (HLN 2025). De Nederlandse pers meldde niet de daders, maar in de Franse pers kon men lezen dat er Nigeriaanse scammers achter zaten (France24, 2025). In mei 2025 bleek een Nederlandse vrouw, Caroline, te zijn opgelicht door een neppe Leonardo DiCaprio. In plaats van een nepromance werd haar op een andere manier geld afgetroggeld. Via Instagram dacht zij contact te hebben met DiCaprio: Zij vonden elkaar in hun strijd voor een beter milieu. Ze vond het bijzonder dat de Amerikaanse acteur interesse in haar toonde. Toen hij haar om geld vroeg voor zijn goede doelenprojecten steunde ze met geld. Later drong het tot haar door dat ze is opgelicht. “Ik gaf hem al mijn spaargeld.” (Kamer-mans, 2025).



Meer weten over Nigeriaanse scammers?

- Politie en Wetenschap publiceerde in 2009 een studie over Nigeriaanse 419-fraude: Yvette Schoenmakers, Edo de Vries Robbé & Anton Ph. Van Wijk (2009). Gouden bergen. [Lees meer](#)
- Wired (2018, 3 mei) Nigerian Email Scammers Are More Effective Than Ever. [Lees meer](#)
- The Conversation | Online fraudsters, colonial legacies and the north-south divide in Nigeria. [Lees meer](#)
- The Conversation | Online romance scams: who Nigeria and Ghana's fraudsters are, how they operate, and why they do it. [Lees meer](#)
- Fela Kuti (1938-1997), Nigeriaanse zanger, saxofonist, orkestleider en grondlegger van de Afro beat, was een van de eerste grote Afrikaanse artiesten uit sub-Sahara Afrika die internationaal doorbrak. Hij trad meermaals op in Nederland. Vanwege zijn activisme en maatschappijkritiek, ook op de militaire leiders, zat hij jaren vast. Tegenwoordig is de Nigeriaanse hiphop internationaal bekend. De Nigeriaanse hiphop verhaalt ook over maatschappelijke kwesties, zoals scams. [Lees meer](#)



AI-gegenereerd beeld ter illustratie van de "Sakawa boys"

4.4.2 Ontwikkeling van de IT-sector

Hoewel cybercriminaliteit veelal aan Nigeriaanse groeperingen wordt toebedeeld ontwikkelt de IT-sector zich in geheel Afrika ontzettend snel. Zo nam tussen 2010 en 2021 het internetgebruik in Afrika aanzienlijk toe - van ongeveer 9,6 % naar ruim 33 % van de bevolking (ITU, 2010; ITU, 2021; Diplomacy.edu, 2024). Volgens het African Connectivity Index-rapport lag de internetpenetratie in 2020 rond de 40%, met mobiele toegang als dominante vorm. In sommige regio's liep mobiele penetratie zelfs op tot meer dan 63 %, terwijl in andere (vooral rurale) gebieden dit slechts 25–26 % bedroeg (CRE VC, 2022). De groeiende digitale infrastructuur vormde de basis voor ontwikkelingen in e-governance, fintech en digitale handel. De toegenomen mobiele toegang zorgde onder meer voor een groeiend aantal digitale betalingen en financiële inclusie op het continent. De groei is nog niet gestopt; McKinsey (2024) beschrijft hoe de fintechsector in Afrika met een huidig marktaandeel van slechts 5–6 % naar verwachting zal stijgen tot omzet van \$47 miljard in 2028, voornamelijk dankzij mobiele geldoplossingen zoals M-Pesa en digitale ID-systemen (McKinsey, 2024). In reactie op deze digitale transformatie namen verschillende Afrikaanse landen beleidsmaatregelen. Ghana is een voorloper op het gebied van digitale regelgeving. Naast de eerdere Electronic Transactions Act in 2008 en Data

Protection Act in 2012, werd in 2020 de Cybersecurity Act aangenomen. Deze wet leidde tot de oprichting van de Cyber Security Authority (CSA) en verplichtte onder andere registratie van kritieke informatie-infrastructuur (CII), meldplicht voor incidenten en nationale én sectorale 'Computer Emergency Response Teams' (Digital Policy Alert, 2020; Citi Newsroom, 2020; IIPGH, 2021.). Ook bijvoorbeeld Senegal heeft strategisch ingezet op digitalisering. Het land implementeerde o.a. een nationaal digitale identiteitsprogramma en lanceerde platforms als M-Tax, waarmee burgers belasting kunnen betalen via hun mobiele telefoon. Daarnaast participeert Senegal (net als Ghana) in het ECOWAS National Biometric Identity Card (ENBIC)-project, dat burgers digitale toegang verschaft tot grensoverschrijdende diensten (IMF, 2024). Deze twee voorbeelden laten zien hoe digitalisering in Afrika tot modernisering leidt, waarbij ook criminele praktijken niet achterwege blijven. Interpol's Operatie Serengeti leidde tot meer dan 1.000 arrestaties in 19 Afrikaanse landen, inclusief Ghana en Ivoorkust, voor ransomware, digitale chantage, BEC en beurs scam, met schade van bijna USD 193 miljoen (Interpol, 2024). Georganiseerde misdaad kan zo eenvoudiger digitale infrastructuur misbruiken om zo ook Nederlanders op te lichten zoals al gebeurt. Door de verbondenheid van criminelen wordt het daarnaast

ook steeds moeilijker om hier geografische grenzen aan te verbinden: de groepering kan een bepaalde nationaliteit of etniciteit hebben, zij kunnen vanuit waar dan ook opereren. Andersom dient Nederland wel meer en meer als kennis- en transitknooppunt voor Europol en Interpol samenwerkingen bij grensoverschrijdende cyberoperaties.

4.4.3 Scam-netwerken met cyberslavernij

Toenemende digitalisering biedt kansen, maar trekt ook crimineel kapitaal, bijvoorbeeld van "sakawa boys" in Ghana, die cyberfraude combineren met traditionele rituelen (Warner, 2011; The Cyber Index, 2013), en georganiseerde Ponzi- en phishingbendes in Senegal (Interpol, 2024). De meeste scam-netwerken komen nog steeds uit Nigeria, maar zoals zojuist ingeleid zijn er inmiddels al jaren ook scam-netwerken in Ghana. Ook in Ghana heeft de oplichting via internet een vlucht genomen. Zich voordoen als vrouw is één van de populaire methoden, waarbij de 'vrouw' aangeeft alleen te willen schrijven. Vervolgens probeert 'zij' de rijke man in het rijke noorden met mooie woorden en eventuele nepfoto's te verleiden. Juist omdat er structureel geweld aan te pas lijkt te komen, zou men dit soort criminaliteit ook kunnen beschouwen als georganiseerde misdaad. Cyberslavernij is daarmee te beschouwen als een combinatie van mensenhandel

(criminele uitbuiting) en cybercrime. In Ghana zijn de Sakawa boys al sinds zeker 2015 een fenomeen waar allerlei, met name jongemannen, geld mee verdienen. De daders hebben een zekere bekendheid en zijn duidelijk herkenbaar: jonge mannen in strakke spijkerbroeken, baseballpetjes en goud zitten in mooie auto's met de ramen dicht en harde muziek (Darko, 2015). Eerst werden de scammers 'Yahoo boys' genoemd. Tegenwoordig worden de jongemannen 'Sakawa boys' genoemd in zowel Nigeria als Ghana. Sawaka betekent binnenhalen ("putting inside") in Hausa, een lingua franca in West en Centraal Afrika. Scamming in West-Afrika is zodanig groeiende dat mensen nu ook worden gedwongen om als nieuwe slaven te werken. Volgens de International Labour Organisation (ILO) zijn er wereldwijd zo'n 50 miljoen mensen slachtoffer van enige vorm van moderne slavernij. In Nigeria worden jongemannen verleid met goede banen in Ghana, maar eenmaal daar worden hun paspoorten afgenomen en moeten ze, op straffe van fysiek geweld, opgesloten in een kantoor met bewaking, verplicht westerse vrouwen online verleiden door zich voor te doen als een militair (ActionAid, 2023). De Nigeriaanse overheid sloeg in 2025 alarm over cyberslavernij in West-Afrika, omdat jonge Nigerianen het voornaamste doelwit zijn van de criminele organisaties (Voice of Nigeria 2025, 28 april) (Okwuego, 2025). In april 2025 werden 219 jonge Nigerianen in Ghana bevrijd uit cyberslavernij (Ugwueze, 2025).

Meer weten over het Nigeriaans perspectief op cyberslavernij?

- FG Raises Alarm Over Growing Cyber Slavery In West Africa [Lees meer](#)
- Threats of cyber-slavery in West Africa worries Nigeria [Lees meer](#)
- FG raises the alarm over surge in cyber-slavery [Lees meer](#)
- Nigeria warns of rising cyber slavery targeting youths [Lees meer](#)

4.5 Kolonialisme en neutralisatietechnieken

Vanuit de criminologie is bekend dat daders door middel van neutralisatietechnieken graag hun gedrag ‘goed praten’ of eigenlijk ‘goed redeneren’ zodat ze zich minder schuldig voelen. Deze technieken worden ook toegeschreven aan Afrikaanse groeperingen betrokken in cybercrime. Sykes en Matza (1957) onderscheidten vijf neutralisatietechnieken:

- Ontkennen van de schade;
- Ontkennen van slachtoffers;
- Ontkennen of verschuiven van de verantwoordelijkheid;
- Omkeren van verwijt;
- Een beroep doen op hogere doelen.

Bij jongeren in landen als Ghana of Nigeria die betrokken zijn bij cybercrime (zoals ‘sakawa’ of online scams), zijn dit vaak de rechtvaardigingen: de slachtoffers worden gezien als rijk, westers en zelf moreel verdacht (Warner, 2011; Tade & Aliyu, 2011). Meer nog dan cultuur, noemde historicus en Afrikanist Stephen Ellis (1953-2015) de geschiedenis als ‘oorzaak’ van de criminaliteit in Afrika. Ellis was jarenlang ook directeur van het Leidse Africa Studie Centrum (ASC). Volgens hem hebben de theorie en praktijk van het kolonialisme, met name in Zuidelijk Nigeria, bijgedragen aan een cultuur van corruptie - a “culture of corruption” (Ellis, Randianja & Bayar, 2022). Zijn stelling doet de wetenschappelijke vraag rijzen of (met name West-) Afrikaanse criminele groeperingen inderdaad het kolonialisme gebruiken als zogeheten neutralisatietechniek. Lazarus et al (2025) onderzochten het gebruik van kolonialisatie als neutralisatietechniek in relatie tot fraude en interviewden hiervoor zowel politiemensen als online-fraudeurs. Hieruit blijkt dat met name daders van gefingeerde online-romantiek verwijzen naar hogere waarden of loyaliteiten. Daders verwijzen naar de koloniale uitbuiting en

framen hun fraude als middel om rijkdom terug te vorderen die ten onrechte is afgenomen tijdens de koloniale overheersing: “In particular, online romance offenders invoke higher loyalties, rationalizing their actions as reparative justice for colonial exploitation and framing their fraud as a means of reclaiming wealth unjustly taken during colonial rule.” Zoals de auteurs opmerken, suggereren de bevindingen dat daders van scams de voortdurende erfenis van het kolonialisme zien als sleutelfactor achter het ontstaan van cybercriminaliteit (Lazarus et al, 2025). Cybercrime in West-Afrika is vaak niet geïsoleerd, maar groepsgebonden, waarbij collectieve identiteit, rituelen (zoals bij ‘sakawa’) en groepsdruk bijdragen aan het gebruik en de aanvaarding van neutralisatietechnieken. Binnen zulke groepen wordt crimineel gedrag vaak zelfs positief gewaardeerd: het is slim, vindingrijk en een vorm van verzet tegen ongelijkheid (Warner, 2011; Nkurunziza, 2021).

i Als men de geschiedenis tussen Afrika en Europa, inclusief de recente koloniale geschiedenis, in beschouwing neemt, blijkt deze genoeg elementen te bieden om neutralisaties te construeren. Wellicht dat criminaliteit vanuit Afrika, gericht tegen het rijkere noorden, de voormalige kolonisator, kan gelden als een vergoelijking en neutralisatietechniek, om als het ware de voormalige uitbuiters terug te pakken, of om eerder onrechtmatig verworven welvaart als gevolg van uitbuiting, slavernij en kolonialisme te compenseren.

Meer weten?

Lees verder



Wist je dat?

- Nederland in de 17e, 18e en 19e eeuw slavenforten had aan de Afrikaanse kust (zie Hefting, 2017). Het beruchtste en bekendste is fort Elmina, in het huidige Ghana;
- Vanuit Nederland domineerden twee organisaties de slavenhandel: de West Indische Compagnie (WIC), opgericht in 1621, en vanaf 1720 de Middelburgse Commercie Compagnie (MCC) (Balai 2011). De WIC had het staatsmonopolie op de handel en scheepvaart op West-Afrika, de oostkust van Amerika en de Caribische eilanden;
- Nederlanders hebben ongeveer 600.000 Afrikaanse slaafgemaakte naar kolonies in Amerika verscheept, van wie bijna 270.000 op Zeeuwse schepen. Zeeland was daarmee verantwoordelijk voor 45% van de Nederlandse slavenhandel (Den Heijer, 2023)
- Indertijd was de slavenhandel legaal. Naast de legale slavenhandel was er ook illegale slavenhandel, waar de Zeeuwen ook waren oververtegenwoordigd. “Tussen 1675 en 1730 waren Zeeuwse reders de belangrijkste illegale slavenhandelaren van Nederland. Zij verscheepten ongeveer 44.500 Afrikaanse slaven naar Amerika (Den Heijer, 2023: 3).”
- Ook Johan Maurits van Nassau, die het Mauritshuis in Den Haag liet bouwen, was betrokken bij illegale slavenhandel. Met Portugezen aan zijn hof smokkelde hij slaafgemaakte Brazilië in. Daarnaast verdiende hij aan de verkoop van Afrikanen die de koning van Congo hem had geschonken. Hoeveel geld hij hiermee verdiende is niet zeker, ook vanwege de illegaliteit van de smokkelactiviteiten in de ogen van de WIC. Wel bekend is dat Johan Maurits in Brazilië grote bedragen uitgaf aan zijn paleizen en hofhouding. Hij zou later aangeven dat zijn twee huizen in Brazilië samen 150.000 gulden hadden gekost, en hij had 75.000 gulden uitgeleend aan Portugezen in de kolonie. Zijn jaarsalaris bedroeg in deze periode echter maar 21.600 gulden. “Het is duidelijk dat Johan Maurits alle mogelijkheden om meer geld te verdienen aangreep, hierbij schuwde hij ook de slavenhandel niet (Mauritshuis, z.d.).”
- In 1872 werd Elmina in Ghana overgedragen aan het Verenigd Koninkrijk. Daarmee eindigde de Nederlandse koloniale aanwezigheid in Afrika (Nationaal Archief, z.d.)



Fort Elmina, Ghana



4.6 Elektronisch afval als transnationale boemerang

In de mondiale wereldeconomie eindigt afval niet meer in eigen land, maar ergens ver op een transnationale bestemming, waarbij armere landen in het mondiale zuiden de bestemmingslanden zijn. West-Afrika is een van de mondiale bestemmingen van afgedankte computers. Al in 2009 ontving de haven van Lagos in Nigeria 400.000 gebruikte computers per maand, waarvan er een op de vier kon worden hergebruikt. De rest eindigde op een vuilnisbelt, in een landfill (Olujobi, 2009). Als de afvalberg van elektronisch afval te groot wordt, steken mensen het in brand, met toxische as tot gevolg en afvalgassen die een mix zijn van chemisch en ziekenhuisafval en allerlei soorten ander afval.

4.6.1 Het probleem van afgedankte computers

Het spreekt voor zich dat het dumpen van elektronisch afval (zeker in een hete en vochtige stad als Lagos, met bijna evenveel inwoners als heel Nederland) ernstige vervuiling van land, lucht en (grond)water en (drink)watersystemen oplevert. Wetenschappers in Nigeria zouden spreken van een chemische tijdbom scenario (Olujobi, 2009).

In 2009 kwam een deel van de in Lagos (Nigeria) gedumpte computers uit de VS, waar toen jaarlijks 20 miljoen computers werden afgedankt. Alleen de federale regering in de VS deed in dat jaar per week al 10.000 computers de deur uit. Nigeria is ook een bestemmingsland van gedoneerde computers van mensen en stichtingen die met goede bedoelingen

E-waste

Criminoloog Lieselot Bisschop publiceerde (2012) over illegale transporten van e-waste. De mondiale hoofdstromen van afgedankte elektronische apparaten gaan van West-Europa en de VS naar West-Afrika en Zuid-oost-Azië. Duitsland, Nederland, België en het VK bleken belangrijke exportlanden van elektronisch afval en rapporteerden ook illegale transporten. De haven van Antwerpen noemde Bisschop een Europees overslagpunt van elektronisch afval (e-waste) dat vanuit Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland, Frankrijk en in mindere mate Nederland naar Afrika wordt geëxporteerd.

Omdat Ghana vaak werd genoemd in verband met illegale transporten van elektronisch afval vanuit België, bezocht Bisschop het land zelf. Wat hier en in Nigeria terecht komt is vooral e-waste van lage tweedehandskwaliteit. Bisschop ontdekte in Ghana 'afvaltoeristen' die elektronisch afval kopen, die meer georganiseerd zijn dan zij lijken. Het elektronisch afval wordt vervolgens ergens, vaak in Azië, uit elkaar gehaald en met name de metalen worden eruit gehaald om te hergebruiken en om te smelten. Georganiseerde misdaad bleek betrokken bij het verzamelen en verhandelen van de metalen, zoals groepen van Nigeriaanse, Italiaanse, Oost-Europese en Chinese oorsprong. Zij kopen de metalen van informele arbeiders op de vuilnisbelten en verkopen deze als tweedehands op de mondiale metaalmarkt. Ook motherboards werden verkocht voor export naar Nigeria of China (Bisschop, 2012: 229-230).

Nigerianen een 'oudere' computer willen doneren. Als mensen afstand doen van hun computer veronderstellen zij vaak dat de harde schijven worden gewist. Maar wat betekent wissen? De verplaatsing van elektronisch afval wordt gemonitord door the Basel Action Network (BAN). BAN liet forensische experts, gespecialiseerd in het herstellen en uitlezen van data op computers, kijken naar computers die naar Nigeria waren geëxporteerd (Olujobi, 2009). Op de afgedankte en zogenaamd gewiste computers konden de forensische experts allerlei persoonlijke informatie terughalen van de vorige gebruikers: persoonlijke e-mail, zakelijke correspondentie, bankgegevens, databanken, persoonlijke en juridische zaken.

4.6.2 Met gegevens aan de haal

In het *International Journal of Cyber Criminology* wees Warner op het feit dat mensen uit de VS, Europa en Japan, ontwikkelde landen met een hoog computergebruik, vaak veronderstellen dat hun afgedankte computer ergens in het westerse thuisland wordt gewist. In de praktijk gebeurt dit niet en wordt het wissen uitbesteed aan de bestemmingslanden buiten het westen – waar dat wissen niet altijd gebeurt of geheel niet (Warner, 2011). Jason Warner, tegenwoordig onderzoeksdirecteur en senior Afrika en terrorisme analist aan de militaire academie in de VS (US Army's Foreign Military Studies office), deed voor zijn promotieonderzoek over cybercrime aan de universiteit Harvard veldwerk in Ghana. In 2011 kocht hij als PhD-student in Kumasi, de tweede stad na Accra, een afgedankte harde schijf voor 27 dollar. Toen hij de harde schijf verbond aan een lezer en scherm, kreeg hij toegang tot allerlei gegevens van de vorige gebruiker, een Britse vrouw die buiten Londen woonde. Hij kreeg van alles over haar te weten, privé- en werkzaken. Zo kwam Warner te weten dat geloof belangrijk voor haar was, dat ze bijna met pensioen ging (ze werkte als chiropractor) en dat ze een familielid



4.6.3 E-waste als veiligheidsvraagstuk

Elektronisch afval is een erkend milieuprobleem ten gevolge van de (Westerse) consumptiemaatschappij. Vanuit milieuoogpunt zou het goed zijn als computers langer meegaan en meer jaren worden gebruikt dan nu het geval is. Afgedankte producten uit het rijke, mondiale noorden worden gedumpt in het arme mondiale zuiden. De laatste drie decennia is er veel elektronisch afval bijgekomen. Mensen blijven nieuwe producten aanschaffen. Het doet fabrieken draaien, stimuleert de economie en voorziet in behoeften om met de tijd mee te gaan, maar brengt ook een groot afvalprobleem met zich mee. Zowel aan het einde van de ‘levensloop’ van de producten, als aan het begin. De vraag naar grondstoffen is groot, inclusief zeldzame metalen voor computers en telefoons, waarvan de winning gepaard gaat met vaak schadelijke chemische processen. Elektronisch afval is nog niet een erkend veiligheidsvraagstuk of veiligheidsprobleem. Afval met gegevensdragers kunnen wel als veiligheidskwestie beschouwd worden. De westerse eindgebruiker geeft bijvoorbeeld een oude computer of telefoon ergens af, die als afval eindigt op een onbekende plek in een arm land met gebrekkige milieuhandhaving. Ter plaatse wordt het afval op

een bijzondere manier hergebruikt. Criminele recycling zou men het kunnen noemen. Transnationaal elektronisch afval dat wordt gedumpt in Afrika kan via scammers als een boemerang terugkeren. In criminologische zin is het een bijzondere toepassing van de gelegenheidstheorie. Zonder elektronisch afval was de informatie van afgedankte computers en harde schijven nooit bij jonge, ambitieuze West-Afrikaanse computeruitlezers gekomen die er een criminal opportunity in zien. Ook de relatieve deprivatie theorie lijkt hier op te gaan. Deze theorie duidt op een subjectieve ontevredenheid, waarbij groepen zich oneerlijk benadeeld voelen ten opzichte van andere groepen met wie zij zich vergelijken. In landen als Nigeria en Ghana is het vrij brede sentiment dat zij lang zijn uitgebuit door met name westerlingen. Over deze zienswijze is inmiddels in aardig wat wetenschappelijke en journalistieke stukken geschreven. Niet alleen daders, maar ook sommige politiemensen en rechters zien cybercrime als een faire, herstelrechtelijke pay back van de Europese kolonisering en andere mondiale onrechtvaardigheden (Beek, 2016).

ondersteunde die van alcoholisme trachtte af te komen. In Ghana zijn mensen zich gaan toeleggen op het uitlezen van oude computers met het doel mensen af te persen. Hij beschreef een casus van een Amerikaans Congreslid, Robert Wexler (Democraat uit-Florida), die werd benaderd door een Ghanees die hem trachtte te chanteren met informatie die afkomstig was van een afgedankte harde schijf van US Congressman Wexler, die in Ghana was geëindigd.

Warner (2011) beschrijft nog een ander geval, namelijk dat van een onderzoeksteam van de Universiteit van British Columbia. Het team kocht in 2009 een tweedehands harde schijf in Ghana die vroeger toebehoorde aan Northrup Grumman, een van de grootste contractbedrijven van het Amerikaanse leger. De harde schijf bevatte informatie over top-secret contracten ter waarde van 22 miljoen dollar van het leger van de VS. Een derde geval dat Warner in 2011 beschreef was een harde schijf die op e-Bay was gekocht, en die informatie bleek te bevatten over de testprocedures voor het grond-luchtraketafweersysteem van het Ameri-

kaanse leger, in Irak gebruikt om aanvallen met SCUD-raketten af te weren. Andere computers of harde schijven van Amerikaanse instanties die in Ghana opdoken, waren van het Amerikaanse leger, van de metro uit Washington (Washington Metro Transit Authority), gezondheidszorg en ook de Federale Milieu-inspectie, de U.S. Environmental Protection Agency. Warner concludeert hierover: “Truly, for Ghanaian cybercriminals, one man’s trash is another man’s treasure” (Warner, 2011: 737). Met deze casus van Ghana als voorbeeld, waarschuwde Warner voor het veiligheidsrisico van elektronisch afval. In het kader van cyberveiligheid blijft aandacht voor elektronisch afval nodig, dat nog steeds gemakkelijk een veiligheidsrisico kan vormen voor burgers, maar ook voor staten.

“Truly, for Ghanaian cybercriminals, one man’s trash is another man’s treasure”

Bronnenlijst

Inleiding en reflectie

ADH. (2025, 27 januari). *Desertification in Africa: impacts, causes and solutions*. Human Rights Agency <https://www.agencedh.org/en/desertification-in-africa-impacts-causes-and-solutions/>

Africa Center for Strategic Studies. (2025). *Africa's unprecedented urbanization is shifting the security landscape*. <https://africacenter.org/spotlight/africa-urban-growth-security/>

Agence Française de Développement. (2021). *A dramatic drop in fertility across Africa*. <https://www.afd.fr/en/actualites/dramatic-drop-fertility-across-africa>

Asuman, M. A. K., Adjin-Tettey, T. D., & Fosu, M. (Red.). (2025). *Communication and social change in Africa: Selected case studies* (Theory on Demand nr. 55). Institute of Network Cultures. <https://doi.org/10.25969/mediarep/23493>

Berry, M. (2018). Technology and organised crime in the smart city: An ethnographic study of the illicit drug trade. *City, Territory and Architecture*, 5(1), Article 16. <https://doi.org/10.1186/s40410-018-0091-7>

Bezuidenhout, R. (2025). *Crime in rural areas shockingly underestimated*. African Farming. <https://www.africanfarming.com/2025/07/04/crime-rural-areas-shockingly-underestimated/>

BijzonderStrafrecht.nl. (2025). *AI en de transformatie van georganiseerde criminaliteit in Europa*. The Innovative Lawyer. <https://theinnovativelawyer.ai/insights/ai-en-de-transformatie-van-georganiseerde-criminaliteit-in-europa>

Boafo, J., Obodai, J., Stemn, E., & Nkrumah, P. N. (2024). The race for critical minerals in Africa: A blessing or another resource curse? *Resources Policy*, 93, 105046. <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2024.105046>

Browne, C., Kelly, C. L., & Pilgram, C. (2021). *Illegal logging in Africa and its security implications*. African Center for Strategic Studies. <https://africacenter.org/spotlight/illegal-logging-in-africa-and-its-security-implications/>

Burbano, L. (2022). *Africa and smart cities: Between a necessity and an emergency*. Tomorrow.City. <https://www.tomorrow.city/africa-and-smart-cities/tomorrow.city+3tomorrow.city+3tomorrow.city+3>

CBS. (2021). *Trends in de Nederlands-Afrikaanse handel*. Centraal Bureau voor de Statistiek <https://longreads.cbs.nl/im2021-1/trends-in-de-nederlands-afrikaanse-handel/>

Centre for Democracy and Development. (2023). *Africa's democratic journey: A tale of progress, setbacks, and hopes*. CDD-West Africa. <https://www.cddwestafrica.org/blog/africa-s-democratic-journey-a-tale-of-progress-setbacks-and-hopes/>

Chelin, R. (2021). *Africa: new playground for crypto scams and money laundering*. ISS Today. <https://issafrica.org/iss-today/africa-new-playground-for-crypto-scams-and-money-laundering>

Chitate, A. (2024). *How early warning systems can build climate resilience in Africa*. World Economic Forum. <https://www.weforum.org/stories/2024/07/early-warning-systems-parametric-insurance-climate-resilience-africa/>

Coutts, L. (2024). *Harnessing AI and blockchain to combat corruption: A call to action on African Anti-Corruption Day*. LinkedIn. <https://www.linkedin.com/pulse/harnessing-ai-blockchain-combat-corruption-call-action-loyd-coutts-ghijf>

Deep Tech Apps. (2025). *The role of tech in enhancing transparency and trust in government processes in Africa*. <https://www.deeptechapps.com/insights/the-role-of-tech-in-enhancing-transparency-and-trust-in-government-processes-in-africa>

Edwards, A. (2024). Facing the future of crime: A framework for police use of technology. *The Political Quarterly*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1111/1467-923X.13426>

Fayoyin, A. (2019). Online radicalisation and Africa's youth: Implications for peacebuilding programmes. In K. A. Omenugha, A. Fayoyin, & M. C. Ngugi (Eds.), *Media in the global context* (pp. 23–46). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-26450-5_2

Global Alliance for ICT and Development. (2016). *ICT's impact on African economies*. <https://gaid.org/publications/africa/icts-impact-on-african-economies>

Green, M. A. (2025). *There's mining, then there's illegal mining*. Wilson Center. <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/theres-mining-then-theres-illegal-mining>

Grotenhuis, P. (2022). *What is the Netherlands doing worldwide to prevent violence against women?* Environment Weekly South Sudan. <https://environmentweeklysouthsudan.com/article/605616321-what-is-the-netherlands-doing-worldwide-to-prevent-violence-against-women>

Human Rights Watch. (2024). *Africa: Political will needed to end violence against women and girls*. <https://www.hrw.org/news/2024/11/28/africa-political-will-needed-end-violence-against-women-and-girls-africa>

International Narcotics Control Board. (2024, 5 maart). *The role of the Internet in drug trafficking and drug use is highlighted in the International Narcotics Control Board Annual Report*. <https://www.incb.org/incb/en/news/press-releases/2024/the-role-of-the-internet-in-drug-trafficking-and-drug-use-is-highlighted-in-the-international-narcotics-control-board-annual-report.html>

Kaba, A. J. (2020). Explaining Africa's rapid population growth, 1950 to 2020: Trends, factors, implications, and recommendations. *Sociology Mind*, 10(4), 136–156. <https://doi.org/10.4236/sm.2020.104012>

Kang'ethe, N. (2025). *How social media is shaping African youth culture*. TechCultureAfrica. <https://techcultureafrica.com/social-media-impact-africa>

Kher, P., Forneris, X., Obadia, E., & Wager, M. G. (2024). *The African Continental Free Trade Area is an opportunity to recharge investment, growth and jobs*. Wereldbank. <https://blogs.worldbank.org/en/psd/african-continental-free-trade-area-is-an-opportunity-to-recharg>

Leke, A. (2017). *Reforming the African Union: The vital challenge of implementation*. Brookings Institution. <https://www.brookings.edu/articles/reforming-the-african-union-the-vital-challenge-of-implementation/>

Malakouti, Z., & Hazrati, M. (2025). Interconnected challenges: Examining the nexus of environmental crime and money laundering in the context of energy transition. *Journal of Economic Criminology*, 8(1), 100151. <https://doi.org/10.1016/j.jeconc.2025.100151>

McMullin, J. (2009). Organised criminal groups and conflict: The nature and consequences of interdependence. *Civil Wars*, 11(1), 75–102. <https://doi.org/10.1080/13698240802407066>

Mshelia, S. M. (2025). *Digital technology and the future of democracy in Africa: Bridging civic engagement and urban governance*. AfricaPols. <https://africapols.org/digital-technology-and-the-future-of-democracy-in-africa-bridging-civic-engagement-and-urban-governance/>

Mujidu, V. (2024). The evolving threat of cybercrime: SIM swaps in Africa. *Financial Fortune Media*. <https://www.financialfortunemedia.com/the-evolving-threat-of-cybercrime-sim-swaps-in-africa/>

Nabawanda, V. (2024). *Advancing gender equality and empowerment in Africa: Addressing challenges and exploring strategic solutions for women's and youth development*. Raoul Wallenberg Institute of Human Rights and Humanitarian Law. <https://rwi.lu.se/publications/advancing-gender-equality-and-empowerment-in-africa-addressing-challenges-and-exploring-strategic-solutions-for-womens-and-youth-development/>

Neubacher, F., Kissoly, L. D., Faße, A., & Grote, U. (2024). "You sleep with your eyes open": Understanding rural crime and its implications for community well-being. *Journal of Rural Studies*, 106, Article 103213. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2024.103213>

Owoche, P. (2025). *The M-Pesa effect: How mobile money is transforming financial inclusion in Africa*. Success Afrika. <https://successafrika.com/articles/the-m-pesa-effect-how-mobile-money-is-transforming-financial-inclusion-in-africa/>

Plan International Nederland. (2021). *She Leads: Meisjes en jonge vrouwen nemen het voortouw*. <https://www.planinternational.nl/actueel/she-leadsdefenceforchildren.nl+9defenceforchildren.nl+9>

Psico Smart. (2023). *The impact of social media on conflict escalation and mediation*. <https://blogs.psico-smart.com/blog-the-impact-of-social-media-on-conflict-escalation-and-mediation-165767>

Rayaprolu, A. (2024). *The rise of mobile banking in Africa: Revolutionizing financial inclusion and economic growth*. TechJury. <https://techjury.net/research/the-rise-of-mobile-banking-in-africa/>

Rijksoverheid. (2023). *Afrikastrategie: kabinet presenteert geïntegreerde inzet voor samenwerking met Afrika*. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2023/05/31/afrikastrategie-kabinet-presenteert-geintegreerde-inzet-voor-samenwerking-met-afrika>

Rutgers International. (z.d.). *Generation G*. <https://rutgers.international/programmes/generation-g/>

Sampaio, A. (2024). *Urbanization and organized crime: The challenge to global peace, security and human rights in the urban century*. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2024/08/Anto%CC%82nio-Sampaio-Urbanization-and-organized-crime-The-challenge-to-global-peace-security-and-human-rights-in-the-urban-century-GI-TOC-August-2023.pdf>

Sönmez, R. (2023). *The convergence of human trafficking and smuggling in the migration process: A case study of West and Central Africa*. *Social Sciences*, 14(8), 447. <https://doi.org/10.3390/socsci14080447>

Tietjen, B., Jacobsen, K., & Hollander, J. (2023). Climate change and urban migration in sub-Saharan African cities: Impacts and governance challenges. *Climate Resilience and Climate Justice*, 1(1), Article 00009. https://doi.org/10.1162/crcj_a_00009

Tiscornia, L. (2022). How climate change affects organized criminal group behavior. *Studies in Comparative International Development*, 58(1), 29–54. <https://doi.org/10.1007/s12116-022-09360-1>

Tony Blair Institute for Global Change. (2025). *Feed the future: Driving Africa's next agricultural revolution with climate-resilient innovation*. <https://institute.global/insights/climate-and-energy/feed-the-future-driving-africas-next-agricultural-revolution-with-climate-resilient-innovation>

Truter, G. (2025). *Combating financial fraud in Africa through digitization and financial inclusion*. Financial Technologies Service Providers Association (FITSPA). <https://fitspa.ug/combating-financial-fraud-in-africa-through-digitization-and-financial-inclusion/>

UNCTAD. (2023). *Economic Development in Africa Report 2023: The potential of Africa to capture technology-intensive global supply chains*. United Nations Conference on Trade and Development. <https://unctad.org/publication/economic-development-africa-report-2023>

UNCTAD. (2025). *Economic Development in Africa Report 2024: Unlocking Africa's trade potential: Boosting regional markets and reducing risks*. United Nations Conference on Trade and Development. <https://unctad.org/publication/economic-development-africa-report-2024>

United Nations Office on Drugs and Crime. (2021). *UNODC's strategic vision for Africa 2030*. <https://www.unodc.org/unodc/en/strategy/africa-vision.html>

United Nations. (2021). *Traffickers abusing online technology, UN crime prevention agency warns*. <https://news.un.org/en/story/2021/10/1104392>

Van Uhm, D. (2024). *Green criminology and biodiversity loss: Crimes and harms against flora and fauna*. In *Oxford Research Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190264079.013.763>

Van Woesik, F. M., Dekker, S. C., Sambalino, F., van Steenberg, F., & de Boer, H. J. (2025). A review of local climate measures to increase resilience of East African agroecological systems. *Environmental Development*, 55, Article 101174. <https://doi.org/10.1016/j.envdev.2025.101174>

Waqar. (2025). *Africa's digital threat: scams explode 3000%*. Silicon Africa. <https://siliconafrika.com/2025/06/29/africas-digital-threat-scams-explode-3000/>

WWF. (2024). *Catastrophic decline in the average size of African wildlife populations in just 50 years reveals a 'system in peril'* – WWF's Living Planet Report. <https://africa.panda.org/?50462/2024livingplanetreportcatastrophicdeclinespeciesafrica>

Hoofdstuk 1

Abderrahmane, A. (2022). *Mali: West Africa's hub for illegal gold trade with Dubai*. ENACT Africa <https://enactafrica.org/enact-observer/mali-west-africas-hub-for-illegal-gold-trade-with-dubai>

Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2013). *Why nations fail: The origins of power, prosperity, and poverty*. Crown Publishing Group.

AD. (2025). Twee Polen betrapt die zebra's en apen uit Nederland wilden smokkelen. *Algemeen Dagblad*. <https://www.ad.nl/buitenland/twee-polen-betrapt-die-zebras-en-ape-uit-nederland-wilden-smokkelen-a0a7f029/>

Adombila, A.A.. (2025). *Ghana has lost \$11 billion to gold smuggling, links to UAE report finds*. Reuters <https://www.reuters.com/sustainability/boards-policy-regulation/ghana-has-lost-11-billion-gold-smuggling-links-uae-report-finds-2025-06-16/>

Africa Europe Faith and Justice Network. (2016). *Illegal fishing: Extracting wealth from West African waters*. <https://aefjn.org/en/illegal-fishing-extracting-wealth-from-west-african-waters/>

Africanews. (2021). *Morocco joins growing list of African countries to legalize cannabis*. <https://www.africanews.com/2021/05/27/morocco-joins-growing-list-of-african-countries-to-legalize-cannabis/>

Al Jazeera. (2024). *South Africa legalises cannabis use: Will the rest of Africa follow?* <https://www.aljazeera.com/news/2024/6/10/south-africa-legalises-cannabis-use-will-the-rest-of-africa-follow>

AlleCijfers.nl. (2022). *Migratie, nationaliteiten en geboortelanden: Egypte*. <https://allecijfers.nl/migratie-nationaliteiten-geboortelanden/egypte/>

Amnesty International. (2024). *Libya's human trafficking crisis: Detention centers and beyond*. <https://www.amnesty.org/en/latest/reports/2024/libya-human-trafficking/>

Animals Today. (2018). *Smart Parks in de strijd tegen stropers*. <https://www.animalstoday.nl/smart-parks-tegen-stropers/>
 Anthony, C., & Kamara, K. (2023). *Kush: The drug killing West African youth*. DW. <https://www.dw.com/en/kush-the-drug-killing-west-african-youth/a-64376696>

Artsen zonder Grenzen. (2025). *Dreiging van hongersnood in de Hoorn van Afrika*. <https://www.artsenzondergrenzen.nl/campagne/dreiging-hongersnood-de-hoorn-van-afrika/>

AVROTROS. (2020). *Politie wil zeehavens in Noord-Nederland afsluiten voor publiek; criminelen hebben er vrij spel*. EenVandaag. <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/politie-wil-zeehavens-in-noord-nederland-afsluiten-voor-publiek-criminelen-hebben-er-vrij-spel/>

Bakuri, A. Z. (2018). Ghanaian migration to the Netherlands: Status paradox? *Cultural and Religious Studies*, 6(10), 561–577. <https://www.davidpublisher.com/Public/uploads/Contribute/5c4a76310b621.pdf>

Balch, O. (2014). *Shell is pushed to explain its role in \$1.1bn Nigerian corruption scandal*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/sustainable-business/shell-nigeria-oil-payment-corruption-scandal>

BBC News. (2012). *Spain King Juan Carlos sorry for Botswana hunt trip*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-17752983#:~:text=King%20Juan%20Carlos%20has%20apologised,sorry%2C%20I%20made%20a%20mistake.>

BBC. (2015). *US dentist Walter Palmer 'regrets' killing Zimbabwe lion Cecil*. BBC News. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-33695872>

Beake, N. (2023). *Cocaine-smuggling submarine reveals Europe's drug crisis*. BBC News. <https://www.bbc.com/news/world-europe-65337215>

Benny, J. (2024, August 10). *Ivory Coast minister calls for stricter trade rules to tackle gold smuggling*. The National News <https://www.thenationalnews.com/business/economy/2024/08/10/ivory-coast-minister-calls-for-stricter-trade-rules-to-tackle-gold-smuggling/>

Bird Ruiz-Benítez de Lugo, L. (2021). *West Africa's cocaine corridor: Building a subregional response*. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. <https://globalinitiative.net/analysis/west-africas-cocaine-corridor/>

Bird Ruiz-Benítez de Lugo, L. (2022a). *Cocaine politics in West Africa: Guinea-Bissau's protection networks*. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. <https://globalinitiative.net/analysis/cocaine-politics-west-africa-guinea-bissau/>

Bird Ruiz-Benítez de Lugo, L. (2022b). *Guinea-Bissau illegal drug economy*. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. <https://globalinitiative.net/analysis/guinea-bissau-illegal-drug-economy>

Boekhout van Solinge, T. (1996). *Heroïne, cocaïne en crack in Frankrijk: Handel, gebruik en beleid*. CEDRO, Universiteit van Amsterdam. <https://www.cedro-uva.org/lib/documents/boekhout.heroine.pdf>

Boekhout van Solinge, T. (2012). *Ontbossing en groene criminologie*. *Justitiële Verkenningen*, 38(2), 9–28. <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/764>

Boekhout van Solinge, T., Huisman, W., & Siegel, D. (2008). *Wapenhandel en exploitatie van natuurlijke hulpbronnen in West-Afrika*. *Justitiële Verkenningen*, 34(4), 45–63. <https://research.vu.nl/ws/portalfiles/portal/2386052/216507.pdf>

Boon, L. (2013). *Shell Nigeria aansprakelijk voor olieschade – moederbedrijf niet verantwoordelijk*. NRC. <https://www.nrc.nl/nieuws/2013/01/30/shell-deels-veroordeeld-voor-milieuschade-in-nigeria-a1437714>

Bossong, M., & Rigter, S. (2019). *THC-concentraties in wiet, nederwiet en hasj in Nederlandse coffeeshops* (Rapport nr. AF1701). Trimbos-instituut. <https://www.trimbos.nl/wp-content/uploads/sites/31/2021/09/afi701-thc-concentraties-in-wiet-nederwiet-en-hasj-in-nederlandse-coffeeshops.pdf>

Braithwaite, A. (2016). *The animal part worth more than gold, cocaine and ivory*. SBS News. <https://www.sbs.com.au/news/article/the-animal-part-worth-more-than-gold-cocaine-and-ivory/cv30fw7xf>

Bueger, C., & Edmunds, T. (2020). *Blue crime: Conceptualising transnational organised crime at sea*. *Marine Policy*, 119, 104067. <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2020.104067>

Bullen, L. (2022). *Police seize 6 underwater drones used for trafficking drugs*. Newsweek. <https://www.newsweek.com/police-seize-6-underwater-drones-used-trafficking-drugs-1721952>

Bundespolizeiinspektion Bad Bentheim. (2025). *Mutmaßlich illegaler Transport exotischer Tiere bei Grenzkontrolle entdeckt*. Presseportal. <https://www.presseportal.de/blaulicht/pm/70276/6007775>

Buzinkay, M. (2023). *Container terminal safety: The challenge called drug trafficking*. Identec Solutions. <https://www.identecsolutions.com/news/container-terminal-safety-the-challenge-called-drug-trafficking>

Bwana, J. (2019). *How Mombasa port became the world's capital of drugs*. The Standard. <https://www.standardmedia.co.ke/article/2001346219/how-mombasa-port-became-the-world-s-capital-of-drugs>

Byiers, B., Apiko, P., Karkare, P., & Kane, M. (2021). *A system, not an error: Informal cross-border trade in West Africa*. ECDPM. <https://ecdpm.org/work/a-system-not-an-error-informal-cross-border-trade-in-west-africa>

Careers in Conservation Zambia. (2023). *The illegal bushmeat trade: An organised crime*. <https://cczambia.com/the-illegal-bushmeat-trade-an-organised-crime/>

Cartwright, M. (2017). *Trade in Ancient Egypt*. *World History Encyclopedia*. <https://www.worldhistory.org/article/1079/trade-in-ancient-egypt/>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2021). *Bevolkingsprognose 2020–2070: Veronderstellingen naar migratieachtergrond*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2021/bevolkingsprognose-2020-2070-veronderstellingen-over-immigratie/4-veronderstellingen-naar-migratieachtergrond>

CITES. (2019). *CoP 18 Doc 34: Wildlife crime enforcement support in West and Central Africa*.

Citi Newsroom. (2022a). *Liberian jailed 10 yrs for narcotic trafficking at Kotoka International Airport*. Citi Newsroom. [https://citinewsroom.com/2022/09/liberian-jailed-10yrs-for-narcotic-trafficking-at-kotoka-international-airport/;](https://citinewsroom.com/2022/09/liberian-jailed-10yrs-for-narcotic-trafficking-at-kotoka-international-airport/)

Citi Newsroom. (2022b). *Cocaine trafficking syndicate of Ghanaian origin arrested, jailed in UK*. Citi Newsroom. <https://citinewsroom.com/2022/02/cocaine-trafficking-syndicate-of-ghanaian-origin-arrested-jailed-in-uk/>

Collier, P., & Hoeffler, A. (1998). *On economic causes of civil war*. *Oxford Economic Papers*, 50(4), 563–573.

Connell, D. (2013). *The rerouted trafficking in Eritrean refugees*. Middle East Research and Information Project. <https://merip.org/2013/09/the-rerouted-trafficking-in-eritrean-refugees/> en.wikipedia.org+3merip.org+3merip.org+3
 Crimesite. (2023). *Spanje: hasjorganisaties hebben 'sterke banden' met cocaïnehandel*. Crimesite. <https://www.crimesite.nl/spanje-hasjorganisaties-hebben-sterke-banden-met-cocainehandel>

Daly, M. (2019). *Synthetische drugs: hoe de drugshandel van de toekomst eruit ziet*. VICE. <https://www.vice.com/nl/article/synthetische-drugs-drugshandel-toekomst/>

Das, D. (2022). *Plaats delict: Zuid-Afrika, het slachtoffer: een neushoorn – deze Nederlandse forensisch deskundige jaagt op stropers*. RTL Nieuws. <https://www.rtl.nl/nieuws/buitenland/artikel/5320659/wildlife-forensic-academy-zuid-afrika-stropers-andro-vos>

de Bruijne, K. (2025). *Kush in Sierra Leone: West-Africa's growing synthetic drugs challenge and Europe's and China's part in it* (rapport). Clingendael Institute. <https://www.clingendael.org/publication/kush-sierra-leone-west-africas-growing-synthetic-drugs-challenge-and-europes-and-chinas>

De Jong, C. (2025). *Beruchte mensensmokkelaar Walid D. voor de rechter voor grootschalige marteling en afpersing van Eritrese vluchtelingen*. EenVandaag. <https://eenvandaag.avrotros.nl/artikelen/beruchte-mensensmokkelaar-walid-d-voor-de-rechter-voor-grootschalige-marteling-en-afpersing-van-eritrese-vluchtelingen-154625>

Di Silvestre, I. (2025). *Fighting wildlife crime: two key steps the EU must take today*. International Fund for Animal Welfare. <https://www.ifaw.org/international/journal/fighting-wildlife-crime-key-steps-eu-must-take>

DroneXL. (2024). *Spanish bust drone drug ring using Ukrainian-made UACs for Moroccan hash runs*. <https://dronexl.co/2024/12/01/spanish-police-bust-drone-drug-ring-ukrainian-uav/>

DW. (2021). *Dutch customs officers discover four tons of cocaine in Rotterdam*. Deutsche Welle. <https://www.dw.com/en/dutch-customs-officers-discover-four-tons-of-cocaine-in-rotterdam/a-59680757>

Ecofin Agency. (2019). *Illegal gold mining and livestock trafficking fuel terrorism in Côte d'Ivoire – ISS*. <https://www.ecofinagency.com/public-management/1909-44868-illegal-gold-mining-and-livestock-trafficking-fuel-terrorism-in-cote-divoire-iss>

Economic Community of West African States. (2022). *Fight against transnational organized crime (TOC) in West Africa*. ECOWAS. <https://www.ecowas.int/fight-against-transnational-organized-crime-toc-in-west-africa/>

Ekanem, S. (2024). *9 African countries that have legalized cannabis cultivation for industrial, medicinal purposes*. Business Insider Africa. Geraadpleegd op 4 juli 2025, van <https://africa.businessinsider.com/local/lifestyle/9-african-countries-have-legalized-cannabis-cultivation-for-industrial-medicinal/zggjlsv>

EMCDDA & Europol. (2024). *EU drug market: Heroin and other opioids — Key findings and threat assessment*. EMCDDA. https://www.euda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/heroin-and-other-opioids_en

ENACT Africa. (2023). *Organised Crime Index*. ENACT Africa. <https://enactafrica.org/research/organised-crime-index>

ENACT Africa. (2024). *Firearms trafficking in Central and Western Africa*. <https://enactafrica.org/research/interpol-reports/firearms-trafficking-in-central-and-western-africa>

ENACT. (2023). *Organised crime in Africa*. ENACT Africa. <https://enactafrica.org/crime-types/organised-crime-in-africa>

Endt, F. (1985). *Nederlander John Deuss speelde grote rol bij illegale olieleveranties aan Z.-Afrika*. NRC Handelsblad. https://www.nrc.nl/nieuws/1985/01/18/nederlander-john-deuss-speelde-grote-rol-bij-illegale-olieleveranties-aan-z-afrika-kb_000028093-a3388242 volkskrant.nl+6nrc.nl+6nrc.nl+6

Enquêtecommissie Opsporingsmethoden. (1996). *Inzake opsporing. Bijlage VIII. Deel 1 onderzoeksgroep Fijnaut: Autochtone, allochtone en buitenlandse criminele groepen*. Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Equipo Nizkor. (2016). *Afghan opiate trafficking through the Southern Route*. Gebaseerd op UNODC Drug Monitoring Platform. <https://www.derechos.org/nizkor/corru/doc/afgopiate.html>

EU Commission. (2022). *Africa–EU trade relations and economic partnership agreements*. https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2022/march/tradoc_159671.pdf

Euronews. (2019). *Special report: How jihadists struck gold in Africa's Sahel*. <https://www.euronews.com/2019/11/22/special-report-how-jihadists-struck-gold-in-africas-sahel>

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). (2023). *European drug report 2023: Trends and developments*. https://www.emcdda.europa.eu/publications/edr/trends-developments/2023_en

European Parliament. (2016). *Openness, transparency and the right of access to documents in the EU – In-depth analysis for the PETI Committee* (Study of the European Parliament, Policy Department of Citizens' Rights and Constitutional Affairs, Document IPOL_IDA(2016)578960_EN). [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/578960/IPOL_IDA\(2016\)578960_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/578960/IPOL_IDA(2016)578960_EN.pdf)

European Parliamentary Research Service. (2021, januari). *Understanding EU action against migrant smuggling* [PDF]. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/659450/EPRS_BRI\(2021\)659450_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/659450/EPRS_BRI(2021)659450_EN.pdf)

Europees Parlement. (2020). *De oorzaken van migratie: Onderzoeken waarom migreren mensen*. <https://www.europarl.europa.eu/topics/nl/article/20200624STO81906/de-oorzaken-van-migratie-onderzoeken-waarom-migreren-mensen>

Europees Parlement. (2023). *EP komt met zorgvuldigheidsregels voor bedrijven over mensenrechten en milieu*. <https://www.europarl.europa.eu/news/nl/press-room/20230109IPR67605/ep-komt-met-zorgvuldigheidsregels-voor-bedrijven-over-mensenrechten-en-milieu>

Europol. (2021). *Cocaine insights 1*. Europol. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/cocaine-insights-1>

Europol. (2023). *EU Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA) 2025*. https://home-affairs.ec.europa.eu/news/new-report-shows-how-organised-crime-changing-and-affecting-eu-security-2025-03-21_en

Europol. (2024). *5 tonnes of trafficked glass eels seized and new smuggling routes identified in global operation*. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/5-tonnes-of-trafficked-glass-eels-seized-and-new-smuggling-routes-identified-in-global-operation>

Europol. (2025). *28 'Ndrangheta associates arrested for drug trafficking and violence*. Europol. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/28-%E2%80%99ndrangheta-associates-arrested-for-drug-trafficking-and-violence>

France24 (2019). *Kenyan port of Mombasa becomes world's new drug trafficking hub*. France24. <https://www.france24.com/en/africa/20191018-kenyan-port-of-mombasa-becomes-world-s-new-drug-trafficking-hub>

France24. (2023). *Cocaine production hits record high as post-Covid demand picks up in Europe*. France24. <https://www.france24.com/en/europe/20230317-cocaine-production-hits-record-high-as-post-covid-demand-picks-up-in-europe>

French, H. W. (2009). *H.W. Kagame's hidden war in the Congo*. *The New York Review of Books*.

Frontex. (2020a). *Risk analysis for 2020* [PDF]. https://www.frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2020.pdf

Frontex. (2020b). *After the money: Prices for people smuggling on Central and Western Mediterranean routes*. <https://www.frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/after-the-money-prices-for-people-smuggling-on-central-and-western-mediterranean-routes-EHDflg>

Global Initiative Against Transnational Organized Crime. (2016). *The nexus of conflict and illicit drug trafficking: Syria and the wider region*. <https://globalinitiative.net/analysis/the-nexus-of-conflict-and-illicit-drug-trafficking-syria-and-the-wider-region/>

Global Initiative Against Transnational Organized Crime. (2021). *New findings on the supply of methamphetamine from Afghanistan to South Africa*. Risk Bulletin <https://riskbulletins.globalinitiative.net/esa-obs-016/04-new-findings-on-the-supply-of-methamphetamine-from-afghanistan-to-south-africa.html>

Global Initiative Against Transnational Organized Crime. (2023). *Maritime-based drug trafficking in Eastern and Southern Africa: An overview* [PDF-rapport]. GI-TOC. Geraadpleegd op 4 juli 2025, van <https://globalinitiative.net/analysis/maritime-based-drug-trafficking-in-eastern-and-southern-africa/>

Green, M.A. (2024). *There's mining, then there's galamsey*. Wilson Center. <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/theres-mining-then-theres-galamsey>

GVA. (2023). *670 kilogram cocaïne met bestemming Antwerpen onderschept in Brazilië*. Geraadpleegd op 4 juli 2025, <https://www.gva.be/regio/antwerpen/regio-antwerpen/antwerpen/670-kilogram-cocaine-met-bestemming-antwerpen-onderschept-in-brazilië/35710779.html>

Haysom, S., Gastrow, P., & Shaw, M. (2018). *The heroin coast: A political economy along the eastern African seaboard* (ENACT research paper no. 04). ENACT Africa. <https://enactafrica.org/research/research-papers/the-heroin-coast-a-political-economy-along-the-eastern-african-seaboard>

Herbert, M., & Gallien, M. (2020). *A rising tide: Trends in production, trafficking and consumption of drugs in North Africa* [Rapport]. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. <https://globalinitiative.net/analysis/north-africa-drugs-report/>

Het Parool. (2012). *Stroperij neushoorns Zuid-Afrika naar record*. <https://www.parool.nl/nieuws/stroperij-neushoorns-zuid-afrika-naar-record-b33eb669/>

Hooghiemstra, D. (2002). *We kunnen wel wat sterke mannen gebruiken*. NRC Handelsblad. <https://www.nrc.nl/nieuws/2002/10/05/we-kunnen-wel-wat-sterke-mannen-gebruiken-7608687-a1176504>

Houtwereld. (2024). *820 m³ illegaal hout in beslag genomen*. <https://www.houtwereld.nl/handel/820-m3-illegaal-hout-in-beslag-genomen/>

Human Rights Watch. (2014). *"I wanted to lie down and die": Trafficking and torture of Eritreans in Sudan and Egypt*. New York: Human Rights Watch. <https://www.hrw.org/report/2014/02/11/i-wanted-lie-down-and-die/trafficking-and-torture-eritreans-sudan-and-egypt>

Human Rights Watch. (2023). *Child soldiers and forced labor in the Sahel region*. <https://www.hrw.org/report/2023/child-soldiers-sahel>

IANSA – International Action Network on Small Arms, Oxfam International, et al. (2007). *Africa's missing billions. International arms flow and the cost of conflict*. IANSA.

IFAW, & CEEWeb for Biodiversity. (2014). *Wanted–Dead or Alive: Exposing online wildlife trade*. <https://www.ceeweb.org/wp-content/uploads/2015/04/IFAW-WantedDead-or-Alive-Exposing-Online-Wildlife-Trade-2014.pdf>

ILO/Alliance. (2017). *Regional brief for Africa: 2017 global estimates of modern slavery and child labour* [PDF]. <https://www.ilo.org/media/421576/download>

Institute for Security Studies (ISS Africa). (2020). *Drug trafficking and criminal economies in Africa*. <https://issafrica.org/research/papers/drug-trafficking-and-criminal-economies-in-africa>

International Labour Organization. (2014). *Internationaal protocol ter bestrijding van moderne vormen van dwangarbeid*. <https://www.ilo.org/nl/resource/news/internationaal-protocol-ter-bestrijding-van-moderne-vormen-van-dwangarbeid>

International Labour Organization. (2022). *Concept note – Informal economy in Africa: Which way forward? Making policy responsive, inclusive and sustainable*. ILO. <https://www.ilo.org/resource/concept-note-informal-economy-africa-which-way-forward-making-policy-en.wikipedia.org+9ilo.org+9ilo.org+9>

International Monetary Fund. (2023). *Africa's fragile states are greatest climate change casualties*. <https://www.imf.org/en/News/Articles/2023/01/23/africas-fragile-states-are-greatest-climate-change-casualties>

International Organization for Migration (IOM). (2023). *Trafficking in persons in the Horn of Africa: Challenges and responses*. <https://www.iom.int/reports/trafficking-horn-africa-2023>

INTERPOL. (2025). *INTERPOL operation highlights the human and environmental impact of illegal mining in Western Africa*. <https://www.interpol.int/News-and-Events/News/2025/INTERPOL-operation-highlights-the-human-and-environmental-impact-of-illegal-mining-in-Western-Africa2>

Juffermans, J. (2023). *In Zuid-Afrikaanse wildparken is de apartheid nooit verdwenen*. Jannekes Journal. <https://jannekesjournal.nl/in-zuid-afrikaanse-wildparken-is-de-apartheid-nooit-verdwenen/>

Keatinge, T. (2014). *Is the nexus between the illegal wildlife and forestry trade and transnational security finally being taken seriously?* Royal United Services Institute. <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/nexus-between-illegal-wildlife-and-forestry-trade-and-transnational-security-finally-being-taken>

Kleinschmit, D., Mansourian, S., Wildburger, C., & Purret, A. (Eds.). (2016). *Illegal logging and related timber trade – Dimensions, drivers, impacts and responses. A global scientific rapid response assessment report*. IUFRO. <https://www.iufro.org/publications/world-series-vol-35-illegal-logging-and-related-timber-trade-dimensions-drivers-impacts-and-responses-a-global-scientific-rapid-response-assessment-report>

KLM. (2025). *Flights to Africa*. Geraadpleegd 31 maart 2025, van <https://www.klm.nl/en-nl/flights-to-africa>

Kolstad, I., & Søreide, T. (2009). *Corruption in natural resource management: Implications for policy makers*. *Resources Policy*, 34(4), 214–226. <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2009.05.001>

Le Monde. (2016). *Comment l'Afrique de l'Ouest est devenue une cible pour les narcotrafiquants*. Le Monde. https://www.lemonde.fr/afrique/article/2016/05/26/comment-l-afrique-de-l-ouest-est-devenue-une-cible-pour-les-narcotrafiquants_4927153_3212.html

Le Monde. (2022). *Trafic de cocaïne : la Côte d'Ivoire est devenue un point de transit très important*. Le Monde. https://www.lemonde.fr/afrique/article/2022/06/21/trafic-de-cocaine-la-cote-d-ivoire-est-devenue-un-point-de-transit-tres-important_6131435_3212.html

Linfodrome. (2022). *Société : le trafic de drogue en hausse en Afrique de l'Ouest*. Linfodrome. <https://www.linfodrome.com/societe/82980-societe-le-traffic-de-droque-en-hausse-en-afrique-de-l-ouest>

Logger, B., & Weijnen, P. (2020). *Nederlandse visgigant duikt op in internationaal corruptieschandaal*. De Groene Amsterdammer. <https://www.groene.nl/artikel/nederlandse-visgigant-duikt-op-in-internationaal-corruptieschandaal>

Losanno, A. (2024). *Maggots and bushmeat found in luggage arriving at Chicago O'Hare International Airport*. The Bulkhead Seat. <https://thebulkheadseat.com/maggots-and-bushmeat-found-in-luggage-arriving-at-chicago-ohare-international-airport/>

Lukyanov, G. V., & Nadzharov, A. M. (2025). *Tribes and trafficking: Trans-Saharan illegal trade routes as a conflict factor in the Sahara-Sahel region*. *Journal of International Analytics*, 16(1), 125–143. https://www.researchgate.net/publication/392576593_Tribes_and_Trafficking_Trans-Saharan_Illegal_Trade_Routes_as_a_Conflict_Factor_in_the_Sahara-Sahel_Region

Malijet. (2022). Lafiabougou Kôda (CIV) : Une vendeuse de drogue mise aux arrêts par le 1^{er} Arrondissement. Malijet. https://malijet.com/les_faits_divers_au_mali/268433-lafiabougou-koda-civ-une-vendeuse-de-drogue-mise-aux-arrets-par-.html

Maliweb. (2022). Douanes maliennes : Une saisie record de 159,5 kg de cocaïne à Kouremalé. Maliweb. <https://www.maliweb.net/economie/douanes/douanes-maliennes-une-saisie-record-de-1595-kg-de-cocaine-a-kouremale-2988053.html>

Mamane, D. & Thompson, J. (2024). The West African Sahel is becoming a drug smuggling corridor, UN warns, as seizures skyrocket. AP News <https://www.apnews.com/article/71b56f03fcb6660a8df43e68e77e8996>

Marechaussee. (2024). Oproep aan slachtoffers van mensensmokkel uit Hoorn van Afrika [Nieuwsbericht]. <https://www.marechaussee.nl/actueel/nieuws/2024/10/07/oproep-aan-slachtoffers-van-mensensmokkel-uit-hoorn-van-afrika>

MarineLink. (2025). Drug Smuggling on Ships and Submarines: An Escalating Threat. MarineLink. <https://www.marinelink.com/articles/maritime/drug-smuggling-on-ships-and-submarines-an-escalating-threat-101480>

Micallef, M., Farrah, R., Bish, A., & Tanner, V. (2019). After the storm: Organized crime across the Sahel–Sahara following upheaval in Libya and Mali. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2019/11/After_the_storm_GI-TOC.pdf

Minister van Justitie en Veiligheid. (2024). Bestrijding georganiseerde misdaad. Brief aan de Tweede Kamer. https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2024Z12643&did=2024D30789

Ministerie van Justitie en Veiligheid. (z.d.). Internationale misdrijven – uitleg. Geraadpleegd op 15 juni 2025 van <https://www.om.nl/onderwerpen/internationale-misdrijven/uitleg>

Naber, C. (2020). Grootste Spaanse drugsvangst ooit op zee: ruim 30 ton hasj in zeiljachten, ook Nederlandse. AD. <https://www.ad.nl/buitenland/grootste-spaanse-drugsvangst-ooit-op-zee-ruim-30-ton-hasj-in-zeiljachten-ook-nederlandse-a608e780/>

Nadelmann, E. A. (1990). Global prohibition regimes. *International Organization*, 44(4), 479–526. <https://doi.org/10.1017/S0020818300027960>

Naím, M. (2007). *How smugglers, traffickers, and copycats are hijacking the global economy*. Arrow.

Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen. (2022). Slachtoffers mensenhandel in beeld bij CoMensha 2017-2021. Nationaal Rapporteur. <https://www.nationaalrapporteur.nl/publicaties/slachtoffers-van-mensenhandel-in-beeld-bij-comensha-2017-2021/>

Natural History Museum. (2018). You are probably completely unaware of the largest wildlife crime. <https://www.nhm.ac.uk/discover/news/2018/october/you-are-probably-completely-unaware-of-the-largest-wildlife-crime.html>

NDLEA Nigeria. (2021). NDLEA intercepts over N2bn worth of illicit drugs at Lagos airport. X. https://x.com/ndlea_nigeria/status/1376533238101987333

Nieuwsuur (2016). Europa speelt grote rol in illegale dierenhandel. NOS Nieuwsuur. <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2085286-europa-speelt-grote-rol-in-illegale-dierenhandel>

NOS. (2014). Jachtfoto's van prins Bernhard opgedoken. <https://nos.nl/artikel/2006372-jachtfoto-s-van-prins-bernhard-opgedoken>

NOS. (2017). 14 000 dode zeepaardjes en opgezette cobra gevonden tijdens controles. NOS Nieuws. <https://nos.nl/artikel/2205078-14-000-dode-zeepaardjes-en-opgezette-cobra-gevonden-tijdens-controles>

NOS. (2023a). 1863 of 1873? Wanneer werd de slavernij nou echt afgeschaft? <https://nos.nl/collectie/13918/artikel/2339475-1863-of-1873-wanneer-werd-de-slavernij-nou-echt-afgeschaft>

NOS. (2023b). Duizend Nigeriaanse asielzoekers verdwenen: signalen van mensenhandel. <https://nos.nl/artikel/2336302-duizend-nigeriaanse-asielzoekers-verdwenen-signalen-van-mensenhandel>

NOS. (2024). OM en marechaussee: nieuw onderzoek naar geweld tegen Afrikaanse migranten. <https://nos.nl/artikel/2539936-om-en-marechaussee-nieuw-onderzoek-naar-geweld-tegen-afrikaanse-migranten>

NOS. (2025a). Grote partij cocaïne gevonden in Amsterdamse haven. NOS Nieuws. <https://www.nos.nl/artikel/2571081-grote-partij-cocaine-gevonden-in-amsterdamse-haven>

NOS. (2025b). Ghana verbiedt directe goudhandel met buitenlanders vanaf 1 mei. <https://nos.nl/artikel/2563714-ghana-verbiedt-directe-goudhandel-met-buitenlanders-vanaf-1-mei>

NOS. (2025c). Duitse politie treft bij grenscontrole twee zebra's en zes apen aan in busje. <https://nos.nl/artikel/2562756-duitse-politie-treft-bij-grenscontrole-twee-zebra-s-en-zes-ape-aan-in-busje>

NPO Kennis. (z.d.). Hoe kwamen de Marokkaanse gastarbeiders naar Nederland? <https://npokennis.nl/longread/7771/hoe-kwamen-de-marokkaanse-gastarbeiders-naar-nederland>

NRC. (2006). Omstreden connectie tussen Bermuda en Berg en Dal. NRC. <https://www.nrc.nl/nieuws/2006/10/17/omstreden-connectie-tussen-bermuda-en-berg-en-dal-11211715-a63142> volkskrant.nl+2nrc.nl+2nrc.nl+2

NRC. (2013). Megaschikking oliehandelaar. NRC. <https://www.nrc.nl/nieuws/2013/07/31/megaschikking-oliehandelaar-1278993-a1045992>

O'Bier, T. (2024). Mummified monkeys seized from luggage at Boston Logan Airport. KSBY. <https://www.ksby.com/mummified-monkeys-seized-from-luggage-at-boston-logan-airport>

Observatoire Géopolitique des Drogues. (1994). *État des drogues, drogue des États* [rapport 1993-1994]. Pluriel. Hachette.

OECD. (2023). *OECD guidelines for multinational enterprises on responsible business conduct*. https://www.oecd.org/en/publications/oecd-guidelines-for-multinational-enterprises-on-responsible-business-conduct_81f92357-en.html

Omroep West. (2024). Reportage over migratie [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=XD-IpIxdZiQ>

Onyeiwu, C., & Oladimeji, O. P. (2018). Impact of oil price on Nigerian economy. *International Journal of Economics, Commerce and Management*, 6(4), 252–264. <https://ijecm.co.uk/wp-content/uploads/2018/04/6418.pdf>

Oomen, P., & Rigter, S. (2021). THC-concentraties in wiet, nederwiet en hasj in Nederlandse coffeeshops: 2020–2021 (AF1701) [PDF-rapport]. Trimbo's-instituut. <https://www.trimbos.nl/wp-content/uploads/sites/31/2021/09/afi701-thc-concentraties-in-wiet-nederwiet-en-hasj-in-nederlandse-coffeeshops.pdf>

Openbaar Ministerie. (2022). OM seponereert strafrechtelijk onderzoek naar omkoping door Shell in Nigeria. <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2022/07/21/om-seponereert-strafrechtelijk-onderzoek-naar-omkoping-door-shell-in-nigeria>

Oxford Public International Law. (z.d.). Introduction to international law. <https://opil.ouplaw.com/page/498>

Oxford Reference Organised crime (z.d.).

In A concise Oxford dictionary of politics. Oxford University Press. <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780191828836.001.0001/acref-9780191828836-e-126>

Oyinloye, S. (2022). Heroin concealed in fancy light for shipment to Netherlands intercepted by NDLEA. *Green Savannah Diplomatic Cable*. <https://greensavannahdiplomaticcable.com/2022/08/heroin-concealed-in-fancy-light-for-shipment-to-netherlands-intercepted-by-ndlea/>

Pham, J.P. (2021). *Africa's real strategic import for the green economy*. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/africasource/africas-real-strategic-import-for-the-green-economy/>

Ponsaers, P. (2013). Illegale of informele economie: Of hoe twee gelijkaardige concepten verschillen van elkaar. *Cahiers Politiestudies*, 4(29), 17–32. <https://biblio.ugent.be/publication/4292047>

Prohibition Partners. (2019). *Africa cannabis market could be worth over US\$ 7.1 billion annually by 2023* [Marktrapport]. <https://prohibitionpartners.com/2019/03/21/africas-legal-cannabis-market-could-be-worth-over-us-7-1-billion-annually-by-2023/> african.business+7prohibitionpartners.com+7prnewswire.com+7globalinitiative.net+1ids.ac.uk+1

Raza, R. (2024). *Unusual voyage pattern of ship leads to seizure of 4 tons of cocaine*. MarineTraffic. <https://www.marinetraffic.com/nl/maritime-news/15/maritime-security/2024/11562/unusual-voyage-pattern-of-ship-leads-to-seizure-of-4-tons-of>

Rechtbank Amsterdam. (2018). *ECLI:NL:RBAMS:2018:7774*. <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBAMS:2018:7774>

Rechtbank Amsterdam. (2023). *Zaaknummer 13/154767-21 (A) + 13/326899-21 (B; gevoegd) (Promis)* [Rechtbankuitspraak]. Geraadpleegd op 4 juli 2025, van <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:RBAMS:2023:6787>

Rechtspraak.nl. (2018). *Zaaknummer 17/02109*. <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:HR:2018:2336>

Redactie Duitslandweb. (2024). *Duitsland controleert vanaf vandaag alle grenzen*. Duitsland Instituut. <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/60813/duitsland-controleert-vanaf-vandaag-alle-grenzen>

Reuters. (2020). *UK court throws out Nigerian oil corruption case against Shell, Eni*. <https://www.reuters.com/article/business/uk-court-throws-out-nigerian-oil-corruption-case-against-shell-eni-idUSKBN22Y26D/>

Reuters. (2024). *South African police uncover multi-million dollar meth lab*. Reuters. <https://www.reuters.com/world/africa/south-african-police-uncover-multi-million-dollar-meth-lab-2024-07-20/>

Rietman, L. (2021). *De menselijkheid van smokkelaars*. De Groene Amsterdammer (nr. 30). <https://www.groene.nl/artikel/de-menselijkheid-van-smokkelaars>

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. (2025). *Dit is CITES*. Geraadpleegd op 7 juli 2025, van <https://www.rvo.nl/onderwerpen/cites/dit-cites>

Rijksoverheid. (1955). *Verdrag inzake de slavernij*, Genève, 25-09-1926. <https://wetten.overheid.nl/BWBV0006262/1955-07-07>

Rijksoverheid. (1957). *Aanvullend Verdrag inzake de afschaffing van de slavernij, de slavenhandel en met slavernij gelijk te stellen instellingen en praktijken*, Genève, 07-09-1956. <https://wetten.overheid.nl/BWBV0006246/1957-12-03>

Rijksoverheid. (2023). *Afrikastrategie: Kabinet presenteert geïntegreerde inzet voor samenwerking met Afrika*. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2023/06/30/afrikastrategie-kabinet-presenteert-geintegreerde-inzet-voor-samenwerking-met-afrika>

Roks, R., Bisschop, L. C. J., & Staring, R. H. J. M. (2021). Getting a foot in the door: Spaces of cocaine trafficking in the Port of Rotterdam. *Trends in Organized Crime*, 24(2), 171–188. <https://doi.org/10.1007/s12117-020-09394-8>

Rose, C., & Söderholm, A. (2022). *The Captagon Threat: A Profile of Illicit Trade, Consumption, and Regional Realities*. New Lines Institute for Strategy and Policy. https://newlinesinstitute.org/wp-content/uploads/20220404-Captagon_Report-NLISAP-final-.pdf

Saffon, S. (2022). *Operation Black Tide: The voyage of a drug sub across the Atlantic*. InSight Crime. <https://insightcrime.org/news/interview/operation-oil-slick-the-voyage-of-a-drug-sub-across-the-atlantic/>

Seager, C. (2014). *Fisheries in Africa are losing billions due to illegal practices*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/global-development-professionals-network/2014/may/08/africa-progress-report-2014>

Shaw, M. (2021). *West Africa's warning flares? Rethinking the significance of cocaine seizures* (Policy Brief No. 23). ENACT Africa. <https://enactafrica.org/research/policy-briefs/west-africas-warning-flares-rethinking-the-significance-of-cocaine-seizures>

Simons, B. (2019). *Hustlers, mavens, and rainmakers: How the informal are inheriting Africa*. Center for Global Development. <https://www.cgdev.org/blog/hustlers-mavens-and-rainmakers-how-informal-are-inheriting-africa>

Simply Flying. (2024). *Air travel to & from Africa shows strong growth*. <https://simpleflying.com/air-travel-to-and-from-africa-shows-strong-growth/>

Smits, H. W. (2014). *Curaçao in rep en roer over 'corruptedocument' rond centrale bank en John Deuss*. Quotenet. <https://www.quotenet.nl/quote-500/a104551/curacao-in-rep-en-roer-over-corruptedocument-rond-centrale-bank-en-john-deuss-104551/>

SmuggleWire. (2024). *Advanced smuggling: The rise of fully autonomous drug submarines*. <https://smugglewire.com/advanced-smuggling-the-rise-of-fully-autonomous-drug-submarines/>

Sollazzo, R., & Nowak, M. (2020). *Tri-border transit: Trafficking and smuggling in the Burkina Faso–Côte d'Ivoire–Mali region* (Briefing Paper). Small Arms Survey. <https://www.smallarmssurvey.org/resource/tri-border-transit-trafficking-and-smuggling-burkina-faso-cote-divoire-mali-region>

SpotterGuide. (2024). *Amsterdam Schiphol Spotting Guide*. SpotterGuide. <https://www.spotterguide.net/planespotting/europe/netherlands/amsterdam-ams-eham-2/>

Statista. (2025). *Aircraft fleet size*. Geraadpleegd 25 april 2025, van <https://www.statista.com/statistics/282237/aircraft-fleet-size/>

Sur. (2024). *Gang transporting drugs by drone across Gibraltar Strait is stopped*. <https://www.surinenglish.com/andalucia/costa-luz/gang-transporting-drugs-drone-across-gibraltar-strait-20241129161517-nt.html>

Tates, T. (2019). *Douane en voedselwaakhond: illegaal apenvlees in Nederland zeldzaamheid*. Algemeen Dagblad. <https://www.ad.nl/binnenland/douane-en-voedselwaakhond-illegaal-apenvlees-in-nederland-zeldzaamheid-aag97cdf/>

Teirlinck, N. (2025). *Man uit Kruikeke aangehouden voor smokkel van Afrikanen als folkloristische muziekgroepen*. VRT NWS. <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2025/06/18/kruikeke-mensensmokkel-aangehouden-folklore-muziekgroepen-afrika/>

Thorne, S. (2024). *South Africa's big synthetic drug problem*. BusinessTech. <https://businesstech.co.za/news/government/764881/south-africas-big-synthetic-drug-problem/>

Transcrime. (2021). *The new study on illegal firearms trafficking: final report of ECOFIT out now*. <https://www.transcrime.it/en/the-new-study-on-illegal-firearms-trafficking-final-report-of-ecofit-out-now/>

Tsukerman, I. (2020). *Hot take: Sahel terrorism*. Foreign Policy News. <https://foreignpolicynews.org/2020/10/01/hot-take-sahel-terrorism>

UNcomtrade. (2025). www.uncomtrade.com

UNCTAD (2021). Key evolutions in trade and development over the decades. *United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)*. <https://unctad.org/news/key-evolutions-trade-and-development-over-decades>

United Nations Economic Commission for Africa. (2023). *17 out of the 20 countries most threatened by climate change are in Africa, but there are still solutions to this crisis*. <https://www.uneca.org/news/17-out-20-countries-most-threatened-climate-change-are-africa-there-are-still-solutions-crisis>

United Nations Environment Programme. (2019). *Environmental rule of law: First Global Report*. <https://wedocs.unep.org/20.500.11822/27279>

United Nations Office for West Africa. (2011). *Joint efforts pledged to combat drug trafficking and organized crime in West Africa*. UNOWA. <https://unowa.unmissions.org/joint-efforts-pledged-combat-drug-trafficking-and-organized-crime-west-africa>

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2011). *The role of organized crime in the smuggling of migrants from West Africa to the European Union*. Wenen: UNODC. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/organized-crime/West_Africa_Migrant_Smuggling_Report_2011.pdf

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2022). *Global report on trafficking in persons 2022*. <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/glotip.html>

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2022). *World drug report 2022*. <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/world-drug-report-2022.html>

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2023). *World Drug Report 2023*. <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/world-drug-report-2023.html>

United Nations Office on Drugs and Crime. (2013a). *Transnational Organized Crime in West Africa: A Threat Assessment*. UNODC. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tocta/West_Africa_TOCTA_2013_EN.pdf

United Nations Office on Drugs and Crime. (2014). *UNODC adopts new global programme for combating wildlife and forest crime*. <https://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2014/May/unodc-adopts-new-global-programme-for-combating-wildlife-and-forest-crime.html>

United Nations Office on Drugs and Crime. (2016). *The Afghan Opiate Trade and Africa: A Baseline Assessment* (United Nations publication). https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Afghanistan/Afghan_Opiate_trade_Africa_2016_web.pdf

United Nations Office on Drugs and Crime. (2020). *Wildlife crime: Pangolin scales*. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/wildlife/2020/WWLC20_Chapter_4_Pangolin.pdf

United Nations Office on Drugs and Crime. (2020). *World Drug Report 2020: Trafficking routes and concealment methods*. UNODC. https://wdr.unodc.org/wdr2020/field/WDR20_Booklet_2.pdf

United Nations Office on Drugs and Crime. (2021). *World Drug Report 2021: Booklet 3*. UNODC.

United Nations Office on Drugs and Crime. (2023a). *Global report on cocaine 2023*. United Nations. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/cocaine/Global_cocaine_report_2023.pdf

United Nations Office on Drugs and Crime. (2023b). *Trafficking in medical products in the Sahel (Transnational Organized Crime Threat Assessment – Sahel)*. United Nations. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tocta_sahel/TOCTA_Sahel_medical_2023.pdf

United Nations Office on Drugs and Crime. (2023c). *The synthetic drug phenomenon* (World Drug Report 2023, Chapter 1). United Nations. https://www.unodc.org/res/WDR-2023/WDR23_B3_CH1_Synthetic_drugs.pdf

United Nations Office on Drugs and Crime. (2024). *World Wildlife Crime Report 2024*. https://www.unodc.org/coftrb/uploads/documents/ECOS/World_Wildlife_Crime_Report_2024.pdf

United Nations Security Council. (2000). Report of the Panel of Experts appointed to Security Council resolution 1306 (2000), paragraph 19, in relation to Sierra Leone (UN Security Council Report S/2000/1195). New York City: UNSC.

United Nations, Department of Economic and Social Affairs. (2021). *A conceptual framework for the informal economy* [PDF]. Verenigde Naties. https://un.org/M17_3_1_IE1_Informal_Economy_Pres.pdf

United Nations, Department of Economic and Social Affairs. (2021). *A conceptual framework for the informal economy* [PDF]. https://un.org/M17_3_1_IE1_Informal_Economy_Pres.pdf

United States Department of Justice. (2010). *United States of America v. Shell Nigeria Exploration and Production Company Ltd*. <https://www.justice.gov/archive/opa/documents/shell-info.pdf>

UNODC & SOM Observatory. (2024). *The migrant smuggling market on the Central Mediterranean*. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glosom/Observatory/2024/CMRUUpdate_Oct2024.pdf

Van de Klundert, M., & Schrader, M. (2023). *OM: honderden Eritreeërs in Nederland slachtoffer van wreed smokkelnetwerk*. NOS. <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2465173-om-honderden-eritreërs-in-nederland-slachtoffer-van-wreed-smokkelnetwerk>

Van Egmond, V. (2025). *Meer meisjes genitaal verminkt: “Dit vraagt om een gezamenlijke strijd”*. AT5. <https://www.at5.nl/artikelen/230943-meer-meisjes-genitaal-verminkt-dit-vraagt-om-een-gezamenlijke-strijd>

Van Kessel, I. (2005). *Zwarte Hollanders: Afrikaanse soldaten in Nederlands-Indië*. KIT. <https://tdvries.home.xs4all.nl/NWEB/images/f/d/d51549191bd5e7f24c957bb83df.pdf>

Van Leiden, I., Lenders, A., & Ferwerda, H. (2018). *Een bittere pil. Het fenomeen en de aanpak van illegale medicijnenhandel* (PW 104). Politie en Wetenschap. <https://www.politieenwetenschap.nl/persberichten/bittere-pil>

van Wijk, A., van der Torre, E., van Barneveld, G., & Wolsink, J. (2020). *Ondermijning op en rond luchthaven Schiphol*. Bekereeks. Bureau Beke. https://bureaubeke.nl/wp-content/uploads/2020/05/Download_Ondermijning_op_en_rond_luchthaven_Schiphol-1.pdf

Vermeulen, S. (2012). *John Deuss krijgt geen inzage in Fiod-dossier*. Quotenet. <https://www.quotenet.nl/quote-500/a43803/john-deuss-krijgt-geen-inzage-in-fiod-dossier-43803/>

VRT. (2023). *Vranckx: Nomaden, mensenhandel van Nigeria tot Brussel*. <https://www.vrt.be/vrtnews/nl/2023/03/24/vranckx-nomaden-mensenhandel-van-nigeria-tot-brussel/>

Wesseling, H. L. (1991). *Verdeel en heers: De deling van Afrika 1880–1914*. Bert Bakker.

WHO. (2024). *Substandard and falsified medical products*. World Health Organization. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/substandard-and-falsified-medical-products>

Williams, P. (2014). Nigerian criminal organizations. In L. Paoli (Ed.), *The Oxford handbook of organized crime* (pp. 254–269). Oxford University Press.

Williams, P. (2014). Nigerian criminal organizations. In L. Paoli (Ed.), *The Oxford handbook of organized crime* (pp. 254–269). Oxford University Press.

Wolpert, S. (2015). *Which is most valuable: Gold, cocaine or rhino horn?* UCLA Magazine. <https://newsroom.ucla.edu/releases/which-is-most-valuable-gold-cocaine-or-rhino-horn>

World Bank. (2020). *Monitoring small-scale cross-border trade in Africa: Issues, approaches, and lessons*. World Bank. <https://www.worldbank.org/en/topic/trade/publication/monitoring-small-scale-cross-border-trade-in-africa-issues-approaches-and-lessons>

World Bank. (2021). *Social protection for the informal economy: Operational lessons for developing countries in Africa and beyond*. World Bank. <https://www.worldbank.org/en/region/afr/publication/social-protection-for-the-informal-economy-operational-lessons-for-developing-countries-in-africa-and-beyond> [worldbank.org](https://www.worldbank.org)+1[worldbank.org](https://www.worldbank.org)+1

World Meteorological Organization. (2023). *Africa suffers disproportionately from climate change*. <https://public.wmo.int/en/media/news/africa-suffers-disproportionately-climate-change>

Wyatt, E. (2010). *Oil and gas bribery case settled for \$236 million*. The New York Times. <https://www.nytimes.com/2010/11/05/business/global/05bribe.html>

Yagoub, M. (2016). *Latest trends in cocaine trafficking to Europe*. InSight Crime <https://globalinitiative.net/analysis/latest-trends-in-cocaine-trafficking-to-europe/>

Yakohene, D. (2025). *African passenger's luggage intercepted at Chicago Airport over bushmeat concerns*. Pulse Ghana. <https://www.pulse.com.gh/articles/news/video-african-passengers-luggage-intercepted-at-chicago-airport-over-bushmeat-concerns-2025020219135270383>

Hoofdstuk 2

Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2012). *Why nations fail: The origins of power, prosperity, and poverty*. Crown Business.

AD. (2025). *Ex-compagnon van drugsbaron Bolle Jos klaagt bij rechtszaak over gevangenis: 'Levend begraven'*. <https://www.ad.nl/binnenland/ex-compagnon-van-drugsbaron-bolle-jos-klaagt-bij-rechtszaak-over-gevangenis-levend-begraven-ab3ce7e4/>

Africa Center for Strategic Studies. (z.d.). *Black Axe—Nigeria's Most Notorious Transnational Criminal Organization*. Geraadpleegd via <https://africacenter.org/spotlight/black-axe-nigeria-transnational-organized-crime/> African Studies Centre Leiden. (z.d.). *Memoriam Stephen Ellis (1953–2015)*. <https://www.ascleiden.nl/news/memoriam-stephen-ellis-1953-2015>

African Studies Centre Leiden. (z.d.). *Stephen Ellis*. <https://www.ascleiden.nl/organization/people/stephen-ellisUniversiteit+Leiden+6ascleiden.nl+6ascleiden.nl+6>

Ahmed, M. (2018). *Alliance of interests between terrorism and organized crime in Africa*. The Portal Center. Geraadpleegd op 28 juli 2025, van <https://www.theportal-center.com/2018/06/alliance-of-interests-between-terrorism-and-organized-crime-in-africa/>

Anesi, C., Bettoni, M., & Rubino, G. (2021). *'Armed and dangerous': Inside the 'Ndrangheta's intercontinental cocaine pipeline*. IrpiMedia. <https://irpimedia.irpi.eu/en-inside-ndranghetas-intercontinental-cocaine-pipeline>

Anning, K. (2007). *Are there emerging West African criminal networks? The case of Ghana*. *Global Crime*, 8(3), 193–212. https://www.researchgate.net/publication/233660055_Are_there_Emerging_West_African_Criminal_Networks_The_Case_of_Ghana

Anning, K. (2017). *Ghana's peace under threat*. GhanaWeb. <https://www.ghanaweb.com/GhanaHomePage/NewsArchive/Ghana-s-peace-under-threat-Kwesi-Anning-543008>

Aplogan, J.L. (2021). *Bénin: coup de filet après la découverte de plusieurs kilos de cocaïne au port de Cotonou*. RFI. <https://www.rfi.fr/fr/afrique/20210628-b%C3%A9nin-coup-de-filet-apr%C3%A8s-la-d%C3%A9couverte-de-plusieurs-kilos-de-coca%C3%AFne-au-port-de-cotonou>

[rfi.fr/fr/afrique/20210628-b%C3%A9nin-coup-de-filet-apr%C3%A8s-la-d%C3%A9couverte-de-plusieurs-kilos-de-coca%C3%AFne-au-port-de-cotonou](https://www.rfi.fr/fr/afrique/20210628-b%C3%A9nin-coup-de-filet-apr%C3%A8s-la-d%C3%A9couverte-de-plusieurs-kilos-de-coca%C3%AFne-au-port-de-cotonou)

Bayart, J.-F., Ellis, S., & Hibou, B. (1997). *La criminalisation de l'État en Afrique*. Editions Complexe.

Bayart, J.-F., Ellis, S., & Hibou, B. (1999). *The criminalization of the state in Africa*. Indiana University Press.

BBC. (2025). *Five cards China holds in a trade war with the US*. Geraadpleegd van <https://www.bbc.com/news/articles/cokxe1m1y260>

Bernard, T. J. (red.). (z.j.). *Edwin Sutherland: Differential Association Theory, White-Collar Crime & Criminology*. Encyclopaedia Britannica. <https://www.britannica.com/biography/Edwin-Sutherland>

Bird Ruiz-Benítez de Lugo, L. (2021). *West Africa's cocaine corridor: Building a subregional response*. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. <https://globalinitiative.net/analysis/west-africas-cocaine-corridor/>

Bird Ruiz-Benitez de Lugo, L. (2022). *Cocaine politics in West Africa: Guinea-Bissau's protection networks*. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2022/07/GITOC-WEA-Obs-Cocaine-politics-in-West-Africa-Guinea-Bissaus-protection-networks.pdf>

Bird Ruiz-Benitez de Lugo, L., & Gomes, L. B. R. (2022). *'A very strange coup attempt'*. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. <https://globalinitiative.net/analysis/coup-attempt-guinea-bissau>

Blok, A. (1974). *The mafia of a Sicilian village, 1860–1960: A study of violent peasant entrepreneurs*. Harvard University Press.

Blok, A. (2008). *Reflections on the Sicilian Mafia: Peripheries and their impact on centres*. In D. Siegel & H. Nelen (Eds.), *Organized crime. Culture, markets and policies* (pp. 7–13). Springer. (Online: L-G-0000002269-0002367821.pdf)

Boekhout van Solinge, T. (2012). *Ontbossing en groene criminologie*. *Justitiële Verkenningen*, 38(2), 9–28. <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/764>

Bramlett, V. (2025). *Sinaloa Cartel expands into South Africa, threatening global drug control*. The Financial Analyst. <https://thefinancialanalyst.net/2025/01/01/sinaloa-cartel-expands-into-south-africa-threatening-global-drug-control/>

Brookings Institution. (2015). *Wildlife and drug trafficking, terrorism, and human security*. Geraadpleegd van <https://www.brookings.edu/articles/wildlife-and-drug-trafficking-terrorism-and-human-security/>

Bureau Buitenland. (2023). *Afrikaanse jongeren pikken corruptie en onderdrukking niet meer*. Geraadpleegd van https://www.vpro.nl/programmas/bureau-buitenland/speel-PREPR_VPRO_17060915-bureau-buitenland-afrikaanse-jongeren-pikken-corruptie-en-onderdrukking-niet-langer

Cafiero, C., Pavia, A. (2023). *Russia's Wagner Group in Africa: Growing concerns of the West*. Daily Sabah. <https://www.dailysabah.com/opinion/op-ed/russias-wagner-group-in-africa-growing-concerns-of-the-west>

Chambliss, W. J. (1989). *State-organized crime*. *Criminology*, 27(2), 183–208. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1989.tb00837.x>

Christensen, S., & Bensimon, C. (2022). *Russian mercenaries linked to civilian massacres in Mali*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2022/apr/04/russian-mercenaries-wagner-group-mali>

Clement, T., & Schindler, H.J. (2023). *Interlinkage of terrorism and transnational organized crime in West Africa* (CEP-KAS Paper 4). Konrad-Adenauer-Stiftung & Counter Extremism Project.

Clement, T., & Schindler, H.-J. (2023). *Interlinkage of terrorism and transnational organized crime in West Africa* (CEP-KAS Paper 4). In *The deteriorating security situation in West Africa* (joint project report). Konrad-Adenauer-Stiftung;

Counter Extremism Project. Geraadpleegd van <https://www.kas.de/en/web/europaeische-und-internationale-zusammenarbeit/single-title/-/content/interlinkage-of-terrorism-and-transnational-organized-crime-in-west-africa>

Cook, E., & Feng, J. (2024). *Syria's critical role for Russia's Africa operations*. Newsweek. Geraadpleegd van <https://www.newsweek.com/syria-critical-role-russia-africa-operations-tartus-khmeimim-1998938>

Counter Extremism Project. (2023). *New CEP Reports Assess Ties Between Terror Groups In Africa And Their Ties To Organized Crime*. Geraadpleegd van <https://www.counterextremism.com/press/new-cep-reports-assess-ties-between-terror-groups-in-africa-and-their-ties-to-organized-crime>

Currie, I. (2023). *The Wagner Group: Russia's Shadow Army and its Impact in Africa*. Australian Institute of International Affairs. <https://www.internationalaffairs.org.au/australianoutlook/the-wagner-group-russias-shadow-army-and-its-impact-in-africa/internationalaffairs.org.au>

De Volkskrant. (2001). *Buitenlands smeergeld niet meer aftrekbaar*. De Volkskrant. <https://www.volkskrant.nl/voorpagina/buitenlands-smeergeld-niet-meer-aftrekbaar-b3dfd813/>

Editorials. (2022). *Stopping terrorists from trafficking in natural resources*. Voice of America. <https://editorials.voanews.com/a/stopping-terrorists-from-trafficking-in-natural-resources/6803286.html>

Eenvandaag. (2005). *Van Anraat staat terecht*. <https://eenvandaag.avrotros.nl/artikelen/van-anraat-staat-recht-30089>

Ellis, S. (2016). *This present darkness: A history of Nigerian organized crime*. Oxford University Press.

Ellis, S. (2022). Nigerian organized crime. In F. Allum & S. Gilmour (Eds.), *The Routledge handbook of transnational organized crime* (pp. 128–144). Routledge.

ENACT. (2021). *Organized Crime Index: Africa 2021*. https://africa.ocindex.net/assets/downloads/enaact_report_2021.pdf

ENACT. (2023). *Guinea-Bissau*. <https://ocindex.net/country/guinea-bissau>

Eurafrica Press & News. (2024). *Wagner in Africa: How the Russian mercenary group has rebranded*. Geraadpleegd van <https://eurafria.info/2024/02/22/wagner-in-africa-how-the-russian-mercenary-group-has-rebranded/>

Europol. (2024). *Decoding the EU's most threatening criminal networks*. Publications Office of the European Union. Geraadpleegd van <https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Europol%20report%20on%20Decoding%20the%20EU-s%20most%20threatening%20criminal%20networks.pdf>

Europol. (2025). *The changing DNA of serious and organised crime: EU Serious and Organised Crime Threat Assessment (EU-SOCTA) 2025*. Publications Office of the European Union. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/731d9415-092a-11f0-b1a3-01aa75ed71a1/language-enAP News+7>

Ewi, M. (2020). *Afrique face à la drogue : Martin Ewi sur la consommation et les mafias*. RFI. <https://www.rfi.fr/fr/afrique/20200220-afrique-face-%C3%A0-drogue-martin-ewi-consommation-mafias>

Fijnaut, C., Bovenkerk, F., Bruinsma, G., & van de Bunt, H. (1996a). *Eindrapport opsporingsmethoden*. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-24072-16.pdf>

Fijnaut, C., Bovenkerk, F., Bruinsma, G., & van de Bunt, H. (1996b). *Eindrapport opsporingsmethoden: Bijlagen VII, Eindrapport onderzoeksgroep Fijnaut – Enquête opsporingsmethoden – Parlementaire monitor*. <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvij5epmji1eyo/vh5eak3uziy>

Financial Times. (2025). *Record prices fuel surge in Sudan conflict gold smuggling*. <https://www.ft.com/content/e093c5ed-4a22-4d0d-b3df-4812e265021e>

Friedrichs, D. (2004). *Trusted criminals: White collar crime in contemporary society*. Wadsworth.

Gayraud, J.-F. (2017). *Théorie des hybrides. Terrorisme et crime organisé*. CNRS Editions.

GCSP. (2024). *The Wagner Group, Russia's Foreign Policy and Sub-Saharan Africa*. <https://www.gcsp.ch/publications/wagner-group-russias-foreign-policy-and-sub-saharan-africagcsp.ch>

Gerechtshof 's-Gravenhage. (2007). ECLI:NL:GHSGR:2007:BA4676.

Global Centre for the Responsibility to Protect. (2025). *Democratic Republic of the Congo*. <https://www.globalr2p.org/countries/democratic-republic-of-the-congo/>

Global Commission on Drug Policy. (2014). *Not just in transit – Drugs, the state and society in West Africa*. https://globalcommissionondrugs.org/wp-content/uploads/2014/02/ENG_2014_GCDP_WACD_Report.pdf

Global Witness. (2019). *Secret documents reveal financial network supporting Sudan's most powerful militia responsible for the Khartoum massacre*. Global Witness. <https://www.globalwitness.org/en/press-releases/secret-documents-reveal-financial-network-supporting-sudans-most-powerful-militia-responsible-for-the-khartoum-massacre/>

Godson, R. (2003). *Menace to society: Political-criminal collaboration around the world*. Transaction Publishers.

Green, P. (1988). State-organized crime: The American Society of Criminology, 1988 presidential address. *Office of Justice Programs*. <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/state-organized-crime-american-society-criminology-1988-presidential>

Green, P., & Ward, P. (2004). *State crime: Governments, violence and corruption*. Pluto Press.

Greenberg, A. (2019). *The mastermind: Drugs, arms, and the rise of a new criminal empire*. Wired. <https://www.wired.com/story/mastermind-excerpt/>

Gueye, M. (2022). *Jugé aux Usa pour trafic de drogue : Le Pm des Îles vierges britanniques «mouille» le Sénégal*. Le Quotidien. <https://lequotidien.sn/juge-aux-usa-pour-traffic-de-drogue-le-pm-des-iles-vierges-britanniques-mouille-le-senegal>

GVA. (2023). *Opdrachtgevers van Octopusbende krijgen zware straffen voor mega-cocaïnesmokkel: "Sterrenteam kwijtgeraakt"*. <https://www.gva.be/regio/antwerpen/regio-antwerpen/antwerpen/opdrachtgevers-van-octopusbende-krijgen-zware-straffen-voor-mega-cocanesmokkel-sterrenteam-kwijtgeraakt/39508278.html>

HLN. (2024). *Exclusief: onvindbaar dankzij plastische chirurgie, zo wordt gefluisterd: dit is Bolle Jos, de drugsbaron met een vermogen van 1 miljard euro*. <https://www.hln.be/binnenland/exclusief-onvindbaar-dankzij-plastische-chirurgie-zo-wordt-gefluisterd-dit-is-bolle-jos-de-drugsbaron-met-een-vermogen-van-1-miljard-euro-a2f43e65/>

Houttuin, S. (2025). *Nigeria kampt met economische crisis: 'Levens in gevaar vanwege enkele euro's'*. NOS. <https://nos.nl/artikel/2572111-nigeria-kampt-met-economische-crisis-levens-in-gevaar-vanwege-enkele-euro-s>

Human Rights Watch. (2023). *Mali: New atrocities by Malian Army, apparent Wagner fighters*. <https://www.hrw.org/news/2023/07/24/mali-new-atrocities-malian-army-apparent-wagner-fighters>

Institute for Security Studies & Global Initiative Against Transnational Organized Crime. (2014). *Reporting on Organized Crime, Corruption and Governance – Final Report*. <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2014/10/Reporting-on-Organized-Crime-Corruption-and-Governance.pdf>

International Crisis Group. (2020). *Managing trafficking in northern Niger (Africa Report N°285)*. <https://icg-prod.s3.amazonaws.com/285-managing-trafficking-in-niger.pdf>

ISPI. (2021). *The Scramble for Africa's Rare Earths: China is not Alone*. Geraadpleegd van <https://www.ispionline.it/en/publication/scramble-africas-rare-earths-china-not-alone-30725>

Jervis, M. (2025). *Mocro Mafia: The Cocaine Kingpins of Europe*. Grey Dynamics. Geraadpleegd van <https://greydynamics.com/mocro-mafia-the-cocaine-kingpins-of-europe/>

Malijet. (2022). *Shadow Diplomats / Blanchiment : le Consul du Mali à Barcelone à l'origine d'une transaction de près de 250.000 USD*. <https://malijet.com/actualite-politique-au-mali/flash-info/275051-shadow-diplomats-blanchiment-le-consul-du-mali-%C3%A0-barcelone-%C3%A0-l%E2%80%99o.html>

Mboya, D. (2023). *China's Belt and Road Initiative in the East African Community: Shaping a new geopolitical order*. Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP). https://www.swp-berlin.org/assets/afrika/publications/policybrief/MTA_PB12_Mboya_Chinas_Belt_and_Road_Initiative_in_the_East_African_Community_Shaping_a_China_final.pdf

Michalowski, R., & Kramer, R. (Eds.). (2006). *State corporate crime: Wrongdoing at the intersection of business and government*. Rutgers University Press.

Mills, C. (2023). *Water shortages: China's unrecognized threat*. Geopolitical Monitor. <https://www.geopoliticalmonitor.com/water-shortages-chinas-unrecognized-threat/>

Misdaadboek.nl. (2025). *De opkomst en invloed van de Mocro Maffia: meer dan alleen boeken en series*. Geraadpleegd van <https://www.misdaadboek.nl/blog/de-opkomst-en-invloed-van-de-mocro-maffia-meer-dan-alleen-boeken-en-series/>

Mustaffa, M. (2023). *Shadows of the state: How Wagner Group extends Russian reach in Africa*. Lowy Institute The Interpreter <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/shadows-state-how-wagner-group-extends-russian-reach-africa>

Nantulya, P. (2023). *China's port development in Africa: A double-edged sword*. Africa Center for Strategic Studies. <https://africacenter.org/spotlight/china-port-development-africa/>

Nelken, D. (1994). *White-collar crime*. Dartmouth.

NH Nieuws. (2024). *Europol: 800 criminele netwerken bedreigen EU, Nederlanders oververtegenwoordigd*. Geraadpleegd van <https://www.nhnieuws.nl/nieuws/n146245/europol-800-criminele-netwerken-bedreigen-eu-nederlanders-oververtegenwoordigd>

NOS. (2018). *Ook Hoge Raad geeft Guus Kouwenhoven 19 jaar voor oorlogsmisdrijven*. <https://nos.nl/l/2264101>

NOS. (2019). *Ridouan Taghi, van kleine hasjdealer tot meedogenloze cokebaron*. <https://nos.nl/artikel/2314320-ridouan-taghi-van-kleine-hasjdealer-tot-meedogenloze-cokebaron>

NOS. (2020). *Duizend Nigeriaanse asielzoekers verdwenen, signalen van mensenhandel*. <https://nos.nl/artikel/2336302-duizend-nigeriaanse-asielzoekers-verdwenen-signalen-van-mensenhandel>

NOS. (2023). *Slachtoffers gifgasaanval Irak dagen Nederlandse bedrijven voor de rechter*. <https://nos.nl/l/2479161>

NOS. (2024). *Europol: 800 criminele netwerken bedreigen EU, Nederlanders oververtegenwoordigd*. <https://nos.nl/artikel/2515563-europol-800-criminele-netwerken-bedreigen-eu-nederlanders-oververtegenwoordigd>

NOS. (2024). *Rusland probeert militaire bases in Syrië te behouden*. <https://nos.nl/artikel/2548233-rusland-probeert-militaire-bases-in-syrie-te-behouden>

NOS. (2025). *Nederlandse crimineel Jos L. in België veroordeeld tot 13 jaar cel*. <https://nos.nl/artikel/2557230-nederlandse-crimineel-jos-l-in-belgie-veroordeeld-tot-13-jaar-cel>

Nossiter, A. (2012). *Guinea-Bissau, after coup, is drug-trafficking haven*. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2012/11/02/world/africa/guinea-bissau-after-coup-is-drug-trafficking-haven.html>

NRC. (2002). *'We kunnen wel wat sterke mannen gebruiken'*. NRC. Geraadpleegd van <https://www.nrc.nl/nieuws/2002/10/05/we-kunnen-wel-wat-sterke-mannen-gebruiken-7608687-a1176504>

NRC. (2024). *Iran jaagt in Europa op Israëlische doelwitten en tegenstanders: 'Ik wist dat ze iemand gingen sturen', zegt de dissident uit Haarlem*. <https://www.nrc.nl/nieuws/2024/09/05/iran-jaagt-in-europa-op-israelische-doelwitten-en-tegenstanders-ik-wist-dat-ze-iemand-gingen-sturen-zegt-de-dissident-uit-haarlem-a4864706>

Observatoire Géopolitique des Drogues. (2000). *Drogues. Un marché de dupes*. Geraadpleegd van https://bibliotheques.ghu-paris.fr/index.php?lvl=author_see&id=162561

Onuoha, F. C. (2022). *The terrorism-organized crime nexus in the Boko Haram insurgency in Nigeria*. In *The Nexus Between Organized Crime and Terrorism* (pp. 366–390). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781788979306.00024>

Onyeiwu, C., & Oladimeji, O. P. (2018). *Impact of oil price on Nigerian economy*. *International Journal of Economics, Commerce and Management*, 6(4), 252–264. <https://ijecm.co.uk/wp-content/uploads/2018/04/6418.pdf>

Openbaar Ministerie België. (2024). *Persbericht – Antwerpen – Extra aanhoudingen in onderzoek naar poging diefstal van partij cocaïne*. <https://www.om-mp.be/nl/artikel/persbericht-antwerpen-extra-aanhoudingen-onderzoek-naar-poging-diefstal-van-partij-cocaine>

Openbaar Ministerie. (z.d.). *Internationale misdrijven*. Geraadpleegd op 5 juli 2025 van <https://www.om.nl/onderwerpen/internationale-misdrijven>

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2018). *Illicit financial flows: The economy of illicit trade in West Africa*. <https://doi.org/10.1787/9789264268418-en>

Oxford University Press. (z.d.). *State crime*. In *Oxford Reference*. <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803100546659>

P.M. News. (2021). *Interpol busts Black Axe global crime network, arrest over 300*. Geraadpleegd van <https://pmnewsnigeria.com/2021/11/02/interpol-busts-black-axe-global-crime-network-arrest-over-300/>

Paoli, L. (2005). *Italian organised crime: Mafia associations and criminal enterprises*. In M. Galeotti (Ed.), *Global crime today: The changing face of organised crime* (pp. 19–31). Routledge.

Paoli, L. (2008). *Mafia brotherhoods: Organized crime, Italian style*. Oxford University Press.

Paul, M. (2023). *Het Marengo-proces: een update*. Juristenblog.nl. Geraadpleegd van <https://juristenblog.nl/het-marengo-proces-een-update/>

Pearce, F., & Snider, L. (Eds.). (1995). *Corporate crime: Contemporary debates*. University of Toronto Press.

Pronczuk, M., Leicester, J., Biesecker, M. (2025). *Russia skirts Western sanctions to ramp up its military footprint in Africa*. AP News https://apnews.com/article/f3383b5bbc8120b445d3df9062bf7f14AP_News

Radio France Internationale. (2015). *Mafia in Africa: six enquêtes pour comprendre le crime organisé*. <https://www.rfi.fr/fr/afrique/20150701-mafia-in-africa-afrique-enquetes-crime-diamants-zimbabwe-cote-ivoire-senegal-camorra-cosa-nostra-economieRFI>

Redjimi, G. (2002). *Drogues et mondialisation : vers de nouvelles influences*. Entretien avec Alain Labrousse. *Agora débats/jeunesses*, 27, 58–73. https://www.persee.fr/doc/agora_1268-5666_2002_num_27_1_1997

Reuters. (2022, 4 juli). *Guinea-Bissau court overturns convictions of alleged drug kingpins*. <https://www.reuters.com/world/africa/guinea-bissau-court-overturns-convictions-alleged-drug-kingpins-2022-07-04/>

Rijnmond. (z.j.). *De coke komt met duizenden kilo's tegelijk aan in de haven: Bestaat de bolletjesslikker nog?* <https://www.rijnmond.nl/nieuws/1866517/de-coke-komt-met-duizenden-kilos-tegelijk-aan-in-de-haven-bestaat-de-bolletjesslikker-nog>

Schoemaker, H. (2019). *Allegations of Russian Weaponized Migration Against the EU*. *Militaire Spectator*, 188(7/8), 360–373. Geraadpleegd van <https://militairespectator.nl/sites/default/files/teksten/bestanden/Militaire%20Spectator%207-8-2019%20Schoemaker.pdf>

Schoenmakers, Y. M. M., de Vries Robbé, E., & Van Wijk, A. Ph. (2009). *Gouden bergen: Een verkennend onderzoek naar Nigeriaanse 419-fraude: Achtergronden, daderkenmerken en aanpak*. Apeldoorn: Politie en Wetenschap.

Schoonover, N. (2025). *China in Africa: Geopolitical and economic trends*. Council on Foreign Relations. <https://www.cfr.org/article/china-africa-march-2025>

Seneweb. (2020). *Saisie de 805 kg de cocaïne : Le propriétaire du navire arrêté*. https://www.seneweb.com/news/Societe/saisie-de-805-kg-de-cocaine-le-proprieta_n_402283.html

Shaw, M. (2021). *Drug trafficking / West Africa's warning flares? Rethinking the significance of cocaine seizures*. ENACT. <https://enactafrica.org/enact-observer/drug-trafficking-west-africas-warning-flares>

Sieg, M. (2017). *Somalia's Organized Crime Networks: A New Framework to Degrade al-Shabaab*. *The International Affairs Review*. Geraadpleegd van <https://www.iar-gwu.org/blog/2017/07/02/somalias-organized-crime-networks-a-new-framework-to-degrade-al-shabaab/>

Siegel, D. (2007). *Nigeriaanse madams in de mensenhandel in Nederland*. *Justitiële Verkenningen*, 7(33), 39–50.

Skrdlik, J. (2023). *Report: Wagner Mercenaries Profit from Central Africa's Blood Diamonds*. Organized Crime and Corruption Reporting Project. Geraadpleegd van <https://www.occrp.org/en/news/report-wagner-mercenaries-profit-from-central-africas-blood-diamonds>

Soliman, A., Baldo, S. (2025). *Gold and the war in Sudan: How Sudan's gold sector connects to a regional conflict ecosystem*. Chatham House <https://www.chathamhouse.org/2025/03/gold-and-war-sudan/04-how-sudans-gold-sector-connects-regional-conflict-ecosystem>

Stakeholder Democracy Network. (2022). *Pipeline politics: Oil theft, insecurity and military complicity in the Niger Delta*. Stakeholder Democracy Network. <https://www.stakeholderdemocracy.org/resources/?category=report&slug=communities-not-criminals-illegal-oil-refining-in-the-niger-delta>

Stanyard, J., Vircoulon, T., Rademeyer, J. (2024). *The grey zone: Russia's military, mercenary and criminal engagement in Africa*. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. <https://globalinitiative.net/analysis/russia-in-africa/>

Sutherland, E. (1940). *White-collar criminality*. *American Sociological Review*, 5(1), 1–12.

Transparency International. (2025). *Corruption Perceptions Index 2024*. Publications Office of Transparency International. <https://www.transparency.org/en/cpi/2024>

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2014). *Transnational Organized Crime in West Africa: A Threat Assessment*. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tocta/West_Africa_TOCTA_2013_EN.pdf

United Nations Office on Drugs and Crime. (2005). *Transnational organized crime in the West African region: A threat assessment* (PDF-rapport). UNODC. https://www.unodc.org/pdf/transnational_crime_west-africa-05.pdf

United Nations Office on Drugs and Crime. (2023). *Global cocaine report 2023*. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/cocaine/Global_cocaine_report_2023.pdf

United Nations Office on Drugs and Crime. (2023). *World drug report 2023*. <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/world-drug-report-2023.html>

United Nations Office on Drugs and Crime. (z.d.). *West Africa under attack*. <https://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/west-africa-under-attack.html>

United Nations Security Council Panel of Experts. (2023). *Final Report on the DRC*. <https://undocs.org/S/2023/1042>

United Nations Security Council. (2000). *Report of the Panel of Experts appointed pursuant to Security Council resolution 1306 (2000), paragraph 19, in relation to Sierra Leone* (UN Security Council Report S/2000/1195). UNSC.

Van Wingerde, K., Verhage, A., & Lemaître, L. (2018). *Organisatiecriminaliteit en de aanpak ervan in de Lage Landen*. *Tijdschrift voor Criminologie*, 60(4), 404–420. https://repub.eur.nl/pub/114406/Repub_114406_O-A.pdf

Van Zwam, E. (2021). *Staatsgrepen zijn terug in Afrika en coupleggers leren van elkaar*. Trouw <https://www.trouw.nl/verdieping/staatsgrepen-zijn-terug-in-afrika-en-coupleggers-leren-van-elkaar-b752ca05/>

Vugts, P. (2017). *Afrekeningen*. De Kring.

Vugts, P. (2017). *Nigeriaanse bendes verhandelen volop cocaïne vanuit Zuidoost*. Het Parool. <https://www.parool.nl/amsterdam/nigeriaanse-bendes-verhandelen-volop-cocaine-vanuit-zuidoost-b5c88c6f/>

Williams, P. (2014). *Nigerian criminal organizations*. In L. Paoli (Ed.), *The Oxford Handbook of Organized Crime* (pp. 254–269). Oxford University Press

Hoofdstuk 3

Abderrahmane, A. (2025). *Drugs, real estate and money laundering in Senegal*. ISS Africa. <https://issafrica.org/iss-today/drugs-real-estate-and-money-laundering-in-senegal>

Abderrahmane, A., & Okai, S. (2024). *Despite the hazards, Ghana's illicit waste trade is booming*. ISS Today. <https://issafrica.org/iss-today/despite-the-hazards-ghanas-illicit-waste-trade-is-booming>

Africa Commodities Report. (2024). *Smuggling threatens Ghana's Cocoa Industry*. Africa Commodities Report. <https://africa-commoditiesreport.org/smuggling-threatens-ghana-cocoa>

African Security Analysis. (2025). *Cocaine Trafficking in Ghana and West Africa: Seizures, Governance, and Security*. African Security Analysis. <https://africansecurityanalysis.org/cocaine-trafficking-ghana-west-africa>

African Security Analysis. (2025). *Cocaine trafficking in Ghana and West Africa: Seizures, governance, and security*. <https://african-securityanalysis.org/cocaine-trafficking-ghana-west-africa>

Anene, O. (2025). *Stablecoins are going mainstream, Nigeria is in the game*. BusinessDay <https://businessday.ng/technology/article/stablecoins-are-going-mainstream-nigeria-is-in-the-game/>

BBC. (2023). *How the chocolate islands are rediscovering their roots*. <https://www.bbc.com/travel/article/20230705-how-the-chocolate-islands-are-rediscovering-their-roots>

- Berman, N., Couttenier, M., Rohner, D., & Thoenig, M. (2017). This mine is mine! How minerals fuel conflicts in Africa. *American Economic Review*, 107(6), 1564–1610.
- Bhikie, A. (2015). Malawi loopt inkomsten mis door Nederlandse brievenbusfirma's. NU.nl <https://www.nu.nl/politiek/4070518/malawi-loopt-inkomsten-mis-nederlandse-brievenbusfirmas.html>
- Boekhout van Solinge, T. (2014). The Illegal Exploitation of Natural Resources. In: Letizia Paoli, *The Oxford Handbook of Organized Crime*, New York: Oxford University Press, pp. 500-528. Online: <https://research-portal.uu.nl/en/publications/the-illegal-exploitation-of-natural-resources>
- Business Insider South Africa. (2020). More than 100 people have now been arrested in SA's recent corruption blitz. <https://www.businessinsider.co.za/more-than-100-people-have-been-arrested-in-sas-recent-corruption-blitz-2020-11>
- BusinessDay. (2015). The scale and impact of illicit financial flows. <https://businessday.ng/business-economy/article/the-scale-and-impact-of-illicit-financial-flows/>
- Chelin, R. (2024). Africa: new playground for crypto scams and money laundering. ISS Today (ISS Africa). <https://issafrica.org/iss-today/africa-new-playground-for-crypto-scams-and-money-laundering>
- Collier, P., & Hoeffler, A. (1998). On economic causes of civil war. *Oxford Economic Papers*, 50, 563–573.
- Collier, P., & Hoeffler, A. (2002). *Greed and grievance in civil war* (Working Paper 2001–2002). Oxford: Centre for the Study of African Economies, Oxford University Press.
- Comolli, V. (2021). China's New Silk Road: Navigating the organized crime risk. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. <https://globalinitiative.net/analysis/bri-crime/>
- Comolli, V., & Rose, N. (2021). China's new Silk Road: Navigating the organized crime risk. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. <https://globalinitiative.net/analysis/bri-crime/>
- Daba Finance. (2023). Nigeria lifts ban on crypto trading, banks to create naira stablecoin. <https://dabafinance.com/en/news/nigeria-lifts-ban-on-crypto-trading-after-two-years>
- De Telegraaf. (2025). Alida (50) dacht drie jaar relatie te hebben met knappe Amerikaanse marinier die ze nooit ontmoette, veroordeeld in fraudezaak. <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1395263786/alida-50-dacht-jaar-relatie-te-hebben-met-knappe-amerikaanse-marinier-die-ze-nooit-ontmoette-veroordeeld-in-fraudezaak>
- Dontoh, E. (2024). Ghana's cocoa farmers turn to smuggling as profits dwindle. *The Guardian*. <https://theguardian.com/ghana-cocoa-smuggling>
- Driehuis, G. (2013). Nederlandse brievenbusfirma's investeren heel veel in Afrika. *Welingelichte Kringen*. <https://www.welingelichtekringen.nl/economie/nederlandse-brievenbusfirmas-investeren-heel-veel-in-afrika>
- Ebener Antwi Gyamera, O., Domfeh, O., & Ameyaw, G. A. (2023). Cacao swollen shoot viruses in Ghana. *Plant Disease*. <https://doi.org/10.1094/PDIS-10-22-2412-FE>
https://www.researchgate.net/publication/366221313_Cacao_Swollen_Shoot_Viruses_in_Ghana/link/646b-8017ce39a956fbcff840/download?tp=eyJlb250ZXhoIj7ImZpcnNoUGFnZSI6Il9kaXJlY3QiLCJwYWdlIjoicHVibGJlYXRp-b24iLCJwcmV2aW91c1BhZ2UiOiJfZGlyZWNoIn19
- Egwuatu, P. (2025). Nigeria: SEC to co-create framework for stablecoins regulations – DG. Vanguard (via AllAfrica.com). <https://allafrica.com/stories/202506170165.html>
- El Qorchi, M., Maimbo, S. M., & Wilson, J. F. (2003). Informal funds transfer systems: An analysis of the informal hawala system (Occasional Paper No. 222). IMF. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/op/222/>
- EMCDDA & Europol. (2022). *EU drug markets: Methamphetamines*. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. https://www.emcdda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/methamphetamines_en
- ENACT. (2023). *Criminality in West Africa – The Organized Crime Index*. The Organized Crime Index. <https://africa.ocindex.net>
- EuForij. (z.d.). *Historie*. Geraadpleegd op 13 juli 2025 via <https://www.euforij.nl/historie/>
- Europol. (2023). *Serious and organised crime threat assessment 2023*. <https://www.europol.europa.eu/socta-2023>
- Fearon, J. D., & Laitin, D. D. (2003). Ethnicity, insurgency, and civil war. *American Political Science Review*, 97(1), 75–90. <https://doi.org/10.1017/S0003055403000534>
- Financial Action Task Force. (2013). *The role of hawala and other similar service providers in money laundering*. <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Role-of-hawala-and-similar-in-ml-tf.pdf>
- Financial Times. (2025). South Africa eyes removal from money laundering grey list. <https://www.ft.com/content/b73ffe2f-bad9-4086-b746-dc9430785fe4>
- FIOD. (2020). Douane vindt 800 kilo cocaïne tussen lading cacaobonen. <https://www.fiod.nl/douane-vindt-800-kilo-cocaine-tussen-lading-cacaobonen/>
- Fiscaal Vanmorgen. (2021). Nederlandse brievenbusfirma moet miljoenen terugbetalen aan Angola. <https://www.fiscaalvanmorgen.nl/2021/07/28/nederlandse-brievenbusfirma-moet-miljoenen-terugbetalen-aan-angola/>
- Gastrow, P. (2003, september/oktober). Triad societies and Chinese organised crime in South Africa. *Crime & Justice International*, 19(76), 12–18. NCJ No. 202422. <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/triad-societies-and-chinese-organised-crime-south-africa>
- Global Financial Integrity. (2022). *Trade-based financial crime – Middle East and North Africa*. <https://gfinintegrity.org/report/trade-based-financial-crime-mena/>
- Global Financial Integrity. (2022, 25 oktober). *Trade-Based Financial Crime – Middle East and North Africa*. GCFFC MENA Chapter MENA Financial Crime Compliance Group. <https://gfinintegrity.org/report/trade-based-financial-crime-mena/>
- Humphreys, M. (2005). Natural resources, conflict, and conflict resolution. *Journal of Conflict Resolution*, 49(4), 508–537. <https://doi.org/10.1177/0022002705277545>
- Ifebi, E. (2015). The scale and impact of illicit financial flows. BusinessDay. <https://businessday.ng/business-economy/article/the-scale-and-impact-of-illicit-financial-flows/>
- Integrated Social Development Centre. (2025). Mapping of illicit financial flows risks along the supply chain of gold mining in Ghana. <https://gfinintegrity.org/report/mapping-of-illicit-financial-flows-risks-along-the-supply-chain-of-gold-mining-in-ghana/>
- Interpol. (2013). Customs and police operation targets cocaine trafficking routes into Europe. <https://www.interpol.int/en/News-and-Events/News/2013/Customs-and-police-operation-targets-cocaine-trafficking-routes-into-Europe>
- Interpol. (2024a). INTERPOL operation strikes major blow against West African financial crime. <https://www.interpol.int/en/News-and-Events/News/2024/INTERPOL-operation-strikes-major-blow-against-West-African-financial-crime>
- Kaur, G. (2025). Crypto regulations in Nigeria. Cointelegraph. Geraadpleegd op 7 juli 2025 via <https://cointelegraph.com/learn/articles/crypto-regulations-in-nigeria>
- Khanyile, S. (2024). Lack of RICA enforcement drives illegal financing and moneylaundering risk. IOL Business Report. <https://www.iol.co.za/business-report/lack-of-rica-enforcement-drives-illegal-financing-and-money-laundering-risk-1b20224e-1a06-41b1-8f5d-3b59445e63ea>
- Kingham, T. (2023). More than a ton of cocaine seized in the port of Barcelona camouflaged in a shipment of cocoa. Border Security Report. <https://www.border-security-report.com/more-than-a-ton-of-cocaine-seized-in-the-port-of-barcelona-camouflaged-in-a-shipment-of-cocoa/>
- Kleemans, E. R., et al. (2002). *Georganiseerde criminaliteit in Nederland* (p. 115, voetnoot 35). WODC.
- Kolstad, I., & Søreide, T. (2009). Corruption in natural resource management: Implications for policy makers. *Resources Policy*, 34, 214–226.
- Kuijpers K., Kleinnijenhuis, J. (2020a). Corruptie Angolese oud-presidentsdochter liep via Nederland. <https://www.trouw.nl/nieuws/corruptie-angolese-oud-presidentsdochter-liep-via-nederland-b7710d4c/>

- Kuijpers K., Kleinnijenhuis, J. (2020b). Hoe Isabel dos Santos via Nederlandse bedrijven miljoenen aan staatsgeld stal. <https://www.trouw.nl/nieuws/hoe-isabel-dos-santos-via-nederlandse-bedrijven-miljoenen-aan-staatsgeld-stal-b-de25f5e/>
- La Lime, M. (2024). *Black Axe—Nigeria's most notorious transnational criminal organization*. Africa Center for Strategic Studies. <https://africacenter.org/spotlight/black-axe-nigeria-transnational-organized-crime/>
- Le Figaro. (2022). La Côte d'Ivoire, porte d'entrée de la cocaïne en Europe. <https://www.lefigaro.fr/international/la-cote-d-ivoire-porte-d-entree-de-la-cocaine-en-europe-20220727>
- Le Monde. (2022). Trafic de cocaïne : la Côte d'Ivoire est devenue un point de transit très important. https://www.lemonde.fr/afrique/article/2022/06/21/trafic-de-cocaine-la-cote-d-ivoire-est-devenue-un-point-de-transit-tres-important-6131435_3212.html
- Leen, M. (2019,). 552 kilos of cocaine in cargo of cocoa beans at MPET. Flows. <https://www.flows.be/mensen/2019/01/552-kilo-cocaine-lading-cacaobonen-bij-mpet/?gdpr=accept>
- Lezhnev, S., & Swamy, M. (2020). Understanding money laundering risks in the conflict gold trade: From East and Central Africa to Dubai and onward. The Sentry. <https://thesentry.org/reports/conflict-gold-trade/>
- Lodhi, A. (2024). Isabel dos Santos: From Africa's richest woman to 'dirty money' probe. Al Jazeera. <https://www.aljazeera.com/news/2020/3/12/isabel-dos-santos-from-africas-richest-woman-to-dirty-money-probe>
- Mamane, D., Thompson, J. (2024). The West African Sahel is becoming a drug smuggling corridor, UN warns, as seizures skyrocket. AP News. <https://apnews.com/article/drugs-west-africa-sahel-cocaine-seizures-unodc-71b56f03fcb6660a8d-f43e68e77e8996>
- Mooney, J., & Donnelly, B. (z.d.). How the Kinahan Cartel continue to evade sanctions and live life of luxury. The Times. <https://www.thetimes.com/article/how-kinahan-cartel-continue-evade-sanctions-luxury-66w3ojmf3>
- Moore, P., & Berkenbos, A. (2022). De doorstroom via Nederland in kaart. De Nederlandsche Bank. <https://www.dnb.nl/media/vs4bxf5l/dnb-analyse-de-doorstroom-via-nederland-in-kaart.pdf>
- Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit. (2021). Honderden dieren in beslag genomen tijdens actie tegen wildlife crime. <https://www.nvwa.nl/nieuws-enmedia/nieuws/2021/12/01/honderden-dieren-in-beslag-genomen-tijdens-actie-tegen-wild-life-crime>
- NL Times. (2013). Amsterdam hotbed of underground banking. <https://nltimes.nl/2013/11/11/amsterdam-hotbed-underground-banking>
- NL Times. (2020). Cocaine worth €29 million found in cocoa bean shipment headed to Switzerland. NL Times. <https://nltimes.nl/2020/08/02/cocaine-worth-eu29-million-found-cocoa-bean-shipment-headed-switzerland>
- NL Times. (2025). Hawala banker arrested for terrorism funding, sanction violations; active since 2017. <https://nltimes.nl/2025/02/12/hawala-banker-arrested-terrorism-funding-sanction-violations-active-since-2017>
- NOS. (2013). Einde aan belastingparadijs Nederland? <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/516379-einde-aan-belasting-paradijs-nederlandNOS>
- NOS. (2025). Grote partij cocaïne gevonden in Amsterdamse haven. <https://nos.nl/artikel/2571081-grote-partij-cocaine-gevonden-in-amsterdamse-haven>
- Nwachukwu, O. (2025). Nigeria accounts for 20% of illicit financial flow losses in Africa. BusinessDay NG. <https://businessday.ng/news/article/nigeria-accounts-for-20-of-illicit-financial-flow-losses-in-africa/>
- O'Donoghue, P. (2025). Dutch FIOD arrests man for 'hawala' banking and terrorist financing. AML Intelligence. <https://www.amlintelligence.com/2025/02/news-dutch-fiod-arrests-man-for-hawala-banking-and-terrorist-financing/>
- Odude, F. (2025). Moving from prohibition to regulation: What's next for crypto in Nigeria. Financial Nigeria <https://www.financialnigeria.com/moving-from-prohibition-to-regulation-what-s-next-for-crypto-in-nigeria-blog-948.html>
- OECD. (2018). *Illicit Financial Flows: The Economy of Illicit Trade in West Africa*. OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264268418-en>
- Ogunade, F. (2024). Yahoo boys scammers dabble in dark magic. ENACT Africa. <https://enactafrica.org/enact-observer/yahoo-boys-scammers-dabble-in-dark-magic>
- Olsthoorn, R. (2023). Recordvangst cocaïne in haven vorig jaar. <https://www.at5.nl/nieuws/218773/recordvangst-cocaine-in-haven-vorig-jaar>
- OM. (2019). Aardappel- en uienhandel vatbaar voor witwaspraktijken. Openbaar Ministerie. <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2019/07/17/aardappel-en-uienhandel-vatbaar-voor-witwaspraktijken>
- OM. (2020a). Douane onderschept 390 kilo cocaïne tussen cacaobonen. <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2020/07/29/douane-onderschept-390-kilo-cocaine-tussen-cacaobonen>
- OM. (2020b). Douane onderschept 1435 kilo cocaïne. <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2020/10/28/douane-onderschept-1435-kilo-cocaine>
- OM. (2024). 248 kilo cocaïne gevonden tussen cacao. <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2024/10/04/drugs-onderschept>
- Omonobi, K. (2025). NDLEA arrests auto spare parts dealer over cocaine in vehicle components. Vanguard Nigeria. <https://www.vanguardngr.com/2025/03/ndlea-arrests-wanted-auto-spare-parts-dealer-over-77-5kg-angola-cocaine-deal>
- OneMoreLink. (2025). How rising ewaste in Africa benefits criminal networks. <https://onemorelink.co.th/en/how-rising-e-waste-in-africa-benefits-criminal-networks/>
- Openbare Nederlandse Historie. (z.d.-a). Cacao uit Amsterdam en omstreken. Geraadpleegd op 13 juli 2025 via <https://onh.nl/verhaal/cacao-uit-amsterdam-en-omstreken>
- Openbare Nederlandse Historie. (z.d.-b). Zaanstreek kende een bloeiende cacao-industrie. Geraadpleegd op 13 juli 2025 via <https://onh.nl/verhaal/zaanstreek-kende-een-bloeiende-cacao-industrie#:~:text=Blocker%20is%20in%201813%20de,Pette%20een%20chocoladefabriek%20in%20Wormerveer.>
- Osazuwa, T., Pere Akinmodun, P., Popoola, M., Ifeanyichukwu Agunbiade, A. (2024). Updated overview of Nigerian cryptocurrency landscape. International Bar Association. <https://www.ibanet.org/Updated-overview-of-Nigerian-cryptocurrency-landscape>
- Otusanya, O. O. (2011). The role of financial intermediaries in elite money laundering practices: Evidence from Nigeria. *Journal of Money Laundering Control*. <https://doi.org/10.1108/13685201111166197>
- Oyedokun, T. (2024). INTERPOL crackdown on Nigerian, West African organised crime groups, seize assets worth \$3m. BusinessDay. <https://businessday.ng/news/article/interpol-crackdown-on-nigerian-west-african-organised-crime-groups-seize-assets-worth-3m/>
- Penn, D.M. (2024). Underground banking is one of the biggest money laundering threats to the Netherlands. <https://penn.nl/en/2024/04/11/underground-banking-poses-one-of-biggest-money-laundering-threat-to-netherlands-but-cash-payment-remains-possible/>
- Port of Amsterdam. (z.d.). Cacao. <https://www.portofamsterdam.com/nl/business/ladingstromen/cacao>
- Port of Antwerp-Bruges. (z.d.). Op wereldreis met een cacaoboon. <https://www.portofantwerpbruges.com/news/op-wereldreis-met-een-cacaoboon>
- PunchNG. (2017). Money laundering: Putting banks on the spot. <https://punchng.com/money-laundering-putting-banks-on-the-spot/>
- PZC. (2019). Nederland medeschuldig aan massale olifantenslachting. PZC. <https://www.pzc.nl/buitenland/nederland-medeschuldig-aan-massale-olifantenslachting-aafes8f9/>
- Qi, W. (2024). Revisiting the resource curse in the age of energy transition: Cobalt reserves and conflict in Africa (arXiv Preprint No. 2404.17713). arXiv. <https://arxiv.org/abs/2404.17713>

Rechtbank Noord-Holland. (2023). *Celstraffen tot 8 jaar voor invoer van 1122 kilo cocaïne via Amsterdamse haven*. <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Rechtbanken/Rechtbank-Noord-Holland/Nieuws/Paginas/Celstraffen-tot-8-jaar-voor-invoer-van-1122-kilo-cocaine-via-Amsterdamse-haven.aspx>

Rechtspraak Nederland. (2020a). ECLI:NL:RBAMS:2020:1151 (Kort geding United Int'l Management vs FD). <https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:RBAMS:2020:1151>

Rechtspraak Nederland. (2020b). ECLI:NL:GHAMS:2020:2474 (Beschikking Ondernemingskamer mbt Esperaza). <https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:GHAMS:2020:2474>

Rechtspraak Nederland. (2021). ECLI:NL:PHR:2021:1167 (Conclusie P-G over Exem/Dos Santos). <https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:PHR:2021:1167>

Roessingh, M. (2020). OM begint strafrechtelijk onderzoek naar bedrijf Isabel dos Santos. <https://www.trouw.nl/buitenland/om-begint-strafrechtelijk-onderzoek-naar-bedrijf-isabel-dos-santos-b926ado4/>

Ross, M. L. (2004). What do we know about natural resources and civil war? *Journal of Peace Research*, 41(3), 337–356. <https://doi.org/10.1177/0022343304043773>

Ross, M. L. (2006). A closer look at oil, diamonds, and civil war. *Annual Review of Political Science*, 9, 265–300. <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.9.081304.161338>

Runhovde, S. R. (2018). *Illegal online trade in reptiles from Madagascar*. Global Initiative. <https://globalinitiative.net/analysis/illegal-online-trade-in-reptiles-from-madagascar/>

Sachs, J. D., & Warner, A. M. (2001). The curse of natural resources. *European Economic Review*, 45, 827–838.

Schenkel. (z.j.). Oeganda loopt 21 miljoen mis door Nederland (en dat is het topje van de ijsberg). De Volkskrant. <https://www.volkskrant.nl/kijkverder/track-en-trace/v/oeganda-loopt-21-miljoen-mis-door-nederland-en-dat-is-het-topje-van-de-ijsberg/>

Schrader, M. (2021). *Vorig jaar fors meer cocaïne in haven, maar specialistisch politieteam verdwijnt*. <https://www.at5.nl/nieuws/207378/vorig-jaar-fors-meer-cocaine-in-haven-maar-specialistisch-politieteam-verdwijnt>

Signé, L., Sow, M., & Madden, P. (2020). *Illicit financial flows in Africa: Drivers, destinations, and policy options*. Africa Growth Initiative, Brookings. <https://www.brookings.edu/articles/illicit-financial-flows-in-africa-drivers-destinations-and-policy-options/>

Stewart, F. (2008). *Horizontal inequalities and conflict: Understanding group violence in multiethnic societies*. Palgrave Macmillan.

The SAGE Times. (2025). *Nigeria enacts landmark cryptocurrency regulation with ISA 2025*. <https://thesagetimes.com/nigeria-enacts-landmark-cryptocurrency-regulation-with-isa-2025>

Udeoba, C. E., & Eze, C. U. (2023). Economic consequences of money laundering in Nigeria, problems and solutions. *African Banking and Finance Review Journal*, 2(2), 343–358. <https://www.abfrjournal.com/index.php/abfr/article/view/72>

United Nations. (2022). *Tackling illicit financial flows in Africa arising from taxation and illegal commercial practices*. https://www.un.org/osaa/sites/www.un.org.osaa/files/tackling_iffs_in_tax_reform_and_illegal_commercial_practices_-_nov_2022.pdf

UNODC. (2021). *World drug report 2021*. United Nations Office on Drugs and Crime. <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/wdr2021.html>

Van Os, R., & Römgens, I. (2015). Belastingontwijking en brievenbusfirma's: de cijfers en de gevolgen. *Follow the Money*. <https://www.ftm.nl/artikelen/belastingvrije-investeringen-de-cijfers-en-de-gevolgen>

Van Teeffelen, J. (2023). Een belastingverdrag met Nederland kan Mozambique tientallen miljoenen kosten. GlobalInfo. <https://www.globalinfo.nl/nieuws/een-belastingverdrag-met-nederland-kan-mozambique-tientallen-miljoenen-kosten>

Voskuil, K. (2021). *Nederlandse criminelen investeren in goud en diamanten uit Afrika*. Algemeen Dagblad. <https://www.ad.nl/binnenland/nederlandse-criminelen-investeren-in-goud-en-diamanten-uit-afrika-ae8b6acb/>

Wilson, F. (2003). *Current developments in monetary and financial law*, vol. 3: *Informal value transfer systems* (Chapter 30). IMF eLibrary. <https://www.imf.org/external/pubs/ntf/2005/cdmf/index.htm>

Woolloff, A., Nkoke, S., Musing, L., & Svensson, M. S. (2022). *Cyber-enabled wildlife trade in Central African countries and Nigeria*. TRAFFIC. <https://www.traffic.org/publications/reports/cyber-enabled-wildlife-trade-in-central-african-countries-and-nigeria/>

Zaans Museum. (2025). *Cacao en chocolade*. Geraadpleegd op 13 juli 2025 via <https://zaansmuseum.nl/cacao-en-chocolade/>

Hoodstuk 4

Abd Alkareem, M. H. B. A., Nasif, F. Q., Ahmed, S. R., Miran, L. D., Algburi, S., & Almashhadany, M. T. (2023). *Linguistics for crimes in the world by Albased cyber security*. In Proceedings of the 7th International Symposium on Innovative Approaches in Smart Technologies (ISAS) (pp. 1–5). IEEE. https://doi.org/10.1109/isas60782.2023.10391610_1eeexplore.ieee.org+2ouci.dntb.gov.ua+2bulletin-chstu.com.ua+2

Abderrahmane, A. (2022). Mali: West Africa's hub for illegal gold trade with Dubai. ENACT Africa. <https://enactafrica.org/enact-observer/mali-west-africas-hub-for-illegal-gold-trade-with-dubai>

ActionAid. (2023). Nigerians trafficked to Ghana and forced to work as cyber-criminals for ruthless gangs. ActionAid International. <https://actionaid.org/stories/2023/nigerians-trafficked-ghana-and-forced-work-cyber-criminals-ruthless-gangs>

Ajayi, T. M., Adesope, O. A., & Oso, I. O. (2025). *Yahooism to ritualism: Ideological motivations for cyber fraud in selected Yoruba films*. *Southern African Linguistics and Applied Language Studies*, 43(1), 102–116. <https://doi.org/10.2989/16073614.2024.2341708>

Allen, N., & La Lime, M. (2021, November 19). *How digital espionage tools exacerbate authoritarianism across Africa*. Brookings Institution. <https://www.brookings.edu/articles/how-digital-espionage-tools-exacerbate-authoritarianism-across-africa/>

Amnesty International. (2021, July 19). *Pegasus Project: Rwandan authorities chose thousands of activists, journalists and politicians to target with NSO spyware*. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2021/07/rwandan-authorities-chose-thousands-of-activists-journalists-and-politicians-to-target-with-nso-spyware-2/>

Baghai, C. (2023). How Dubai became a safe haven for Europe's most wanted criminals. Medium. <https://christian-baghai.medium.com/how-dubai-became-a-safe-haven-for-europes-most-wanted-criminals-5fed2392108d>

Balai, L. W. (2011). *Het slavenchip Leusden: Over de slaventochten en de ondergang van de Leusden, de leefomstandigheden aan boord van slavenschepen en het einde van het slavenhandelsmonopolie van de WIC, 1720-1738* (Proefschrift, Universiteit van Amsterdam). https://uva.nl/97455_thesis.pdf

Beek, J. (2016). Cyber crime, police work and story telling in West Africa. *Africa*, 86(2), 305–323. https://www.researchgate.net/publication/300374576_CYBERCRIME_POLICE_WORK_and_STORYTELLING_in_WEST_Africa

Bisschop, L. (2012). Is it all going to waste? Illegal transports of e-waste in a European trade hub. *Crime, Law and Social Change*, 58(3), 221–229. <https://doi.org/10.1007/s10611-012-9379-4>

Bovenkerk, F. (2014). *Marokkaan in Europa, crimineel in Nederland: Een vergelijkende studie*. Den Haag: Boom.

Citizen Lab. (2020, December 8). *Running in Circles: Uncovering the clients of cyber-espionage firm Circles*. Al Jazeera. <https://www.aljazeera.com/news/2020/12/8/nigerias-defence-agency-acquires-spy-equipment-says-report>

Cockbain, E., EstévezSoto, P., & Allum, F. (2025). *Understanding the new geographies of organised crime: Empirical studies into the spatialities of organised criminal phenomena*. (Journal/book details ontbreken nog – aanvullende info nodig.)

Consciencebibliotheek. (z.d.). *Congo in de Erfgoedbibliotheek*. <https://consciencebibliotheek.be/nl/congo-in-de-erfgoed-bibliotheek>

Darko, S. (2015). Inside the world of Ghana's internet fraudsters. BBC News. <https://www.bbc.com/news/world-africa-32583161>

De Middeleer, F., Van Nimwegen, S., Ceulen, R., Gerbrands, S., Roevens, E., Spapens, T., Paoli, L., Fijnaut, C., Van Camp, B., De Ruyver, B., & Colman, C. (2018). *Illegale drugsmarkten in België en Nederland: Communicerende vaten? Belgian Science Policy Office (BELSPO)*. http://www.belspo.be/belspo/drugs/project_docum_nl.stm#DR74

Decary-Hetu, D., & Giommoni, L. (2017). Do police crackdowns disrupt drug cryptomarkets? A longitudinal analysis of the effects of Operation Onymous. *Crime, Law and Social Change*, 67(1), 55–75. <https://doi.org/10.1007/s10611-016-9656-8>

Den Heijer, H. (2023). *Het slavemijverleden van Zeeland*. Provincie Zeeland. [https://www.zeeland.nl/sites/default/files/digitaalarchief/IB23_cbaa5035.pdf?contentReference\[oaicite:4\]{index=4}](https://www.zeeland.nl/sites/default/files/digitaalarchief/IB23_cbaa5035.pdf?contentReference[oaicite:4]{index=4})

Diamond, J. (2013). *The world until yesterday*. Penguin.

Diffie, W., & Landau, S. (2007). *Privacy on the line: The politics of wiretapping and encryption* (2nd ed.). MIT Press.

Ellis, S. (2022). Nigerian organized crime. In F. Allum & S. Gilmour (Eds.), *The Routledge handbook of transnational organized crime* (pp. 128–144). Routledge.

Ellis, S., Randianja, S., & Bayar, J.-F. (2022). This present darkness: A history of Nigerian organised crime. In T. Kelsall (Ed.), *Charlatans, spirits and rebels in Africa: The Stephen Ellis reader* (online ed., Oxford Academic). <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/978019XXX/YYYY.chapter1D>

ENACT Africa. (2023, June 29). *AI and organised crime in Africa*. <https://enactafrica.org/enact-observer/ai-and-organised-crime-in-africa>

Enquêtecommissie Opsporingsmethoden. (1996). *Inzake opsporing. Bijlage VIII. Deel 1 onderzoeksgroep Fijnaut: Autochtone, allochtone en buitenlandse criminele groepen. Tweede Kamer der Staten-Generaal. Criminologisch rapport voor de Parlementaire Enquêtecommissie Opsporingsmethoden*.

European Council. (2020). Gibraltar needs to invest more efforts in identifying, investigating and prosecuting money laundering and in confiscation of proceeds of crime. <https://www.coe.int/en/web/moneyval/-/gibraltar-needs-to-invest-more-efforts-in-identifying-investigating-and-prosecuting-money-laundering-and-in-confiscation-of-proceeds-of-crime>

Europol. (2021). *Hundreds arrested in biggest ever law enforcement operation against encrypted communication*. <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/hundreds-arrested-in-biggest-ever-law-enforcement-operation-against-encrypted-communication>

Feltran, G., Pinho, I. V., & Bird Ruiz-Benitez de Lugo, L. (2023). *Atlantic connections: The PCC and the Brazil–West Africa cocaine trade*. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2023/08/Gabriel-Feltran-Isabela-Vianna-Pinho-and-Lucia-Bird-Atlantic-connections-The-PCC-and-the-Brazil%E2%80%93West-Africa-cocaine-trade-GI-TOC-August-2022.pdf>

France24. (2025). Nigerian scammers accused in AI-driven fake Brad Pitt fraud. France24. <https://www.france24.com/en/live-news/20250121-nigerian-scammers-accused-in-ai-driven-fake-brad-pitt-fraud>

Geschiedenis.nl. (2020). *Geschiedenis van de mobiele telefonie*. Geschiedenis.nl. <https://geschiedenis.nl/nieuws/artikel/3910/geschiedenis-van-de-mobiele-telefonie>

Global Diversity Hub. (z.d.). The story of Swahili: A language that connects a continent. Global Diversity Hub. Geraadpleegd op 9 juli, 2025 van <https://globaldiversityhub.com/the-story-of-swahili-a-language-that-connects-a-continent/>

Grobbe, A., Lefelon, P. (2023). Tussen champagne, coke en moord: hoe Marbella uitgroeide tot paradijs voor maffia. <https://www.ad.nl/buitenland/tussen-champagne-coke-en-moord-hoe-marbella-uitgroeit-tot-paradijs-voor-caffia-a-a1cc5982/>

Harvard University. (2025). *Introduction to African languages*. The African Language Program, Harvard University. Geraadpleegd op 7 juli, 2025 van <https://alp.fas.harvard.edu/introduction-african-languages>

Hefting, O. F. (2017). Nederlandse forten in ‘de West’. In K. Ampt, A. Littel, & E. Paar (Red.), *Verre forten, vreemde kusten* (pp. 35–50). Sidestone Press. <https://www.newhollandfoundation.nl/wp-content/uploads/2018/01/Hefting-2017-Nederlandse-forten-in-de-West.pdf>

Hezel, G. (2014.) *De inrichting van de IJsselmeerpolders en de rol van de theorie van Walter Christaller. Een verrekijker bij venster 12: Dorpen inclusief Emmeloord. Het model van Christaller* [PDF]. Stichting Canon De Noordoostpolder. <https://www.canonnoordoostpolder.nl/images/pdf/christaller-model.pdf>

Hillman, J. E., & McCalpin, M. (2019, November 4). *Watching Huawei's "Safe Cities"*. Center for Strategic and International Studies. <https://www.csis.org/analysis/watching-huaweis-safe-cities>

HLN.be. (2025). Vrouw die opgelicht werd door valse Brad Pitt doorbreekt stilzwijgen: “Ik ben niet gek of dom”. HLN.be. [https://www.hln.be/celebrities/vrouw-die-opgelicht-werd-door-valse-brad-pitt-doorbreekt-stilzwijgen-ik-ben-niet-gek-of-dom-a0502fe0/**:contentReference\[oaicite:4\]{index=4}](https://www.hln.be/celebrities/vrouw-die-opgelicht-werd-door-valse-brad-pitt-doorbreekt-stilzwijgen-ik-ben-niet-gek-of-dom-a0502fe0/**:contentReference[oaicite:4]{index=4})

Hogenkamp, R. (2024). *Weer pakt Spanje Nederlandse drugscriminelen op, maar het bendeprobleem wordt niet minder*. RTL Nieuws. <https://www.rtl.nl/nieuws/artikel/5459784/nederlandse-drugsbende-opgepakt-spanje-criminaliteit-drugsmaffia-tilburg>

Hooshmand, D. (2022, 9 juli). *The nine most spoken languages in Africa*. Discover Discomfort. https://discoverdiscomfort.com/most-spoken-languages-in-africa/#heading_colonial

IDS & African Digital Rights Network. (2023, September 27). *Mapping the supply of surveillance technologies to Africa*. Institute of Development Studies. <https://www.ids.ac.uk/press-releases/nigeria-spending-billions-of-dollars-on-harmful-surveillance-of-citizens/>

INTERPOL & ENACT. (2020). *Online African organized crime: From surface to dark web*. INTERPOL. <https://www.interpol.int/content/download/15525/file/Online%20African%20Organized%20Crime%20from%20Surface%20to%20Dark-web-17-08-2020.pdf>

Interpol. (2021). *INTERPOL-led operation sees hundreds arrested in global crackdown on cybercrime*. INTERPOL <https://www.interpol.int/en/News-and-Events/News/2021/INTERPOL-led-operation-sees-hundreds-arrested-in-global-crackdown-on-cybercrime>

INTERPOL. (2024). *INTERPOL operation strikes major blow against West African financial crime*. INTERPOL. <https://www.interpol.int/en/News-and-Events/News/2024/INTERPOL-operation-strikes-major-blow-against-West-African-financial-crime>

Jurist.ng. (2025). Section 419 of the Criminal Code Act in Nigeria: Obtaining goods by false pretences. Geraadpleegd op 6 juli 2025 van https://jurist.ng/criminal_code_act/sec-419

Kamermans, M. (2025). Caroline (47) over bijzonder contact met ‘Leonardo DiCaprio’: ‘Ik gaf hem al mijn spaargeld’. Omroep Zeeland. <https://www.omroepzeeland.nl/nieuws/17405057/caroline-47-over-bijzonder-contact-met-leonardo-dicaprio-ik-gaf-hem-al-mijn-spaargeld>

Korps Landelijke Politiediensten. (2017). *Cryptocommunicatie en opsporing: Casus Ennetcom*. Interne rapportage.

Lazarus, S., Hughes, M., Button, M., & Garba, K. H. (2025). Fraud as legitimate retribution for colonial injustice: Neutralization techniques in interviews with police and online romance fraud offenders. *Deviant Behavior*. <https://doi.org/10.1080/01639625.2024.2446328>

Lefebvre, C. (2023). Hausa diasporas and slavery in Africa, the Atlantic, and the Muslim world. *Oxford Research Encyclopedia of African History*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190277734.013.917>

Leukfeldt, E. R. (2020). *Cybercriminaliteit en opsporing: Inzicht in het digitale domein van georganiseerde misdaad*. Boom Criminologie.

Lezcano, A., & Carretero, N. (2021). *A united nations of crime: How Marbella became a magnet for gangsters*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/news/2021/may/20/a-united-nations-of-how-marbella-became-a-magnet-for-gangsters>

Mauritshuis. (z.d.). Johan Maurits en het Mauritshuis. <https://www.mauritshuis.nl/nu-te-doen/vaste-collectie/mauritshuis/johan-maurits>

Mensah, E. O. (2013). Youth language in Nigeria: A case study of the Ágábá Boys. *Sociolinguistic Studies*, 6(3), 387–419. <https://doi.org/10.1558/sols.v6i3.387>

Mgbechi, K. G., & Ugwu, E. C. (2024). Cybercrime; Identification and exclusion: Language use of Yahooboy in Awka Metropolis. *Nigerian Journal of Arts and Humanities*, 4(1).

Muhammad, S. M. A., Wajiga, G. M., & Murtala, M. (2022). A multilingual dataset for offensive language and hate speech detection for Hausa, Yoruba and Igbo languages. *arXiv:2406.02169*.

Mwenesi, L. (2019). Huawei helped governments spy on political opponents in Africa. *The Wall Street Journal*. <https://www.wsj.com/articles/huawei-technicians-helped-african-governments-spy-on-political-opponents-11565939929>

Nationaal Archief. (z.d.). Ghana. <https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/zoekhulpen/ghana>

New Yorker. (2023). Crooks' mistaken bet on encrypted phones. <https://www.newyorker.com/magazine/2023/04/24/crooks-mistaken-bet-on-encrypted-phones>

Nkurunziza, D. (2021). From sakawa to Robin Hood? Moral economies of youth cybercrime in West Africa. *Journal of Modern African Studies*, 59(3), 351–372.

Ogunade, F. (2024). Yahoo Boys scammers dabble in dark magic. *ENACT Africa*. <https://enactafrica.org/enact-observer/yahoo-boys-scammers-dabble-in-dark-magic>

Okosun, O., & Ilo, U. (2022). The evolution of the Nigerian prince scam. *Journal of Financial Crime*, 30(6), 1653–1663. <https://doi.org/10.1108/jfc-08-2022-0185>

Okwuego, O. (2025, april 28). Nigerian government raises alarm on cyber-slavery in West Africa. *Voice of Nigeria*. <https://von.gov.ng/nigerian-government-raises-alarm-on-cyber-slavery-in-west-africa/>

Oliseyenum, R., Maledo, & Edobor, H. O. (2023). A morphosemantic analysis of some Nigerian internetbased slang. *Kampala International University Interdisciplinary Journal of Humanities and Social Sciences*, 4(1), 110–126. <https://doi.org/10.59568/kijhus20234107>

Olujobi, G. (2009). Digital dumping and the global e-cycling scam. *Truthdig*. <https://www.truthdig.com/articles/digital-dumping-and-the-global-e-cycling-scam/>

Onderzoek & Statistiek Amsterdam. (2014). Amsterdam groeit door. <https://onderzoek.amsterdam.nl/artikel/amsterdam-groeit-door>

Openbaar Ministerie. (2020). Aardschok voor georganiseerde misdaad door onderschepte communicatie Sky ECC. <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2020/07/02/aardschok-voor-georganiseerde-misdaad>

Openbaar Ministerie. (2025). Diefstal cocaine aanleiding zware geweldsincidenten. <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2025/04/23/diefstal-cocaine-aanleiding-zware-geweldsincidenten>

Reyes, B. (2024). European Commission deletes Gibraltar from 'high risk' list after FATF decision. *Gibraltar Chronicle*. <https://www.chronicle.gi/european-commission-deletes-gibraltar-from-high-risk-list-after-fatf-decision/>

Sippy, P. (2022). Swahili's bid to become a language for all of Africa. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-africa-60333796>

Sur. (2025). EU Commission delays Gibraltar's removal from high-risk list. <https://www.surinenglish.com/gibraltar/commission-delays-gibraltars-removal-from-highrisk-list-20250314132741-nt.html>

Switzer, K. (2024). Breaking down language barriers in realtime: Is there an app that translates while listening? *Audio Champs*. <https://audiochamps.com/is-there-an-app-that-translates-while-listening/> [audiocodes.com+6audiochamps.com+6](https://audiocodes.com+6audiochamps.com+6audiochamps.com+6)

Sykes, G. M., & Matza, D. (1957). Techniques of neutralization: A theory of delinquency. *American Sociological Review*, 22(6), 664–670. <https://doi.org/10.2307/2089195>

Sykes, G. M., & Matza, D. (1957). Techniques of neutralization: A theory of delinquency. *American Sociological Review*, 22(6), 664–670. <https://doi.org/10.2307/2089195>

Tade, O. (2013). A spiritual dimension to cybercrime in Nigeria: The 'yahoo plus' phenomenon. *Human Affairs*, 23(4), 689–705. <https://doi.org/10.2478/s13374-013-0158-9>

TalkAfricana. (2022). Top 10 most spoken languages in Africa. *TalkAfricana*. <https://talkafricana.com/top-10-most-spoken-languages-in-africa>

Ugwueze, E. (2025). Human trafficking: Nigerian govt lauds Ghana for rescuing 219 Nigerians. *Daily Post Nigeria*. <https://dailypost.ng/2025/04/24/human-trafficking-nigerian-govt-lauds-ghana-for-rescuing-219-nigerians/>

Uit de Kunst (z.d.). *Frans Post*. *Uit de Kunst Marina*. Geraadpleegd op 9 juli 2025, van <https://uitdekunstmarina.nl/tag/frans-post/>

UNODC. (2023). Global report on cocaine 2023: Local dynamics, global challenges. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/cocaine/Global_cocaine_report_2023.pdf

VPRO. (2014). Mobiel Afrika. *VPRO*. <https://www.vpro.nl/buitenland/nieuws/2014/10/mobiel-afrika.html>

Warner, J. (2011). Understanding cyber-crime in Ghana: A view from below. *International Journal of Cyber Criminology*, 5(1), 736–749. <https://www.ripandscam.com/pdf/Cyber-crime-in-Ghana.pdf>

Wolff, H. E. (z.d.). Hausa language. *Encyclopaedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/Hausa-language>

Zimmermann, P. R. (1995). *The official PGP user's guide*. MIT Press.



Strategisch Kenniscentrum
Ondermijnende Criminaliteit